

A munkanélküliek első összeírása a fővárosban és a szomszédos községekben.

Írta: Dr. Ferenczi Imre.
— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

1. A munkanélküliség statisztikája általában és a munkanélküliek összeírása.

Minden társadalmi baj ellen csak akkor lehet eredményesen küzdeni, ha lehetőleg közelről ismerjük terjedelmét, változásait, következményeit. A munkanélküliség statisztikája egyike a szociális statisztika kevésbé fejlett ágainak, de úgyszólván minden nyugoti állam előttünk jár azoknak a módszereknek kifejlesztésében, amelyek a maguk összességében eléggé alkalmasoknak bizonyultak e nagy társadalmi betegség változó kórképének a megfigyelésére és ezzel alapot nyújtanak úgy a baj szélső megnyilvánulásainak enyhítését célzó rögtöni hatósági intézkedések előkészítésére, mint a munkanélküliség megelőzését és kárainak orvoslását célzó állandó intézmények megtervezésére.

A munkanélküliség statisztikája terén az összes országok részéről szerzett tapasztalatokat a Munkanélküliség Elleni Küzdelem Nemzetközi Egyesületétől és a Nemzetközi Statisztikai Intézettől kiküldött közös bizottság a következő határozatban foglalta össze, amelyet a két tudományos szervezet közgyűlése is elfogadott:

I. A munkanélküliség pontos ismeretét nem lehet egyetlen statisztikai forrásból megszerezni.

Három statisztikai forrás van, amelyek kölcsönösen kiegészítve egymást, jelenleg leginkább látszanak alkalmasnak arra, hogy a munkanélküliségről kielégítő ismereteket nyújtsanak. Ezek a következők:

1. Általános munkanélküliségi számlálások, amelyeket helyi kiegészítő vagy különös összeírásokkal kell kiegészíteni és megvilágítani;
2. a munkanélküliek szakszervezeti statisztikája;
3. a munkaadók részéről, valamint hivatalos részről rendezett felvételek az ipari üzemekben foglalkoztatott személyzetről.¹⁾

¹⁾ *Bulletin Trimestriel de L'Association Internationale Pour La Lutte Contre le Chômage.* An. III. p. 540. ff.

A munkanélküliek számának *egyszeri* alapos megismeréséhez tehát csak a kormány kezdeményezésére intézményesített országos statisztika alapján juthatunk el. Az eddigi hazai népszámlálások alkalmával azonban a munkanélküliség megállapítását célzó kérdésnél abban a tekintetben nem tettek megkülönböztetést, vajjon a munkanélküliség nem sztrájk vagy betegség folytán következett-e be és így az eredmények a munkanélküliség szociális és gazdasági jelenségének megismerésére kevésbé alkalmasak. Speciális országos munkanélküliségi felvételek viszont eddig Magyarországon nem történtek.¹⁾ És így a fővárosra hárult a feladat, hogy a szociálpolitikának ezen ága terén is a jeget megtörje.

A munkanélküliségnek a pillanatfelvételeknél jóval fontosabb *folytatólagos* országos statisztikája — szakszervezetek, munkaközvetítők, munkásbiztosító pénztárak és kivált a kiépítendő munkanélküliség esetére biztosító pénztárak útján — szintén egyöntetű állami intézkedéseket, illetve intézményeket feltételez. Minthogy azonban a kormány, a főváros várákózása ellenére, továbbra is elzárkózik a munkanélküliség esetére való állandó politikától, a főváros a maga helyhatósági jogkörében, a közgyűlés újabb határozata folytán, a munkanélküliségnek *intézményes* statisztikai nyilvántartása terén is most készül újabb lépéseket tenni.

A főváros törvényhatóságát a sürgető gyakorlati érdekek mindenekelőtt a fővárosban és a fővárossal szoros gazdasági kapcsolatban levő szomszédos községekben lakó munkanélkülieknek egy napra vonatkozó megszámlálására készítették. A szociálpolitikai ügyosztálynak a közgyűlési határozat alapjául szolgáló előterjesztése az elméleti tudomány álláspontjával is megokolta a javaslatát.

A fent idézett nemzetközi tudományos testületek határozata ugyanis külön is kiemeli:

„A munkanélküliekhez intézendő kérdések szövegének végleges megállapítása előtt ajánlatos volna különböző városokban próbakép a munkanélkülieket megszámlálni, lehetőleg ugyanolyan feltételek mellett, aminek mellett majd a munkanélküliek általános megszámlálását keresztülviszik.

¹⁾ A Munkanélküliség Elleni Küzdelem Magyarországi Egyesülete 1913. december 7-iki üléséből kifolyólag, amely az akut munkanélküliség ügyében teendő rendszabályokat tárgyalta, felterjesztéssel (A Munkanélküliség Elleni Küzdelem II. évf. II. sz.) fordult a kormányhoz, amelynek 4-ik pontja ide vonatkozik:

„Felhívja az egyesület a kormány figyelmét arra, hogy az egész segélyakció kereteinek, elveinek és pénzügyi tervének megállapítása végett is, kívánatos volna az ipari munkanélkülieknek egy napra vonatkozó *országos megszámlálását* sürgősen elrendelni. E számlálásra és az ezzel kapcsolatos adatok felvételére azért is szükség van, hogy az ország a munkanélküliség arányáról nagy válság idején, valamint az ellene való küzdelem hiányos szervezetéről tiszta képet nyerjen és a nyert adatok támpontul szolgálhassanak a jövőndő állandó intézmények létesítésére vonatkozó számításoknál is.“

Ezeket a próbaszámlálásokat nemzetközi szakbizottságoknak kellene megvizsgálni és ellenőrizni.

Ugyancsak hasznos ezeket a helyi számlálásokat az ipari központokban rendszeresen, vagy legalább válságok idején keresztül vinni.

Kíváncsok az általános számlálásokat kiegészítő helyi, vagy kerületi ankétékkel kibővíteni.

Eleve bizonyos volt, hogy a főváros a munkanélkülieknek egyszeri, kellő tudományos alapon nyugvó összeszámlálásával jó szolgálatot tenne az egyetemes tudománynak, illetve az országos statisztikának is azzal, hogy példát és tanulságokat nyújt az utóbbi megfelelőbb kiépítésére.

A fővárosnak azonban főleg konkrét gyakorlati érdekei fűződtek ahhoz, hogy legalább egy ízben, még pedig a válság tetőfokán megismerje a munkanélküliek tényleges számát a fővárosban és a környékén és ezzel véget vessen a túlzó és szépítgető felfogásoknak. Ez a megismerés szükséges volt az újabb segélyakcióhoz, amely különösen a közmunkák sürgős megindításában is kell, hogy megnyilvánuljon.

A munkanélküliek összeszámlálásának még nagyobb gyakorlati fontosságát kellett tulajdonítanunk a munkanélküliség elleni intézményes politika szempontjából. Sem a kormány, sem a főváros nem rendelkezett eddig megbízható adatok felett, amelyek alapot nyújthatnának a munkanélküliség esetére szolgáló segélyező intézmény arányainak, szabályainak és költségeinek megállapítására.

Említettük, hogy az eddigi népszámlálások alkalmával e tekintetben fölteszt kérdések részben túlságosan tágra értelmezték a problémát, másrészt épen csak a munkanélküliek számának és régebben (1900) a baj okainak kutatására szorítkoztak. Az utóbbi kérdést 1910-ben már fel sem tették. Bár a kérdések számát redukálták, ez a most már elévült felvétel különben aligha sikerült jobban, mint régebben.

A budapesti kerületi munkásbiztosítási pénztár taglétszámában beállott és ismert számszerű hanyatlás általános impressziót kelt ugyan a fővárosban uralkodó munkanélküliség arányairól, de részben azokat az ipari és kereskedelmi alkalmazottakat is felöleli, akik nem az általános munkahiány miatt estek ki a tagok létszámából, részben pedig nem terjed ki azokra az alkalmazott csoportokra, amelyek nem tartoznak a kerületi pénztár körébe (vállalati pénztárak stb.). Végül nemcsak a munkanélküliekre vonatkozó közelebbi személyi felvilágosításokat nem nyújt ez a forrás, de még csak azt sem tudjuk, hogy a munkanélküli tagok milyen arányban maradtak a fővárosban, illetve a szomszédságban.

A szakszervezetek általában a fővárosban is csak kb. 25—30%-át ölelik fel az összes ipari és kereskedelmi alkalmazottnak, de azért, kivált egyes szakmákra nézve, amelyekben a munkások erős százalékát ölelik fel, igen

jó képet nyújthatnának nemcsak a munkanélküliség pillanatnyi állásáról, de e társadalmi jelenségnek állandó hullámzásáról is. Maguknak a szakszervezeteknek 1911. augusztus 13—15-én megtartott kongresszusa kívánta, hogy a kormány rendszeresítse a munkanélküliség statisztikáját és más államok példájára vonja be a szakszervezeteket. Ez eddig még nem történt meg, a munkanélküli tagjaikat segélyező szakszervezetek is csak a kifizetett segélyekkel világíthatnak rá az őket annyira érdeklő problémára.

A fővárosnak most már két ízben keresztülvitt *segélyakciói* alkalmával a folyamodóktól kitöltött részletes kérdőív alapján érdekes és változatos adatok birtokába jutottunk.¹⁾ Minthogy azonban a segélyért a számos kizáró ok és bizonyos, éppen a tanult munkásosztályhoz tartozó alkalmazottaknak önkéntes tartózkodása folytán a munkanélkülieknek mindkét ízben csak egy bizonyos hányada jelentkezett, az ezúttal nyert adatokat bármely általánosításra, illetve a munkanélküliek összességét érintő intézménynek alapjául szolgáló számításokra alkalmasnak tekinteni nem lehet.

A fővárosi munkanélkülieknek megfelelő gondossággal előkészített és a kellő módon és a megfelelő szervezettel keresztülvitt összeszámlálása ellenben, ha az a szomszédos községekre is kiterjed, eleve igen hasznavehető támpontokat ígért a munkanélküliség elleni intézményre vonatkozó — akár a főváros, akár az állam, akár mindkettő állítaná fel azokat — becslésszerű számításokra. Az összeírás időpontja, amikor a munkanélküliek száma oly nagy volt, aminő aránylagosan évtizedeken belül még nálunk is alig fordult elő, különösen alkalmasnak kínálkozott erre a felvételre, mivel az esetleges intézmény maximális költségeire pozitív alapot nyújtott, de mégis megóvott az olyan óvatosságból eredő túlzásoktól, aminőkre adatok híján a felelősségük tudatában levő tervezők hajlamosak volnának.

Nemcsak a munkanélküliség esetére való politika szempontjából, de a nálunk úgyszólván teljesen hiányzó általános *szociálstatisztika* gyakorlati érdekű céljaira is fel lehetett némileg az ilyen igen széleskörű felvételt használni. Megismerkedtünk pl. a pályaválasztás egyes hiányaival és hibáival, háztartási viszonyokkal, sőt amint a genti felvétel alkalmával történt (1910. dec. 31),²⁾ némi szerény munkabérstatisztikát is fel lehetett venni.

A munkanélkülieknek jelenlegi összeszámlálása a fővárosban csak egy bizonyos napra vonatkozó pillanattfelvétel volt és nem nyújthatott mindazokra a kérdésekre vonatkozólag teljesen kielégítő képet, amelyeknek tisztázása a munkanélküliség nehéz problémája körében fölmerülhet. Egész sor körülményről nem kaphattunk pontos felvilágosítást, amelyek a munkanélküliség esetére való biztosítás szempontjából is rendkívül fontosak, mint pl. a

¹⁾ L. szerző: *A főváros első munkanélküliségi akciója*. Városi Szemle. 1913. évf. (június).

²⁾ Louis Varlez, *Recensement des chomeurs gantois*. Gand. 1912.

munkanélküliség időről-időre való változásairól. A munkanélküliség esetére való segélyezés költségeire nézve e számlálás alapján is csak hozzávetőleges becslést fogunk eszközölhetni, amelynek eredményéből, különösen más évek szükségleteire biztos következtetést vonni nem lehet.

Tulajdonképpen egy évre vonatkozólag is, amint azt a nürnbergi statisztikai hivatal hangoztatja, csak akkor nyerhetnénk biztos becslési alapot, ha minden munkás az év első napjától az utolsóig följegyeznék, hogy az illető évben mikor volt munkanélkül.¹⁾

Számos külföldi, kivált a német — az 1911/12. évben a Kommunales Jahrbuch szerint 45 város — angol, svájci, svéd város számlálta már meg egy napra vonatkozólag a munkanélkülieket és a számlálásoknak eleve megállapított elvi korlátai között több-kevesebb eredményt értek el a helyi munkanélküliség körülményeinek megismerése terén.

Az eredmény mindenekelőtt azon múlt, hogy milyen módszert alkalmaztak a felvételnél. Azokban a városokban, amelyekben az ú. n. jelentkezési rendszert alkalmazták, az eredmény, akár mintalapokat osztott szét a hatóság a munkások között (pl. Stuttgart, Charlottenburg), amelyeket kitöltve a felállított számláló urnákba kellett dobniok, akár pedig megfelelő számú hivatali jelöltek ki a városban (pl. Basel, Berlin 1908. nov. 17., majd 1909. febr. 16.) avégből, hogy a munkanélküliek jelentkezését elfogadják, igen kevésbé volt kielégítő. Az eredményt alig javította e rendszer mellett az, hogy a szakszervezetek a felvételt támogatták, ellenben esetleges ellenérzésük nagyon rontott az eredményen. Míg Nagy-Berlinben az 1908. évi jelentkezésen nyugvó hivatalos felvétel szerint csak 40.000 munkanélküli jelenlétét tudták megállapítani, néhány héttel később (1909. febr. 13.) a szakszervezetektől keresztülvitt lakásról-lakásra járó felvétel 106.722 munkanélkülit mutatott ki.²⁾

Számos városban a szakszervezetek is beérték a jelentkezési rendszerrel. E tisztára szakszervezeti fölvételekkel szemben sokan azt az észrevételt teszik, hogy a pártatlanság követelményének kevésbé felelnek meg. Ezzel szemben bizonyos, hogy ha a szakszervezeti fölvételek is csak a munkanélküliek önkéntes jelentkezésén alapulnak, dupla számolások előfordulhatnak, de bizonyára nem ölelik fel az összes munkanélkülieket. Így a fővárosban a Magyarországi Szakszervezeti Tanácstól a múlt esztendő február 17-én, — amikor hivatalosan is legalább hússzezerre kellett a fővárosi munkanélküliek számát becsülnünk — keresztülvitt felvétel alkalmával csak 10.437 kérdőív érkezett be. Ezek közül 64 érthetetlenül volt kiállítva.

¹⁾ *Die Arbeitslosigkeit, Ihre statistische Erfassung und Ihre Bekämpfung.* Nürnberg und Leipzig. 1911. S. 36.

²⁾ *20. Jahres- und Kassenbericht der Berliner Gewerkschafts-Kommission.* Berlin pro 1908. S. 172.

1161 kérdőlap az állami és egyéb nem szakszervezeti munkaközvetítő hivataloktól érkezett be, a fennmaradó 9276 (88%) lapot a szakszervezetek tagjai, tehát szervezett munkások töltötték ki.¹⁾ Valószínűleg a szervezett munkanélküliek sem jelentkeztek teljes számban, a szervezetlen munkanélküliek pedig elenyésző kis számban jelentkeztek. A szomszédos községekben lakó munkanélküliek pedig már kényelmi okokból sem igen jöttek be jelentkezni. Általában a jelentkezési rendszer alapján is annál kielégítőbb eredményre lehet számítani, mentől inkább nyújt az a munkanélkülieknek valamely pozitív segítségre való kilátást (munkanélküli segély, munkaközvetítés, biztosítás). De sok, a nyomortól lesújtott munkanélküli ekkor sem szerez a számlálásról tudomást, mások megokolatlan félelemből vagy tudatosan kerülnek el a megszámláltatást.

Sokkal több eredménnyel kecsegtet a munkanélküliség jelenségeinek egy időpontban való tökéletes megállapítása iránt egy másik módszer: a munkanélkülieknek házról-házra járással való megszámlálása. Ennél a számlálásnál biztosok járnak a számukra kijelölt kerületben házról-házra, lakásról-lakásra és a számlálás értelmében vett munkanélküliektől bemondott adatok helyességéről nyomban a helyszínén meggyőződnek. Ez a forma a legtöbb biztosítékot nyújtja aziránt, hogy minden munkanélkült felölel, ide nem tartozó elemeket kizár és a kérdésekre, ha a biztosok megfelelő instrukciót kaptak, egyöntetű feleleteket nyújt.

A legtöbb eredménnyel kecsegtet ez a módszer és a legolcsóbb is, ha az általános népszámlálással, vagy pedig valamely általános adóösszeírással kötik össze. Ezt azonban technikai okok folytán kellő mértékben alig kísérelték meg. Németországban pl. a népszámlálással kapcsolatos számlálás igen sovány eredményeket gyümölcsezött (1900 és 1907).

Szászországban a miniszterium a rendek második kamarájának kívánságára 1910 óta minden év októberében az általános adóösszeírás alkalmából (1900. évi július 24-iki törvény a jövedelmi adóról) külön számláló lapot kézbesített azoknak a munkavállalóknak, akik az adóívben a munkaadók személyére, állására és lakására vonatkozó rovatot nem tudják kitölteni. Drezdában már 1912-ben tettek e módszerrel kísérletet. Az 1910., 1911., 1912. és 1913. években pedig mindenkor október 12-ére vonatkozólag, egész Szászországban így számolták meg a munkanélkülieket és gyűjtöttek igen részletes és becses adatot rájuk nézve.

Badenben a kormány 1909/1910-ben egyes városokat szintén arra utasított, hogy egységes alapon számolják meg a munkanélkülieket, de ezúttal még beírta a munkásnegyedekben való házról-házra járással, különben a jelentkezési rendszert tartotta fenn. Kielégítő eredményt azonban

¹⁾ Szakszervezeti Értesítő. 1913. 3. sz.

csak azok a városok érték el, ahol a házról-házra járás rendszerét következetesen alkalmazták (Köln, Magdeburg, Nürnberg, München, Offenbach a. Main.)

Kölnben 1904 óta minden évben két számlálást végeznek, egyet az év elején, télen, a másikat az év közepén, nyáron. A számlálást házról-házra járó nagyszámú önkéntes számláló biztos közbenjöttével végzik, akiket a munkások és alkalmazottak egyesületei jelölnek ki. Erre való tekintettel a számlálások vasárnapokon mennek végbe. A szomszédos községek is bevonják. A számlálásoknak az biztosít különös gyakorlati értéket, hogy minden évben ugyanazon időpontban egységes eljárás szerint megismétlődnek.

Nürnberg az 1908. óta végzett számlálások alkalmával abban tért el a többi várostól, hogy nem önkéntes biztosokat, hanem városi tisztviselőket (150 tisztviselő 205 számláló kerületben) alkalmazott a két napra kiterjesztett munkánál. Két évig télen és nyáron végeztek számlálásokat, de 1910. óta a statisztikai hivatal javaslatára ettől eltekintenek. A hivatal ugyanis rámutatott arra, hogy ha a munkanélküliek számát a betegsegélyző pénztárnak mindenkori taglétszámaival összevetik, (még pedig az önkéntes biztosítottaknak és a keresetképtelen betegeknek levonásával), akkor 100 betegpénztári tagra, azaz munkában álló személyre a négy munkanélküli számlálásnál: 2·36—1·46—1·38—0·83 százalék munkanélküli jutott, azaz átlag 1·5 munkanélküli. „Ezt az arányt — mondja a jelentés — normálisnak kell tekinteni, ami a társadalomtudományi szempontból nagyon érdekes eredmény. Gyakorlati eredményeket azonban a további számlálások nem nyújtanak, szükség- vagy rendkívüli téli munkákra öntönzésül nem szolgálhatnak, minthogy csupán a jelenlegi és nem a jövőbeli helyzetről nyújtanak képet, a városi munkanélküliségi biztosításra pedig a jelenlegi számlálások elegendő alapot nyújtanak. Ajánlatos volna tehát a jövőben rendszeres munkanélküliségi számlálásokról eltekinteni és a munkanélkülieket talán csak egy nagyobb gazdasági krízis alkalmával összeírni. Ha azonban a rendszeres számlálásokra súlyt helyeznének, akkor azt ajánlanám, hogy legalább a nyári számlálást ejtsük el.“

A házról-házra való felvétel keresztülvitelénél *számláló biztosokul* — amint látjuk — az alkalmazottak szervezeteiből kellő számban kijelölt egyesületi tagokat, vagy pedig városi tisztviselőket és esetleg rendőröket alkalmaztak. Az utóbbi módozat mellett, amelyet csak Nürnbergben alkalmaztak, azt hozzák fel, hogy ez a mód leginkább biztosítja a felvétel pontosságát és pártatlanságát. „A szervezett munkásoknak — ezt mondhatjuk anélkül, hogy az egyesek egyéni becsületességét meggyanusítani akarnók — természetesen az a törekvése, hogy a munkanélkülieket mentől nagyobb számban mutassák ki. A körükből választott számláló biztosok gyakran nem is igen hajlandók a nem egészen egyszerű felvételt korrektül keresztülvinni.“

Ezzel szemben azok a német nagyvárosok, amelyek főleg szervezett munkásokat alkalmaztak a számlálásnál, hacsak rendkívüli pártmunka (választások) stb. ki nem merítették erejüket, igen kedvező, a fenti doktrinér állításokat megcáfoló tapasztalatokat szereztek a szervezett munkásokkal. A müncheni statisztikai hivatal, amely a külföldön a legnagyobb arányú és a legtüzetesebb hivatalos¹⁾ számlálást vitte keresztül, megállapítja: „Általában a felvételnél gyűjtött tapasztalatok alapján méltán azt állíthatjuk, hogy a munkanélkülieknek a szakszervezetek köréből vett számlálókkal, egy statisztikai hivatal pártatlan hivatalnoki vezetése alatt keresztül vitt megszámlálása, még igen részletes kérdőívek felhasználása esetén is, igen hasznavehető eredményeket mutathat fel, ha a számláló munka célszerű keresztülviteléről gondoskodás történik. Az e tekintetben több oldalról nyilvánított aggályok csak igen kis mértékben jogosultak. Sőt oly nagy város számára, mint München, ahol az ilyen számlálásnak hivatalnokok közbenjöttével való keresztülvitele a költségek miatt alig van helyén (és alig is biztosítja a munkanélkülieknek oly teljes számban való összeírását, mint kerek 4000 szakszervezeti számláló biztos alkalmazása mellett) a számlálásnak ezt a módját helyes szervezet, az adatoknak pontos megállapítása és lehetőleg egységes ellenőrzése esetén még a leginkább lehet ajánlani.”²⁾

A fővárosnak és környékének Münchennél is jóval nagyobb lakossága folytán, az ottaniakhoz hasonló nagyságú számláló kerületek alakítása esetén, legalább 5000—6000 biztos alkalmazása vált szükségessé. Ennyi biztosnak önkéntes jelentkezése a *fővárosi tisztviselők*, alkalmazottak és tanítók sorából még viszonylag igen magas *napidíj mellett* sem volt várható.

Nürnbergben az első számlálásnál (1908) 250 tisztviselőt, majd csak 150-et alkalmaztak és a számlálás idejét két napra terjesztették ki. A biztosokat naponta 3 márkával honorálták. Bár így e költségek csak 1200 márkára rúgtak, az 1910. nyarán keresztül vitt számlálásnál a biztosoktól még ezt a jutalmat is megvonta a tanács a következő határozattal: „A tisztviselők kötelessége, hogy mindazokat a munkákat elvégezzék, amelyeket rájuk bízunk, még ha nem is tartoznak a tulajdonképeni teendőik körébe. A munkanélküliek megszámlálásához kirendelt tisztviselők a számlálás napján fel vannak mentve egyéb szolgálati teendőik alól és még ha a tisztviselőnek kivételesen rendkívüli munkát kell is teljesíteni, nem egyeztethető össze állásával, hogy ezért különös jutalmat kapjon.” Ezen szigorú szinte katonai felfogás mellett Budapesten nem értük volna el a számlálás

¹⁾ A berlini szakszervezeti kartell 1909. február 13-án az általa Berlinben és a 44 szomszédos községben a házról-házra keresztül vitt számlálás alkalmával kerek 45.000 számláló-biztos (40.000 pártszervezeti tagot és 5000 tisztán szakszervezeti tagot) alkalmazott.

²⁾ *Die Arbeitsloserzählung in München und seinen Umgebung*. München, 1912. S. 5.

célját, sőt azt lehet állítani, hogy meglehetősen magas napidíjak mellett sem lehetett volna teljes eredményre számítani, minthogy ehhez a munkához oly fokú szociális gyakorlat és érzék szükséges, amilyennek megszerzésére eddig a fővárosi tisztviselők számára hiányzott az alkalom.

A számlálás 6000 számláló biztost és 5 K napidíjat véve alapul, máris 30.000 K-ba került volna. Emellett a számlálások a munkanélküliek önkéntes vállomása alapján kellett, hogy nyugodjék. Az összeírásnak tisztán hivatalnoki módja tehát azért is járt volna viszonylag kisebb eredménnyel, mivel a munkasalakosság teljes bizalommal leginkább csak a munkástársai iránt viseltetik. Az utóbbiakról könnyen meggyőzheti magát, hogy a felvétel az ő sajátos érdekei szolgálja. A fővárosi szakszervezetektől joggal lehetett remélni, hogy átlátva a felvétel nagy fontosságát, kellő számú olyan számláló biztost bocsátanak a főváros rendelkezésére, akik kellő értelmiségi fokon állanak, mindent elkövetnek az összes munkanélküliek kipuhatólása iránt és a nyert instrukciókhoz képest töltik ki a kérdőív értelmében vett munkanélküliekre vonatkozó rovatokat. A szakszervezetek szakosztályai, illetve csoportjai a legtöbb szomszédos községekben lehetővé tették a felvétel kiterjesztését és teljesen egyöntetű keresztülvitelét e községekben is.

A számlálásnak, a biztosok elfoglaltságára való tekintettel, szükségkép vasárnap kellett végbemennie, de tárgya a megelőző szombaton fennálló állapot volt, amivel a szervezett munkásszámlálók ellen felhozott fontos érvnek vettük elejét. Azt az aggályt, hogy a biztosok olyan városrészekben és házakban is túlbuzgalmat fognak kifejtteni a munkanélküliek kipuhatólása iránt, ahol annak alapja nincs, (a Nagykorúton belül fekvő pesti városrész, Vár, villanegyedek stb.) azzal véltük eloszlatni, hogy ezeken a területeken a kereskedelmi alkalmazottak és magántisztviselők köréből önként jelentkező biztosokat alkalmazunk és feladatukat a házmesternél való érdeklődésre munkanélküli lakók esetleges jelenléte iránt korlátozzuk. A felvétel sikerének egyik biztosítékaként igazolódott a külföldön is, hogy egy-egy nagyobb kerületben lehetőleg egy szakszervezet tagjai működnek össze, mint számláló biztosok, egy vagy több ugyanazon szervezetből való ellenőr vezetése alatt, mivel közöttük a kooperációra való készség leginkább alakult ki. A kérdőív kellő megfogalmazásának, a kellő szervezetnek és a központi hivatalos ellenőrzésnek és próbáknak kellett gondoskodni arról, hogy egyéni visszaélések kiküszöböltesse.

II. A budapesti számlálás előzményei.

A szociálpolitikai ügyosztály javaslatával szemben a szociálpolitikai bizottság egyes tagjai főleg azt az aggályt fejezték ki, hogy a díjtalan munkára nem fog megfelelő számú önkéntes munkás jelentkezni és azért is inkább

kevesebb számú díjazott fővárosi tisztviselőt kellene alkalmazni. A bizottság azonban hosszabb vita után¹⁾ egyhangúlag hozzájárult az előterjesztéshez.

Miután javaslatunkat a pénzügyi és gazdasági bizottság is letárgyalta és a tanács is hozzájárult, a törvényhatósági bizottság március hó 4-én tartott közgyűlése vita nélkül egyhangúlag elfogadta a javaslatot és ehhez képest a 380/1914. sz. a. a következő határozatot hozta:

1. Elhatározza a közgyűlés, hogy 1914. március havában a házról-házra járás rendszere szerint a Fővárosi Statisztikai Hivatal és szakegyesületek bevonásával a fővárosban és a vele gazdasági kapcsolatban levő községekben lakó munkanélkülieket megszámloltatja, még pedig egy vasárnapon, amelyet a tanács egy későbbi időpontban fog véglegesen megállapítani, a közvetlen megelőző szombati napi állapotra vonatkozólag.

2. A számlálás költségeire a közgyűlés 9000, azaz Kilencezer koronát szavaz meg, amelyből 5000 korona az 1914. évi költségvetésben a községi alap kiadási CIV. a. fejezet (A háztartási statisztikai előkészítő munkálatai) alatt előirányzott azonos összeg terhére ennek erre a célra való kijelölésével, 4000 koronát pedig a községi alap kiadási CXLVIII. fej. (Előre nem látott különféle kiadások) alatt előirányzott 504.910 korona általánosösszegeből még rendelkezésre álló 405.110 korona terhére póthitelképen engedélyez.

3. A közgyűlés utasítja a tanácsot, hogy a számlálás alkalmával szerzendő tapasztalatok alapján tegyen jelentést arról, vajjon célszerű-e a munkanélkülieknek hasonló elvek alapján nyugvó összeírását, esetleg rendszeresen a jövőben is megismételni. Továbbá minő egyéb statisztikai forrásokból kellene a jövőben a Fővárosi Statisztikai Hivatalnak a munkanélküliségre és általában a munkapiacra vonatkozó rendszeres adatgyűjtést végeznie. Tudomásul veszi a közgyűlés, hogy a tanács a m. kir. belügyminiszter úrhoz már felterjesztést intézett az iránt, hogy ugyanez a számlálás a fővárossal szomszédos következő községekre is kiterjesztessék, nevezetesen: Újpest, Rákospalota, Pestújhely, Rákosszentmihály, Rákosszabab-Újtelep, Rákosliget, Cinkota, Csömör, Rákoskeresztúr, Péczel, Pestszentlőrinc, Kispest, Erzsébetfalva, Soroksár, Dunaharaszti, Csepel, Albertfalva, Budafok, Kis- és Nagy-Tétény, Törökbálint, Budaörs, Budakeszi és Pesthidegkút községekre. A kiküldendő szakbizottságban felajánl egy helyet a Központi Statisztikai Hivatal egy képviselőjének. Elhatározza a közgyűlés jelen határozat soron kívüli hitelesítését és a felelősi idő bevétele nélkül való expedíálását a kormányhatósághoz.

E határozat alapján számlálás *napjául*, amelynek megválasztásától, a munkanélküliség napról-napra változó jellegére való tekintettel, az eredmény nagy mértékben mulott, lehetőleg olyan időpontot kellett választani, amely a számlálásnak az előterjesztésben kifejtett céljai szempontjából a legalkalmasabbnak kínálkozott. A számlálás napjául kiszemelt március hó 22-ike ilyen időpontként ígérkezett.

A számlálás *előkészítésére* szemben München városával, — a legnagyobb várossal amely a főváros után a munkanélkülieket hasonló módszerrel megszámlálta — ahol három hónapot vett az előkészítő munka

¹⁾ Lsd. *Fővárosi Közlöny*, 1914. február 20. (16.) sz.

igénybe, a költségek megszavazásától számítva csak három hét állott a számlálás megejtésére rendelkezésre.

A munkanélkülieknek *egyidejű* megszámlálását a fővárossal *szomszédos 25 községben* azért kellett elvégezni, mivel Budapest és a szomszédos községek között a legszorosabb gazdasági kölcsönhatás áll fenn. Számos a környéken lakó munkanélküli terheli állandóan a fővárosi munkapiacot és így a kiterjesztés elmaradása esetére az a veszély forgott fenn, hogy olyan munkanélkülieket is a *fővárosi* munkanélküliek között fognak megszámlálni, akik nemcsak lakóhelyük, de rendes foglalkozási helyük szerint sem budapestiek. A számlálásnak ezekre a munkanélküliekre való kiterjesztése szükséges volt, mivel a szomszédos községekben lakó munkanélkülieket a főváros és illetve az állam által esetleg megalkotandó intézmények szabályainak és anyagi igazgatásuknak megtervezésénél figyelmen kívül hagyni nem lehetett.

A belügyminiszter úr a tanácsnak a munkanélküliek megszámlálásának a szomszédos községekre való kiterjesztése tárgyában a február hó 25-én kelt felterjesztése alapján március hó 3-án 39.235/1914—IX. szám alatt a következő leíratot intézte a főváros tanácsához:

„Tárgy: A munkanélküliek a székesfőváros által tervezett megszámlálásának a szomszédos községekre való kiterjesztése.

A fenti tárgyban és szám alatt kelt felterjesztése kapcsán értesitem a székesfőváros tanácsát, hogy kérelméhez képest Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánjához a másolatban idezárt leíratot intéztem. A munkanélküliek összeírásának a szomszédos községekre való kiterjesztése következtében felmerülő többletköltségek biztosítására szolgáló 3000 koronát a székesfőváros tanácsa abból az összegből fedezze, melyet a munkanélküliek segélyezésére a belügyi tárcából engedélyeztem. Ebből az összegből fedezendő az az útiköltségek és napidíjak is, amelyek a szóban lévő községek által a fővárosba kioktatás végett kiküldött elüljárók utazásából felmerülnek.

Végül értesitem a székesfőváros tanácsát, hogy a kiküldendő szakbizottságba a m. kir. belügyminiszterium képviseletében dr. Karsai Sándor miniszteri titkárt küldöm ki. A munkálat befejezéséről s annak eredményéről kimerítő jelentést kérek.”

Budapest, 1914. évi március hó 3-án.

Sándor s. k.

A belügyminiszter úr a fenti szám alatt Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánjához egyidejűleg intézett leiratában a következőkre utalt:

„Teljesen méltányolva a székesfővárosnak ezt a kérelmét és ismerve Alispán Úrnak a szociális kérdések iránt való érdeklődését, azzal a kéréssel fordulok Alispán úrhoz, szíveskedjék saját hatáskörében teljesíteni Budapest székesfővárosnak azt az előterjesztését, utasíttassanak a fentebb felsorolt községek elüljáróságai arra, hogy a munkanélküliek összeírása végett a főváros tanácsával rögtön érintkezésbe lépve, a tanács utmutatásai alapján készítsék elő a községekben tartózkodó munkanélküliek megszámlálását úgy, hogy ezt a fővárosi számlálással egy napon és teljesen azonos szervezet és módokat szerint lehessen megtartani.

A községi elöljáróságok előzetes sürgős tájékoztatása végett idezártan megküldöm a székesfőváros szociálpolitikai és közművelődési ügyosztályának a székesfőváros tanácsához intézett nyomtatott előterjesztését kellő számú példányban azzal a kéréssel, hogy azt a felsorolt községek elöljáróságainak megküldeni szíveskedjék. Ennek az előterjesztésnek 7. és következő lapjain foglaltak nagyjából kellő felvilágosítást nyújtanak az összeszámlálás miként való fogantatására.

A belügyminiszter úrnak e leirata alapján a számlálást ép úgy mint Budapesten, a szomszédos községekben is a főváros tanácsa vitte keresztül, a számláló biztosok pedig túlnyomó részt a munkásszakszervezetek helyi csoportjainak tagjai illetve a községi elöljáróságoktól az önkéntes munkára felhívott ipari és kereskedelmi alkalmazottak voltak, úgy, hogy a számlálás az egész felvételi területen egységesen és egyforma elvek szerint történt.

Ugyancsak a belügyminiszter úr átirata folytán a kereskedelemügyi miniszter úr a munkanélküliek összeírását intéző szakbizottságba a m. kir. központi statisztikai hivatal részéről Kovács Alajos miniszteri titkárt küldötte ki.

III. A számlálás keresztülvitele.

A munkanélküliek megszámlálásával járó munka három részből állott. A számlálás *előkészítéséből*, a számlálás *keresztülviteléből* és a nyert eredmények *feldolgozásából*. Az összes munkálatokat e sorok szerzőjének tervei szerint és vezetése mellett egy ideiglenes számláló iroda végezte. Ez iroda személyzete a szükséghez képest 5 és 25 alkalmazott között változott; ezek között csupán Dr. Illyefalvi Lajos, a Fővárosi Statisztikai Hivatal jeles fogalmazója, volt véglegesített tisztviselő.

A Fővárosi Statisztikai Hivatal részéről Dr. Thirring Gusztáv igazgató úr, mint a kiküldött szakbizottság tagja, értékes tanácsokkal volt szíves a munkálatokat előmozdítani.

1. A felvétel előkészítése a kérdőív helyes megszerkesztésén, a biztosok és ellenőrök toborzásán és kioktatásán, végül a számlálási járások és ellenőri kerületek kijelölésén múlt.

A munkanélküliség problémáját a számlálás nem szolgálta volna kellően, ha a felvétel csak a munkanélküliek *számát* és esetleg a munkanélküliek legfőbb ismérveit állapította volna meg. Szükséges volt számos, a munkanélküliség problémája körében fölmerülő kérdésre nézve beható és részletes választ nyerni. A munkanélküliek sikeres megszámlálásának fontos előfeltétele volt tehát a kérdőív helyes megfogalmazása. Minden megszámlolt munkanélkülről részletes és pontos adatokat kellett megkérdezni, hogy a munkanélküliség jellegéről és okairól, valamint az ezen csapástól sújtottak személyes viszonyairól tiszta és beható képet nyerjünk.

Arról is gondoskodni kellett, hogy a számlálólap úgy legyen megszerkesztve, hogy a munkanélküliek szociálpolitikai fogalma alá nem tartozó egyéneket mintegy automatikusan kiküszöbölje és a feleletek összehasonlítása a nyert adatoknak utólagos ellenőrzését is némileg előmozdítsa. A számlálólap, amelyen eredeti terveink szerint közel 40 kérdés szerepelt, minden önmérséklés mellett is olyan terjedelmes maradt, mint eddig egyetlen munkanélküliségi számlálásnál sem. A számlálólap részletessége fokozott munkát hártott a számlálásban önként résztvevőkre, de az általuk hozott áldozatot ellensúlyozta a felvétel pontossága és az eredmények megbízhatósága. Egy jövőendő számlálásnál azonban az eddigi kérdéseken kívül nyugodtan fel lehet a számlálólapra új kérdéseket is venni, mivel az önkéntes biztosok az ebből származó túlmunkát is szívesen vállalják és kis járások mellett könnyűszerrel végzik is el.

A számlálólap a következő volt: (l. 396—97. l.)

A számlálólap egyszerűsége folytán a számlálólap magyarázata a következőkre szorítkozhatott:

A) Kik számolandók meg?

Számlálólapot kell kitölteni mindazokról az ipari és kereskedelmi alkalmazottakról (akár férfi, akár nő), akiknek 1914. március 21-én szombaton munkájuk nem volt, de természetesen csak akkor, ha egészségesek (munkaképesek) voltak és munkát kerestek, vagyis szándékuk volt minden nekik felajánlott megfelelő munkaalkalmazást elvállalni. A kérdések tehát nem vasárnapra, hanem a megelőző szombati napra, március 21-ére vonatkoznak. A számlálólapot azokról is ki kell tölteni, akik hétfőn március 23-án ismét munkához jutnak.

Fel kell tehát venni a jelenleg munkanélküli ipari és kereskedelmi alkalmazottakat, úgymint tanoncokat, napszámosokat, segédmunkásokat, segédek, szakmunkásokat, előmunkásokat, művezetőket, rajzolókat, mérnököket, üzleti alkalmazottakat, kereskedő-segédek, irodai alkalmazottakat, könyvelőket, gépirókat, üzleti szolgálakat stb.

2. A szállodai és vendéglős ipar munkanélküli alkalmazottait, valamint a hely-nélküli házicselégeket.

Azokat az otthoni munkásokat, akik lakásukon egymaguk, vagy pedig csupán feleségükkel és gyermekeikkel idegen üzlet számára dolgoznak, szintén fel kell venni.

B) Nem szabad felvenni:

1. Akik állandóan (aggság, rokkantság, baleset folytán) vagy csak jelenleg betegség folytán munkaképtelenek. Ellenben meg kell számolni azokat, akik nem egészen munkaképesek ugyan, de munkát keresnek.

2. Akik március 21-én még munkaalkalmazásban voltak.

3. Akik nem is akarnak munkát vállalni, úgymint:

a) nyugdíjas köztisztviselők, valamint nyugdíjas magánhivatalnokok, úgyszintén mindezek özvegyei;

b) önálló iparosok, kézművesek és más üzletemberek (ügynökök, vagy más saját számlájukra dolgozó személyek);

c) sztrájkolók, vagy kizártak; a munkabeszüntetés tartama alatt;

A munkanélküliek megszámálása Budapesten 1914. március hó 22-én (vasárnap.)
(Elrendelte a székesfőváros törvényhatóságának közgyűlése 380/1914. számú határozattal.)

Közigazgatási kerület:

SZÁMLÁLÓLAP.

Számílólap száma:

Kitöltendő minden 1914. március hó 21-én (szombaton) munkát kereső, munkaképes, 14 éven felüli, ipari és kereskedelmi munkanélküli egyénről, férfiről és nőről egyaránt, amennyiben az utasítások értelmében a számlálás alá esik.

Kérdés		Felelet		Milyen honos? (magyar vagy milyen más?)	
Kérdés		Felelet		Kérdés	
1. A munkanélküli vezetője:					
2. A munkanélküli neve (férj, nő) Mely évben született, esetleg hány éves?				5. Van-e munkakönyve vagy szolgálati bizonyítványa?	
3. Egészséges-e Ön és munkaképes?				6. Valamely munkaadó üzem- helyiségében, vagy pedig mint otthoni munkás a saját lakásán szokott-e dolgozni?	
Ha nem egészen munkaképes, miért nem?				Ha a lakásán dolgozik szokott-e idegen segédmunkásokat foglalkoztatni?	
4. Keres-e munkát vagy nem?					
7. Jelenlegi lakása:		utca (út, tér),		szám,	
kerület,		emelet,		ajtószám	
Kérdés		Felelet			
8. Mi címen lakik a lakásban? (a Felelet rovatban a megfelelő dőlt betűkkel szedett szót alá kell húzni)		mint főbérlet vagy annak családtagja, mint szobabérlet, mint ágybérlet, mint szállóvendég?			
9. Milyen a családi állapota? (a Felelet rovatban a megfelelő dőlt betűkkel szedett szót alá kell húzni)		nőtlen, — hűvös, — házasságban él, — özvegy, — törvénytelen elvált?			
10. Kik azon családtagjai, kiket jelenleg Ön tart el? (a Felelet rovatba a megfelelő adatok irandók be)		Feleség vagy közös háztartásban élő nő? (eltartja-e vagy nem?)			
		Hány 14 éven aluli gyermek?			
		Hány egyéb hozzátartozó?			
11. Lakásban élő családtagjai közül jelenleg hány családtag keres?		K			
		f-t, vagy napon f-t.			
12. Milyen lakik Budapesten megszakítás nélkül?		K			
Hol lakott azelőtt, mielőtt Budapestre jött?		év			
Hol lakott ma egy éve?		hónap óta.			
		község:			
		; megye vagy ország:			
		község:			
		; megye vagy ország:			

Kérdés		Felelet
13.	Mi Önnek a rendes foglalkozása vagy mestersége?	
14.	A rendes foglalkozásában hol volt utoljára állandóan (nem átmenetileg) alkalmazva, még pedig:	
a)	Kinél? (belföldi a munkaadó vagy cég neve)	
b)	A munkaadó iparágának vagy üzletének megnevezése:	
c)	Az illetet vagy fizet helye (község, utca, házszám):	
d)	Milyen minőségben volt ott alkalmazva? (mint tanonc, napszámos, segédmunkás, segéd, szakmunkás, elismert, művezető, rajzoló, mérnök, tüzeti alkalmazott, tüzeti alkalmazott, tüzeti szolgálat, házicseléd, vagy milyen más minőségben?)	
e)	Mennyi volt ott a bére vagy keresete? (havonként vagy hetenként stb.)	
15.	Mikor szünt meg ennél a munkaadónál a munkája?	
16.	Miért szünt meg ott a munkája, tehát mi a mostani munkanélküliségének oka, még pedig:	
a)	A munkaadó bocsátotta el? ha igen, miért (munkahiány stb.)	
b)	Sztrájk vagy kizárás következtében?	
c)	Ön mondott fel?	
17.	Munkanélkülisége óta volt-e valami ideiglenes keresete és milyen?	
	Ha igen, ezzel a munkanélküliség tartalma alatt összesen mennyit keresett?	
18.	Miből élt különben azóta, hogy munkanélküli?	
19.	Tagja-e Ön valamely szakszervezetnek és ha igen, melyeknek?	
20.	Munkanélküliségének tartama alatt kapott-e segítyt, még pedig:	
a)	Valamely szakszervezettől heti segítyt:	
b)	A szakszervezettől munkanélküli segítyt:	
c)	Valamely elüljáróságtól egyszeri (rögtön) segítyt:	
21.	Jelenkezett-e mint munkakereső valamelyik állami, szakszervezeti vagy munkaadói közvetítőnél és ha igen:	
22.	Ki szolgáltatja az adatokat, a megadottakat egyén vagy ki más?	
A szándék biztos esetleges egyéb megjegyzései:		

d) a munkások, akik kizárólag közvetlenül megrendelőnek akár a saját lakásukon, akár a megrendelő lakásán (pl. szabók, varrónők, takarítónők, mosónők stb.) dolgoznak, még ha tényleg nincs is munkájuk, mivel ezeknél a munka időnkint megszakad;

e) olyan személyek, akik különböző okokból nem keresnek új alkalmazást, pl. mivel a legközelebbi időben önálló akarnak lenni, vagy valamely tanintézetben vagy magánúton tovább akarják magukat képezni, más foglalkozásra kívánnak átmenni, vagy mivel legközelebb katonai szolgálatukat kezdik meg, szabadságvesztési büntetésüknek kitöltését kell megkezdeniök, el akarnak költözni, vagy — ha nőkről van szó — akik legközelebb férjhez mennek, lebetegedés előtt állanak stb.;

f) olyan személyek, akik hozzátartozóik háztartásában, iparában vagy üzletében segítenek és más munkát nem keresnek;

g) gyermekeiknél élő és azoktól eltartott személyek;

h) szüleiknél élő és nem kereső gyermekek (14 évig minden gyermek);

i) a csak látogatóban vagy átutazóban itt tartózkodó személyek, akik munkát itt nem keresnek;

j) állandó szegénységélyesek, közismert munkakerülő, csavargók, valamint igazolványos kéjnl.

3. Személyek, akik az egyes munkaszezonok közötti időt házimunkára, üdülésre stb. használják fel és másnemű alkalmazást nem keresnek.

4. Önálló kisgazdákat, földmivészeket, mezőgazdasági munkásokat és mezőgazdasági cselédeket.

C) Az egyes kérdőpontokra vonatkozó utasítások.

A kérdésekre adott feleletet mindig a „Felelet“ rovatba kell beírni és nem abba a rovatba, amely felett a „Kérdés“ szó áll.

A 3. pont első kérdésére és a 4. pontban foglalt kérdésre csak „igen“ vagy „nem“ szavakkal szabad felelni.

Ha a 3. kérdésre a biztos azt a feleletet kapja, hogy az illető nem egészséges és nem munkaképes, vagy a 4. kérdésre azt a feleletet kapja, hogy az illető munkát nem keres, az illetőhöz több kérdést intézni és egyáltalában a számlálólapot kitölteni felesleges.

Az 5. pontnál, ha a munkanélküli a számlálóbiztosnak nem tudja a munkakönyvét bemutatni, úgy lehetőleg a „nincsen“ szón kívül megjelölendő a munkakönyv hiányának oka is, pl.: „még a munkaadónál van“, vagy „a munkaközvetítőnél van“, „elveszett“ stb.

Ahol a számláló ívben (8. és 9. pont) a „Felelet“ rovatban *dült betűkkel* nyomtatott szavak vannak, a megfelelő feleletet a megfelelő dült betűs szónak *aláhúzásával* kell megadni, a többi dült betűs szót *áthúzni*, vagy bármily feleletet *beírni* e pontoknál *tilos*.

A 6. sz. kérdésre a feleletet vagy a „munkaadónál“, vagy pedig az „otthon“ szóval kell megadni.

A 13-ik kérdésre lehetőleg pontosan meg kell jelölni azt a szakmát, amelyet a munkanélküli *tényleg* mint rendes foglalkozást folytat, még ha az más volna is, mint az eredetileg tanult mestersége. Ezen szakmát, illetőleg foglalkozást a lehető legpontosabban kell megjelölni. Nem elég tehát a lakatos stb. jelölést bevezetni, hanem azt is jelezni kell, vajjon pl. épület- vagy bútorasztalos, épület- vagy gép-, vagy műlakatos-e az illető. A napszámosoknál és más tanulatlan munkásoknál is meg kell jelölni a munka- és üzleti ágat, ahol többnyire alkalmazva vannak, pl. építőiparban, út- vagy csatorna-készítésnél, gyárban, üzletben stb.

A munkakönyvet a 13., 14., 15. és 16., esetleg a 17. kérdéseknél kell, a munkanélkülitől adott feleletek ellenőrzése végett, megnézni.

A jegyzet rovatban különösen arra vonatkozó adatokat kell felsorolni, amelyek a munkanélkülinek *sürgős pénzbeli segítését* a hatóság részéről kívánatossá teszik.

A felvétel sikere érdekében azután arra kellett törekedni, hogy egy-egy biztosra oly kevés számú lakás jusson, hogy a munkáját a számlálás napjával kijelölt vasárnapon lehetőleg még a délelőtti folyamán könnyűszerrel elvégezhesse. Egy-egy számlálóbiztosra tehát a munkások által sűrűn lakott városrészekben csak 20 lakás juthatott. A jobbmódú lakóktól lakott városrészekben, hol eleve az lehetett a vélelem, hogy ott a biztosok kisebb számú munkanélkülit fognak találni, a járásokat nagyobbakra lehetett szabni. A számlálás sikere nagymértékben azon mulott, hogy lehetséges-e a rendelkezésre álló rövid idő alatt ezen beosztásnak megfelelő, elégséges számú önkéntesen jelentkező biztost toborozni. A Magyarországi Szakszervezeti Tanács már az előterjesztés kidolgozása során elhatározta, hogy a maga részéről legszélesebbkörű akciót fejt ki a felvétel érdekében, de már eleve kifejezte két-ségét, vajjon lehetséges lesz-e az ügyosztály részéről számításba vett 6000 ellen-őrt, biztost és pótbiztost kiállítania. Már ezért sem elégedhettünk meg a szerve-zett munkásság ezen csoportjainak bevonásával, hanem tekintettel a felvétel általános érdekére és a hatóság kötelező pártatlanságára, más szervezett alkal-mazott csoportokat is felhívtunk a munkában való részvételre, úgymint: a Keresztény Szocialista Szakszervezetek Országos Központját, a Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Egyesületét, a Magántisztviselők Országos Szövetségét, a Nőtisztviselők Országos Egyesületét.

Bárczy István polgármester úr továbbá — a szociálpolitikai bizott-ságban kifejezett óhajokhoz képest is — körrendeletben hívta fel a *főváros összes alkalmazottait*, hogy önként és díjtalanul vegyenek részt a felvé-telben.¹⁾ Végül a tanács tekintettel azokra a gyakorlati tanulságokra,

1) Körrendelet

a munkanélküliek megszámlálása ügyében.

A székesfőváros tanácsa tervbe vette, hogy a f. évi március hó 22-én vasárnap, a megelőző szombati állapotra vonatkozólag a fővárosban lakó munkanélküli ipari és kereskedelmi alkalmazottakat lakásról-lakásra megszámloltatja és minden munkaképes és munkát kereső munkanélkülről egy számláló-lapot töltet ki.

Ezt a számlálást önként jelentkező biztosok fogják elvégezni, még pedig túlnyomóan az ipari és kereskedelmi alkalmazottak köréből jelentkezők.

Mindazonáltal tekintettel bizonyos kerületek és intézmények lakosságának össze-tételére, valamint az ilyen felvételek alkalmával szerezhető s a közigazgatás számára is hasznosan értékesíthető szociálpolitikai tanulságokra, nagy súlyt helyezek arra, hogy a főváros alkalmazottai is mentől számosabban részt vegyenek ebben az első úttörő felvételben. Felhívom ennél fogva a székesfőváros összes tisztviselői, közigazgatási alkal-mazottai és tanítószemélyzetéből azokat, akik ebben a munkában *önként és díjtalanul* résztvenni hajlandók, hogy lehetőleg mielőbb, legkésőbb azonban március hó 8-áig (bezárólag), akár szóbelileg, akár írásban jelentkezzenek a felvételben való részvétel céljából a tanács XIV. szociálpolitikai és közművelődési ügyosztálynál, amely a teendői iránt szükséges felvilágosításokkal és utasításokkal kellő időben el fogja látni.

Erről a főváros összes hivatalai, üzemei és iskolái vezetőit azzal értesítem, hogy jelen körrendeletemet a személyzet közt azonnal köröztessék.

Budapest, 1914. március hó 3-án.

Bárczy polgármester.

amelyekben a felvétel a munkásbiztosító pénztárak tisztviselőire is járhat, felkérte az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárt, valamint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztár Igazgatóságait, hogy szíveskedjenek a maguk alkalmazottait is a biztosítói szolgálatra való önkéntes jelentkezésre felhívni.

Az érdekeltek felvilágosítása és az ingyenes szolgálatra mentől nagyobb számban való megnyerése érdekében e sorok írója két előzetesen tájékoztató előadást tartott, az egyiket február hó 27-én a szervezett munkások számára. a másikat március hó 1-én a kereskedelmi alkalmazottak és magántisztviselők részére. Az előbbi előadáson körülbelül 600, az utóbbin 300 hallgató volt jelen. Ez első tájékoztató előadásokban a munkanélküliségi statisztika értékéről, módszeréről és céljáról számoltunk be. Felhívtuk az egyesületek jelenlevő vezetőségeit, hogy a maguk részéről mindent kövessenek el a számlálóbiztosok gyors toborzása érdekében. Megismertettük a számlálás tervét, a biztosok és ellenőrök feladatait és a legközelebbi munkához a következő útbaigazításokat adtuk:

A számlálásban résztvevő szakegyesületek a hatóságtól már hétfőn (március 2-án) lajstromokat kapnak, amelybe bevezetik, a számlálásra önként jelentkezett és általuk is ajánlható biztosokat és ellenőröket. Ezekért a lajstromokért — minden egyes lajstrom elég egy ellenőr és 20 név bevezetésére — a Magyarországi Szakszervezeti Tanács kötelekébe tartozó szervezetek hétfőn délután elküldenek e Tanács titkárságába (Continutca 4.), ahol kellő számú lajstromot vesznek át. A többi nem ide tartozó szervezetek kedden délelőtt a szociálpolitikai ügyosztályban veszik át az előreláthatóan szükséges lajstromokat. Azok az országos szakszervezetek, amelyeknek a szomszédos községekben vannak helycsoportjaik, a helycsoportok számára is átveszik és elküldik a lajstromokat azzal az utasítással, hogy a számláló biztosok és ellenőrök gyűjtését a maguk körében haladéktalanul ndítsák meg.

A lajstromok kitöltésénél a következő utasítások veendőek figyelembe. Minden lajstrom élén a szakszervezet neve és egyleti helyiségének címe áll. A biztosok és ellenőrök felsorolása sorszámozva történik, mindegyiknél a lakásának és jelenlegi munkaadója címének a megemlítésével. Számlálóbiztosul és még inkább ellenőrként csak olyan tagot szabad bejelenteni, akiről a szakegyesület vezetősége tudja, hogy megbízhatósága ellen észrevétel nem merült föl és magyarul kielégítően beszél és ír. Akinél ez utóbbi iránt kétség forog fönn, azzal megelőzőleg próbát kell tenni. A névsor egymásutánját illetőleg a tanács súlyt helyez arra, hogy lehetőleg mindig egy ellenőr és 20 biztos neve soroltassék föl egymásután, még pedig oly módon, hogy az ellenőr és az alája tartozó biztosok ugyanabban a gyárban vagy üzemben, vagy épületen dolgozzanak. Amelyik szervezetnél ez keresztül nem vihető, ott először a biztosok sorolandók föl és azután külön említendőek meg azok, akiket a szakegyesület ellenőri tisztségre ajánl. Ezeknek a száma azonban nem lehet nagyobb, mint akárhányszor húsz biztos jelentkezett. Az ellenőrök kijelölésénél különös súlyt kell helyezni arra, hogy azok értelmiségűk és kötelességtudásuk tekintetében különösen kipróbált egyének legyenek, mivel ők lesznek a biztosok tanítói, rajtuk mulik nagy mértékben a fölvetél sikere.

Ellenben a hatóság a következőket tartja fenn magának. Először, hogy minden szakszervezetet abba a fővárosi kerületbe osztja be, amelyet a maga részéről szükségesnek tart, másodsor, hogy ott, ahol nem maga a szervezet osztotta be a biztosokat az ellenőrök alá, ezt a beosztást egy-egy szervezeten belül maga végezze el. Azt is fönntartja magának a hatóság, hogy ha netalán az összes szervezetek olyan nagyszámú biztosokat jelölnének ki, hogy azokra, leszámítva a kellő számban kijelölendő pótelőőröket és biztosokat, szükség nem lesz, egyeseket igénybe egyáltalán ne vegyen. Ebben azonban sem az illető szervezetnek, sem az illető egyéneknek nem szabad semmiféle értékelést vagy pláne sértést keresniük. Végül megjegyezzük, hogy a munkában levő biztosok és ellenőrök után külön összeállításban föl lehet sorolni azokat a munkanélkülieket is, akik a biztos munkára önként jelentkeznek. Ezeknek a szolgálatait azonban csak akkor fogja a hatóság igénybe venni, ha a munkában levőkből a szükséges szám nem kerül ki. Amennyiben a munkanélkülieket is biztosokul kell alkalmazni, ők meg tartoznak egy-egy hozzátartozójukat megbízni azzal, hogy a számlálás napján a lakásukon tartózkodjanak és a szükséges adatokat bemondják.

A szakszervezetek ehez képest legkésőbb március hó 11-éig tartoztak a bejelentett biztosok és ellenőrök lajstromát a tanácshoz benyújtani. Mint-hogy a munkásságon kívül álló körökből a biztosok jelentkezése csak igen lassan és ki nem elégítő arányban történt, mondhatni éjjel-nappali agitációt kellett kifejteni, hogy a szükséges számú biztos a munkások sorából jelentkezék. A szervezetek végeredményben a következő számban jelentettek be a fővárosban biztosokat és megfelelő számú ellenőröket.

Ellenőri, illetve biztos szolgálatra jelentkeztek:

	Összesen	Ebből vidéki
A Magyarországi Szakszervezeti Tanács köte- lékébe tartozó szakszervezetek	5085 ¹⁾	434 ²⁾
Keresztény szocialista szakszervezetek	131	—
Kath. legényegyesület	23	—
Kerületi munkásbiztosítási pénztár	124	8
Országos „ „	112	—
Munkásbizt. választott bíróság	8	—
Fővárosi tisztviselő	84	1
Magántisztviselők országos szövetsége	26	6
Kereskedelmi alkalmazottak orsz. egyesülete	366	3
Magántisztviselők és ker. alk. orsz. „	61	4
Nőtisztviselők országos egyesülete	64	—
Összesen	6104	460

¹⁾ Vagyis az összes jelentkezett biztosok 83,3%-a,

²⁾ A vidékről jelentkezett biztosok lajstromait az illető községek elöljáróságainak adtuk ki.

A Magyarországi Szakszervezeti Tanács kötelékébe tartozó szakszervezetek tagjai közül biztosi, illetve ellenőri szolgálatra jelentkeztek:

		Ezek közül vidéken lakott:
1. Arany- és ezüstművesek, órák és rokon- szakmák szakegylete	24	—
2. Asztalosok szakosztálya	400	16
3. Ácsok „	43	13
4. Bőrmunkások szövetsége	27	2
5. Bőröndös, szíjgyártó és nyerges szabad- szervezet	12	—
6. Budapesti fazekas-, üveg- és rokonszakmák munkásainak szakegylete	10	—
7. Cipész és csizmadia munkások és munkás- nők szakegylete	203	—
8. Cipőfelsőrész készítő szakegylete	51	3
9. Cukrárszok és rokonszakmabeli munkások egyesülete	15	—
10. Élelmezési ipari munkások orsz. szövetsége	34	—
11. Faesztergályosok szakegylete	31	—
12. Festőmunkások szövetsége	171	33
13. Grafikai munkások szakegylete	184	16
14. Kalapos munkások	16	1
15. Kádárok szakosztálya	20	—
16. Kárpitosok „	70	8
17. Kéményseprősegédek orsz. szakegylete	17	—
18. Kocsigyártók szakosztálya	71	1
19. Könyvkötők szakegylete	206	20
20. Könyvnyomdászok szakosztálya	1164	103
21. Magyarországi építőmunkások országos szövetsége	191	5
22. Magyarországi famunkások szövetsége . .	144	1
23. „ szabómunkások szakegyle- te	309	23
24. Mintakészítők szakegylete	141	21
25. Molnárok és malommunk. szakegylete	20	—
26. Szállítási és közlekedési munkások szövet- sége	42	21
27. Szobrászok szakegylete	20	—
28. Textilipari munkások szövetsége	14	1
29. Üveges munkások orsz. szövetsége	22	—
30. Vas- és fémmunkások szövetsége	1433	150

Az egyes szervezetek beosztása a biztosi járásokba oly módon történt, hogy egy-egy szervezet tagjai lehetőleg ugyanazon szervezetbe tartozó ellenőrök vezetése mellett egy városrészben működjenek.

A rendelkezésre álló biztosok és ellenőrök számához képest történt, a népszámlálási területi beosztás alapul vételével, a biztosi járásoknak a

kijelölése. Minthogy kellő számú pótbiztosról is gondoskodni kellett és az esetleges visszalépéseket sem volt szabad figyelmen kívül hagyni, a pesti oldalnak csak a körúton kívül levő részét osztottuk be oly járásokba, amelyekben átlag 20-nál több lakás nem jutván egy-egy biztosra, a lakásról-lakásra való számlálást el lehetett rendelni. A körúton belül a Dunáig terjedő városrészt, (valamint a várat) kívülről befelé egyre nagyobb járásokra osztottuk, tekintettel arra, hogy azokban a munkanélküliek száma nem okolja meg a lakásról-lakásra való felvételt. Mindazonáltal minden biztosnak figyelmébe ajánlottuk, hogy ha csak lehetséges, a felvételt ily módon végezze el. Ehhez képest a fővárost a munkanélküliek megszámlálása céljából a következőképen osztottuk járásokra és láttuk el biztosokkal:

Kerület	Járások száma ¹⁾	Biztosok száma ¹⁾	Ellenőrök száma	Ellenőri irodák száma
I.	187	196	10	5
II.	129	129	7	3
III.	325	363	18	6
IV.	39	39	2	1
V.	237	299	15	5
VI.	549	785	39	14
VII.	679	893	41	17
VIII.	591	1003	51	19
IX.	381	496	25	9
X.	223	274	14	6
Összesen . .	3340	4477	222	85

Az egyszer bejelentett biztosok és ellenőrök beosztása március hó 16-ig véglegesen megtörtént.²⁾ A közel ezer főnyi rendes tartalékra nagy szükség volt. A biztosok egy része ugyanis túlnyomólag még a becsületnyilatkozat aláírása előtt visszalépett (kb. 200), másik része a szervezetek részéről bejelentett lakáson hiányos, vagy hibás címezés miatt (356 egyén) nem volt megtalálható. Az ellenőri szolgálatra bejelentett egyének közül is 34 lépett vissza. A kerületi biztosító pénztár tisztviselőinek köszönhető, hogy ezeknek a helyettesítéséről 9 esetben a számlálás előtti napon gondoskodás történni tudott és ezzel a legnagyobb veszedelem elháríthatott. Mindazon esetekben is, melyekben oly irányú közlés történt, vagy az a gyanu forgott fenn, hogy az ellenőr nem találkozott valamelyik biztosával, kellő számú pótbiztos kirendelése-

¹⁾ A biztosok száma azért nagyobb a járások számánál, mivel a nagy bérházakat, melyekben néha 100—150 lakás is van, nem lehetett tovább felosztani és a biztosokra kellett bízni a lakásoknak egymás között való felosztását.

²⁾ Jegyzet I. a 404—405. lapon.

Jegyzet a 403. laphoz.

¹⁾ Az egyes kerületekbe az alább felsorolt szakszervezetek illetve egyesületek tagjait küldöttük ki az ellenőri illetve számlálóbiztosi teendők végzésére:

I. kerület.

1. A kerületi munkásbiztosító pénztár	107 tagja
2. A magántisztviselők országos szövetsége	20 "
3. A kereskedelmi alkalmazottak országos egyesülete	18 "
4. A vas- és fém munkások szövetsége	21 "
5. A munkásbizt. választ. bíróság	8 "
6. A fővárosi tisztviselők	32 "

Összesen . . . 206 tagja

ebből 10 ellenőri teendőt látott el.

II. kerület.

1. Magántisztviselők és keresk. alkalmazottak orsz. szövetsége	57 tagja
2. A kereskedelmi alkalmazottak országos egyesülete	28 "
3. A fővárosi tisztviselők	21 "
4. Különböző szakszervezetek	30 "

Összesen . . . 136 tagja

ebből 7 ellenőri teendőkre.

III. kerület.

1. Budapesti mintakészítők szakegyesülete	5 tagja
2. A Ganz-gyári munkások	38 "
3. A keresztény szocialista szakszervezet	74 "
4. Magyarországi szabómunkások szakegyesülete	234 "
5. Különböző szakszervezetek és egyesületek	30 "

Összesen . . . 381 tagja

ebből 18 ellenőri teendőt végzett.

IV. kerület.

1. Nőtisztviselők országos egyesülete	20 tagja
2. Arany- és ezüstművesek, órásk és rokonszakmák szakegyesülete	21 "

Összesen . . . 41 tagja

ebből 2 ellenőri teendőt látott el.

V. kerület.

1. Nőtisztviselők országos szövetsége	44 tagja
2. Országos Pénztár tisztviselő	85 "
3. Kereskedelmi alkalmazottak országos egyesülete	43 "
4. Mintakészítők szakegyesülete	71 "
5. A budapesti asztalosok szakosztálya	10 "
6. Vas- és fém munkások központi szövetsége	61 "

Összesen . . . 314 tagja

ebből 15 tag ellenőri teendőt végzett.

VI. kerület.

1. Nyomdászok szakegyesülete	30 tagja
2. Szabómunkások és munkásnők szakegyesülete	22 "
3. Magyarországi famunkások szövetsége	67 "
4. Asztalosok szakosztálya	41 "
5. Molnárok és malommunkások szakegyesülete	20 "

6. Magyarországi építőmunkások országos szövetsége	170 tagja
7. Angyalföldi keresztény szocialisták	20 "
8. Kereskedelmi alkalmazottak országos egyesülete	99 "
9. Vas- és fémmunkások központi szövetsége	344 "
10. Különböző szakszervezetek	11 "
Összesen	824 tagja

ebből 39 tag ellenőri teendőkre rendeltetett ki.

VII. kerület.

1. Grafikai munkások szakegyesülete	143 tagja
2. Könyvkötők szakegyesülete	170 "
3. Élelmезési ipari munkások országos szövetsége	34 "
4. Cipész és csizmadia munkások és munkások szakegyesülete	201 "
5. Kereskedelmi alkalmazottak országos egyesülete	64 "
6. Cipőfelsőrészkesztők szakegyesülete	27 "
7. Vas- és fémmunkások központi szövetsége	288 "
8. Különböző szakszervezetek	7 "
Összesen	934 tagja

ebből 41 tag ellenőri teendőkre jelöltetett ki.

VIII. kerület.

1. Kocsigyártók szakosztálya	47 tagja
2. Szállítási és közlekedési munkások szövetsége	20 "
3. Asztalosok szakosztálya	307 "
4. Kocsigyártók szakosztálya	22 "
5. Szobrászok szakegyesülete	20 "
6. Faesztergályosok szakegyesülete	31 "
7. Kárpitosok szakosztálya	62 "
8. Ácsok szakosztálya	20 "
9. Kádárok szakosztálya	20 "
10. Könyvnyomdászok szakosztálya	157 "
11. Kereskedelmi alkalmazottak országos egyesülete	65 "
12. Vas- és fémmunkások központi szövetsége	283 "
Összesen	1054 tagja

ebből 51 tag ellenőri teendőkre ellátására küldetett ki.

IX. kerület.

1. Kereskedelmi alkalmazottak országos egyesülete	45 tagja
2. Könyvnyomdászok	476 "
Összesen	521 tagja

ebből 25 tag ellenőri teendőket látott el.

X. kerület.

1. Bőrmunkások szövetsége	25 tagja
2. Könyvnyomdászok	199 "
3. Textilipari munkások szövetsége	13 "
4. Cipőfelsőrészkesztők szakegyesülete	18 "
5. Festőmunkások szövetsége	18 "
6. Gyúktis és Társa kalapgyár	15 "
Összesen	288 tagja

ebből 14 tag ellenőri teendőkre végzésére küldetett ki.

séről történt gondoskodás. Minthogy az ezen okból szükséges helyettesítések száma is igen tekintélyes volt (257), csakhamar az egész még rendelkezésre álló rendes tartalékot (120) teljesen kimerítette. Ezért a főváros 800 hivatalszolgáját is biztosokul kioktattuk, közülök 257 embert még a számlálás napján reggel a fenyegetett állomásokra kiküldöttük, a többieket pedig a számlálás napján reggel póttartalék gyanánt a városházán rendelkezési állományban tartottuk.

A biztosoknak kellő számban való kijelölésénél nem kevésbé volt fontos az ellenőröknek és a biztosoknak egyöntetű kioktatása. Tekintettel a számláló személyzet nagy számára, a hatóság csupán az ellenőrök kioktatását végezte el maga. A bejelentett ellenőröknek, valamint a szomszédos községi elöljáróságok ama tagjainak, akik a számlálás vezetésével meg voltak bízva, számlálólapot és utasítást küldöttünk avégből, hogy a számlálólapot töltsék ki oly módon, mintha január hó 1-től március hó 22-ig maguk lettek volna munkanélküliek és az így kitöltött számlálólapot a Statisztikai Hivatalnak címzett portómentes borítékban megvizsgálás céljából postafordultával juttassák vissza. E próbaívekkel szerzett tapasztalatok alapján e sorok írója március hó 13-án a régi országház nagytermében az alkalmazott szervezetek részéről bejelentett ellenőröknek, a nyomdászok sorából kijelölt 200 pótelőrnök a fővárosi és munkásbiztosítási tiszviselőknök és a vidékről felküldött jegyzőknök és illetve tanítóknak a számlálólap értelmezéséről s az erre vonatkozó utasításokról, valamint a biztosok és az ellenőrök részéről kidolgozott szolgálati szabályzatról előadást tartott. Ezen előadásnak, melyen több mint 1000 ember vett részt, lényeges tartalma a következő volt:

A tanács intézkedései alapján az ellenőrök kedden, március 17-én este szakszervezetüknek helyiségében találkoznak a hozzájuk beosztott számlálóbiztosokkal, akiknek jegyzékét március 16-áig egyenként megkapják. Kevés olyan ellenőri kerület volt, ahol az ellenőr nem tartozik a biztosok szakmájához. Ilyen esetekben a biztosokat az ellenőr szakszervezetének helyiségébe utasította a tanács. Azoknál a szervezeteknél, ahol rendkívül sok biztos jelentkezett (nyomdászok, vas- és fémmunkások), a találkozót felerészben a szerdai napra jelöltük ki. Mi sem természetesebb, mint hogy azok a biztosok, akik ellenőrökkel ugyanabban az üzemben vagy üzletben dolgoznak, nem tartoznak a szakszervezetnek külön is találkoznia.

A tanács a biztosoknak a számlálás napján átadandó nyomtatványanyagot, külön-külön kisebb csomagokban, már a hétfői nap (március 16.) folyamán hatósági gépkocsikon kézbesítő ív mellett az ellenőröknek küldi meg. Feltétlenül szükséges tehát hogy minden ellenőr bizon meg, még pedig lehetőleg írásban egy napközben a lakásán tartózkodó megbízható személyt a hatósági küldemény átvételével, mivel annak hiányában a csomagot a házfelügyelőnek fogják az utóbbi aláírása ellenében átadni. Az ellenőrök az alább részletezett tartalommal kettős csomagot kapnak. Az, első találkozáskor a biztosok átadják az ellenőrnek a próbaképen saját személyükre nézve kitöltött számlálólapot, amelyet a tanács nekik egyidejűleg megküld. Főadatává teszi a

tanács az ellenőrnek, hogy e számlálólapokat átnézze és ezzel kapcsolatban a számlálásra vonatkozó részletes magyarázatokat a hozzája beosztott biztosoknak megadja. Fölötte kíváncsiaknak jelzi az utasítás, hogy az ellenőr a számlálás napjáig többször, de legalább még egyszer találkozzék biztosaival. Szükséges továbbá, hogy már az első találkozás alkalmával nyomatékosan figyelmeztesse a biztosokat, hogy lehetőleg mielőbb látogassák meg az általuk bejárando házakat, a nekik is egyidejűleg nevükre kiállítva megküldött házjegyzék alapján és amennyiben a helyszínén nem találják meg a házsorszámok alapján a házajstromon megjelölt házakat, kíséreljék meg a házakat a helyrajzi számok alapján keresni, amelyek rendszerint a kapubejáróban vannak és ha ez alapon sem találják a kijelölt házakat, vagy pedig ellenkezőleg azonos számú, de a/-val, b/-vel stb. tört házsorszámokat találnak, jelentsék ezt a körülményt rögtön közvetlenül a munkanélküliek megszámlálására kirendelt központi irodának (Károly-körút 15. szám, II emelet 7. ajtó, telefon: 47—20 és 47—55) reggel 8 órától déli 2 óráig és délután 4 órától éjjeli 11 óráig.

Az ellenőr tartozik a számlálás napján, március hó 22-én, vasárnap reggel fél 8 órakor a számára a biztosok jegyzékén megjelölt ellenőri irodában (iskolában vagy egyesületi helyiségben) megjelenni és ott a házamestertől megkérdezni, hogy melyik helyiséget jelölték ki számára. Erre a helyiségre krétával följegyzik a maga ellenőri kerületének a számát, úgy, hogy erre a helyiségre a hozzá beosztott biztosok, akiket ezen ellenőri iroda címéről (utca, házsorszám, az ellenőr száma) a tanács a biztos által bejárando házak jegyzékén értesítette, könnyen rátalálhatnak. A biztosok tartoznak legkésőbb reggel 8 óráig az ellenőrnél jelentkezni. Az ellenőr fölolvassa a névsort és amennyiben a biztosok valamelyike fél 9-ig nem jelentkezett, pótbiztos kirendelése iránt intézkedik. A pótbiztos nevét följegyzik a megfelelő házjegyzéknek nála levő példányán, valamint törli a távollevő rendes biztos nevét a polgármesteri igazolványról is és arra is a pótbiztos nevét vezeti rá.

Az ellenőr a vasárnapi nap folyamán mindaddig tartozik a számára kijelölt irodában tartózkodni, amíg valamennyi biztos a maga kerületéből vissza nem tér, a neki átadott nyomtatványokkal el nem számolt (külön kitöltött számlálólapokkal és külön a visszasamaradt számlálólapokkal). Amennyiben valamelyik biztos este 9 óráig nem jelentkezik, az ellenőr a központnak erről telefonon jelentést tesz. A biztosoktól tartozik az ellenőr a polgármesteri igazolványt és jelvényt is visszakérni és beszolgáltatni.

Az ellenőr a kitöltött lapok számát a biztosok jegyzékébe bevezeti és e szám helyességét a biztos által elismerteti. Az ellenőr tartozik azután a neki átadott kitöltött számlálólapokat átvizsgálni és amennyiben lényeges hiányokat vagy nyilvánvaló ellentmondásokat fedez föl, azokra nézve a biztosokat kikérdezni és szükség esetén, és amennyiben az idő még engedi, a biztosokat a helyszínére visszaküldeni.

Amikor valamennyi biztos működéséről elszámolt, az ellenőr a biztosok jegyzékén összegezi a neki beszolgáltatott kitöltött számlálólapokat és külön följegyzik a távollevő munkanélküliek számát. Az ellenőr úgy a kitöltött, mint a ki nem töltött számlálólapokat két csomagban, délután 4 óra és éjjel 11 óra között bármikor elszállíthatja az illető közigazgatási kerület eljárársági épületébe, a munkanélküliek megszámlálása ügyében kirendelt ügyeletes tisztviselő kezeihez, aki az anyag átvételét elismeri.

A számlálás sikerének biztosítása érdekében az ellenőröknek feltétlenül meg kell jelenniük a számlálás napján az ellenőri irodában. Amennyiben az ellenőrt tisztsége teljesítésében még a számlálás napja előtt valamely elháríthatatlan akadály meggátolja, tartozik erről a központi számlálási irodát (Károly-körút 15. II. 7.) az akadályok természetének közlése mellett rögtön értesíteni, hogy pótellenőr kiküldéséről azonnal gondoskodás történjék. Amennyiben a számlálás napján reggel állana be az akadály,

reggel fél 8 óra előtt tartozik a központi irodát, vagy a szociálpolitikai ügyosztályt (telefon : Központi városház) telefonon értesíteni vagy értesíttetni.

Az ellenőr tartozik a biztosoknak minden fölmerülő kétség esetén fölvilágosítást adni, a szükséges pótnyomtatványokat kiszolgáltatni és a pótbiztosok kirendeléséről minden esetben gondoskodni. Délben 12 és 1 óra között ebédszünet van, amely alatt az ellenőrök el is távozhatnak. Különben csak az esetben hagyhatják el az ellenőri irodát, ha megfelelőbb helyettesről akár az ugyanabban az épületben levő ellenőr személyében gondoskodtak.

A biztosok azt az utasítást kapták, hogy abban az esetben, ha a járásukban annyi a munkanélküli, hogy a számlálólapok kitöltését az esti órákig be nem fejezhetik, arról délután 1—2 óra között jelentést tegyenek az ellenőröknek, még pedig ama munkanélküliek számának közlése mellett, akik számára még számlálólapot kell kitölteni. Az ellenőrök ehhez képest gondoskodnak a pótbiztosok kirendeléséről, akik olyan biztosok is lehetnek, akik a saját járásukban a munkát egy óráig már elvégezték, az ellenőri irodába visszatértek és munkájukról már beszámoltak. Azok a biztosok, akik a délelőtt folyamán a saját járásukkal már végeztek, tartoznak délután 2 órakor az ellenőri irodában újból jelentkezni, hogy esetleg pótbiztosi szolgálata igénybe vehetők legyenek.

Az előadó végül kiemelte a hatóság és a munkásság együttműködésének kulturhistóriai és szociálpolitikai jelentőségét, rámutatott arra, hogy a szomszédos községek sikeres bevonása egy szerény lépést jelent a jövőnek egészséges községi szociálpolitikától uralt Nagybudapestje felé is. A polgároknak közvetlen becsületbeli közreműködése egy új és a jövőben is esetleg gyakrabban megismétlendő szociális rendszabály megteremtésében fokozni fogja szeretetüket a fővároshoz és tagadhatatlan közeledés az igazi demokráciához.

A szóbeli kioktatáson kívül úgy az ellenőrök, mint a biztosok kellő írásbeli kioktatásban is részesültek a számlálási nyomtatványok útján.¹⁾ (l. 438. old.) Az ellenőrök kétszer kaptak hivatalos küldeményt, az első ízben — mint említettük — próba-számlálólapokat és a számlálási utasítást, másod ízben pedig egy kettős csomagot. Az egyik kis csomagban az ellenőrhöz intézett körlevél (7. sz. nyomt.), egy nyilatkozat-minta (4. sz. nyomt.), egy polgármesteri igazolvány (6. sz. nyomt.) és egy ellenőri (sárga) jelvény, végül a beosztott biztosok írott jegyzéke volt. A másik csomagban 20 egyforma kisebb csomag volt, amely a biztosok részére a számlálás napján átadandó számlálási nyomtatványokat tartalmazta: úgymint egy házjegyzéket

¹⁾ A fővárosban használt főbb számlálási nyomtatványok mennyisége volt: Számlálólapok 214.000 db. Számlálási utasítás 22.000 db. Értesítés (távollevő munkanélkülieknek) 30.000 db. Értesítés (zárt lakások lakói számára) 12.000 db. Nyilatkozat 8.000 db. Igazolvány 6.000 db. A biztos által bejárando házak jegyzéke 20.000 db. Biztosi és ellenőri jelvény 9.000 db.

A környéken felhasznált főbb számlálási nyomtatványok mennyisége volt: Számlálólapok 100.000 db. Számlálási utasítás 4.000 db. Értesítés (távollevő munkanélkülieknek) 10.000 db. Értesítés (zárt lakások lakói számára) 5.000 db. Nyilatkozat 3.000 db. Igazolvány 3.500 db. A biztos által bejárando házak jegyzéke 8.000 db. Biztosi és ellenőri jelvény 2.000 db.

a biztos neve nélkül¹⁾ (II. sz. nyomt.), 25 drb. számlálólapot (3. sz. nyomt.), 5 drb (kék) értesítést a távollevők számára (10. sz. nyomt.), 2 drb (sárga) értesítést a zártlakások számára (11. sz. nyomt.) és egy drb (rózsaszínű) biztosí jelvényt. A biztosok egyszer kaptak a tanácstól postai küldeményt, amelyben egy hozzájuk intézett körlevél (8. sz. nyomt.), egy nyilatkozat-minta (4. sz. nyomt.), egy a bejárando házaknak a biztos nevére kitöltött jegyzéke (2. sz. nyomt.), egy számlálólap (3. sz. nyomt.) és a számlálási utasítás (6. sz. nyomt.) volt.

Itt kell megemlítenünk, hogy a munkások gyors és tüzetes kioktatása szempontjából rendkívül értékes szolgálatot tett a *munkássajtó*.

A számlálás sima lebonyolítása érdekében a főváros *tanácsa* a következő intézkedéseket is tette:

Egy héttel a számlálás előtt *falragaszokon* hívta fel a tanács a munkanélküliek figyelmét a számlálásra:

HIRDETÉS.

A munkanélküliek megszámlálása tárgyában.

(Elrendelte a székestőváros törvényhatósága a 380/1914. kgy. sz. határozattal.)

Az 1914. évi március hó 22-én a székesfőváros törvényhatósága megszámláltatja a munkanélkülieket.

Felhívja a tanács mindazokat az ipari és kereskedelmi alkalmazottakat (munkásokat, kereskedősegédeket és magántisztviselőket stb.) férfiakat és nőket egyaránt, akik szombaton, március hó 21-én még munkaalkalmazás nélkül lesznek, hogy a vasárnapi napon (március hó 22-én) saját érdekükben lakásukon tartózkodjanak mindaddig, amíg a számlálóbiztosokkal a szükséges adatokat nem közölték.

A számlálás reggel 8 órakor kezdődik.

Ha valaki eltávozik a lakásáról, bizza meg valamelyik hozzátartozóját, vagy a lakásadóját, vagy a házimestert, hogy a szükséges adatokat a számlálóbiztossal közölje. Ezek a személyi adatokon kívül főleg arra vonatkoznak, hogy mely napon jött a munkanélküli a fővárosba, hol lakott azelőtt, mi a rendes foglalkozása, hol volt ebben utoljára állandóan (nem átmenetileg) alkalmazva, az utóbbi alkalmazás megszűnésének napja és oka, a munkanélküliség óta volt-e valami ideiglenes keresete, milyen és ezzel összesen mennyit keresett, tagja-e valamely szakszervezetnek, a munkanélküliségnek tartama alatt kapott-e segélyt, még pedig honnan és mennyit.

A számlálást önkéntes és díjtalanul működő biztosok és ellenőrök végzik. A biztosoknak rózsaszín, az ellenőröknek sárga jelvényük és azonkívül a polgármester aláírásával ellátott igazolványuk van. A munkakönyvet vagy szolgálati bizonyítványt minden munkanélküli a számlálóbiztosnak mutassa be.

Felhívja a tanács a megszámlálendő személyeket, hogy a számlálás munkáját, saját érdekükben az adatoknak előzékeny és az igazságnak megfelelő közlésével segítsék elő.

Azok a munkanélküliek, akiket a biztos ismételtlen nem talál otthon és akikről nem lehet a megbízott személyek útján kielégítő adatokat szerezni, töltsék ki a számukra hátrahagyott számlálólapot és hozzák azt el legkésőbb hétfőn március hó 23-án délig,

lehetőleg személyesen és munkakönyvükkel a munkanélküliek megszámlálására kirendelt központi irodába, (Károly-körút 15. II. 7.) különben hivatalos biztos fog a lakásukra kiküldetni. Azok a munkanélküliek, akikről a biztos egyáltalában nem szerzett tudomást és így számlálólapot sem hagyott nekik hátra, szintén jelentkezzenek, lehetőleg személyesen és a munkakönyvükkel hétfő délig a fenti számlálási irodában.

Minthogy a törvényhatósági bizottság határozata arra jogosítja a számláló biztosokat, hogy minden lakásba bemenjenek, a munkanélküliek megszámlálása végett, a tanács felhívja az összes háztulajdonosokat, lakásbérletet és házmestereket (házfelügyelőket), hogy az önkéntes biztosok munkáját a maguk részéről is a szükséges útbaigazítással támogassák.

Budapest, 1914. évi március hó 17-én.

A székesfőváros tanácsa.

A tanács továbbá a főváros 20.000 házmesteréhez, illetőleg házfelügyelőjéhez postán körlevelet intézett, amelyben felhívta őket, hogy a számlálás érdekében már a számlálás napját megelőzőleg érdeklődjenek aziránt, vajjon van-e az általuk kezelt házban munkanélküli ipari és kereskedelmi alkalmazott és az önkéntes biztosokat minden tekintetben segítsék elő közérdekű munkájukban.

A m. kir. államrendőrség budapesti főkapitányságát arra kérte fel a tanács, hogy a közzei szükség esetén a számlálóbiztosokat a maguk részéről is támogassák.

Minthogy a számlálóanyag begyűjtése a kerületi elüljáróságok útján történt és a számlálás napját követő éjjeli pótfelvétel alkalmával a tisztí orvosok töltötték be a vezető szerepet, a kerületi elüljárók március 14-én külön értekezleten is foglalkoztak a szociálpolitikai szakelőadó előterjesztése alapján a számlálás egyes részleteivel.

Ami a számlálásnak a környéken való előkészítését illeti, a tanács március hó 7-én a következő körlevelet intézte a szomszédos községek elüljáróságaihoz:

A tekintetes községi Elüljáróságnak.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánja a folyó hó 6-áról 9107. szám alatt kelt rendeletében, amelyet a m. kir. Belügyminiszter Úr Ö Nagyméltóságának 33.235/914—IX. számú leirata alapján bocsátott ki, felhívta a tek. Elüljáróságot, hogy a főváros tanácsával rögtön érintkezésbe lépve, a tanács útmutatásai alapján készítsék elő a községükben tartózkodó munkanélküliek megszámlálását úgy, hogy azt a fővárosi számlálással egy napon és teljesen azonos szervezet és módzatok szerint lehessen megtartani.

Ehhez képest, számba véve azokat az 1—7. pontban foglalt utasításokat, amelyeket az alispán úr közölt a tek. Elüljárósággal, egyelőre és a további intézkedésig a tek. Elüljáróságot a következőkre kérjük fel.

¹⁾ Arra az esetre, ha a rendes biztos meg nem jelennek. Ilyenkor a pótbiztos nevét kellett a megfelelő rovatba beírni. A házjegyzék egy harmadik példánya tartalékképpen a központi irodában maradt.

1. A munkanélküliek megszámlálására önként jelentkező, magyarul írni, olvasni tudó biztosokat és ellenőröket a helybeli szakegyesületi csoportok az ide mellékelve megküldött íveken haladéktalanul jelentsék be. Amennyiben azok a biztosokul jelentkezett tagokat már közölték volna, nem szükséges azokat újra e lajstromokba felvenni. Ahol a szakszervezeti csoportok nem elég erősek arra, hogy kellő számú biztos bocsássonak az Elüljáróság rendelkezésére, ott az elüljáróság alkalmas módon (kidobolás stb.) szólítsa már most fel a helyben lakó összes munkásokat, hogy számlálóbiztosokul az elüljáróságoknál önként jelentkezzenek. A szakegyesületek helyi csoportjai felszólítandók, hogy a tagjaik köréből az értelmességüknek és megbízhatóságuknak fogva kiváló egyéneket jelöljék ki ellenőrökül még pedig oly számban, hogy minden 20 biztosra egy ellenőr essék. Szükség esetén maga az elüljáróság szemelje ki az ellenőröket és osszon be minden ellenőrhöz 20—20 biztos.

2. Reméljük, hogy a tek. Elüljáróság az alispáni utasítás értelmében már megkezdte a községnek számláló kerületekbe való olyatén felosztását, hogy egy-egy kerületbe legfeljebb 30 lakás jusson. A számlálóbiztosok beosztási lapja, amelyre a kijelölt számlálóbiztos neve és azoknak a háznak közelebbi megjelölése (utca, házszám) lesz rávezetendő, melyekben eljárni tartoznak, nyomás alatt van és a keddi nap folyamán fog kellő számban a tek. Elüljáróság kezéhez jutni.

Amennyiben szerdáiig kellő számú biztos önként az Elüljáróság és a szakegyesületek együttes fáradozása dacára nem jelentkeznek, hogy 30 lakásra egy-egy biztos juthatna, a községben levő összes lakásokat a rendelkezésre álló számláló biztosok között egyenletesen kell felosztani.

A számláló biztos beosztási lapokkal egyidejűleg meg fogja küldeni a tanács a számláló lapot, valamint a biztosok és ellenőrök utasítását avégből, hogy azokat a a községi Elüljáróságnak a számlálás helybeli vezetésével megbízandó tagja (jegyző segédjegyző stb.) alaposan tanulmányozza át.

3. Az elüljáróságnak ez a tagja e hó 13-án, pénteken d. e. 11 órakor jelentkezzen a tanács XIV. szociálpolitikai és közművelődési ügyosztályban (IV., Városház-u. 16. II. 2.) dr. Ferenczi Imre szakelőadónál és tegyen jelentést a számlálás elkészítésének minden jelentősebb mozzanatáról, valamint kérjen útbaigazítást minden felmerült kétséget illetőleg. Az Elüljáróságnak ezen tagja tartozik aznap este fél 8 órakor a számlálási ellenőrök számára a régi országház (VIII. Fhg. Sándor-utca 8.) üléstermében tartandó hivatatos előadáson megjelenni. Ez az előadás a számlálólap, valamint az összes utasítások tüzetes magyarázatára fog vonatkozni.

4. Amennyiben a tek. Elüljáróság a pénteki napig bármily munkanélküliek megszámlálására vonatkozó ügyben felvilágosításra vagy útbaigazításra szorulna, szíveskedjék további intézkedésig a Központi Városház 145. sz. telefonállomást délelőtt 9 és 2 óra között felhívni.

Budapest, 1914. évi március hó 7-én.

A székesfőváros tanácsa :

Rózsavölgyi Gyula s. k.,
h. polgármester.

A szomszédos községek hatósági képviselőivel ez utasítás alapján március 13-án délelőtt külön értekezletet tartottunk, amelyen a jegyzők a számlálás eddigi előkészítéséről, a számláló járások beosztásáról, valamint a biztosok jelentkezése érdekében tett intézkedésekről beszámoltak és az

egyöntetőség érdekében való utasításokat meghallgatták és résztvettek esti előadáson.

A hatóságilag kioktatott ellenőrök és a szomszédos községek megbizottai maguk oktatták ki a hozzájuk beosztott biztosokat.

Végül a szükséges előkészületek, az esetleges hibák és hiányok kiigazítása végett e sorok írója március 20-án és 21-én gépkocsin bejárta a szomszédos községeket. Több helységben sürgős intézkedésekre forgott fenn szükség, — így nevezetesen az egyik nagyközségben a biztosok toborzása egyáltalában nem sikerült, — úgy, hogy a szomszédos községekből, illetve a fővárosból kellett a szükséges számú biztos kirendelése iránt intézkedni.

Általában azt mondhatjuk, hogy amely községekben az országos szervezeteknek (építőmunkások, vas- és fémmunkások) helyi csoportjaik voltak, ott úgy a járási beosztás, mint a biztosok toborzása teljesen sikerült, ahol az ügynek ezen lelkes hívei hiányoztak és a jegyzői hivatalra maradt az egész munka, ott bizony részben még a járási beosztás sem történt meg, hanem utcák szerint történt a számlálás, másutt meg önkéntes biztosok minden igyekezet (kidobolás, kihirdetés stb.) dacára nem akadván, vagy nem akadván kellő számban, a jegyzői hivatal alkalmazottaira maradt a munka. Az ilyen községekben a tisztviselők helyi ismerete alapján és nem házról-házra járva történt meg a számlálás és így aligha sikerült oly mértékben, mint a fővárosban.

IV. A számlálás keresztülvitele.

Ezen előkészületek alapján maga a számlálás a lehető legsimábban történt meg. A számlálás oroszlánrésze úgy a fővárosban, mint a vidéken vasárnap, március 22-én folyt le. A fővárosban a nappali számlálást a számlálás teljessége érdekében kiegészítettük egy hétfőn éjjel megtartott pótszámlálással, amely hivatalos vezetés mellett a menhelyekre, éjjeli szállókra és a nyilvántartott zsufolt lakásokra vonatkozott. A főváros kislakásos bérházaiban a számlálást a házmesterek végezték el, (kb. 70) a főváros legkülsőbb területein pedig, amelyekre nézve utca- és házszámbeosztás nem létezik, épúgy, mint a népszámlálást, az erdő- és mezőőrök végezték el. (33).

Vasárnap a fővárosban az önkéntes ellenőrök reggel fél 8 órakor, az önkéntes számlálóbiztosok pedig 8 órakor általában dicséretes pontossággal jelentek meg az iskolaépületekben és egyesületi helyiségekben kijelölt számlálási irodákban. Minthogy minden számlálási irodába a hatóság 2—3 pótbiztos is rendelt ki, de úgy ezek, mint a 257 tartalékpótbiztos, akiket az ügyosztály a számlálás reggelén ama gyanú alapján küldött ki a számlálási irodákba, hogy ott esetleg hiány mutat-

kozhatik, munkára alig találtak. Azok a számlálóbiztosok, akiknek korábban nem sikerült ellenőrökkel találkozni, túlnyomórészt vasárnap reggel mégis megjelentek a számukra kijelölt ellenőri irodában, másutt az ellenőrök a rendes biztosokra a szükséghez képest két-három járás meg-számlálását bízták. Jelentést arról, hogy a számlálóbiztosok nagyobb számban hiányzanak, csak 12 ellenőri irodából tettek. Maga az ellenőr csak egy helyen maradt el, egy helyen későn jelent meg. A számlálást e sorok írója a számlálási nap folyamán személyesen is ellenőrizte és a helyszíni szemle alkalmával megállapított zavarok és gondatlanság következtében három kerületben úgy az ellenőrök, mint a számlálóbiztosok helyettesítéséről és a felvétel megismétléséről kellett gondoskodni.

A számlálást a kellően kioktatott biztosok könnyűszerrel és túlnyomóan a déli órákig végezték el, csak elvétve fordult elő, hogy a számlálás az esti órákig is elhúzódott. Úgy a szervezett munkások, mint különösen a nőtisztviselők nagy lelkesedéssel és szeretettel végezték el az új feladatot.

A számlálási anyag túlnyomórészt még vasárnap este a hatóság birtokában volt. Körülbelül csak 10 ellenőrtől kellett az anyagot a hatóságnak személyes utánjárással beszereznie. A fővárosi bérházakból már a hétfői nap folyamán behozták a házmesterek az anyagot, míg az erdő- és mező-
őrök részben még a szerdai napon is dolgoztak az igen kiterjedt számlálási területeken.

A hétfői éjjeli vizsgálatot oly módon szerveztük meg, hogy minden elüljáróság épületéből a tisztí orvosok számához képest bizottságok mentek el a nyilvántartott zsúfolt lakásokba.¹⁾ A fővárosi Népszállóban és a Nép-

¹⁾ Az éjjeli felvételnél közreműködött:

Az egyes felvetelmek közreműködött:		2 bizottság	12 taggal
az I. kerületben		1	6
a II.		2	10
a III.		1	5
a IV.		2	10
az V.		3	17
a VI.		8	41
a VII.		3	15
a VIII.		2	10
a IX.		1	5
a X.		1	14
Hajléktalanok menhelyegyesülete (VI., Angyalföldi-út 2.)		1	4
Hajléktalanok menhelyegyesülete (II., Szegényház-utca 35.)		1	4
Menhely a szenvedő emberiséghez (VIII., Alföldi-utca 9—14.)		1	6
Hajléktalanok menhelyegyesülete (VIII., Alföldi-utca 6.)		1	8
Hajléktalanok menhelyegyesülete (VII., Rottenbiller-utca 16.)		1	5
V. kerületi népház		1	

A Népszállóban és az V. ker. Népházban az éjjeli illetve esti felvétel házilag eszközöltetett.

Az éjjeli menedékhelyeken felvett számlálólapok száma a következő volt:

Hajléktalanok menhelyegysége	VI., Angyalföld-út 2.	72	számlálólap
"	II., Szegényház-utca 35.	70	"
"	III., Rottenbiller-utca 16.	39	"
"	VIII. Alföldi-utca 6.	56	"
Menhely a szenvedő emberiséghez	VIII., Alföldi-utca 9-14.	47	"
V. Népház V., Vág-utca 14.		60	"
Népszálló VI., Aréna-út		81	"

Összesen . . . 425 számlálólap.

házban az ottani hivatalos közegek kérdezték meg a bebocsátott vendégeket a lefekvés előtt, vajjon munkanélküliek-e és hivatalból vették fel az illetőkre vonatkozó adatokat. A menhelyekbe a hatóság önkéntes biztosokat küldött ki, ahol azok a házkezelők közbenjöttével szintén az esti felvétel alkalmával tették meg feljegyzéseiket. Az éjjeli vizsgálat és számlálás igen nehéz feladatnak bizonyult. Különösen a menhelyeken bizonyult a kirendelt önkéntes biztosok száma csekélynek. Ott a jövőben feltétlenül hivatalos személyeknek vagy megfelelően nagyszámú önkéntes biztosnak kell majd közreműködniük. A számlálással a menhelyekbe való felvételt hátráltatni alig lehet, a felvétel után pedig nagyszámú biztosnak kell közreműködni, hogy az ágyba igyekvő atyafiakat idejekorán kikérdezhesse, különben igen hosszú ideig kell őket a pihenéstől elvonni. A Népházban a felvétel szépen sikerült, a Népszállóban csak a felsőbb ellenőrzés folytán. A tisztí orvosok általában kelletlenül vállalták a vezetést, az ennek folytán kevésbé sikerült éjjeli vizsgálat anyagát túlnyomórészt még hétfő éjjel, részben azonban csak a keddi nap folyamán juttatták el a központi irodába. A vidék szerdáig, március hó 26-ikáig szolgáltatotta be az anyagát.

Minthogy számos munkanélküli a vasárnap folyamán nem volt otthon és többeket az éjjeli vizsgálat is elkerült, a tanács kedden, március hó 24-én újabb falragaszokon hívta fel azokat a munkanélkülieket, akik megszámlálás alá nem kerültek, hogy személyesen jelentkezzenek adataik bemondása végett a központi számlálási irodában. A tanács felhívása folytán ezt a felszólítást intézték a Budapesti Ipari és Kereskedelmi Munkaközvetítő Intézetnél az összes munkakeresőkhöz egészen a hét végéig, március hó 28-ig. E felhívások folytán a számlálás alkalmával össze nem írt munkanélküliek tetemes számban jelentkeztek utólag a számlálási irodában, még pedig az első napon, hétfőn 1400-en, kedden 800-an, a következő napokon azonban már egyre kisebb számban. Összesen kerek 2500-an jelentkeztek önként a központi irodában.

A felvétel előzetes eredményéről a polgármester úrnak már kedden reggel tehattünk hozzávetőleges jelentést, a végleges előzetes eredményt pedig — tekintettel az egyre gyérülő jelentkezésekre, a csütörtök reggeli 8 órára vonatkozó állapotot illetőleg — március 27-én pénteken hoztuk nyilvánosságra. Ehhez képest a fővárosban és a szomszédos községekben a munkanélküliekről beérkezett *számlálólapok száma* 1914. március hó 26-án reggel 8 órakor a következő volt:

Főváros: I. ker. 828, II. ker. 589, III. ker. 1137, IV. ker. 264, V. ker. 1235, VI. ker. 4994, VII. ker. 5077, VIII. ker. 5498, IX. ker. 2350, X. ker. 968. Összesen: 22.940.

Szomszédos községek: Újpest 1407, Törökbálint 44, Rákoskeresztúr 95, Rákosszentmihály 122, Erzsébetfalva 1254, Csepel 491, Rákospalota 664,

Pestszentlőrinc 213, Kispest 1128, Budafok 172, Cinkota 156, Dunaharaszti 121 Nagytétény 120, Pesthidegkút 38, Budakeszi 66, Rákosliget 11, Rákoscsaba 76, Pécel, 74, Pestújhely 200, Csömör 21, Soroksár 385, Kistétény 3, Albertfalva 30, Budaörs 13, Összesen 6903.

A fővárosban és a szomszédos községekben a fenti időpontig összesen 29.843 munkanélkülről kaptunk tehát számlálólapot.

A munkanélkülieknek az önkéntes és díjtalanul működő biztosok útján való felvétele a fővárosban minden várákozáson felül sikerült. A munkások túlnyomórészt értelmes és lelkiismeretes munkát végeztek és sehol a közönség körében észrevétel működésük ellen nem merült fel. A munkások úgyszeretetét jellemzi, hogy voltak, kik ismételten átkutatták járásukat, ahol kevés munkanélkülit találtak, mások pedig otthon újra lemásolták a számlálólapokat. A rendőrfőkapitányság jelentése szerint a számlálás sehol zavart nem okozott. A házfelügyelők általában szívesen állottak a biztosok rendelkezésére és csak egyetlen egy házban tagadta meg a házfelügyelő a biztosnak kifejezetten a számlálást és annak oly módon szerzett érvényt, hogy a kaput bezárta. Rendőr közbenjöttével a számlálás ott is megtörtént.

Azt az utasítást, hogy az ellenőrök rögtön vizsgálják át a lapokat és amennyiben számottevő hiányokat vagy felülről hibákat találnak, a biztost küldjék vissza a helyszínre, az ellenőrök jelentékeny része nem követte. A számlálólapokon mutatkozó hiányos rovatok túlnyomó részt innen származnak. Nagyrészt elmulasztották továbbá az ellenőrök a kitöltött számlálólapokat megszámlálni, illetve a biztostól kitöltött házjegyzéken idevonatkozólag házankint közölt adatokkal egybevetni és azután a lapok számát a biztosok jegyzékén minden biztos mellett külön, az egész ellenőri kerületre nézve pedig összegezve feltüntetni.

A központi iroda 270 biztosi járásban végzett ellenőrző felvételt. Az ezúttal, valamint azon esetekben végzett ellenőrzés, amelyekben az önként jelentkezett munkanélküli azt közölte, hogy a lakásán biztosok nem jártak, azt mutatta, hogy a biztosok mindenütt megfordultak, csak épen egyes munkanélkülit nem találtak otthon, viszont arra nem fordult elő eset, hogy fiktív egyénről töltöttek ki számlálólapot.

A számlálás sikerét nagy mértékben előmozdította az a körülmény, hogy a munkanélküliek nagy része közvetlen segílyt várt (pénzben vagy munkában) a megszámlálástól, egy másik része pedig, különösen a biztosok és ellenőrök abban a meggyőződésben teljesítették rendkívüli lelkesedéssel és örömmel a reájuk hárított munkát, hogy az a munkanélküliség esetére való biztosításnak nélkülözhetetlen előzménye. A számlálás napján a március 22-iki szép tavaszi nap csak fokozta a biztosok kedvét, de meg kell említenünk azt is, hogy az azt követő hétfőn, március hó 23-án

éjszaka dühöngő égháború sem riasztotta el a biztosokat kötelességük hű teljesítésétől.

Ama 2500 munkanélküli, akik önként mondták be adataikat a központi irodában, jórészt a lakásukban hagyott felhívás és a falragaszok folytán jelentek meg.

A beérkezett számlálási anyagot a feldolgozás előtt alapos *ellenőrzés* alá vettük. A számlálólapokat *betűsoros rendbe* szedettük és ezzel először is a dupla jelentkezéseket küszöbölthettük ki. Egyúttal sürgősen megállapítottuk azoknak a munkanélkülieknek a nevét, lakását és számát, akik a számláló biztosok megokolt jelentése szerint rögtöni segélyre szorulnak. Összesen a fővárosban 2890, a vidéken 854 sürgős segélyre szorult munkanélkülit állapítottunk meg. Minthogy a munkanélküliek segélyezésére rendelkezésre álló összegből éppen ez időpontban utalványoztak harmadszor segélyeket, a számlálás alkalmával segélyre utaltak közül a fővárosban 440 egyénnek, a vidéken 4 egyénnek, a számlálási irodától közöltek közül tényleg a fővárosban 2455, a vidékiek közül pedig 850 kapott 6, illetve a családosaik 12 korona munkanélküli segélyt.

A számlálólapok közé fogalmilag tévesen becsúszott munkanélküliek kiküszöbölése végett a számlálólapokat azután *foglalkozás* szerint csoportosítottuk, még pedig a népszámlálás alkalmával alkalmazott hivatalos jegyzék felosztása alapján, külön csoportosítva a fővárost és a vidéket, a férfiakat és a nőket. Ily módon sikerült a munkanélküliekként bejelentett önálló keresőket, betegeket és egyéb keresetképteleneket, saját bevallásuk szerint munkát nem keresőket, valamint egy egész sor olyan számlálólapot kiküszöbölni, amelyekre nézve az adatok azt mutatták, hogy nem tartoznak a felvétel értelmében vett munkanélküliek sorába.

Végül harmadszor *kor* szerint csoportosítottuk a számlálólapokat és ezuttal is több a kor szempontjából ide nem tartozó számlálólapot küszöböltünk ki (14 év alatt és 15 év felett levő munkanélküliek).

A számlálólapok ezen ellenőrzése alapján meg lehetett állapítani azt, hogy a számlálólapok kitöltése nem mindenütt történt a kívánalmaknak teljesen megfelelően. Így például azok a lapok, amelyek a könyvnyomdászok, könyvkötők, vas- és fémmunkások, nőtisztviselők által ellátott ellenőri kerületekből érkeztek be, általában teljesebbek voltak, addig más városrészekből beküldött lapokon nemcsak a mellékkérdések, de részben a legfontosabb kérdésekre vonatkozó válaszrovatok is üresen voltak. Tekintettel a rendelkezésre álló szerény összegre, másrészt a munkásoknál tapasztalt gyors lakásváltozásra, nem volt lehetséges a hiányos és kétes adatokat helyszíneléssel pótolni. A külföldi tapasztalatok sem voltak ez irányban igen bízhatók. A hiányok pótlására tehát azt a számlálások gyakorlatában első kísérletet tettük, hogy a fővárosban körülbelül 4786 munkanélkülit, akiknek

a számlálólapján fontos adatok hiányoztak, levelezőlapok útján behívtuk a központi irodába; ezek közül 2112-en önként meg is jelentek. A vidékre helyszíni kiigazítás végett 936 lapot küldöttünk vissza, amelyek közül 740-et sikerült többé-kevésbé kiigazítani. A revízió és a kiigazítás körülbelül két hetet, a fontosabb adatok feldolgozása öt hetet vett igénybe; úgy hogy a számlálás legfontosabb eredményeiről már május 5-én kelt jelentésünkben számolhattunk be a közgyűlésnek.¹⁾

V. A számlálás eredménye általában.

A számlálási anyag itt következő feldolgozásánál és leírásánál bennünket kizárólag a *szociálpolitikai* szempont vezettet. Az olyan kérdéseket és kombinációkat tehát, amelyeknek ebben a tekintetben jelentőséget nem tulajdoníthattunk, fejtegetéseinkbe bele nem vonunk. Már így is messze meghaladtuk azoknak a külföldi munkanélküliségi feltételeknek a kereteit, amelyek nyomtatásban napvilágot láttak. A statisztikai táblák különben azoknak, akik az anyagot szorosán statisztikai szempontokból továbbmenőleg kívánnák kiaknázni, erre teljes mértékben módot nyújtanak.

A számlálás eredményeit két főrészben közöljük. Az első részben méltatjuk a legfőbb eredménynek, a munkanélküliek számának közgazdasági és szociálpolitikai jelentőségét, egybevetve más számlálások eredményeivel is. A második részben a számlálólap összes kérdéseire vonatkozó anyagot részletesen ismertetjük.

A felvétel útján összesen 30.144 drb számlálólap érkezett be, ezek közül körülbelül 2500-at maguk a munkanélküliek töltöttek ki a központi irodában. A többit a számláló biztosok szolgáltatták be,²⁾ köztük 425-öt a menhelyekből, a népházakból és a népszállóból.

¹⁾ A tanácsi XIV. (szociálpolitikai és közművelődési) ügyosztály jelentése a munkanélküliek összeírása ügyében. (Fővárosi Közlöny 1914. május 15. szám melléklete.)

²⁾ A nappali önkéntes számlálóbiztosok Budapesten átlag kitöltötték:

I. ker.-ben	4:0	számlálólapot
II. „ „	4:3	„
III. „ „	3:0	„
IV. „ „	6:5	„
V. „ „	4:0	„
VI. „ „	5:9	„
VII. „ „	5:4	„
VIII. „ „	5:1	„
IX. „ „	4:5	„
X. „ „	3:2	„

Budapesten átlag 4:8 számlálólapot.

A szomszédos községekre nézve ez irányban pontos adatok nem állnak rendelkezésre.

Az adatok valószerűsége mellett szól az az adat is, hogy a munkanélküliek 93·0%-nál munkakönyv vagy szolgálati bizonyítvány volt és csak 2·8%-nál nem volt ilyen okmány, 4·2%-nál ez a rovat nem volt kitöltve. (6. sz. tábla.) A munkakönyv ugyanis számos adatnak és különösen a munkanélküliség tartamára vonatkozó állításnak ellenőrzésére igen alkalmasnak bizonyult.

A kitöltött számlálólapok száma a fent említett háromszoros revízió után 947 drbbal csökkent; a szomszédos községekből beküldött 7011 számlálólapból pedig kiesett kiselejtezés folytán 275 számlálólap, az összes kiselejtezett számlálólapok száma tehát 1222 volt. E számlálólapok kiselejtezése a következő okokból történt:

	fővárosban	vidéken
Akut vagy állandó munkanélküliség	469	95
Kettős számlálás	246	82
Alacsony kor (14 év alatt)	2	—
Túl magas kor (65 év és a fölött)	211	88
Munkát nem keresett	16	8
Március 21-én munkában volt	2	—
Állandó havi segélyes	1	2
Összesen	947	275

Ehez képest március 21-én a fővárosban 22.186, a vidéken 6736, összesen 28.922 munkanélküli volt. Ezen között azonban ipari és kereskedelmi alkalmazottak statisztikai fogalma alá nem tartozó „különféle“ munkanélküli összesen 1734 volt. Ezeket a „különféléket“ részletes eredmények feldolgozásánál figyelmen kívül hagytuk, de külön feldolgoztuk és az eredményeket — bár csak szövegesen — együtt a tulajdonképeni munkanélküliekre vonatkozó feldolgozás után közöljük.

E „különféle“ munkanélküliek foglalkozás szerint a következőkép oszlottak meg:

Foglalkozás	a) Budapest			b) Környék		
	férfi	nő	össz.	férfi	nő	össz.
Ápoló	15	18	33	—	—	—
Lóápoló	4	—	4	—	—	—
Bányász	5	—	5	1	—	1
Kisbirtokos	1	—	1	—	—	—
Bútorszállító m.	41	—	41	—	—	—
Hajófűtő	23	—	23	—	—	—
Hittantanító	3	—	3	—	—	—
Favágó	1	—	1	—	—	—
Gépkocsivezető	14	—	14	2	—	2

Foglalkozás	a) Budapest			b) Környék		
	férfi	nő	össz.	férfi	nő	össz.
Gazdatiszt	8	—	8	1	—	1
Vincellér	3	—	3	—	—	—
Erdőkezelő	2	—	2	—	—	—
Hajó-vezető	1	—	1	—	—	—
„ munkás	2	—	2	—	—	—
„ gépész	2	—	2	—	—	—
Házmester	2	—	2	—	—	—
Halász	3	—	3	2	—	2
Hordár	8	—	8	1	—	1
Gyógynövény gyűjtő	1	—	1	—	—	—
Gyógyszerész	7	—	7	—	—	—
Fuvaros kocsis	229	—	229	18	—	18
Bérmester	92	—	92	12	—	12
Kertész	14	—	14	3	—	3
Kerti munkás	10	—	10	1	—	1
Kalaúz	5	—	5	3	—	3
Kubikos	12	—	12	—	—	—
Kövező	1	—	1	—	—	—
Liftkezelő	2	—	2	—	—	—
Ujságíró	19	—	19	—	—	—
Ügyvédi írnok	3	—	3	—	—	—
Községi jegyző	15	—	15	—	—	—
Díjnok k. m. n.	7	—	7	4	—	4
Köztisztviselő k. m. n.	19	—	19	12	8	20
„ volt állami	22	19	41	—	—	—
Pénzügyőr	2	—	2	—	—	—
Adótitkár	1	—	1	—	—	—
Méhész	1	—	1	—	—	—
Pincemester	4	—	4	—	—	—
Ruhatáros	8	—	8	—	—	—
Raktárnok (máv.)	3	—	3	—	—	—
Jegyszedő	23	2	25	—	—	—
Karénkes	1	—	1	—	—	—
Artista	4	2	6	—	—	—
Felolvasó	1	—	1	—	—	—
Operaénekes	1	—	1	—	—	—
Villamos váltóőr	5	—	5	—	—	—
Színész	12	7	19	—	—	—
Vice	8	5	13	—	—	—
Tejkezelő	1	—	1	—	—	—
Ügynök	1	—	1	—	—	—
Tűzoltó	2	—	2	—	—	—
Vasúti alkalmazott	1	—	1	—	—	—
Tehenész gazda	2	—	2	—	—	—
Vadőr	1	—	1	—	—	—
Távirat kézbesítő	1	—	1	—	—	—
Zenész	17	—	17	2	—	2
Napszámos közlekedési váll.	268	—	268	87	—	87
Földmívelő napszámos	154	42	196	7	—	7
Hajóslegény	—	—	—	1	—	1
Telefon kezelő	—	—	—	1	—	1
Író	—	2	2	1	—	1
Váltóőr	—	—	—	1	—	1
Házfelügyelő	—	—	—	1	—	1
Vasúti pályamunkás	—	—	—	1	—	1
Ismeretlen	3	2	5	—	1	2

Foglalkozás	a) Budapest			b) Környék		
	férfi	nő	össz.	férfi	nő	össz.
Szülésznő	—	1	1	—	—	—
Kiszolgáló bejárónő	—	1	1	—	—	—
Posta- és táviratkezelő	—	5	5	—	—	—
Hivatalnok volt vasúti	—	3	3	—	—	—
Irodista	—	42	42	—	1	1
Pénztáros k. m. n.	—	3	3	—	—	—
Máv. hivatalnok	—	1	1	—	—	—
Óvónő	—	2	2	—	—	—
Nevelőnő	—	10	10	—	—	—
Tanítónő	—	2	2	—	—	—
Zenetanítónő	—	2	2	—	—	—
Modell	—	1	1	—	—	—
Mosónő (házhöz jár)	—	97	97	—	—	—
Kosztostartó	—	1	1	—	—	—
Hímzőnő (otthoni munkás)	—	6	6	—	—	—
Harisnya kötőnő (otthoni munkás)	—	1	1	—	—	—
Fodrásznő	—	1	1	—	—	—
Női szabónő (alkalm.)	—	30	30	—	—	—
Fehér varrónő (alkalm.)	—	2	2	—	—	—
Ruhajavító	—	1	1	—	—	—
Takarítónő	—	119	119	—	—	—
Vasalónő	—	11	11	—	—	—
Összesen	1.121	441	1.562	162	10	172

Az ebben a kimutatásban szereplők, bár nem keresték eddig kenyerüket a szoros értelemben vett ipar és kereskedelem terén, a munkanélküliség kényszere alatt hajlandóknak nyilatkoztak bármely (ipari vagy kereskedelmi) munkát vállalni (számlálólapon 4. kérdése), tehát bizonyos fokig valamennyien *nyomták az ipari és a kereskedelmi munkapiacot*. Kivált a szoros értelemben vett ipari munkásoktól csak statisztikai szempontból különválasztható munkakategóriákról áll ez pl. bútorszállítómunkások (41), közlekedési napszamosok (268), fuvaroskocsis (229), hajófűtő 23 stb. A szociális élet valószínűségeihez tehát közelebb jártunk volna, ha ezeket a munkanélkülieket is bevontuk volna az általános feldolgozásba, de így inkább szolgáltuk a tudományos érdekeket és elejét vettük némely oldalról fölmerülő aggálynak.

Ha ezeket a „különfélék“ közé sorozott munkanélkülieket is levonjuk, akkor maradt a fővárosban 20.624, a szomszédos községekben 6564, összesen 27.188 a Központi Statisztikai Hivatal foglalkozási utasítása értelmében vett ipari és kereskedelmi munkanélküli, napszamos és háztartási munkás.¹⁾

Mindazonáltal érdekesnek tartjuk legalább a munkanélkülieknek *arányát az össznépeséghez* külön kimutatni a „különfélék“ csoporttal együtt és a

¹⁾ Az utóbbiakat, tekintettel a mai gazdasági életben gyakori foglalkozáscserére, bevontuk az „egyéb“ csoportban az ipari és kereskedelmi munkanélküliekre vonatkozó részletes feldolgozásba is.

„különfélék nélkül (1. és 2. sz. táblák). Csak ezután fogunk a szoros értelemben vett ipari és kereskedelmi munkanélküliekre vonatkozó eredmények ismertetésére szorítkozni.

A munkanélkülieknek több mint háromnegyed része 22.186 (20.624) a fővárosban tartózkodott, vagyis valamivel kevesebb, mint a számlálás körébe vont össznépségségnek (1,134.477) a fővárosban lakó hányada (880.371). A szomszédos községekben 6736 (6564) munkanélkülit számláltak meg. A vidéki községek nagyjában követik a munkanélküliek abszolút számát, illetőleg a népszámuk sorrendjét. Mindazonáltal feltűnő, hogy Erzsébetfalva, (illetve Kispest is „különfélék“ nélkül) a munkanélküliek abszolút számát illetőleg megelőzik Újpestet.

Más eredményhez jutunk, ha a munkanélküliek számát az egyes községekben az össznépségséghez viszonyítjuk. Ha a „különfélék“-et is számba vesszük, akkor a főváros össznépségségének 2·5⁰/₀-a (a férfiak 4·4⁰/₀-a, és a nők 0·7⁰/₀-a) volt 1914. március 21-én munkanélkül („különfélék“ nélkül 2·3⁰/₀, 4·2⁰/₀, 0·6⁰/₀).

Ez az összehasonlítás azonban két szempontból hibás. Először, mivel az összehasonlítás az 1911. január 1-i népségséghez történik, másodsorú mivel a munkanélküli keresőket az össznépségséghez viszonyítjuk, melyben keresők és eltartottak egyaránt benne foglaltatnak. Mellesleg megjegyezzük, hogy az utóbbi hibát valamennyi város elkövette eddig, amely ilyen összehasonlításokat tett.

Ha azt vizsgáljuk, hogy általában 100 lakóra hány munkanélküli (eltartottak nélkül)esett: azt találjuk, hogy első helyen állanak Budafok és Csepel 4·8 hányaddal. Utánuk következik Erzsébetfalva 3·8, Kispest 3·6, Pestújhely 3·5, Dunaharaszti 3·0, Soroksár 2·7, Rákospalota 2·5, Albertfalva 2·5 és Budapest 2·3 egyénnel, vagyis a főváros a 10-ik helyen áll. Ez összefügg azzal, hogy a szomszédos községek lakossága szinte kizárólag munkásokból áll. Legkisebb volt e tekintetben a munkanélküliek aránya Kistétényben (0·1), Rákosligen (0·4) és Csömörön (0·6). Ezek a községek túlnyomóan földműveléssel foglalkoznak, részben villatelek.

Ha a férfi munkanélkülieket viszonyítjuk az illető község összes férfinepségségéhez, akkor azt látjuk, hogy Budaörsön 100 férfilakóra esik 9·5 férfimunkanélküli, Csepelen 8·5, Erzsébetfalván 6·5, Kispesten 6·3, Pestújhelyen 6·1, Dunaharaszti 5·3, Soroksáron 5·0, Rákospalotán 4·6 s Budapest 4·2, vagyis a főváros a kilencedik helyen áll. Legkisebb ez az arány ismét Rákosligen 0·6 és Csömörön 0·2.

Ugyan-e szempontból a nőket vizsgálva, Erzsébetfalva vezet 1·2⁰/₀-kal, utána következik Csepel (1·1), Kispest (1·0), Pestújhely (0·9), Albertfalva (0·9), Dunaharaszti (0·8), Budapest (0·6), vagyis a főváros a hetedik helyen áll. Legkisebb a hányad Törökbálinton (0·1) és Pesthidegkúton (0·1).

1. sz. tábla.

A munkanélküliek száma a „különlékkel” az össznépeséghez viszonyítva.

A város, illetve község neve	Össznépeség			A munkanélküliek száma			100		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfire	nőre	lakosra
							esik munkanélküli		
Budapest	433.604	446.767	880.371	19.148	3.038	22.186	4.4	0.7	2.5
Újpest	27.441	27.756	55.197	986	135	1.121	3.6	0.5	2.0
Rákospalota	12.157	12.990	25.147	580	62	642	4.8	0.5	2.6
Pestújhely	2.724	2.823	5.547	172	26	198	6.3	0.9	3.6
Rákosszentmihály	3.148	3.412	6.560	121	—	121	3.8	0.0	1.8
Rákosszabab — Új telep	2.524	2.544	5.068	65	6	71	2.6	0.2	1.4
Rákosliget	1.215	1.409	2.624	7	4	11	0.6	0.3	0.4
Cinkota	3.691	3.932	7.623	139	8	147	3.8	0.2	1.9
Csömör	1.364	1.354	2.718	16	—	16	1.2	0.0	0.6
Rákoskeresztúr	3.313	3.386	6.699	87	8	95	2.6	0.2	1.4
Pécel	2.737	2.787	5.524	62	10	72	2.3	0.4	1.3
Pestszentlőrinc	3.918	3.906	7.824	136	18	154	3.5	0.5	2.0
Kispest	14.993	15.219	30.212	968	151	1.119	6.5	1.0	3.7
Erzsébetfalva	15.545	15.425	30.970	1.041	184	1.225	6.7	1.2	4.0
Soroksár	6.704	6.641	13.345	347	27	374	5.2	0.4	2.8
Dunaharaszti	1.912	1.949	3.861	101	15	116	5.3	0.8	3.0
Csepel	4.747	4.715	9.462	408	51	459	8.6	1.1	4.9
Albertfalva	585	535	1.120	24	5	29	4.1	0.9	2.6
Budafok	5.364	5.590	10.954	521	12	533	9.7	0.2	4.9
Kistétény	732	703	1.435	—	2	2	0.0	0.2	0.1
Nagyfűtény	1.916	2.008	3.924	75	8	83	3.9	0.4	2.1
Törökbálint	1.716	1.818	3.534	33	2	35	1.9	0.1	1.0
Budaörs	3.621	3.774	7.395	12	—	12	3.3	0.0	1.6
Budakeszi	2.543	2.690	5.233	60	4	64	2.4	0.2	1.2
Pesthidegkút	1.041	1.089	2.130	36	1	37	3.5	0.1	1.7
Összesen	559.255	575.222	1.134.477	25.145	3.777	28.922	4.5	0.7	2.6

2. sz. tábla.

A munkanélküliek száma a „különlékkel” nélkül az össznépeséghez viszonyítva.

A város, illetve község neve	Össznépeség			A munkanélküliek száma			100		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt	férfire	nőre	lakosra
esik munkanélküli									
Budapest	433.604	446.767	880.371	18.027	2.597	20.624	4.2	0.6	2.3
Újpest	27.441	27.756	55.197	953	134	1.087	3.5	0.5	2.0
Rákospalota	12.157	12.990	25.147	558	61	619	4.6	0.5	2.5
Pestújhely	2.724	2.823	5.547	166	26	192	6.1	0.9	3.5
Rákosszentmihály	3.148	3.412	6.560	117	—	117	3.7	0.0	1.8
Rákosszabab — Új telep	2.524	2.544	5.068	65	6	71	2.6	0.2	1.4
Rákosliget	1.215	1.409	2.624	7	3	10	0.6	0.2	0.4
Cinkota	3.691	3.932	7.623	135	8	143	3.7	0.2	1.9
Csömör	1.364	1.354	2.718	16	—	16	1.2	0.0	0.6
Rákoskeresztúr	3.313	3.386	6.699	85	8	93	2.6	0.2	1.4
Pécel	2.737	2.787	5.524	57	10	67	2.1	0.4	1.2
Pestszentlőrinc	3.918	3.906	7.824	136	18	154	3.5	0.5	2.0
Kispest	14.993	15.219	30.212	945	149	1.094	6.3	1.0	3.6
Erzsébetfalva	15.545	15.425	30.970	1.008	180	1.188	6.5	1.2	3.8
Soroksár	6.704	6.641	13.345	338	26	364	5.0	0.4	2.7
Dunaharaszti	1.912	1.949	3.861	101	15	116	5.3	0.8	3.0
Csepel	4.747	4.715	9.462	403	51	454	8.5	1.1	4.8
Albertfalva	585	535	1.120	23	5	28	3.9	0.9	2.5
Budafok	5.364	5.590	10.954	510	—	522	9.5	0.2	4.8
Kistétény	732	703	1.435	—	2	2	0.0	0.2	0.1
Nagyfűtény	1.916	2.008	3.924	74	8	82	3.9	0.4	2.1
Törökbálint	1.716	1.818	3.534	32	2	34	1.9	0.1	1.0
Budaörs	3.621	3.774	7.395	12	—	12	3.3	0.0	1.6
Budakeszi	2.543	2.690	5.233	60	4	64	2.4	0.2	1.2
Pesthidegkút	1.041	1.089	2.130	34	1	35	3.3	0.1	1.6
Összesen	559.255	575.222	1.134.477	23.862	3.326	27.188	4.3	0.6	2.4

A kiszámított népesség 1914. január 1-én volt, — 100 lakosra esett tehát munkanélküli (eltartottak nélkül).

népesség 1911. jan. 1.	„különfélék“-kel	„különfélék“ nélkül
férfi: 458.446	4·2	3·9
nő: 472.220	0·6	0·5
összesen: 930.666	2·4	2·2

Ha végül a fővárosi *munkanélküliek* számát „különfélék“ nélkül, ellenben az általuk *eltartottakkal* együtt (20.624+21.937) viszonyítjuk a főváros kiigazított népszámához, akkor a teljes munkanélküliség által közvetlenül sujtott lelkek aránya az összlakosságnak 4·58%-a volt.

Tisztább képet kapunk az uralkodó munkanélküliség általános képéről, ha az *ipari munkanélkülieket* (23.283), az összes munkanélküliek 85·7%-át, amely a felvétel legbiztosabb és legteljesebb eredménye is, a tulajdonképeni iparral foglalkozó összes segédszemélyzethez viszonyítjuk az egyes községekben. (I. 3. sz. tábla).

3. sz. tábla.

A tulajdonképeni iparral foglalkozó segédszemélyzet munkanélküliségének aránya az egyes községekben.

A város, illetve község neve	A tulajdonképeni iparral foglalkozó segédszemélyzet száma			A tulajdonképeni iparral foglalkozó munkanélküli segédszemélyzet száma			100 ipari segédszemélyzetre esik munkanélküli		
	férfi	nő	összesen	férfi	nő	össz.	férfi	nő	össz.
Budapest	144.666	38.184	182.850	15.526	1.670	17.196	10·7	4·4	9·4
Újpest	11.717	3.117	14.834	878	116	944	7·5	3·7	6·7
Rákospalota	3.787	627	4.414	520	48	568	13·7	7·7	12·9
Pestújhely	842	182	1.024	152	22	174	18·0	12·1	17·0
Rákosszentmihály	902	155	1.057	110	—	110	12·2	0·0	10·4
Rákosszabab-Újtelep	411	40	451	62	5	67	15·1	12·5	14·9
Rákosliget	304	39	343	6	2	8	2·0	5·1	2·3
Cinkota	847	108	955	126	3	129	14·9	2·8	13·5
Csömör	189	7	196	16	—	16	8·5	0·0	8·2
Rákoskeresztúr	718	76	794	81	7	88	11·3	9·2	11·1
Pécel	380	25	405	51	3	54	13·4	1·2	13·3
Pestszentlőrinc	1.406	279	1.685	127	14	141	9·0	5·0	8·4
Kispest	5.955	948	6.903	878	120	998	14·7	12·7	14·5
Erzsébetfalva	5.653	1.048	6.701	940	154	1.094	16·6	14·7	16·3
Soroksár	1.589	388	1.977	326	25	351	20·5	6·4	17·8
Dunaharaszti	336	27	393	91	11	102	24·9	40·7	26·0
Csepel	2.061	527	2.588	396	50	446	19·2	9·5	15·7
Albertfalva	234	18	252	22	4	26	9·4	22·2	10·3
Budaörs	1.631	380	2.011	495	10	505	30·3	2·6	25·1
Kistétény	231	35	266	—	—	—	0·0	0·0	0·0
Nagytétény	492	75	567	70	8	78	14·2	10·7	13·8
Törökbálint	438	122	560	32	2	34	7·3	1·6	6·1
Budaörs	521	278	799	10	—	10	1·9	0·0	1·3
Budakeszi	430	32	462	59	4	63	13·7	12·5	13·6
Pesthidegkút	192	17	209	30	1	31	15·6	5·9	14·8
Összesen	185.962	46.734	232.696	21.004	2.279	23.283	11·3	5·0	10·0

Eszerint a tulajdonképeni iparban általában 100 iparral foglalkozó segédszemélyre esett:

Dunaharaszti	26·0	munkánélküli
Budafokon	25·1	"
Soroksáron	17·8	"
Pestújhelyen	17·0	"
Erzsébetfalván	16·3	"
Csepelen	15·7	"
Rákoscsabán	14·9	"
Pesthidegkúton	14·8	"
Kispesten	14·5	"
Nagytétényen	13·8	"
Budakeszin	13·6	"
Cinkotán	13·5	"
Pécelen	13·3	"
Rákospalotán	12·9	"
Rákoskeresztúron	11·1	"
Rákosszentmihályon	10·4	"
Albertfalván	10·3	"
Budapesten	9·4	"

vagyis Budapest a *tizennyolcadik* helyen áll.¹⁾ Legkisebb az arány Kis-tétényben (0·0) és Budaörsön (1·3).

Lényegesen magasabb számokat kapunk, ha kizárólag a *férfiakat* vetjük össze, mert ez esetben Budafok eléri a 30·3-et, Dunaharaszti 24·9-et, Soroksár 20·5-et, Csepel 19·2, Pestújhely 18·0-et, Erzsébetfalva 16·6-et, Pesthidegkút 15·6-et, Rákoscsaba 15·1-et, Cinkota 14·9, Kispest 14·7, Nagytétény 14·2, Budakesz 13·7, Rákospalota 13·7, Pécel 13·4, Rákosszentmihály 12·2, Rákoskeresztúr 11·3, Budapest 10·7; legkevesebb volt Budaörsön 1·9 és Rákoslígyen 2·0.

A nők a legmagasabb értékkel vannak képviselve Dunaharaszti (40·7), Albertfalván (22·2), Erzsébetfalván (14·7), a fővárosban csak (4·4) s legkisebb volt Pécelen (1·2).¹⁾

¹⁾ Az 1914. jan. 1-re (a népszaporulat arányában, nyersen) kiszámított ipari segédszemélyzet száma a fővárosban:

férfi	152·911
nő	40·360
összesen	193·271

Ehhez viszonyítva 100 ipari segédszemélyre esik:

férfiaknál	10·2	} munkánélküli.
nőknél	4·1	
általában	8·9	

Vajjon ezek az óriási arányok *tiszta képét mutatják a valóságnak?* Inkább a valóságon alúl maradnak-e, vagy szépítik-e azt? Kétségtelen, hogy a biztosok a munkanélküliek egy kisebb töredékét, dacára a szoros utánjárásnak, nem találták meg. Azokban a járásokban, amelyekben a számlálás nem lakásról-lakásra, hanem csak házról-házra történt, a házmesterek közreműködése dacára is könnyebben megeshetett ez, mint a lakásról-lakásra járásnál. Azonban a szomszédos községekben, ahol nem a munkásszervezetek végezték a számlálást, a felvétel szintén igen különböző lelkiismeretességgel történt. Voltak továbbá különösen jobb helyzetben levő munkanélküliek, akik, bár különböző források útján a számlálás híre feltétlenül eljutott fülükhöz, egyik-másik okból (kétely az esetleges segély iránt, a hatóságtól való idegenkedés stb.) önként nem jelentkeztek. Ezért a leghiányosabb kétségtelenül a munkanélküli kereskedelmi alkalmazottakra és magántisztviselőkre vonatkozó felvétel volt. A kereskedelmi alkalmazottak és a munkásosztály legfelsőbb rétegében még sok tekintetben hamis szégyenérzés uralkodik a munkanélküliség bevallása tekintetében és számos esetben lehetett megállapítani, hogy az ezen osztályba tartozó munkanélküliek annak ellenére sem töltötték ki magukról számlálólapot, hogy nevüket elhallgathatták volna.

Általában azonban a férfiakat illetőleg e felvétele valószínűleg inkább megközelíti a valóságot, mint a nőknél, mert a női munkanélküliek megszámlálása különös nehézségekkel jár. Ha tekintetbe vesszük, hogy Budapesten a munkanélküli ipari segédszemélyzet közül jelenleg férfi volt 90·3%-a, nő pedig 9·7%, a szomszédos községben közel ugyanannyi (férfi 90%, nő 10%), viszont a népszámlálás adatai szerint 1911-ben az ipari segédszemélyzetben a férfiak és nők aránya úgy alakul, mint 79·1% a 20·9%-hoz, vidéken pedig közel ugyanígy (82·8% a 17·2%-hoz), akkor a női munkanélküliségről megállapított arányt viszonylag alacsonynak kell mondani és közel esik a feltevés, hogy a munkanélküli nőket sem sikerült teljes számban felvenni. A számlálóbiztosok különben a nőknél számos munkanélküliként jelentkező ipari munkásnőt stb. nem is vettek fel, mivel mint varrónőkné, szabónőkné, pincérnőkné stb. a foglalkozásával vele jár a munka időnkénti rövid megszakítása. Az alábbi tények mutatni fogják, hogy a szoros értelemben vett ipari alkalmazásban levő munkásnők munkanélkülisége elég tetemes volt. Ellenben a munkanélküli háztartási munkásnőkné (házi cselédeknek) aránya az esetleges, bár aligha számottevő hiányok dacára, alacsonynak mondható.

A felvétel egyfelől nem ölelte fel valamennyi idetartozó munkanélkülit, viszont a munkanélküliek szoros szociálpolitikai fogalma alá nem tartozó munkátlanok, az utólagos ellenőrzés bizonyossága szerint, alig kerültek a megszámláltak közé. A munkanélkülieknek ezt a helyes megállá-

pítésát első sorban a kérdőív megfogalmazásának a módja biztosította. Mindjárt az első kérdések arra vonatkoztak, hogy a munkanélküli egészséges-e, tényleg munkát keres-e és nem dolgozik-e otthon rendszeresen idegen segédmunkásokkal. A felvétel alá ennek következtében csak azok a munkanélküliek kerültek, akik tényleg tisztán gazdasági, nem pedig más különösen személyes okok (betegség, rokkantság stb.) folytán voltak keresetképtelenek, vagy nem is akartak kereső munkát vállalni. Viszont a csak korlátozott munkaképességűeket elvileg megszámláltattuk, mivel a munkapiacot bizonyos mértékben mégis terhelik. Az otthoni munkások körében kimutatott kis arányú munkanélküliségnél alacsonyabb értelmiségük mellett a biztosoknak adott azon instrukció okozta, hogy a teljesen alkalmi munkások nem tekintendők munkanélkülieknek. Az a körülmény is közrejátszott itt, hogy husvét előtt a ruházati ipar, amelyben az otthoni munka igen elterjedt, ezúttal is erősen fellendült. Kimaradtak mindazok az alkalmi munkások is, akiknél a munkának időnkénti rövid szünetelése velejáró jelensége a foglalkozásuknak és végül — mint a különféle foglalkozásúak felsorolása is mutatja — ugyyszólván teljesen figyelmen kívül hagyták a biztosok a szomszédos községekben is a mezőgazdasági munkanélkülieket.

A számlálólapoknak ellenőrzése, valamint a közel 5000 önként jelentkező munkanélkülivel való személyes érintkezésünk is azt a meggyőződést ébresztette bennünk, hogy a felvétel alá notóriusan *munkakerülő* egyének alig kerültek. Ezek az elemek gondosan kerülnek a hatósággal való érintkezést. A menhelyeken való éjjeli vizsgálat alkalmával is az e tekintetben gyanús külsejű egyének valamennyien foglalkozással bírónak mondták magukat.

A felvétel adatainak *megbízhatóságára* nézve két igen érdekes adat áll rendelkezésre; az egyik azt mutatja, hogy az egyes munkanélküliekre vonatkozó adatokat ki mondotta be; a másik, hogy hány munkanélkülinek volt munkakönyve vagy más szolgálati bizonyítványa, amely számos adatnak, pl. a munkanélküliség tartamának ellenőrzésére is alkalmasnak bizonyult. Ezeket az eredményeket, amelyek a számlálás egészére előre vetik fényüket, már itt közöljük.

Az a körülmény, hogy a számlálólapok tulnyomó részét a munkanélküliek maguk, illetve legközelebbi hozzátartozóik töltötték ki, érv amellett, hogy az adatok a valóságnak megfelelnek. (4. sz. tábla.) A számlálólap adatait ugyanis 20.658 esetben szolgáltatta maga a megszámlált egyén (76·0%) 2392 esetben (8·8%) a megszámlált egyén felesége vagy más hozzátartozója, 444 esetben (1·6%) a lakásadó vagy annak családtagja, 127 ízben a házmester vagy a házban lakó más egyén (0·5%), 3567 esetben pedig (13·1%) a számlálásra kirendelt központi iroda megfelelő adat hiányában az adat-szolgáltatót megállapítani nem tudta.

4. sz. tábla.

A munkanélküliek megoszlása a számláló lap adatainak szolgáltatása szerint (foglalkozási csoportokon belül).

Foglalkozás	A számlálólap adatait hány esetben szolgáltatta													
	a fővárosban							a szomszédos községekben						
	a megszámlált				a házmester	ismeretlen	összesen	a megszámlált				a házmester	ismeretlen	összesen
	maga	felesége	más hozzá tartozója	lakásadója				maga	felesége	más hozzá tartozója	lakásadója			
a) Abszolút számokban.														
Ipar	13.278	619	759	340	93	2.107	17.196	4.491	334	394	41	7	820	6.087
Kereskedelem	1.526	59	115	35	14	274	2.023	178	12	21	2	—	34	247
Egyéb	1.024	25	34	24	12	286	1.405	161	9	11	2	1	46	230
Összesen . . .	15.828	703	908	399	119	2.667	20.624	4.830	355	426	45	8	900	6.564
b) Százalékokban.														
Ipar	77·2	3·6	4·4	2·0	0·5	12·3	100·0	73·7	5·5	6·5	0·7	0·1	13·5	100·0
Kereskedelem	75·4	2·9	5·7	1·7	0·7	13·6	100·0	72·0	4·9	8·5	0·8	—	13·8	100·0
Egyéb	72·9	1·8	2·4	1·7	0·9	20·3	100·0	70·0	3·9	4·8	0·9	0·4	20·0	100·0
Összesen . . .	76·8	3·4	4·4	1·9	0·6	12·9	100·0	73·6	5·4	6·5	0·7	0·1	13·7	100·0

Az adatok valószínűsége és a munkakerülők kizárása mellett szól az a további adat, hogy a munkanélküliek 93·0 %-ánál munkakönyv vagy szolgáltatási bizonyítvány volt és csak 2·8-nél nem volt ilyen okmány, 4·2-nél ez a rovat nem volt kitöltve. A munkakönyv számos adatnak és különösen a munkanélküliségre vonatkozó bemutatásnak ellenőrzésére igen alkalmasnak bizonyult. (5. sz. tábla.)

5. sz. tábla.

A munkanélküliek megoszlása munkakönyv szempontjából (foglalkozási csoportokon belül).

Foglalkozás	a) Abszolút számokban				b) Százalékokban			
	Munkakönyv				Munkakönyv			
	van	nincs	nem tudni	összesen	van	nincs	nem tudni	összesen
A) A fővárosban								
Ipar	16.060	422	714	17.196	93·4	2·4	4·2	100·0
Kereskedelem	1.804	142	77	2.023	89·2	7·0	3·8	100·0
Egyéb	1.254	70	81	1.405	89·3	5·0	5·7	100·0
Összesen	19.118	634	872	20.624	92·7	3·1	4·2	100·0
B) A szomszédos községekben								
Ipar	5.737	95	255	6.087	94·2	1·6	4·2	100·0
Kereskedelem	227	8	12	247	91·9	3·2	4·9	100·0
Egyéb	200	15	15	230	87·0	6·5	6·5	100·0
Összesen	6.164	118	282	6.564	93·9	1·8	4·3	100·0

Az alábbi részletes adatok meg fogják világítani azt, hogy a felvétel alá került munkanélküliek korántsem egységes tömeg, hanem igen különböző természetű munkanélküliség áldozatai és egyéni körülményeik folytán igen eltérő mértékben alkalmasak arra, hogy hatósági munkanélküliségi politika, nevezetesen a munkanélküliségi biztosítás alanyai legyenek. Minthogy a számlálás napján, sőt az azt megelőző időben sztrájk vagy kizárás a fővárosban nem volt, olyan munkanélküliek, akik valamely sztrájk folyama alatt mint annak cselekvő részesei voltak munkanélkül, a megszámláltak közé nem kerültek.

A számlálás főeredményének *közelebbi megítélésénél* elsősorban kell kiemelni azt, hogy a számlálás rendkívüli nagyarányú és általános *ipari krízis munkanélküliséget* mutatott ki.

A számlálás napján kétségtelenül nem lehetett már a minden évben visszatérő téli munkanélküliségnek normális arányait kimutatni. A fagy február 20-ika körül megszűnt és az építőmunkák, bár igen lassú arányban és csak a közönséges föld és részben a kőművesmunkákra vonatkozólag megindultak ugyan, de a fellendülés az állandó fővárosi munkanélküliek számát még ebben az iparban is kevésbé érintette. Március 21-ike körül a ruházati iparban (szabók, cipészek) a téli karácsony utáni idényszerű pangást felváltotta már a husvét előtt szokásos fellendülés. De ezen szezonyszerű iparágaknak felmenő konjunkturájával szemben, annál tisztábban mutatja a számlálás az ipar egyéb ágainak, de különösen a gyáripar, a vas- és fémipar, a gépgyártás, faipar hosszas pangásának körülbelül tetőfokát. Az építőipar, amelynek a munkanélkülisége a pusztá téli szezon-munkanélküliség idején a munkanélküliek felénél is többet szokott felölelni, Budapesten március 21-én alig egyötödét (18·5%-át) szolgáltatva a munkanélkülieknek, holott egyfelől a vas- és fémipar (19·3%), valamint a gépgyártás és közlekedési eszközök gyártása című iparcsoportok (8·1%) együttesen a munkanélkülieknek több mint egynegyedét mutatták fel (27·4%).

Bár erre pontos hivatalos adatok nem állanak rendelkezésükre elég jellemzők a budapesti ipari és kereskedelmi munkaközvetítő intézet idevonatkozó közvetítési eredményei. A szabóiparban volt:

	Kereslet	Kínálat	Közvetítés
Január hóban	742	336	292
Február hóban	815	460	318
Március hóban	1227	1178	732

A Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár a fővárosi ipari munkás-ságot tudvalevően nem a maga egészében felölelő (vállalati pénztárak stb.) taglétszámának a hanyatlása 1911. okt. 1. óta — amikor az utolsóelőtti válság után a maximumot érte el — a jelenlegi válság során, bár nem fokozatosan, kerek félszáz ezer tagot ért el. A biztosításra kötelezett (és illetve a munka-

képes) tagok száma volt ugyanis (l. 6. sz. tábla): 1911. október 1-én 264.548 (258.414), 1914. január 31-én 215.179 (207.808). A tagok száma. február 28-án már 218.449 (211.715), 1914. március 21-én a számlálás napján 225.764 (119.813), március 31-én ellenben már 234.237 (228.851) volt. A munkanélküliség tehát a tetőfokát február elején érte el, de a számlálás napjáig a munkáslétszám minimumától felfelé csak 10.000-rel javult. E számnak igen kis része esett az építőiparra, ami kiderül abból, hogy a biztosításra kötelezett építőmunkások taglétszáma (január 1-én 21.214), a minimumról március 21-éig szintén csak 23.040-re (l. 7. sz. tábla), vagyis alig 2000-rel emelkedett.¹⁾ A március 22-iki felvétel tehát ezen adatok szerint elég hű képét mutatja még az építőipar maximális munkanélküliségének is, ellenben alighanem eltér a téli maximumtól, különösen a ruházati és a sokszorosító iparra vonatkozólag.

A számlálás napja után viszont a pénztár tagjainak száma már egy hét alatt mutat újabb 10.000 emberrel való emelkedést, úgy hogy azt lehet mondani, hogy a március 21-ének megválasztása a gazdasági munkanélküliség adatainak, valamint különösen a munkanélküliség átlagos tartamának tisztázása szempontjából a legszerencsésebb volt.²⁾

¹⁾ Az egyetlen építőipar az, amelynek hullámzásáról a pénztár külön kimutatást készíthet azért, mivel az építő ipari munkaadók munkásaikat nem egyenkint, hanem heti és részben havi jegyzékeken együttesen jelentik be és jelentik ki.

²⁾ Némi fényt vet a munkanélküliség fokára és egyúttal a munkanélküliség elleni küzdelem legfontosabb rendszabályának, a munkaközvetítésnek fogyatékosságára a fővárosban a budapesti ipari- és kereskedelmi munkaközvetítő intézet kimutatása, a munkakeresők és munkaalkalmak számáról. Minthogy március 21-ére pontos adatok — a statisztika hiányossága folytán — rendelkezésre nem állanak, a március 31-ére vonatkozó munkakeresletet és kínálatot állítjuk szembe. Ehhez képest volt:

	álláskereslet	állás kínálat
Férfi	4705	1430
Nő	561	88
	<u>5266</u>	<u>1518</u>

Az intézet közvetítési eredményét pedig az 1914. év egész első harmadában viszonylagos számokban kifejezve: 100 munkaalkalom kínálatra 230 kereslet és 61 elhelyezés esett.

Ebből azt látjuk, hogy ha a március 21-ére vonatkozólag is az lett volna a helyzet — bár valószínűleg kedvezőtlenebb volt, mint március 31-én — akkor a munkanélkülieknek alig egy ötöde fordult volna akkor az egyetlen hatósági közvetítőhöz. Nem lehet azt mondani, hogy azok a munkanélküliek, akik ennél az intézetnél munkáért nem jelentkeztek, nem is akartak dolgozni, hiszen ezen akaratuknak nem adtak hivatalosan kifejezést. A hatósági közvetítőnk normális időkben is alig öleli fel több mint egy negyedét az összes fővárosi közhasznú munkaközvetítőktől lebonyolított forgalomnak. A jelenlegi súlyos időkben pedig még a közvetítő rendes közönségének is elment a kedve az örökös kilátástalan jelentkezéstől. Végül az is számba jöhet, hogy a közvetítő intézet bizonyos előjegyzési idő után törli azokat a régi munkakeresőket, akik nem jelentkeznek.

6. sz. tábla.

A Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztárnál biztosításra kötelezett tagok és munkaképtelen betegek létszáma 1911. X. 31-től 1914. III. 31-ig.

Év, hó és nap	Biztosításra kötelezett tagok létszáma			Munkaképtelen betegek létszáma			A biztosított tagok lét- számából levonva a munkaképtelenek lét- számát marad		
	férfi	nő	össze- sen	férfi	nő	össze- sen	férfi	nő	össze- sen
1911.									
Október 31 . . .	216.687	47.861	264.548	4.655	1.479	6.134	212.032	46.382	258.414
November 30 . . .	216.347	46.006	262.353	4.665	1.479	6.144	211.682	44.527	256.209
December 31 . . .	195.409	41.365	236.774	4.606	1.493	6.099	190.803	39.872	230.675
1912.									
Január 31	189.355	40.322	229.677	5.132	1.378	6.510	184.223	38.944	223.167
Február 29	197.133	42.661	239.794	6.029	1.685	7.714	191.104	40.976	232.080
Március 31	203.883	45.443	249.326	5.381	1.506	6.887	198.502	43.937	242.439
Április 30	208.364	46.615	254.979	5.224	1.568	6.792	203.140	45.047	248.187
Május 31	207.404	45.960	253.364	4.657	1.411	6.068	202.747	44.549	247.296
Június 30	214.734	47.286	262.020	4.742	1.502	6.244	209.992	45.784	255.776
Július 31	213.965	46.069	260.034	4.870	1.547	6.417	209.095	44.522	253.617
Augusztus 31 . . .	216.598	47.020	263.618	4.933	1.460	6.393	211.665	45.560	257.225
Szeptember 30 . .	205.868	45.174	251.042	4.929	1.294	6.223	200.939	43.880	244.819
Október 31 . . .	209.025	45.621	254.646	5.056	1.217	6.273	203.969	44.404	248.373
November 30 . . .	207.160	45.152	252.312	5.240	1.315	6.555	201.920	43.837	245.757
December 31 . . .	181.975	44.991	226.966	6.132	1.514	7.646	175.843	43.477	219.320
1913.									
Január 31	177.943	44.482	222.425	7.010	1.419	8.429	170.933	43.063	213.996
Február 28	179.896	44.486	224.382	6.088	1.311	7.399	173.808	43.175	216.983
Március 31	188.099	46.455	234.554	5.014	1.200	6.214	183.085	45.255	228.340
Április 30	196.877	47.889	244.766	4.830	1.317	6.147	192.047	46.572	238.619
Május 31	200.630	47.619	248.249	4.780	1.304	6.084	195.850	46.315	242.165
Június 30	196.331	47.365	243.696	4.362	1.412	5.774	191.969	45.953	237.922
Július 31	194.635	48.280	242.915	4.654	1.533	6.187	189.981	46.747	236.728
Augusztus 31 . .	197.770	49.506	247.276	4.432	1.411	5.843	193.338	48.095	241.433
Szeptember 30 . .	192.089	44.951	237.040	4.383	1.302	5.685	187.706	43.649	231.355
Október 31 . . .	193.445	44.211	237.656	4.422	1.401	5.823	189.023	42.810	231.833
November 30 . . .	185.165	42.050	227.215	5.001	1.410	6.411	180.164	40.640	220.804
December 31 . . .	171.857	44.849	216.706	5.222	1.514	6.736	166.635	43.335	209.970
1914.									
Január 31	171.280	43.899	215.179	5.908	1.388	7.296	165.372	42.511	207.883
Február 28	173.876	44.573	218.449	5.423	1.311	6.734	168.453	43.262	211.715
Március 31	186.100	48.137	234.237	4.048	1.338	5.386	182.052	46.799	228.851

7. sz. tábla.

A Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztárnál biztosított építőmunkások taglétszáma 1914. I/1—III/21-éig.

H é t	Létszám		
	férfi	nő	összesen
1. hét végén	17.272	3.942	21.214
2. „ „	17.319	3.927	21.246
3. „ „	17.216	3.996	21.212
4. „ „	17.419	4.013	21.432
5. „ „	17.247	4.093	21.340
6. „ „	17.171	4.098	21.269
7. „ „	17.071	4.209	21.280
8. „ „	17.470	4.310	21.780
9. „ „	17.524	4.313	21.837
10. „ „	17.910	4.529	22.439
11. „ „	18.382	4.658	23.040
12. „ „	19.189	4.733	23.922

Igen érdekes a mostani számadatokat a régebbi, a fővárosra nézve külön rendelkezésünkre álló hivatalos munkanélküliségi statisztika adataival (1911.), összehasonlítani és azután a külföldi nagyvárosoknak hasonló alapokon nyert eredményeivel is összehasonlítani. Ez összehasonlító tanulmány eredményei a következők.

A munkanélküliségnek egy régebbi időponttal az 1911. január 1-ével szemben mutatkozó nagyarányú emelkedését igen tüzetesen mutatja, ha az ezen időpontban keresztülvitt népszámlálás munkanélküliségi számaait egybevetjük a mostani eredményekkel (8. sz. tábla). Ez az összehasonlítás a rendelkezésre álló adatok alapján általában csak a fővárosi ipari férfi-munkásokra nézve lehetséges és itt is a következőkre kell figyelmeztetni. 1. A népszámlálás alkalmával a munkanélküliségre vonatkozó adatszolgáltatás is törvényes kényszeren nyugodott, tehát teljesebb volt mint a jelenlegi fakultatív összeírás. 2. Munkanélküliekként a népszámlálás alkalmával nemcsak a szónak általunk alkalmazott szociálpolitikai értelmében vett munkanélkülieket vették fel, hanem a foglalkozási adatok feldolgozására vonatkozó utasítás értelmében minden „hely nélküli” ipari szakmunkást és ipari napszámost, tekintet nélkül arra, vajjon egyéni munkaképtelenség, munkakerülés, sztrájk, kizárás stb. vagy pedig gazdasági okokból önhibáján kívül volt-e munkanélkül. 3. Az 1911. évi felvétel a tél derekára esett, az utóbbi a tavasz elejére.

8. sz. tábla.

A kereső segédszemélyzet száma Budapesten, egybevetve a munkanélküliek számával 1910-ben (csak ipari férfimunkásokra nézve) és 1914-ben.

Foglalkozási csoport	A kereső segéd- személyzet száma			Munkanélküliek száma				100 kereső személyre esett — munkanélküli			
	1910			1910	1914			1910	1914		
	férfi	nő	össz.	férfi	férfi	nő	össz.	férfi	férfi	nő	össz.
A) Ipar.											
I.	15.649	921	16.570	2.033	3.772	84	3.856	13·0	24·1	9·1	23·3
II.	27.004	657	27.661	528	1.307	76	1.383	2·0	4·8	11·6	5·0
III.	5.723	1.273	6.996	125	350	39	389	2·2	6·1	3·1	5·6
IV.	9.747	344	10.091	886	1.740	43	1.783	9·1	17·9	12·5	17·7
V.	1.766	369	2.135	91	131	10	141	5·2	7·4	2·7	6·6
VI.	2.595	1.226	3.821	168	253	81	334	6·5	9·8	6·6	8·7
VII.	19.971	13.414	33.385	1.939	1.413	526	1.939	9·7	7·1	3·9	5·8
VIII.	1.213	1.871	3.084	85	130	99	229	7·0	10·7	5·3	7·4
IX.	14.585	4.551	19.136	1.004	1.177	148	1.325	6·9	8·1	3·3	6·9
X.	3.213	669	3.882	2	133	55	188	0·6	4·2	8·2	4·8
XI.	15.602	598	16.200	2.981	3.586	102	3.688	19·1	23·0	17·1	22·8
XII.	7.459	2.872	10.331	333	393	167	560	4·5	5·3	5·8	5·4
XIII.	8.329	6.073	14.402	1.303	894	195	1.089	15·6	10·7	3·2	7·6
XIV.	92	96	188	77	49	10	59	83·7	53·2	10·4	31·4
Tisztviselő	11.718	3.250	14.968	—	198	35	233	—	1·7	1·1	1·6
Összesen	144.666	38.184	182.850	11.555	15.526	1.670	17.196	8·0	10·7	4·4	9·4
B) Kereskedelem.											
1. Tisztviselő	15.586	4.039	19.625	Adat hiányzik	218	115	333	Adat hiányzik	1·4	2·9	1·7
2. Egyéb segédszemélyzet	22.226	3.889	26.115		1.480	210	1.690		6·6	5·4	6·5
Összesen	37.812	7.928	45.740		1.698	325	2.023		4·5	4·1	4·4
C) Egyéb.											
1. Háztartási munkás	2.195	67.922	70.117	Adat hiányzik	144	488	632	Adat hiányzik	6·6	0·7	0·9
2. Napszámos k. m. n.	7.738	3.747	11.485		659	114	773		8·5	3·0	6·7
Összesen	9.933	71.669	81.602		803	602	1.405		8·1	0·8	1·7
Főösszeg	192.411	117.781	310.192		18.027	2.597	20.624		9·4	2·2	6·7

Bár mindezek alapján, az 1914. évi március 21-ére kevesebb munkanélküli volt várható, az utóbbi időpontban közel *négyezerral* több, a szorosabb értelemben vett iparhoz tartozó férfi munkanélkülit mutattunk ki Budapesten, mint az 1911. év január 1-én. Akkor ugyanis 11.555 (8%), az 1914. év március 1-én 15.526 alkalmazott (10·7%) vagyis az összes férfi ipari munkásoknak 2·7%-kal nagyobb tömege volt munkanélkül, mint 1911-ben. Nagyon valószínű, hogy a nőkre nézve hasonló, az ipari munkásoknál sokkal állandóbb kereskedelmi alkalmazottaknál pedig még fokozottabb emelkedés mutatkoznék az 1911. évhez képest, ha az összehasonlítás egyáltalában lehetséges volna. Ha pedig az 1911-ben hely nélkül talált ipari munkások közül ugyanolyan szigorú elvek alapján rostálunk ki azokat a munkanélkülieket, aminők alapján ez a mostani felvételünk és feldolgozásunk történt, másrészt a fakultatív számlálás alkalmával

kimaradt egyéneket is pótolhatnók, akkor alighanem jóval nagyobb emelkedést állapíthatnánk meg a munkanélküliség egész vonalára.

Ha az emelkedést az egyes iparágak szerint vizsgáljuk, akkor nemcsak azoknál az iparágaknál találunk a munkanélkülieknek az összes férfigégszemélyzethez való százalékos arányszámában nagy emelkedést, amelyek rendes körülmények között télen korlátozást alig szenvednek (vas- és fémipar 13.1% és 24.1%), hanem még a téli szezonmunkanélküliségnek leginkább alávetett építőiparban is meglehetősen emelkedést látunk (19.1% és 23.1%). Ime újabb bizonyága annak, hogy a mostani munkanélküliség az ipari válság szignatúráját viseli. Csökkenés csak három iparcsoportban (VI., XIII. és XIV.) mutatkozik a fonó-szövőiparnál (9.7% , 7.1%), a szálloda és vendéglősiiparnál (15.6 , 10.7) és az egyéb és határozatlan megjelölésű ipari foglalkozásoknál (83.7 , 53.2%). Az utóbbi foglalkozási csoportok különben tipikus alkalmi foglalkozások, ahol a felvételi kényszernek és így minden helynéküli egyén egyöntetű felvételének kell részben a hanyatlást betudni.

Rendkívül szomorú adatokra jutunk, ha a Budapesten és a szomszédos községekben keresztülvitt számlálás eredményeit egybevetjük a munkanélküliségnek amaz arányaival, amelyeket *más városokban* hasonló módszerrel (lakásról-lakásra járó számlálás), igen különböző időpontokban vittek keresztül. Bár az összehasonlítás nem nyugszik teljesen azonos felvételi alapokon, mégis kirívó, hogy mennyivel mulja felül úgy a munkanélkülieknek a száma, mint a munkanélküliség minősége azokat az adatokat, amelyek a lakásról-lakásra való módszerrel történt megszámlálás alapján München, Nürnberg és Köln városáról állanak rendelkezésünkre. Kölnben 1911. január 22-én történt számlálás adatai szerint a munkanélküliek száma az összlakosságnak csak 0.3% -a, rendkívüli kedvezőtlen 1908. év január 19-én is csak 0.8% volt, Nürnbergben az 1912. január 24-én történt számlálás adatai szerint a munkanélküliek száma az összlakosságnak csak 0.16% -a, a rendkívüli kedvezőtlen 1908. év december 10-én is csak 0.8 százalék volt,¹⁾ Münchenben végül az 1912. február 11-én 1.1% volt a munkanélküliek aránya az összlakossághoz, a szomszédos községekben pedig 1.5% . Valószínű, hogy egy 1914 elején Münchenben keresztülvitt számlálás ott is kedvezőtlenebb eredményeket nyújtott volna, mint 1912-ben, de alig tehető fel, hogy a munkanélküliség a fővárosi arányokat ott megközelítette és a tényleg keresztülvitt számlálásoknál rovásunkba mutatkozó több mint 1% -os különbséget kiegyenlítette volna.

Különösen München városát illetőleg lehet összehasonlításokat tennünk, mivel a felvétel módja körülbelül azonos volt a magyar fővárosával, mind-

¹⁾ Nürnbergben 1914. február 18-án 3774 volt; ezek közül férfi volt 3451, nő 323.

azonáltal a mi felvételünk annyiban mondható még szigorúbbnak, hogy a szoros értelemben vett alkalmi munkásokat biztosaink sokkal kisebb arányban keverték a munkanélküliek közé, mint Münchenben. Másrészt az a benyomásunk, hogy a magántisztviselőket és kereskedelmi alkalmazottakat nem sikerült oly teljes mértékben összeszámlálnunk, mint a hogy az Münchenben az érdekeltek erős utánjárása folytán sikerült. Az is valószínű, hogy mentől nagyobb valamely város, annál nagyobb vonzóerővel bír a munkanélküliek bizonyos kategóriáira és annál nagyobb arányokat öltenek benne a szezonyszerű kereseti ágak (szálloda-vendéglős-ipar, kávéházi-ipar, személyes szolgálatok). Sajnos, a budapesti számlálás a jelen időpontot illetőleg ezt a könnyen felmerülő vigasztaló gondolatot sem igazolja, mivel a részleges foglalkozási statisztika épen ezekben az iparágakban mutat viszonylag kisarányú munkanélküliséget, ellenben óriási arányú munkanélküliséget mutat azokban az iparágakban, amelyeknek a munkásait tanultság, állandó ittlakás, családi és megélhetési viszonyok alapján a városi munkásság legértékesebb és legállandóbb elemeinek kell tekinteni. Számos jel arra vall, hogy olyan arányú gazdasági munkanélküliséget, mint a minő az utóbbi két év alatt sújtotta a magyar ipart és kereskedelmet, ott, ahol hivatalos számlálást végeztek Európában még nem mutattak ki. A szezonyszerű és alkalmi jellegű iparágaknak viszonylag kisebb párhuzamos pangása szervezett szakmákéval azért fontos, mivel elvonta a többi foglalkozási szakmák munkanélküleitől azokat az alkalmi munkákat is, amelyeket normálisabb viszonyok között szoktak találni.

A legjellemzőbb általános érdekű adat erre nézve az, hogy a szervezett munkásságnak milyen óriási százaléka volt munkanélkül. Az 1914. év március hó 21-én megszámlált ipari és kereskedelmi munkanélküli alkalmazott közül 9796 (36·0%) volt valamely a Magyarországi Szakszervezeti Tanács kötelékébe tartozó szakszervezet tagja.¹⁾ Minthogy a fővárosban és környékén 1914. január 1-én a Magyarországi Szakszervezeti Tanács kimutatása szerint 59.133 szervezett munkás volt, a szervezett munkanélküliek az összes szervezett munkásoknak 16·6%-át tették. Ez oly nagy arány, amihez foghatót Európában²⁾ a hivatalos munkanélküliségi

¹⁾ Közel ugyanekkora volt azoknak a szervezett munkanélkülieknek az aránya, akiket a Magyarországi Szakszervezeti Tanács a munkanélkülieknek a jelentkezési rendszer szerint történt összeszámlálása alkalmával 1913. évi február 17-én, tehát egy évszaki szempontból, a mostaninál jóval kedvezőtlenebb időpontban de a *jelentkezési* módszer alapján mutatott ki. (Szakszervezeti Értesítő 1913. 3. sz.)

²⁾ Ellenben pl. New-York államban a reprezentatív szakszervezetek (183.000 taggal) tagjai között az 1910—1912. évek novemberében 25·6, 31·9 és 23·1% munkanélkülit mutattak ki. (*State of New-York. Departement of Labor Bulletin.* 1912. szept. és 1913. március.)

statisztikának ez a legfejlettebb ága még ki nem mutatott. Volt pl. az 1914. évi március végén 100 szervezett munkás között munkanélküli:

Nagybritanniában	2·21)
Németországban	2·82)
Franciaországban	3·53)
Németalföldön	5·14)

A statisztikánk által kimutatott rendkívüli magas számok azonban nemcsak teljesség híján nem mutatják a munkanélküliség konkrét képét. E statisztikának a szorosan vett munkanélkülieken kívül fel kellene ölelnie mindazokat is, akik a munkahiány folytán március 21-én a *rendes* munkaidejükkel szemben *rövidebb ideig dolgoztak*. A fejlődés iránya ugyanis e téren mindinkább az, hogy a munkaadók munkahiány esetén, tehát nem technikai okokból, vagy az időjárás folytán — ami más lapra tartozik — első sorban a munkaidőt csökkentik, vagy ahol az üzem természete ezt inkább javasolja, a munkásokat bizonyos napokon felváltva foglalkoztatják, más napokon pedig kihelyezik (aussetzen).

A munkaadók ezen politikájához az az érdekük fűződik, hogy a javuló konjunktúra idején ne szűkölködjének tanult munkások nélkül. Sok esetben kollektív szerződések intézkednek úgy, hogy munkahiány esetén első sorban a munkaidőt szabad csökkenteni és csak végső szükség idején szabad alkalmazottakat elbocsátani.

Az első felvételünket nem kívántuk komplikálni a rövid munkaideig dolgozók külön felvételével, bár bizonyos, hogy a munkanélküliség egyéni és társadalmi hatásáról különösen bizonyos viszonylatokban (pl. a téli szezonmunkanélküliséggel szemben, amelynél a szó fenti pregnans értelmében vett munkaidőrovidítés alig fordul elő) csak így nyerhettünk volna tiszta képet. Hogy a nemzeti veszteség, amely a munkaidőrovidítés folytán áll elő, milyen óriási, az kiderül pl. az idevonatkozó első pontos felvétel adataiból. E felvétel párhuzamosan a teljesen munkanélküliek megszámolásával ez évben Nürnbergben történt.⁵⁾ Míg az előbbieket összeírása a február 18-ára vonatkozott, a rövid időt dolgozókat, tekintettel a hétközben is változó

1) A jelentés összesen 988.164 tagot felölelő szakszervezettől érkezett be, amelyeknek 21.426 tagja volt munkanélkül.

2) A jelentés 1,961.625 szervezett munkásra terjedt ki, akik közül március 28-án 55,028 egyén volt munkanélkül.

3) A jelentés 257.825 tagot számláló szakszervezetre vonatkozik, 48,983 munkanélküli taggal.

4) A jelentés 71.636 tagot számláló szakszervezetre vonatkozik.

5) *Beilage zum Amtsblatt der Stadt Nürnberg. Ergebnisse der Arbeitslosenzählung in der Stadt Nürnberg vom 13. Feber 1914.* Nürnberg im April 1914.

munkaórákra, a február 16. és 22-ike közötti hétre vonatkozólag kellett összeírni. Ezeknek a munkásoknak külön számlálólapot kellett kitölteniök, amellet a vállalatoktól is kértek együttes adatokat. Ez a felvétel kiderítette, hogy míg a teljesen munkanélküliek száma csak 3774, a rövid munkaideig dolgozóké 7992 volt. Ezek közül 80·61% a gépek és műszerek iparára, 13·21% a vas- és fémiparra, 3·15% a faiparra esett, úgy hogy csak 3·03% esett az összes többi iparágakra. Minthogy nálunk is a most említett iparágak mutatják fel a munkanélküliek legnagyobb számát és tudomásunk szerint azok nálunk szintén a legnagyobb mértékben alkalmazzák a munkaidő rövidítését, némi képet alkothatunk magunknak arról, hogy milyen nagy arányú lehetett itt 28.000 teljesen munkanélküli alkalmazott mellett, azoknak a munkásoknak a száma, akik a válság hatását a rövidebb ideig való foglalkoztatás formájában érezték meg. Ha azoknak a száma nálunk csak mégegyszer akkora volt, mint a teljesen munkanélkülieké és azoknak kétharmada, úgy mint Nürnbergben, legalább 15%-os munkaidőkorlátozást szenvedett, akkor a munkanélküliség nemzeti csapását még komorabb színekben tünteti fel a statisztikánk, bár ezúttal még ez irányban pontos adatokat nem szolgáltatott.

NYOMTATVÁNY-MINTÁK

A munkanélküliek megszámlálása
Budapest 1914. március 22-én.

1. számú nyomtatvány.

Számlálóbiztosi, illetve ellenőri munkára jelentkezők jegyzéke.

A szakszervezet neve :

Hivatalos helyisége:kerület.....utca, tér.....házszám.....emelet.....ajtó.

Folyó szám	A számlálóbiztos ill. ellenőr neve	Lakása (kerület, utca, házszám, emelet és ajtószám)	A jelenlegi munkaadó neve és pontos címe

A kitöltésre vonatkozó utasítások.

1. A felvétel sikere érdekében multhatatlanul szükséges, hogy a szakszervezetek kizárólag magyarul írni és olvasni jól tudó egyéneket jelöljenek.
2. A felsorolás úgy történik, hogy először az ellenőrt s a további folyószámok alatt a hozzájuk beosztott húsz számlálóbiztosot vezetjük be.
3. Kíváncs, hogy az ellenőrök és a hozzájuk beosztott biztosok — amennyiben a körülmények engedik — ugyanazon gyár vagy műhely kötelékébe tartozzanak.
4. Ha a biztosok beosztása az ellenőrökhöz keresztül nem vihető: először felsorolandók a számlálóbiztosok s azután megnevezendők azok a jelentkezők, akik ellenőrökül jelöltetnek. Minden húsz biztosra csak egy ellenőrt lehet jelölni.

5. számú nyomtatvány.

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS POLGÁRMESTERE

....

IGAZOLVÁNY

.....úr részére,
akit a székesfőváros törvényhatóságának 380/1914. kgy. sz. határozata alapján megbízam azzal, hogy a munkanélküliek megszámlálásában mint számlálóbiztos (ellenőr) részt vegyen s a számára kijelölt járásban (ellenőri kerületben) a házakban, illetve lakásokban reggel 8 és este 8 óra között kizárólag a munkanélküliek megszámlálása és az azokról szóló adatok feljegyzése céljából megjelenjen.

Felkérem a házfelügyelőket és a lakókat, hogy a számlálóbiztosokat, illetve ellenőröket az összlakosság érdekeit szolgáló munkájukban támogatni szíveskedjenek.

Budapest, 1914. évi március hó 22-én.

Bárczy István s. k.,
polgármester.

Figyelmeztetés. Az igazolványt, valamint a jelvényt a számlálóbiztos urak tartoznak a számlálólapok átadásával egyidejűleg a számláló járásukra illetékes ellenőrnek visszaszolgáltatni.

A munkanélküliek megszámálása
Budapest 1914. március 22-én.

2. számú nyomtatvány.

A biztos által bejárando házak jegyzéke.

(Ha a felsorolt házzámok valamelyikének helye beépítetlen,
tessék az illető rovatba beírni: „Üres telek“.)

.....kerület.....járasszám.

.....oldal.

Az ellenőri iroda száma:

A számlálóbiztos neve:

Az utca neve	Házzám	Új helyrajzi szám	Régi helyrajzi szám	A ház milyen más utcára néz még és milyen száma van abban?	A házban összeirt munkanélküliek száma	A háztulajdonos vagy házmester, illetve ahol ilyen nincs a lakó aláírása

Figyelmeztetés. A házjegyzék okvetlenül megőrzendő, mert ezzel jelentkeznek a számlálóbiztosok 1914. évi március hó 22-én reggel az ellenőrknél.

(Hátlap)

Az ellenőr, illetve számlálóbiztos megjegyzései:

Az ellenőr aláírása:

A számlálóbiztos aláírása:

4. számú nyomtatvány.

NYILATKOZAT.

Alulírott vállalkozom arra, hogy a munkanélküliek megszámálásának munkájában résztveszek és kijelentem, hogy az e munkából reám hárított kötelezettségeket a számlálásra vonatkozó utasítások értelmében teljesíteni fogom. Egyúttal **becsületszavamra** ígérem, hogy az adatok feljegyzésnél csak a tiszta igazságot fogom szem előtt tartani.

Budapest, 191..... hónapján.

(olvasható sajátkezű aláírás.)

(foglalkozás.)

Lakás:ker.
utca
út
térsz.em.ajtó

A munkanélküliek megszámlálása Budapesten és a szomszédos községekben 1914. évi március hó 22-én.

Számlálási utasítás.

1. Általános megjegyzések.

A székesfőváros törvényhatóságának 380/1914. kgy. számú határozata folytán a főváros tanácsa Budapesten 1914. évi március hó 22-én — és esetleg a következő napokon — hivatalosan megszámláltatja a munkanélkülieket. A magyar királyi belügyminiszternek 33.235/914—IX. sz. a. kelt intézkedése és illetve Pest-Pilis-Solt-Kiskunvármegye alispánjának 9107/1914. sz. rendelete folytán ez a számlálás a Budapesttel szomszédos községekben, még pedig: Újpest, Rákospalota, Pestújhely, Rákosszentmihály, Rákosszabab-Újtelep, Rákosliget, Cinkota, Csömör, Rákoskeresztúr, Pécel, Pestszentlőrinc, Kispeszt, Erzsébetfalva, Soroksár, Dunaharaszti, Csepel, Albertfalva, Budafok, Kis- és Nagytétény, Törökbálint, Budaörs, Budakeszi és Pesthidegkút községekben is egyidejűleg hasonló alapokon fog megtörténni.

A számlálást önkéntes és díjtalanul működő biztosok és ellenőrök végzik. Minden számláló biztosra egy, átlag 30 lakásból álló biztosi járás esik; 20 biztosi járás élén egy-egy ellenőr áll.

A számlálásnál közreműködő személyeknek arra kell törekedniük, hogy az összes munkanélkülieket, amennyiben a számlálás alá esnek, lehetőleg teljes számban találják meg. A számlálás céljaira minden számbajövő munkanélkülről külön számlálólapot kell kiállítani és a számlálólapon kívánt adatokat lehetőleg pontosan és teljesen meg kell állapítani. A lakosságnak közvetlenül érdekelt köreit a biztosoknak fel kell

világosítani arról, hogy a számlálás a saját érdekükben történik. Így remélhető az, hogy az érdekelt egyének a számlálóbiztosokat készségesen támogatni és nekik a szükséges adatokat megadni készek lesznek.

A számlálóbiztosoknak és ellenőröknek nincs joguk arra, hogy a velük közölt adatokat bárkivel és bármilyen célból közöljék.

2. A számlálóbiztosok feladatai.

A számlálóbiztosok tartoznak abban a helyiségben, amelyet a tanács számukra az egyidejűleg megküldött levélben kijelöl, f. évi március hó 17-én, kedden este 1/8 órakor, az ellenőrökkel való megismerkedés és a saját kioktatásuk céljából megjelenni. A számlálóbiztosok a számlálás napjáig tartoznak az ellenőrök útbaigazítása szerint a számlálás sikeres elvégzéséhez szükséges lépéseket megtenni. Kíváncs, hogy a számlálás napjáig meglátogassák a számukra kijelölt házakat és amennyiben ott feltűnő eltérést (új házakat) találhatnak, erről rögtön értesítsék a Központi számlálási irodát. (Károlykörtút 15., II. 7. a.; telefon 47-20 és 47-55.)

A számlálóbiztosok tartoznak vasárnap, március hó 22-én reggel legkésőbb 8 órakor a számukra „a biztos által bejárando házak jegyzékén” (2. számú nyomtatvány) kijelölt ellenőri helyiségben megjelenni, a házjegyzéket, amelyen a számukra kijelölt telkek pontosan megvannak jelölve (utca, szám) magukkal hozni, a többi számlálási

nyomtatványt az ellenőröktől átvenni és a számlálási munkát azonnal megkezdeni. Minden számlálóbiztos e napon az ellenőrtől a polgármester aláírásával ellátott igazolványt kap, amely őt a számlálásra jogosítja. A számlálásnak lakásról-lakásra kell megtörténnie, kivéve ahol a biztos által bejárando házak jegyzékére bélyegzővel rá van vezetve az, hogy a számlálás házról-házra történik. Ez sem zárja ki azonban azt, hogy a biztos az ilyen járásban is igyekezzék időt keríteni arra, hogy a számlálást lakásról-lakásra végezze, ha bármely tünet alapján ezt megokoltnak látja. A biztosoknak tehát a számláló kerületüknek minden lakásában meg kell kérdezniük, — a hátsó és oldalépületek lakásaiban is — vajjon van-e ott munkanélküli, aki az alább adott „számlálólappmagyarazat” (lásd 4. pont) értelmében a számlálás alá esik. Minden ily munkanélküli azután a megelőző szombati (március 21.) állapotra vonatkozólag számlálólapot kell kitölteni.

A számlálóbiztos a munkája gyorsítása érdekében mindenekelőtt *végigjárja az összes lakásokat* és megállapítja, hogy mely lakásokban vannak olyan munkanélküliek, akik írni tudnak és hol vannak munkanélküliek, akik írni nem tudnak. Az előbbieket számára számlálólapokat hagy hátra, azzal a meghagyással, hogy azokat a munkanélküliek azonnal töltsék ki és várják meg a visszajövetelét. Amennyiben időközben hazulról elmennek, az adatokat szolgáltató munkanélküli bizonnyal meg egy hozzátartozóját azzal, hogy az esetleg szükséges felvilágosításokat a biztosnak adja meg. Miután a kitöltött számlálólapokat a biztos összeszedte, újra visszatér azokhoz a munkanélküliekhez, akik számára személyesen kell számlálólapot kitöltenie.

Ahol lehetséges, a biztos *minden számlálólapot maga tölt ki*.

Amennyiben valamely lakásban a biztos *nem találja otthon* a munkanélkülit, (kék) értesítést hagy hátra, amelyben közli a munkanélkülivel, hogy a lakásban számlálólapot hagy hátra azzal a meghagyással,

hogy azt visszatérteig töltsé ki, amennyiben pedig visszatértekor sem találja otthon a munkanélkülit, az hétfő délig lehetőleg személyesen juttassa el a kitöltött számlálólapot a munkanélküliek megszámlálására kirendelt központi irodába (Károlykörút 15., II. 7.), különben hivatalos biztos fog a lakására kiküldetni.

Ha a számlálóbiztos valamely lakást ismételtén *zárvá* talál és a házmeztől nem tud aziránt felvilágosítást kapni, hogy a lakók között van-e munkanélküli, (sárga) „értesítést” hagy hátra a házmeztől, melyben az esetleg munkanélküli lakókat felhívják, hogy hétfő délig jelentkezzenek lehetőleg személyesen a munkanélküliek megszámlálására kirendelt központi irodában.

A számlálást a biztosnak március hó 22-én be kell fejeznie és a kitöltött számlálólapokat még vasárnap estig személyesen kell ellenőrének az ellenőri helyiségbe beszolgáltatnia. A házjegyzéken a biztosnak a megfelelő rovatban fel kell említenie, hogy hány munkanélküliről töltött ki számlálólapot az egyes házakban, a következő rovatban pedig, hogy hány számlálólapot hagyott hátra a távollevő munkanélküliek számára. A házjegyzék *hátlapján* pedig meg kell említeni, hogy hány munkanélküli tagadta meg az adatok bementését és mely lakásokat talált zárvá.

A számlálólapok kitöltésénél a számlálóbiztosok tartoznak a 4. pontban megadott utasításokat híven követni.

Bármely zavar esetén vagy újabb számlálólapokért a biztosok rögtön az ellenőrökhöz fordulhatnak. Ha a biztos azt látja, hogy a járásban annyi munkanélküliről kell számlálólapot kitöltenie, hogy késő estig a munkát egymagában be nem fejezheti, tartozik délután egy és két óra között az ellenőrnek személyesen jelenteni, hány munkanélküliről kell még számlálólapot kitöltenie. Az ellenőr e számhoz képest *pót-biztosokat* fog rendelkezésükre bocsátani.

Fölötte kívánatos, hogy a számlálóbiztosok feladatukat különös óvatossággal és tapintattal teljesítsék olyan esetekben, ami-

kor a lakó nem szívesen fogadja őket, az adatok közlését megtagadja, a lakásban beteg stb. van, mert az adatok közlése a munkanélküliek részéről *teljesen önkéntes*.

A lakóknak minden fölösleges zaklatását általában kerülni kell.

Amennyiben a lakás ajtaján *piros cédula* van, a lakásba bemenni tilos és a megszerzendő adatokat a házmestertől kell megtudni.

3. Az ellenőrök feladatai.

Az ellenőr megkapja a tan. XIV. (szociálpolitikai és közművelődési) ügyosztálytól keddig, március hó 16-áig az alárendelt számlálóbiztosoknak, valamint a biztosok számára kijelölt számláló járásoknak jegyzékét. Egyidejűleg a polgármesteri „igazolványt”, végül a szükséges mennyiségű számlálólapot. Ezt az egész anyagot húsz-húsz kisebb kötegben, borítékban, kézbesítési vevény mellett a hatósági kézbesítők viszik szét az ellenőröknek, akik tartoznak azok átvételét elismerni. A csomagot kísérő levélben értesíti az ügyosztály az ellenőrt, hogy kedden (március hó 17-én) az értesítésben közölt egyleti helyiségben, este fél 8 órakor tartozik megjelenni, ahol az egyidejűleg a tanácstól értesített számlálóbiztosokkal megismerkedhetik. Ez alkalmából az ellenőr aláírta velük a becsületnyilatkozatot, megvizsgálja az általuk próbaképpen kitöltött számlálólapot és felkéri őket, hogy a legközelebbi napokban menjenek ki a számukra kijelölt házakhoz és állapítsák meg a *helyrajzi számok* (legtöbbször a kapubejáróban) alapján, vajjon a számukra kijelölt házak nem kaptak-e más számot, vagy pedig a telkeken nem épült-e új ház. Az első találkozás alkalmával az ellenőr megbeszéli a számlálóbiztosokkal, hogy a hét folyamán mikor és hol találkoznak legalább még egyszer.

Március hó 22-én, vasárnap reggel az ellenőrök tartoznak 1/28 órakor a számukra kijelölt helyiségben (egylet vagy iskola) megjelenni. Ott átadják a számlálóbiztosoknak a polgármesteri igazolványt és a

szükséges számú (25 db) számlálólapot, valamint szükség esetén a házjegyzék másodpéldányát. Az ellenőr a számlálás egész ideje alatt a számára kijelölt helyiségben tartózkodik, hogy a biztosoktól kívánt felvilágosításokat megadhassa, az esetleg szükséges kérdőlapokat utánszolgáltassa s a kitöltött kérdőlapokat beszedje.

Ha az egyes ellenőrhöz beosztott számlálóbiztosok bármilyen okból vasárnap reggel legkésőbb 1/9 óráig nem jelennek meg a számláló helyiségben, az ellenőr a tartalékba odarendelt pótbiztosok közül a soronlévőt küldi ki a számlálás elvégzésére és a pótbiztos nevét vezeti rá a nála lévő házjegyzék másodpéldányára, valamint a polgármesteri igazolványra. A volt biztos nevét az igazolványon törli. Ugyancsak az ellenőr gondoskodik arról, hogy olyan számláló járásokban, ahol a beérkezett jelentések szerint a számlálást egy ember a kívánt időben el nem végezheti, pótbiztos menjen. Szükség esetén a pótbiztos olyan rendes biztos is lehet, aki a saját számlálási kerületében már elvégezte a munkáját.

A számlálóbiztosoktól beszolgáltatott számlálólapokat az ellenőr átveszi, ellenőrzi azoknak a házjegyzéken közölt számát, megvizsgálja a számlálólapok tartalmát és meghallgatja a számlálóbiztosoknak esetleges közléseit. Amennyiben a kérdőlapokon számottevő hiányok vagy egyenesen ellentmondó adatok vannak, az ellenőr rögtön visszaküldi a biztost a helyszínére a kérdőlap kiigazítása végett. Az ellenőr a biztosok nyilvántartási jegyzékébe bevezeti azután az egyes biztosoktól beszolgáltatott lapok számát és az egész anyagot a nyilvántartási jegyzék kapcsán, valamint az igazolványokat és a megmaradt nyomtatványokat még aznap (d. u. 4 és éjjel 11 óra között) beszolgáltatja a kerületi elöljáróság kirendelt tisztviselőjének az elöljárósági épületbe.

Amennyiben valamelyik ellenőrt elháríthatatlan körülmények akadályozzák tisztje teljesítésében, erről rögtön értesíti a központi számlálási irodát (telefon 47—20 és

47—55) és beszolgáltatja a kezében lévő számlálási anyagot. Ha az akadály a számlálás napján reggel merül fel, szintén tartozik erről a számlálási irodát értesíteni. Ha ezt valamelyik ellenőr elmulasztaná és reggel 1/29-ig nem volna a számára kijelölt ellenőri irodában, a többi ott tartózkodó ellenőr, illetve a saját biztosai tartoznak erről a központi számlálási irodának telefonon jelentést tenni.

Az ellenőrök és biztosok délből 12 és 1 óra között ebédszünetet tartanak. Az ellenőr különben mindaddig, míg az összes hozzá beosztott biztosok az anyagot be nem szolgáltatják, csak az esetben távozhattak el a számlálási helyiségből, ha egy másik ellenőr vállalja a helyettesítését.

4. A számlálólapon magyarázata.

A) Kik számlálándók meg?

Számlálólapot kell kitölteni mindazokról az ipari és kereskedelmi alkalmazottakról (akár férfi, akár nő), akiknek 1914. március 21-én, szombaton munkájuk nem volt, de természetesen csak akkor, ha egészségesek (munkaképesek) voltak és munkát kerestek, vagyis szándékuk volt minden nekik felajánlott megfelelő munkaalkalmazást elvállalni. A kérdések tehát nem vásárnapra, hanem a megelőző szombati napra, március 21-ére vonatkoznak. A számlálólapot azokról is ki kell tölteni, akik hétfőn, március 23-án ismét munkához jutnak.

Fel kell tehát venni a jelenleg munkanélküli ipari és kereskedelmi alkalmazottakat, úgymint tanoncokat, napszámosokat, segédmunkásokat, segédek, szakmunkásokat, előmunkásokat, művezetőket, rajzolókat, mérnököket, üzleti alkalmazottakat, kereskedősegédek, irodai alkalmazottakat, könyvelőket, gépirókat, üzleti szolgákat stb.

2. A szállodai és vendéglős ipar munkanélküli alkalmazottait, valamint a helynélküli házcseledeket.

Azokat az otthoni munkásokat, akik lakásukon egymaguk vagy pedig csupán fele-

ségükkel és gyermekeikkel idegen üzlet számára dolgoznak, szintén fel kell venni.

B) Nem szabad felvenni:

1. Akik állandóan (aggság, rokkantság, baleset folytán) vagy csak jelenleg betegség folytán munkaképtelenek. Ellenben meg kell számolni azokat, akik nem egészen munkaképesek ugyan, de munkát kerestek.

2. Akik március 21-én még munkaalkalmazásban voltak.

3. Akik nem is akarnak munkát vállalni, úgymint:

a) nyugdíjas köztisztviselők, valamint nyugdíjas magánhivatalnokok, úgyszintén mindezek özvegyei;

b) önálló iparosok, kézművesek és más üzletemberek (ügynökök, vagy más saját számlájukra dolgozó személyek);

c) sztrájkolók vagy kizártak a munka-beszüntetés tartama alatt;

d) munkások, akik közvetlenül a megrendelőknek akár a saját lakásukban dolgoznak, akár a megrendelő lakásán (pl. szabók, varrónők, takarítónők, mosónők stb.) dolgoznak, ha rövid ideig nincs is munkájuk, mivel ezeknél a munka időnkint megszakad;

e) olyan személyek, akik különböző okokból nem keresnek új alkalmazást, pl. mivel a legközelebbi időben önállóak akarnak lenni, vagy valamely tanintézetben, vagy magánúton tovább akarják magukat képezni, más foglalkozásra kívánnak átmenni, vagy mivel legközelebb katonai szolgálatukat kezdik meg, szabadságvesztési büntetésüknek kitöltését kell megkezdniük, el akarnak költözni, vagy — ha nőkről van szó — akik legközelebb férjhez mennek, lebetegedés előtt állanak stb.;

f) olyan személyek, akik hozzátartozóik háztartásában, iparában vagy üzletében segítenek és más munkát nem keresnek;

g) gyermekeiktől élő és azoktól eltartott személyek;

h) szüleiknél élő és nem kereső gyermekek (14 évig minden gyermek);

i) a csak látogatásban vagy átutazóban itt tartózkodó személyek, akik munkát itt nem keresnek;

j) állandó szegénysegélyesek, közismert munkakerülők, csavargók, valamint igazolványos kéjnek.

3. Személyek, akik az egyes munkaszezonok közötti időt házimunkára, üdülésre stb. használják fel és másnemű alkalmazást nem keresnek.

4. Önálló kisgazdákat, földműveseket, mezőgazdasági munkásokat és mezőgazdasági cselédeket.

C) Az egyes kérdőpontokra vonatkozó utasítások.

A kérdésekre adott feleletet mindig a „Felelet” rovatba kell beírni és nem abba a rovatba, amely felett a „Kérdés” szó áll.

A 3. pont első kérdésére és a 4. pontban foglalt kérdésre csak „igen” vagy „nem” szavakkal szabad felelni.

Ha a 3. kérdésre a biztos azt a feleletet kapja, hogy az illető nem egészséges és nem munkaképes, vagy a 4. kérdésre azt a feleletet kapja, hogy az illető munkát nem keres, az illetőhöz több kérdést intézni és egyáltalában a számlálólapot kitölteni fölösleges.

Az 5. pontnál, ha a munkanélküli a számlálóbiztosnak nem tudja a munkakönyvét bemutatni, úgy lehet a „nincsen” szón kívül megjelölendő a munkakönyv hiányának oka is, pl.: „még a munkaadónál van”, vagy „a munkaközzvetítőnél van”, „elveszett” stb.

Ahol a számláló ívben (8. és 9. pont) a „Felelet” rovatban *dült betűkkel* nyomtatott szavak vannak, a megfelelő feleletet a megfelelő dült betűs szónak *aláhúzásával* kell megadni, a többi dült betűs szót *áthúzni*, vagy bármily feleletet *beírni* e pontoknál *tilos*.

A 6. sz. kérdésre a feleletet vagy a „munkaadónál”, vagy pedig az „otthon” szóval kell megadni.

A 13-ik kérdésre lehetőleg pontosan meg kell jelölni azt a szakmát, amelyet a munkanélküli *tényleg* mint rendes foglalkozást folytat, még ha az más volna is, mint az eredetileg tanult mestersége. Ezen szakmát, illetőleg foglalkozást a lehető legpontosabban kell megjelölni. Nem elég tehát a lakatos stb. jelölést bevezetni, hanem azt is jelezni kell, vajjon pl. épület- vagy bútorasztalos, épület- vagy gép-, vagy műlakatos-e az illető. A napszámosoknál és más tanulatlan munkásoknál is meg kell jelölni a munka- és üzleti ágat, ahol többnyire alkalmazva vannak, pl. építőiparban út- vagy csatornakészítésnél, gyárban, üzletben stb.

A *munkakönyvet* a 13., 14., 15. és 16. esetleg a 17. kérdéseknél kell a munkanélkülitől adott feleletek ellenőrzése végett, megnézni.

A jegyzet rovatban különösen arra vonatkozó adatokat kell felsorolni, amelyek a munkanélkülinek *sürgős pénzügyi segítségét* a hatóság részéről kívánatosá teszik.

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
TANÁCSA.

A munkanélküliek megszámlálása Budapesten és a szomszédos községekben 1914. évi március 22-én.

A. $\frac{28.389}{1914-XIV. \text{ ü. o.}}$ szám.

Tisztelt Ellenőr Úr!

A tanács értesíti, hogy az Ön részére.....számú kerületven fekvő.....számú ellenőri kerületet jelölte ki, azt biztosi járásokra osztotta és a biztosok lajstromát, valamint a biztosok által bejárando házak jegyzékeit (nevek nélkül) ide mellékelve megküldi. Ellenőri tisztségéből következő kötelességeit a tanács a következőkben közli:

I. Az ellenőr kötelességei a számlálás napjáig.

1. Az ide mellékelve megküldött **nyilatkozatot**, amely szerint az ellenőri tisztséget vállalja, aláírva, az ide mellékelt válaszborítékban haladéktalanul visszaszármaztatja; egyidejűleg visszaküldi az Önhöz beosztott biztosoktól aláírt nyilatkozatokat is.

2. Az Önhöz beosztott biztosokkal tehát egyenkint hasonló nyilatkozatformákat irat alá és evégből is **találkozik** velük március hó 17-én, kedden este fél nyolc órakor az Ön szakegyesületének helyiségében. (A kereskedelmi alkalmazottak és magántisztviselők este 9 órakor találkoznak.) Erről a találkozásról az Ön alá rendelt biztosok is egyidejűleg a tanácstól értesítést nyertek és megkapták a nyilatkozatformát aláírás végett.

3. Ezen találkozás alkalmával a biztosok átadják Önnek a próbaképen saját személyükre nézve kitöltött **számlálólapot**, amire őket a tanács egyidejűleg utasítja. Feladatává teszi a tanács, hogy ellenőr úr e számlálólapot átnézze és ezzel kapcsolatban a számlálásra vonatkozó **részletes magyarázatokat** az Önhöz beosztott biztosoknak megadja. Felette kívánatos, hogy a számlálás napjáig többször, de legalább is még egyszer találkozzék biztosaival. Szükséges továbbá, hogy már az első találkozás alkalmával nyomatékosan figyelmeztesse a biztosokat, hogy lehetőleg mielőbb **látogassák meg** az általuk bejárando házakat, a nekik is egyidejűleg nevékre kiállítva megküldött házjegyzék alapján és amennyiben a helyszínén nem találják meg a házszaámok alapján a házlaajstromon megjelölt házakat, kíséreljék meg a házakat a helyrajzi száamok alapján keresni, amelyek rendszerint a kapubejáróban vannak és ha ez alapon sem találják a kijelölt házakat, vagy pedig ellenkezőleg azonos számú, de a)-val, b)-vel stb. tört, a házjegyzékbe nem foglalt új házszaámokat találnak, jelentsék ezt a körülményt rögtön közvetlenül a munkanélküliek megszámlálására kirendelt központi irodának (Károlykörü 15. száam, II. emelet 7. ajtó, telefon: 47—20 és 47—55) reggel 8 órától déli 2 óráig és délután 4 órától éjjeli 11 óráig.

5. A tanács egyidejűen megküldi az ellenőr úrnak a munkanélküliek megszámlálására vonatkozó **járási nyomtatványokat** avégből, hogy azokat, de csak a **számlálás napján** az Önhöz beosztott számlálóbiztosok között szíveskedjék szétosztani. Minden egyes biztos számára egyforma járási nyomtatvány-anyagot küldöttünk, amelyben a házjegyzéket (a biztos neve nélkül), a megfelelő számú (25 darab) számlálólap, a biztos igazolvány és jelvény, megfelelő számú (5 darab) kék (a távollevő munkanélküliek számára) és (2 darab) sárga (a zárt lakások lakói számára) „értesítés” van. A járásoknak ezt a nyomtatványanyagát csak a számlálás napjának reggelén szabad a biztosoknak kiszolgáltatni.

II. Az ellenőr kötelességei a számlálás napján.

1. Az ellenőr tartozik a számlálás napján, március hó 22-én, vasárnap reggel 1/8 órákor a biztosok jegyzékén megjelölt **ellenőri irodában** (iskolában vagy egyesületi helyiségben) megjelenni és ott a házmestertől megkérdezni, vajon melyik helyiséget jelölték ki számára. Erre a helyiségre krétával feljegyzi a maga ellenőri kerületének a számát, úgy, hogy erre a helyiségre a hozzá beosztott biztosok, akiket ezen ellenőri iroda címéről (utca, házszám, az ellenőri kerület száma) a tanács a biztos által bejárando házak jegyzékén értesítette, könnyen rátalálhatnak. A biztosok tartoznak legkésőbb reggel 8 óráig az ellenőrnél jelentkezni. Az ellenőr felolvassa a névsort és amennyiben a biztosok valamelyike 1/29-ig nem jelentkezett, **pótbiztos** kirendelése iránt intézkedik. A pótbiztos nevét följegyzí a megfelelő járás házjegyzékének nála levő példányán, valamint törli a távollevő rendes biztos nevét a polgármesteri igazolványról is és arra is a pótbiztos nevét vezeti rá.

2. Az ellenőr a vasárnapi nap folyamán mindaddig tartozik a számára kijelölt irodában tartózkodni, amíg valamennyi biztos a maga kerületéből vissza nem tér, a neki átadott nyomtatványokkal el nem számol (külön a kitöltött számlálólapokkal és külön a visszaradott számlálólapokkal és egyéb nyomtatványokkal). Amennyiben valamelyik biztos este 9 óráig nem jelentkezik, az ellenőr a központnak erről telefonon jelentést tesz és felmentést kér. A biztosoktól tartozik az ellenőr a polgármesteri igazolványt és jelvényt is visszakérni és beszoolgáltatni.

Az ellenőr a kitöltött lapok számát a **biztosok jegyzékébe bevezeti** és e szám helyességét a biztos által elismerteti. Az ellenőr tartozik azután a neki átadott kitöltött számlálólapokat **átvizsgálni** és amennyiben lényeges hiányokat vagy nyilvánvaló ellentmondásokat fedez fel, azokra nézve a biztosokat kikérdezni és szükség esetén és amennyiben az idő még engedi, a biztosokat a helyszínére visszaküldeni.

3. Miután valamennyi biztos beszámolt működéséről, az ellenőr a biztosok jegyzékén összegezi a neki beszoolgáltatott **kitöltött** számlálólapokat és külön följegyzí a **távollevő** munkanélküliek számát. Az ellenőr úgy a kitöltött, mint a ki nem töltött számlálólapokat és egyéb megmaradt nyomtatványokat az egyidejűleg megküldött csomagoló papírosba burkolva, két csomagban, délután 4 és éjjel 11 óra között bármikor elszállít az illető közigazgatási kerület elüljárósági épületébe, a munkanélküliek megszámlálása ügyében kirendelt ügyeletes tisztviselő kezeihez, aki az anyag átvételét elismeri.

4. A számlálás sikerének biztosítása érdekében az ellenőröknek **feltétlenül meg kell jelenniök** a számlálás napjának reggelén az ellenőri irodában. Amennyiben az ellenőrt tisztsége teljesítésében még a számlálás napja előtt valamely elháríthatatlan akadály meggátolja, tartozik arról a központi számlálási irodát (Károly-körút 15., II. 7. Telefon 47—20 és 47—55) az akadály természetének közlése mellett rögtön értesíteni, hogy pótelőrnél kiküldéséről azonnal gondoskodás történjék. Amennyiben a számlálás napján reggel állana be az akadály, **reggel fél 8 előtt** tartozik a központi irodát vagy

a szociálpolitikai ügyosztályt (telefon: Központi városház, szociálpolitikai ügyosztály) telefonon értesíteni vagy értesíttetni. Az ellenőr — amint említve volt — tartozik reggel fél 8 órától mindaddig, amíg az összes biztosaival le nem számolt, **állandóan** az ellenőri irodában tartózkodni, mivel csak így biztosítható minden felmerülő zavarnak elhárítása. Az ellenőr tartozik ugyanis a biztosoknak minden felmerülő kétség esetén felvilágosítást adni, a szükséges pótnyomtatványokat kiszolgáltatni és a pótbiztosok kirendeléséről minden esetben gondoskodni.

Délben 12 és 1 óra között **ebédszünet** van, mely alatt az ellenőrök el is távozhathatnak. Különben csak az esetben hagyhatják el az ellenőri irodát, ha megfelelő **helyettesről** az ugyanabban az épületben levő ellenőr személyében gondoskodtak.

5. A biztosok azt az utasítást kapták, hogy abban az esetben, ha azt tapasztalják, hogy a járásukban annyi a munkanélküli, hogy a számlálólapok kitöltését az esti órákig be nem fejezhetik, arról délután 1—2 óra között jelentést tegyenek az ellenőrüknek, még pedig ama munkanélküliek számának közlése mellett, akik számára még számlálólapot kell kitölteni. Az ellenőrök ehhez képest gondoskodnak **pótbiztosok kirendeléséről**, akik olyan biztosok is lehetnek, akik a saját járásukban a munkát egy óráig már elvégezték, az ellenőri irodába visszatértek és munkájukról már beszámoltak. Azok a biztosok, akik a délelőtti folyamán a saját járásukkal már végeztek, tartoznak tehát délután 2 órakor az ellenőri irodában újból jelentkezni, hogy esetleg pótbiztosi szolgálatra igénybe vehetők legyenek.

Budapest, 1914. évi március hó 13-án.

A székesfőváros tanácsa.

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
TANÁCSA.

A munkanélküliek megszámlálása Budapesten és a szomszédos községekben 1914. évi március hó 22-én.

8. számú nyomtatvány.

A. ^{28.389}
1914—XIV. ü. o. szám.

Tisztelt Biztos Úr!

A tanács értesíti, hogy az Ön részére a számú közigazgatási kerületben és a számú ellenőri kerületben fekvő számú biztosi járást jelölte ki, (lásd ide mellékelve „A biztos által bejárando házak jegyzékét”) ellenőréül pedig urat (lakik: utca szám.)

Egyidejűleg megküld a tanács Önnek egy „Nyilatkozatot”, továbbá egy „Számlálólapot és egy „Számlálási utasítást”. A nyilatkozatot szíveskedjék aláírni. A számlálólapot és az utasítást pedig olvassa el és töltsse ki a számlálólapot oly módon, a saját személyéről, mintha Ön január hó 1-étől március hó 22-ig maga lett volna munkanélkül. A kitöltött számlálólapot, illetve az aláírt nyilatkozatot, amellyel becsületszavára kötelezte magát a számlálás munkájának gondos elvégzésére, át kell személyesen adnia a fent megnevezett ellenőr úrnak, akihez a tanács beosztotta.

Az ellenőr úrral való találkozás céljából feltétlenül jelenjék meg március hó 17-én, kedden este 1/28 órakor az Ön szakegyesületének helyiségében (a kereskedelmi alkalmazottak és magántisztviselők este 9 órakor találkoznak egyleti helyiségeikben.) Erről a találkozásról az Ön ellenőré is egyidejűleg értesítette a tanács. Ha az ellenőr egy üzemben vagy üzletben van alkalmazva biztosaival, természetesen elég ott találkozniok.

Ha elháríthatatlan akadályok folytán nem jelenhetnék meg a megjelölt helyen, vagy nem találná ott meg az Ön részére kijelölt ellenőrt, értesítse erről a csütörtöki napon a munkanélküliek megszámlálására kirendelt központi irodát (Károly-körút 15., II., 7. Telefon 47—20 és 47—55). A tanács utasította ugyanis ellenőré, hogy amennyiben az első találkozás nem sikerül, még az este levélileg kérje Önt fel egy újabb találkozásra és jelölje meg e találkozásnak helyét és óráját lehetőleg a következő napra.

Az ellenőr az első találkozás alkalmával át fogja venni az Ön által kitöltött nyilatkozatot, át fogja nézni az Ön által kitöltött számlálólapot és meg fogja Önnek adni az összes magyarázatokat az ide mellékelve megküldött nyomtatott utasításra nézve is. Felkéri Önt a tanács, hogy az ellenőr utasításait pontosan kövesse és a számlálás napján feltétlenül jelenjék meg abban az ellenőri irodában, amelynek a helyét (utca, házszám) és számát az Ön által bejárando házak jegyzékén megjelöltünk.

Amennyiben Önt a biztosi hivatása teljesítésében valamely rendkívüli nyomós körülmény meg nem akadályozza, a biztosi szolgálat alól a nyilatkozat aláírása után, fel nem menthetjük és becsületszava alól fel nem oldhatjuk. Ha elháríthatatlan akadály merülne föl, értesítse erről azonnal és egyidejűleg úgy az ellenőré, mint a munkanélküliek megszámlálására kirendelt központi irodát (Károly-körút 15., II., 7. Telefon 47—20 és 47—55).

A számlálás napján feltétlenül lássa el magát irónnal (ceruzával) és töltsön ki minden számlálólapot lehetőleg személyesen. Az adatok felvételénél csakis az igazság és az utasítások vezessék. Különös gondot fordítson (a számlálólap „Jegyzet” rovatában) annak az eldöntésére, vajjon az illető munkanélkülit rögtöni segélyre ajánlja-e vagy sem.

Budapest, 1914. március hó 14.

A székesfőváros tanácsa.

A munkanélküliek megszámálása Budapesten és a szomszédos községekben 1914. évi március hó 22-én.

10. számú nyomtatvány.

ÉRTESÍTÉS.

(A távollévő munkanélküliek számára.)

Értesítem, hogy hatósági megbízásból sikertelenül kerestem a lakásán, hogy Önről, mint munkanélkülről számlálólapot töltsék ki. Újra vissza fogok térni a lakásba és kérem, hogy addig is töltsék ki az itthagytott számlálólapot és tartózkodjék itthon mindaddig, míg a számlálólapot át nem vettem. Ha sürgős okból újra el kellene távoznia hazulról, bízom meg valakit, aki a szükséges felvilágosításokat a kitöltött számlálólapra nézve nekem megadja.

Ha a második látogatásom alkalmával sem volna itthon, töltsék ki pontosan a számlálólapot és vigye el, vagy esetleg küldje el ezt egy a felvilágosítások adására alkalmas hozzátartozójával hétfő délig a munkanélküliek megszámálására kirendelt központi irodába (Károly-körút 15., II. em. 7. Telefon 47—20 és 47—54.), különben **hivatalos biztos fog a lakására kiküldetni.**

Budapest, 1914. évi március hó 22-én.

számlálóbiztos.

A munkanélküliek megszámálása Budapesten és a szomszédos községekben 1914. évi március hó 22-én.

11. számú nyomtatvány.

ÉRTESÍTÉS.*)

(A zárt lakások lakói számára.)

Értesítem, hogy hatósági megbízásból megjelentem a számú lakáson, hogy ama lakóiról, akik munkanélküliek, számlálólapot töltsék ki, de a lakást] zárva találtam. Még a mai nap folyamán vissza fogok ugyan térni, de arra az esetre, hogy a lakást még mindig zárva találom, fölkérem a zárt lakásban lakókat, hogy amennyiben munkanélküliek a **saját érdekükben** jelentkezzenek hétfőn délelőtt 12 óráig a munkanélküliek megszámálására kirendelt központi irodában, (Károly-körút 15., II. 7.), ahol róluk számlálólapot fognak fölvenni. Amennyiben ezt elmulasztanák, **hivatalos biztos fog a lakásba kiküldetni.**

Budapest, 1914. évi március hó 22-én.

számlálóbiztos.

*) Az értesítés azok számára, akiknek a lakását a biztos zárva találja, a házfelügyelőnél vagy valamelyik szomszédnál, esetleg az ajtórésben hagyandó.

A munkanélküliek megszámlálása Budapesten és a szomszédos községekben 1914. évi március hó 22-én.

12. számú nyomtatvány.

ÉRTESÍTÉS.

(A házfelügyelők számára.)

A székesfőváros törvényhatóságának 380/1914. kgy. számú határozata folytán a főváros tanácsa Budapesten, 1914. évi március hó 22-én — és esetleg a következő napokon — hivatalosan megszámláltatja a munkanélkülieket.

A számlálást önkéntes és díjtalanul működő biztosok és ellenőrök végzik. A számlálásnál közreműködő személyeknek arra kell törekedniök, hogy az összes munkanélkülieket, amennyiben a számlálás alá esnek, lehetőleg teljes számban találják meg. A számlálás céljaira minden számba jövő munkanélkülről külön számlálólapot kell kiállítani és a számlálólapon kívánt adatokat lehetőleg pontosan és teljesen meg kell állapítani. A lakosságnak közvetlenül érdekelt köreit a biztosoknak fel kell világosítani arról, hogy a számlálás a saját érdekükben történik. Így remélhető az, hogy az érdekelt egyének e számlálóbiztosokat készségesen támogatni és nekik a szükséges adatokat megadni készek lesznek.

A biztosok és ellenőrök polgármesteri igazolvánnyal vannak ellátva és piros. illetve sárga jelvényt viselnek. A polgármesteri igazolvány a biztosokat följogosítja arra, hogy a számukra kijelölt járásban (ellenőri kerületben) a házakba, illetve lakásokba reggel 8 és este 8 óra között kizárólag a munkanélküliek megszámlálása és az ezekre szóló adatok feljegyzése céljából megjelenjenek.

Minthogy fontos érdekek fűződnek ahhoz, hogy minden a felvétel alá tartozó munkanélküli ipari és kereskedelmi alkalmazott (munkás, kereskedőségéd és magántisztviselő) akár férfi, akár nő, megszámláltassék és adatait közölje, felhívja a tanács a házfelügyelő urat, hogy a számlálást megelőző napokon előzetesen érdeklődjék a felügyeletére bízott házban az iránt, vajjon lakik-e ott vagy hál-e ott munkanélküli egyén. A számlálóbiztosok elsősorban a házfelügyelőnél fognak kérdést tenni, vajjon tudomása szerint van-e a házban munkanélküli és ha igen, melyik lakásban. A házfelügyelők az előzetes érdeklődéssel tehát nemcsak a számlálás munkáját könnyítik meg, hanem a lakókat is mentesítik a felesleges kérdezősködéstől.

Mindazonáltal hangsúlyozza a tanács, hogy a biztosnak joga van minden lakásban a munkanélküliek iránt érdeklődni, még ha a házfelügyelőtől azt az értesítést kapta is, hogy ott munkanélküli nincs.

Budapest, 1914. évi március hó 13-án.

A székesfőváros tanácsa.

KÖZLEMÉNYEK.

Községi aszfaltgyár terve a fővárosban.

Azok, kik a községezés ellenzői, vagy a kommunalizálás régi és megszokott indoklását tartják szem előtt, bizonyára ellentmondással veszik tudomásul, hogy ime, ismét újabb üzem községezéséről van szó. Eddig — szerintük csak két általános esetben volt jogosultsága a községi vállalkozásnak. Vagy midőn *közegészségügyi*, esetleg közlelmzési érdekről volt szó pl. a vízvezeték, csatornázás s a vásárcsarnokok építése, fentartása és kezelése esetében, (bár megjegyezzük, hogy itt az építést vállalati úton biztosítja a főváros és csak az üzembentartást, kezelést végzi házilag alapon) vagy mikor *koncessiók és monopóliumok* odaitéléséről volt szó pl. ilyen a hirdető vállalat, a gázművek, villamos világítás, közlekedés stb. kérdése. Az előbbieket közigazgatási, az utóbbiakat kereskedelmi, hasznot hajtó üzemeknek mondhatjuk.

Már most kétségtelen, hogy a községi aszfaltgyár első pillanatra egyik osztályba sem sorozható, ha pontos osztályozást akarunk. Azonban a gyakorlati élet gyakran túlnő a fogalmi megállapításokon és kétségtelen, hogy a főváros is, de főleg a külföldi nagy városok több olyan községi üzemmel rendelkeznek, melyeknek indoklása egész másutt keresendő.

Erre nézve azt mondhatjuk, hogy *községi üzem minden esetben és mindenütt jogosult ott, hol*

1. a vállalati munka nem ad a szakszerűség szempontjából kielégítő eredményeket.
2. hol az illető termelési vagy vállalkozási munkakörben kartell áll fenn, mely túl magas egységárakat követel és egyoldaluan uralkodik a piacon.

Ez az eset áll fenn a fővárosban az aszfaltutak építése és fentartása körül s ez készítette a fővárosi tanács illetékes ügyosztályát, hogy községi aszfaltgyár létesítése iránt előterjesztést tegyen, melyet alább ismertetünk.

Az előterjesztés rámutat arra, hogy a fővárosi aszfaltburkolatok túlnyomó részben elhanyagolt, rossz állapotban vannak, aminek oka egyrészt az új burkolatok helytelen elkészítésében, másrészt a burkolatok gondatlan fentartásában rejlik. A fővárosban kétféle aszfaltburkolat van: *tömörített* (comprimé) és *öntött* (coulé) aszfaltburkolat. Az előző kizárólag a kocsitakon, az utóbbi a kocsitakon s a járdákon egyaránt létesítetik. Alapúl 1:8 keverési arányú portlandcementbeton szolgál és pedig a kocsitakon 15 cm., a járdákon 10 cm. vastagságban. Az aszfaltburkolatok vastagsága a kocsitakon a forgalom nagysága szerint 4—5 cm., a gyalogjárókon 2—3 cm.

Ismeretesen hazánkban nincs comprimé nyers anyag. Fontosabb lelőhelyek vannak Svájcban (Traver völgye, Neuchâtel kantonban), Közép-Olaszországban (San Valentino, Scofa sat.) és Szicíliában. Az itt nyert aszfaltsziktát, melynek bitumentartalma 9—11 %, porrá őrlik, fellemegeítik 130—140 C°-ra s a beton alapon kiterítve tömörítik.

Az öntött aszfalt bitumen, porrá őrölt mészkő és rostált finom kavics keveréke, melyet folyékony-forró állapotban helyeznek el a betonlapra; kihülés után az aszfaltburkolat megkeményedik és szilárd felépítményt képez.

Magyarországban bitumen bánya van a biharmegyei Derván és Tataroson, ezenkívül külföldön Selenitzában (Albánia), Trinidad szigetén, továbbá Bermudezben (mindkettő Venezuela államban) találunk fontosabb és nagyobb terjedelmű lelőhelyeket.

Hogy a tömörített aszfaltburkolat elsőrangú burkoló anyag, kétségen felül áll. Az öntött aszfalt jósága az alkalmazott bitumen minőségétől s a munka gondos kivitelétől függ. A kik megfordultak a külföldön és összehasonlítás tettek a fővárosi aszfaltutakkal, az utóbbi kárára nagyon sok kívánni valót állapíthattak meg. *Sehol annyi gyűrődés, anyagromlás, kátyuszerű képződmény nincs az aszfaltutakon mint nálunk.* Dacára a magas fővárosi egységaraknak, nem rendelkezünk kifogástalan aszfaltutakkal s ami ennél sokkal súlyosabb, a főváros sohasem lehet biztos a felől, vajjon egy újonnan létesített aszfaltutat nem kell-e gyakran igen rövid idő alatt ismételtén átfektetni.

Az ilyen gyenge minőségű burkolat következménye azután, hogy a javítások s a fentartások szüksége előbb és sűrűbben jelentkezik, mint gondos munka után. E tekintetben a bajok és hiányok tán még szembeszökőbbek, mint az új burkolatok fektetésénél tapasztalható szakszerűtlenségek.

A fővárosban a jókarbantartás háromféle módon történik. Az új burkolat 6 évi ingyenes és 14 évi díjas fentartás alatt áll, de jogában áll a tanácsnak a burkolatot az általános javítási feltételek mellett is jókarban tartatni. A díjas fentartás mellett évenként és m²-ként bizonyos egységárat fizetünk (jelenleg 40 fillért), melynek ellenében a vállalkozó köteles a burkolatot jó állapotban tartani, a hiányokat pótolni és a rossz helyeket átfektetni. Ha pedig az általános feltételek alapján történik a fentartás, akkor csupán a tényleg javított területet fizetjük (melynek ára jelenleg 9–13–15 korona m²-ként) szemben a díjas fentartással, hol az egész díjösszeg függetlenül a javított mennyiségtől minden évben esedékes.

A tapasztalat szerint a vállalati munka egyik esetben sem felelt meg a várakozásnak. *Késedelmes javítások, munkatörődés esetén a kijavítás elmaradása* napirenden vannak s ami a helyzetet súlyosbítja, *a fővárosnak nincs módjában más vállalkozókhoz fordulni*, miután az öt aszfaltcég közt kartell áll fenn s egyik vállalkozó a másik helyett nem hajlandó a munkát elvégezni.

Csak röviden említjük meg, hogy a villamos sínek mellett az állapotok még rosszabbak és bár a helyzet az utolsó években kissé javult, tény az, hogy a vállalat munka a fővárosban ezzel a feladattal nem tudott megbirkózni.

Külön kiemelendőnek tartjuk, hogy a vállalatok annyi gondott sem fordítottak az anyagok gondos megválasztására, hogy pl. *a bitumen anyag minőségi tulajdonságainak normalizálása egyáltalán nem képezte feladatuk tárgyát*, jóllehet a legkevesebb, mit az aszfaltburkolatoknál megkövetelünk, hogy az alkalmazott anyagok minőségéről állandóan tájékoztatást szerezhessünk, mert *e nélkül a munka teljes bizonytalanságban mozog*. Ezt meg is színyelte a burkolat s főképp a javítások minősége, hol kellő anyagvizsgálati szolgálat híján a legkülönbözőbb keverékű anyagok kerültek egymás mellé.

Ha a szakszerűség szempontjából a vállalati munka nem tudott megfelelő produkálni, árák tekintetében annál magasabb nívót igyekezett elérni. Messzire vezetne az egységarak összehasonlítása itthon s a külföldön, elég az, hogy pl. Németországban mindenütt olcsóbbak az aszfaltburkolatok, mint nálunk és emellett lényegesen jobbak is. A fővárosi vállalatok az utolsó években állandóan emelték az egységarakat és pl. jelenleg a díjas fentartásnál 40 fillér helyett 60 fillért követelnek. Azonkívül nincs is kilátás arra, hogy ezen áremelő tendencia szüneteljen, ami természetesen az útépitési

fejezetek tetemes megterhelésével jár. Minthogy tehát a kartell minőség tekintetében nem nyújtott megfelelő, árai pedig igen magasak voltak, a fővárosnak nem állott módjában magán másként segíteni, mint községi aszfaltgyár létesítése iránt javaslatot tenni.

Az aszfaltgyár az előterjesztés szerint mintegy 6700 négyszögöl nagyságú telken épülne, ez azonban a jövő fejlődésére való tekintettel van ily nagynak megállapítva, azonkívül megjegyezzük, hogy ezen a telken nyerne elhelyezést a főváros által tervezett és már elfogadott cementjárdalap készítő telep is.

Az üzem felölelné mind a *tömörített*, mind az *öntött aszfalt gyártását*, az *építés helyére való szállítást*, a *betonalap készítését* s a *burkolat lefektetését*. Figyelemmel a főváros folyton növekvő forgalmára, a kocsutakon ezentúl csupán tömörített, a járdákon pedig öntött aszfaltburkolat létesülne. Az üzem a comprimé nyersanyagát egyelőre poralakban szerezne be külföldről, később a nyers sziklát itthon őrlőné, ami m²-kint 1'00 K megtakarítással jár. A bitument vagy hazai, vagy külföldi bányákból fedezné, erre nézve mértékadó lesz a fővárosi anyagvizsgáló állomás idevonatkozó minőségi vizsgálata; önként értendő, hogy az üzem állandó anyagvizsgáló szolgálattal fog rendelkezni s a végzett kutatások a magánipar javára is fognak szolgálni.

A *központi iroda* a gyártelepen kívül a városban találna elhelyezést s az *üzem* mint *önálló kereskedelmi vállalat külön pénzkezeléssel és könyvvezetéssel volna szervezendő*. Az egész üzem élén egy igazgató s a gyártelep élén egy gyárvezető állana a szükséges személyzettel.

Figyelemmel a fővárosban az utolsó években készült aszfaltburkolatokra, a következő mennyiségek szolgáltak a számítás alapjául:

I. Tömörített aszfalt.

a) új burkolat 5 cm. vastag comprimé 15 cm.
beton alapon	30.000 m ²
b) fentartás évenként	2.500 „

II. Öntött aszfalt.

a) új 2-5 cm. vastag coulé 10 cm. beton-
alapon	10.000 m ²
b) fentartás:	
1. 5 cm-es aszfalt	11.000 „
2. 4 „ „	5.000 „
3. 3 „ „	10.000 „
4. 2 „ „	1.000 „

A gyártelepen szükséges *magas építmények* a következők:

I. <i>Gyárépület</i> (motorhelyiség, kovács- és asztalosműhely, őrölő-, főző- és pörkölőhelyiségek, goudron műhely)	800 „
II. <i>Raktárak</i> (tömörített és öntött aszfalt-anyagok részére, készárúk és kézi szerszámok, továbbá kocsiszín számára)	1.060 „
III. <i>Kezelő épület</i> (előszoba, gyárvezető, raktárak, portás)	100 „

IV. Munkáshelyiségek (öltöző, étkező, mosdó, fürdő)	190 m ²
V. Laboratorium	300 „
VI. Lakások a telepen (üzemvezető, raktárnok, gépész, felügyelő, kapus, asztalos, lakatos, továbbá napszámosok részére hálóterem, mosdó, közös szoba)	1.000 „

Az építés költségei a következők:

1. Magas épületek:	
a) gyárépület	72.000 K
b) raktárak	17.000 „
c) labororium, kezelőépület, munkáshelyiségek	50.000 „
d) lakások	84.000 „
e) alapozás	9.000 „
f) gyárkérmény	18.000 „
2. Fakerítés, kapu	2.900 „
3. Vízvezeték	1.500 „
4. Csatornázás	2.000 „
5. Udvar- és járdaburkolatok	9.000 „
6. Iparvágányok:	
a) szabványos nyomközzel	9.000 „
b) 0-60 m. „	3.000 „
7. Hídmérlegek	11.020 „
8. Világítási felszerelés	3.000 „
9. Erőátviteli „	3.000 „
Építés összesen	294.420 K

A berendezés és felszerelés költségei a következőképp alakulnak:

1. Gyártelep (örlőtelep, főzőműhelyek, pörkölők gépi berendezése közlőművekkel, szereléssel	110.000 K
2. Elektromotorok (6 db összesen 204 HP. erősségben, szerelvényekkel)	16.000 „
3. Laboratorium	22.000 „
4. Műhelyek, vegyesek	5.200 „
5. Központi iroda berendezése	7.000 „
6. Közlekedési, szállítási s egyéb eszközök	56.000 „
7. Szerszámok	8.000 „
Berendezés összesen	224.200 K

Összes költségek:

I. Építés	294.420 K
II. Berendezés	224.200 „
III. Előre nem láthatókra	21.380 „
Befektetett tőke összesen	540.000 K

A fentjelzett teljesítményhez képest a folyó kiadások a következők:

I. Személyi kiadások.

1. Központi iroda	40.100 K
2. Gyártelep	40.600 „
3. Laboratorium	8.600 „
4. Építés (betonozás, burkolatfektetés)	45.900 „
Összesen	138.200 K

II. Anyagszállítás

A telepről az építés helyére	25.000 K
--	----------

III. Anyagbeszerzés.

1. Dunakavics	40.200 K
2. Portlandcement	48.100 „
3. Comprimé anyag	225.875 „
4. Coulé	45.407 „
5. Fűtőanyag	11.300 „
6. Vegyesek	9.118 „
Összesen	380.000 K

IV. Kezelési költségek.

1. Központi iroda	6.505 K
2. Gyártelep	3.000 „
3. Laboratorium	3.700 „
Összesen	13.205 K

V. Kamatok, törlesztések.

1. 540.000 korona előlegnek 6 ⁰ / ₀ -os kamattal számított 10 év alatt visszafizetendő 1 évi részlete	73.368,70 K
2. 160.000 korona forgó tőkének 5 ⁰ / ₀ -os kamata	8.000,50 „
Összesen	81.368,70 K

VI. Vegyesek.

1. Tűzbiztosítás	4.000 K
2. Villamos áram	10.000 „
3. Üzemi fogyasztási anyagok	5.000 „
4. Kisebb pótlások	8.000 „
5. Adó	8.000 „
6. Épületfenntartás	2.000 „
Összesen	37.000 K

VII. Telekbér.

6.311 négyzetölnyi telek ieltári értéke à 20 K, összesen 126.220 K, ennek 4 ⁰ / ₀ -os bérértéke	5.050 K
--	---------

Összesítés:

I. Személyi kiadások	138.200— K
II. Anyagszállítás	25.000— „
III. Anyagbeszerzés	380.000— „
IV. Kezelési költségek	13.205— „
V. Kamatok, törlesztés	81.368 70 „
VI. Vegyesek	37.000— „
VII. Telekbér	5.050— „
VIII. Előre nem láthatókra	10.176 30 „
Folyó kiadások összesen	690.000— K

Figyelemmel az alapul vett teljesítményekre s a fővárosi legalacsonyabb egység-árakra, az évi bevételek a következők:

I. Új burkolatok után.

1. Comprimé 5 cm. 30.000 m ² à 15 45 K	463.500 K
2. Coulé 3 cm. 5.000 m ² à 8 90 „	44.500 „
3. Coulé 2 cm. 5.000 m ² à 7 20 „	36.000 „

II. Fentartások után.

1. Comprimé 2.500 m ² à 12— K	30.000 „
2. Coulé 11.000 m ² à 10— „	110.000 „
5.000 „ à 9— „	45.000 „
10.000 „ à 6 50 „	65.000 „
1.000 „ à 4 40 „	4.400 „
3. Vegyesek	1.600 „
Folyó bevételek összesen	800.000 K

Megjegyzendő, hogy a bevételek II. részlete után mintegy 20.000 korona levonásba hozandó régi anyag értéke címén, azonban a felszakított anyag kövezet kiöntésére fog feldolgoztatni s így e címen még külön jövedelemre lehet számítani.

A megtakarítás mérlege tehát a következő:

A) Összes bevétel	800.000 K
B) „ kiadás	690.000 „
Fölösleg	110.000 K
ebből levonandó jutalmak címén	22.000 „
Tiszta megtakarítás	88.000 K

mely a beruházott építési tőke (540.000 K) 16 30/0-a s az egész üzleti tőke (700.000 K) 12 60/0-a.

Ezen 88.000 K akként volna felhasználandó, hogy 10.000 K díjtartalékra, 28.000 K pedig üzemi tartalékra szolgálna, a fenmaradó 50.000 korona pedig a községi alapnak volna megtérítendő.

A nyereség-veszteségszámla bonítására nézve megjegyzendő, hogy a bevételek közt nem szerepel a lakások mintegy 9.000 K-nyi bérjövödelme s a felszakított régi anyag feldolgozásából származó külön jövedelem. Figyelmün kívül maradt továbbá az a körülmény, hogy a comprimé nyers anyagát aszfaltszíkla alakjában célszerű beszerezni s e címen 32.500 K további megtakarítás volna elérhető. Végül kiemeljük, hogy a javítási mennyiségek évről-évre emelkedni fognak, miután a jelenleg ingyenes és díjas fentartások alatt levő burkolatok a lejárat után a községi üzem üzletkörébe tartozhatnának.

Ha még ehhez hozzávesszük az aszfaltutaknak a növekvő automobil és autobus forgalom miatt szükségessé váló szaporítását, kétségen felül kitűnik, hogy a fővárosi *községi aszfaltgyár nemcsak a szakszerűség követelménye, hanem pénzügyileg is előnyös alapítás lenne.*

Ilyen községi aszfaltgyárak Németországban, Münchenben, Chemnitzben, Essenben stb., de főleg Angliában és Amerikában, az Egyesült-Államokban vannak elterjedve; mindenütt kifogástalanul működnek és lényegesen olcsóbban dolgoznak, mint a magánvállalatok.

Fenyő Andor.

Harc a berlini elektromos művek körül.

Nagy harc, a kommunálpolitikus szempontjából igen érdekes kampány folyik Berlinben mostanában. A háborúság a B. E. W.-nek (Berliner Elektrizitätswerke) nemsokára lejáró — a városnak elektromos árammal való ellátására vonatkozó — szerződése körül ütött ki. Ez a szerződés eddig mindenkor automatikusan meghosszabbított 3 évre, miután a város azt 2 évvel a lejárat előtt eddig még egyszer sem mondta föl. 1913. június havában azonban Berlin város közölte a társasággal, hogy az elektromos műveket 1915. október 1-én saját birtokába óhajtja venni. A hatalmas A. E. G. (Berliner Elektrizitäts-Gesellschaft), mely a B. E. W.-t alapította semmiképen sem akar azonban beletörődni abba, hogy elszakítsák tőle ezt a nagy jövedelmezőségű vállalatát, a háramlási időtartamot tehát arra használja föl, hogy új formában azt továbbra is megtarthassa.

Az A. E. G. erőlködése minden esetre nagyon érthető. A B. E. W. rohamosan fejlődött, 1884-ben alakult 3 millió márka alaptőkével és 23 év múlva, 1907-ben elsőbbségi részvényekkel együtt a teljes alaptőkéje már 64·1 millió márka volt. Ezt a nagyíramú fejlődést a következő összeállítás szemlélteti:

Üzletév	Törzsrészvények	Elsőbbségi részvények	A teljes részvénytőke összege
	M á r k a		
1884	3·0	—	3·0
1888/89	6·0	—	6·0
1890/91	9·0	—	9·0
1894/95	9·9	—	9·9
1895/96	12·6	—	12·6
1898/99	25·2	—	25·2
1904/05	31·5	—	31·5
1906/07	31·5	10·0	41·5
1907/08	44·1	20·0	64·1

Ezen rohamos és nagyarányú fejlődéssel természetesen lépést tartott a vállalat jövedelmezősége is és nagyhasznóhajtónak bizonyult. A Berlin városnak juttatott részesedésen kívül, az A. E. G.-nek a B. E. W. után a következő nyereségrészesedések jutottak:

Üzletév	Részesedés a nyers- bevételek után Márka	Részesedés a tiszta nyereségből Márka	Az A. E. G.- nek jutott részesedés összege Márka	Üzletév	Részesedés a nyers- bevételek után Márka	Részesedés a tiszta nyereségből Márka	Az A. E. G.- nek jutott részesedés összege Márka
1884	—	49.980	49.980	1898/99	322.600	3,075.052	3,397.652
1885	—	61.600	61.600	1899/900	359.000	3,032.162	3,391.162
1886	—	20.300	20.300	1900/01	430.000	3,085.142	3,515.142
1887/88	—	394.260	394.260	1901/02	486.000	3,498.691	3,984.691
1888/89	68.000	490.550	558.550	1902/03	526.000	4,035.047	4,561.047
1889/90	88.000	637.293	725.293	1903/04	559.000	4,293.276	4,852.276
1890/91	126.000	853.404	979.404	1904/05	611.000	4,759.008	5,370.008
1891/92	—	1,114.182	1,114.182	1905/06	720.000	5,286.441	6,006.441
1892/93	160.000	1,324.330	1,484.330	1906/07	800.000	6,485.368	7,285.368
1893/94	170.000	1,517.008	1,687.008	1907/08	870.000	6,954.162	8,824.162
1894/95	185.000	1,799.495	1,984.495	1908/09	880.000	7,893.528	8,773.528
1895/96	209.000	1,860.544	2,069.544	1909/10	950.000	8,149.052	9,099.052
1896/97	226.000	2,454.552	2,680.552	1910/11	1,000.000	9,910.071	10,910.071
1897/98	274.000	2,564.544	2,838.544	1911/12	1,120.000	10,250.880	11,370.880

Az A. E. G. ezen dús részesedésén kívül még az A. E. G. bizalmi emberei, mint a B. E. W. igazgatóságának és felügyelőbizottságának a tagjai is bőséges jövedelemhez jutottak, akiknek csupán az 1910/11-ik üzletévben 730.695 márkát, az 1911/12-ikben pedig 753.169 márkát fizettek ki jutalék fejében.

Elmult egy esztendeje már, hogy Berlin város fölmondta a B. E. W. szerződését, a nagyközönség mégis teljesen tájékozatlan még a város és a társaság között eddig folytatott tanácskozások és a jövő eshetőségei felől. Egyelőre csupán a szakemberek folytatnak a kérdés fölött tudományos értékű vitatkozásokat, melyek során úgy a községezés, mint a magánvállalkozás hívei nagy készséggel vonulnak föl.

Az A. E. G. azonban résen áll! Gondosan ügyel, nehogy a nyilvános kapacitáció a községezés mellé állítsa a közvéleményt és amíg a városi tanács kitér minden fölvilágosítás elől a jövő alakulásokra nézve, addig az A. E. G. szorgalmasan helyezi el az érdekeit szolgáló cikkeket a lapokban. Nemrég, június 3-án is a berlini lapokban kommunikék jelentek meg, melyek a városi tanácssal eddig folytatott tárgyalásokat magába foglaló memorandumot a B. E. W. és az A. E. G. igazgatóságainak együttes ülése alkalmából a következőképpen ismerteti:

„A városi tanács és a társaság által kiküldött bizottság beható tárgyalások után — miután mindkét részről szerződés-tervezetet mutattak be — a bizottság mindkét érdekeltiségtől közösen megszerkesztett javaslatokat terjesztett a városi tanács elé, melyek *vegyes gazdasági üzem* alapján szándékoznak Berlin város elektromos áramszolgáltatását ellátni és lényegükben a következő feltételeket tartalmazzák:

A város *ingyen kapna* 20 millió márka névértékű, névre kiállított, egyenként több szavazattal járó B. E. W. részvényt. Az áramszolgáltatás díjtételei a szerződés életbeléptetésével egyidejűleg lényegesen olcsóbbak lennének. A szerződés tartama 1915. október 1-től 1939. december 31-ig szólna: A szerződés lejártakor a szerződés életbeléptetésekor meglevő ingatlanok, — melyek kizárólag épületek és telkekben mintegy 100 millió márka értéket képviselnek — ellenszolgáltatás nélkül a város tulajdonába mennének át. A szerződés tartama alatt jogában állana a városnak bizonyos időközökben

a jövedelmezőséghez képest megállapított értékben a B. E. W. telepeit átvenni, mely eshetőségre minimális és maximális kurzusok állapíthatnának meg. A város a B. E. W. bevételeiből bizonyos bruttó, a tiszta nyereségből pedig 50%-os részesedést kapna; 10%-os osztalék esetén a város részesedése a tiszta nyereség 60%-ára, 12%-os osztalék mellett pedig 75%-ára emelkedik. Ezenkívül a város évenként kapna 500.000 márka előleget.

A B. E. W. és az A. E. G. között a viszonyt új szerződés fogja szabályozni, mely szerint a szállítási előjog az A. E. G. által előállított elektromos gyártmányokra szorítkozik és a felére szállítatik le; az A. E. G. a város javára lemond az alapszabályokban gyökerező azon jogáról, hogy a B. E. W. kibocsájtandó új részvényeinek a felét mindenkor magának megtarthassa és kötelezi magát, hogy a B. E. W. érdekkörén belül elektromos áramszolgáltatásra nézve a B. E. W.-vel sem közvetve, sem pedig közvetlenül nem lép versenyre. Az elektromos áramnak távolba szolgáltatására (fern-kraftwerk) tervezett új üzem — melyben a B. E. W. számára részesedés biztosíthatnék — olyan árak mellett szolgáltatna a B. E. W.-nek áramot, aminő a mai termelési viszonyok mellett jóformán lehetetlenség.

Úgy a szerződés elfogadása, mint a városi fórumok részéről történő visszautasítása esetére a B. E. W. részvényesei érdekében bőséges gondoskodás történt.¹⁾

Ebből a kommunikéből megtudhatjuk azt, amit a „Berliner Tageblatt“-nak Rathenauéktól sugalmazott közlései nyomán amúgy is lehetett sejteni, hogy az A. E. G. *vegyes gazdasági üzem* formájában akarja továbbra is a B. E. W.-t megtartani.

Vegyes gazdasági üzem! Az A. E. G. szempontjából ez a fontos, mert a társasági forma megtartása révén olyan előnyöket képes a maga számára megőrizni, melyeket a községi üzem mellett aligha remélhetne. Az A. E. G. ugyanis nem szorítkozik kizárólag áramszolgáltatásra, mert gépek, géprészek, kábelek és felszerelési cikkek szállítása is elsősorban az ő üzletkörébe esik. Az A. E. G. az érdekkörébe eső vállalatoknál rendszerint szállítási monopóliumot szokott a maga számára biztosítani és a vegyes gazdasági üzemszámot fölkinálói fönti kommunikéből is látjuk, hogy a jövő B. E. W.-nél is a szállítások felét — természetesen az általa készített gyártmányokra nézve — minden verseny kizárásával 25 évre előre akarja magának lekötöni. A szükségletek másik felére szabad verseny áll fenn, ezek elnyerésére az A. E. G. szintén versenyezhet és tekintve, hogy úgy a technikai, mint a kommersziális vezetésre az A. E. G.-nek továbbra is döntő befolyása lenne, kétségtelen, hogy ezen szállítások túlnyomó része is az A. E. G.-nek jutna. Az A. E. G. tehát a folyton nagyobbodó B. E. W. szállításainak 25 évre való biztosításával bő kárpótlást nyerne a 20 millió márka értékű részvényekért.

A 20 millió márka értékű részvénytőke és a város számára biztosított elővételi jognak az odaajándékozása a A. E. G. szempontjából azonban nemcsak a fönt kifejtetteknek fogva, hanem Emil Schiff¹⁾ szerint még azért is értéktelen, mert „az utolsó üzleti év viszonyaira átszámítva, ez a megoldás azt jelentené, hogy a törzsrészvényekre fölosztott 5,292.000 márka nyereséget nem 44,1 millió márka névértékre, hanem 64,1 millió márkára osztanák föl; az osztalékokat így 12%-ról 8-25%-ra szorítanák le. Ennek az eredménye a városra nézve részesedésének 1,65 millió márkával való megnagyobbítását jelentené. Ez az összeg azonban nagyon elenyésző ahhoz a nyereségtöbbletnek képest, melyhez a város az elektromosműnek átvétele révén jutna. Mert saját kezelés mellett a város nyereségtöbblete mostani részesedéséhez viszonyítva az 1911/12-iki üzletév alapján beható vizsgálódások szerint több mint 6 millió márkára rúgna.“

¹⁾ Emil Schiff: Sollen die Berliner Elektrizitätswerke verstadlicht werden? Berlin, Verlag von Julius Springer, 1914. 79. oldal.

Ugyancsak Schiff¹⁾ számítja ki, hogy az eddigi üzleteredmények alapján *saját kezelésben* mennyit hajtana a városnak az elektromos üzem és arra az eredményre jut, hogy:

Üzletév	Tiszta nyereség saját üzem mellett	Mennyit adna a B. E. W.	Saját üzem mellett a város nyereségtöbblete
	millió márká		
1915/16. (1. üzletév) . . .	15,8	8,50	7,30
1916/17. (2. üzletév) . . .	16,5	8,93	7,57
1917/18. (3. üzletév) . . .	17,2	9,36	7,84
1918/19. (4. üzletév) . . .	17,9	9,79	8,11
1919/20. (5. üzletév) . . .	18,6	10,22	8,38

Az elektromos áramot távolba szolgáltató telep létesítését illetőleg — mely a B. E. W.-nek olcsó áramot szolgáltatna és így közvetve fokozná a város jövedelmét — a helyi szituáció ismerői nagyon pesszimisztikusan nyilatkoznak. Vannak, akik egyáltalán tagadásba vonják az A. E. G.-től említett nagy technikai előnyök létezését, mások viszont azt állítják, hogy ez a telep csakis a berlini fogyasztópiac levonásával létesíthető. Bármiként álljon is azonban ennek a telepnek a sorsa a vélemények megegyeznek abban, hogy az ilyen szarmazható előnyök nem hasonlíthatók össze a községecsített üzemből elérhető nyereségtöbblettel és azokkal a nagy előnyökkel, melyek magából a községecsítésből következnek.

A harc a berlini elektromos művek körül nagy erővel folyik. Nem tudjuk ma még, vajjon az a községecsítők, vagy pedig a magánvállalkozók győzelmével végződik. Nyújtson bár a vegyes gazdasági üzem még akkora előnyöket is bizonyos, hogy az elektrotechnika napról-napra olyan rohamos átalakulásokon megy keresztül, hogy semmiféle szerződés sem képes a jövő fejlődés eshetőségeiből származható előnyöket a város számára szerződésben előre fikszírozni. A városnak pedig, mint az összesség közöcsületének nem szabad ezekről az előnyökről lemondani.

Szántó Béla.

¹⁾ Ugyanott: 57. oldal.

HAZAI ÉS KÜLFÖLDI SZEMLE.

VÁROSÉPÍTÉS.

A kátránymakadam burkolatokról. Sok nehézséget okoz a városoknak a város belsejében levő kevésbé forgalmas s a kültereken végigvonuló nagy kiterjedésű utaknak oly burkolatnemekkel való ellátása, hogy az út szilárd, sár- és pormentes, tartós és olcsó legyen. A városi és főleg a nagyvárosi forgalomnak, melynek túlnyomó része sebes és könnyű forgalom, legjobban az aszfaltburkolat felel meg, ez azonban sok helyütt igen drága, azonkívül pl. a tömörített aszfalt kellő forgalom híján nem is válik be, ép azért az érdekelt hatóságok más megoldás felé néztek s így jutottak el az *utak kátrányozásához*. Ezáltal nem akarunk a különféle módokatokról szólni, melyek a kátrányozásnál alkalmazhatók, csupán egy bevált és kipróbált eljárást ismertetni és részletezni úgy, ahogy az *Drezda* városában jelenleg kivitelre kerül.

Önként értendő, hogy az anyagárak nálunk eltérők a külföldi költségektől; ugyancsak különböző lesz nálunk a munkások teljesítménye is, noha ez utóbbira nézve megjegyezzük, hogy lényegében a munkaorganizáció kérdése. A munkálatokat *Drezdában házi kezelésben* végzik, mint általában ott az útépítésnél a vállalati munka teljesen ki van zárva. Az alább következő eljárás szerint készült utak *Drezdában* a kertváros-negyedben, továbbá a külső periferiákon épültek s az eredmények a költségekhez képest igen kielégítőek.

Maga az eljárás a következő:

1. Kátránymakadam a kocsiúton. a) Az *úttükör* (plani) az útszín végleges magas-

ságánál 5 cm-rei alacsonyabban állítatik elő; az altalaj felülete gőzhengerrel gondosan lehengerezendő, hogy szilárd legyen, semminemű nyomásnak ne engedjen és hengerezés után a felület simára kiegyenlített. A kátránymakadam részére a legjobb altalajt egy már meglevő, jól megülepedett régi közönséges zúzott kőből készült makadam-burkolat képezi. Az altalaj az elkészítés után jól száradjon ki, hogy egy vékony *felületi kátrányréteggel* bevonható legyen, melynek célja az, hogy a kátrányos beágyazás s az altalaj közt a szükséges kötés bekövetkezzék.

b) A *beágyazás* három különböző rétegből áll.

A *legalsó réteg* 4 cm. szemnagyságú kátrányozott bazalt *zúzottkő*, melyet lazán 5 cm. vastagságban ágyazunk be.

A *középső réteg* 1–2 cm. szemcséjű kátrányozott bazalt-zúzalék, melyet lazán 2 cm. vastagságban helyezünk el.

A *legfelső réteg* kátrányozott bazalt-por, melyet lazán szintén 2 cm. vastagságban ágyazunk be.

c) A *tömítés* az összesen 9 cm. vastag ágyazásnál akként történik, hogy először a legalsó réteget gyengén lehengerezzük, azután pedig az egész ágyazásra a gőzhengert rábocsátva a burkolatot szilárdra hengerezzük. Ezáltal az egyes rétegek közt teljes kötés áll elő, melyhez természetesen szükséges, hogy a kátránynak még a hengerezés alkalmával meg legyen a kellő kötőképesége vagyis a kátrányozás után azonnal kell hengerezni.

A hengerezés után a kész burkolat 6 cm. vastag legyen. Miután az altalaj 5 cm-rel van alacsonyabban, mint a végleges nivó, 1 cm. túlmagasság áll elő, melyet a későbbi forgalom által előidézendő tömörítés fog a kellő nivóra leszállítani.

Fontos, hogy a hengerezést be kell szüntetni, mielőtt a friss ágyazás „megelevednék” és hullámzások lépnek fel, ami túlsok hengerezés következménye. E hullámzó rétegek igyekeznek az altalajtól elválni, ép azért a tömítés a munkálatok utolsó részében nagy gonddal, kézi csömöszölők segítségével végzendő.

d) A forgalomnak való átadás egy héttel a burkolat teljes elkészítése után történik. Előzőleg a két út felszínét 1 cm. vastag (folyam) kavicsal vonjuk be, mely 2—3 héten át védi az utat a forgalom rongálása ellen. Ezután a kavicsot eltávolítjuk s az út felületét jól lemosva megtisztítjuk.

e) A kötőanyag a világító gáz gyártásánál visszamaradt kőszénkátrány, melyet 80° R-re hevítve bizonyos arányban forró folyékony aszfalt-kittel keverünk. Ezáltal a kátránymakadamréteg hamarabb keményedik meg és kétségtelenül tartósabb is lesz. Az aszfalt-kitt adagolása bizonyos mértéket ne lépjen túl, különben a réteg merev és hasadásos lesz. Az alább közölt adagolások igen kiterjedt vizsgálatok eredményei s a gyakorlatban nagyon jól beváltak.

Még gyorsabb lesz a kátrányozott réteg megkeményedése, ha a kátrány felerészben hig, felerészben sűrű kátrányból áll. Ezt a lefektetett próbaburkolatok kétségtelenül beigazolták.

II. Kátránymakadam a gyalogúton.

a) Az altalaj (plani, úttükr) fenéknívója az út végleges magassága alatt 3 cm. mélyen legyen. Különösebb altalaj-megerősítésre nincs szükség, elegendő, ha a földet jól kiegyengetjük és kézi hengerrel gondosan lehengerezzük. Ahol azonban az altalaj agyagos, ott célszerű az altalaj különleges megerősítése is. Nagy fagyoknál ugyanis az agyagos földben nagyobb összehúzódások, hullámzások lépnek fel, melynek

ellensúlyozására szükséges az altalajra mintegy 10 cm. vastag salak vagy kavicságyat teríteni.

b) Az ágyazás két külön rétegben történik.

Az alsó réteg 3 cm. szemcséjű kátrányozott syenit-zúzalék, melyet 3 cm. vastagságban ágyazunk be.

A felsőréteg felerészben bazaltporból, felerészben rostált kavicsomokból áll; az anyagokat először szárazon, azután kátránnyal keverjük; az ágyazás 2 cm. vastagságban történik.

c) A tömítést az összesen 5 cm. vastag ágyazásnál először közönséges kézi hengerrel végezzük s utoljára vascsömöszölőkkel gondosan döngölünk. A kész burkolat vastagsága 3-5 cm. legyen, vagyis a végleges útszínhez képest itt is egy 1/2 cm-es túlmérték állott elő, mely a gyalogjáró forgalom által elérendő tömörítés további munkájára van bízva.

d) A forgalomnak való átadás 4 nappal a burkolat elkészítése után történik; ezt megelőzőleg a burkolatot 1 cm. vastag rostált kavicsal vonjuk be, mely az új felületet mintegy 2 héten át védi a forgalom esetleges rongálása ellen. Ennek elteltével a kavicsot eltávolítjuk, a burkolatot alaposan lesöpörjük és megtisztítjuk.

e) A kötőanyag jelen esetben közönséges kőszénkátrány, melybe azonban semmi nemű idegen anyagot nem keverünk.

*

Mielőtt áttérnénk a munkamenet további részletezésére, célszerűnek látszik az előzőkhöz egy-két megjegyzést fűzni.

Ami elsősorban a felhasznált anyagokat illeti, természetesen az itt említett bazalt és syenit anyagokon kívül bárminő más jóminőségű, fagyálló utépítő kőanyag is alkalmazható az előírt szemcseegységben, így pl. trachyt, mészkő stb.; természetesen minél szilárdabb anyagokkal dolgozunk, a tartósság annál nagyobb lesz. E kérdést elsősorban az anyagok árai döntenek, el hozzájuk számítva a fentartási költségeket.

Sokkal fontosabb ennél annak a megállapítása, hogy a szemcsenagyságok bizo-

nyos összefüggésben vannak egymással. Alul vannak a durvább szemű, azután a finomabb és legfelül a legkisebb szemcséjű anyagok. A tendencia világos: *a cél u. i. az, hogy lehetőleg teljesen hézagmentes burkolatot kapjunk, hogy az egyes szemcsék az üröket kitöltsék s a köanyagokhoz annyi kátrányt adagoljunk, hogy minden egyes anyagrészecske kátránnyal tökéletesen körül legyen véve.* Ezáltal egyrészt szilárd, másrészt vízmentes burkolat áll elő, mely az úttestnek mindenképen előnyére válik. Megjegyezzük azonban, hogy *tökéletes hézagkitöltés jelen esetben nem forog fenn* s azért az alább következő adagolásoknak esetleges oly megváltoztatása, mely a szemcsenagyságok helyes megválasztása esetén teljes és tökéletes ürkitöltéssel jár, a burkolat további tökéletesítését vonhatja maga után.

*

Áttérve az adagolásra s a felmerülő költségek részletezésére, azt hisszük, igen sok helyen használhatónak fogják találni a következő anyag- és munkabérelemzéseket:

I. Kocsiutaknál 1 m² területre.

a) Anyagok:

- 0.05 m³ bazalt zúzottkő beszerzése a legalsó réteg számára 1.0 m³ = 10.5 M (márka) = 0.53 M.
- Ezen zúzottkő keveréséhez a következő anyagok beszerzése szükséges:

$$\left. \begin{array}{l} 0.91 = 1.3 \text{ kg. sűrű kátrány } \text{à} 1 \text{ kg. } 0.01 \text{ M} \\ 0.91 = 1.3 \text{ " hig " } \text{à} 1 \text{ " } 0.03 \text{ " } \\ 0.61 = 0.3 \text{ " aszfaltkitt } \text{à} 1 \text{ " } 0.05 \text{ " } \end{array} \right\} = 0.07 \text{ M.}$$
- 0.02 m³ bazaltzúzalék beszerzése a középső réteg számára 1.0 m³ = 8.50 M = 0.17 M.
- Ezen zúzalék keveréséhez szükséges:

$$\left. \begin{array}{l} 1.2 \text{ l.} = 1.72 \text{ kg. sűrű kátrány } \\ 1.2 \text{ l.} = 1.72 \text{ " hig " } \\ 1.2 \text{ l.} = 0.60 \text{ aszfaltkitt } \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{árak} \\ \text{mint 2.} \end{array} = 0.10 \text{ M.}$$
- 0.02 m³ bazaltpor beszerzése a felső réteg számára 1.0 m³ = 8.50 M = 0.17 M.
- Ezen bazaltpor keveréséhez szükséges:

$$\left. \begin{array}{l} 1.8 \text{ l.} = 2.6 \text{ kg. sűrű kátrány } \\ 1.8 \text{ l.} = 2.6 \text{ " hig " } \\ 1.8 \text{ l.} = 0.9 \text{ " aszfaltkitt } \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{árak} \\ \text{mint 2.} \end{array} = 0.16 \text{ M.}$$
- 0.01 m³ kavicsok beszerzése a felület bevonásához 1.0 m³ = 4.0 M = 0.4 M.
- Anyagvesztések és a szállításhoz, keveréshez és sűrítéshez és forralásnál pro 1 m² = 0.02 M.

a) összes anyagok 1 m²-re: 1.26 M.

b) Munkabérek:

- 0.05 m³ bazalt zúzottkő szállítás és felmelegítése, továbbá 2.4 l. folyékony-forró kátrányaszfalttal való keverése 1.0 m³ = 3.60 M = 0.18 M.
- 0.02 m³ bazaltzúzalék szállítás, felmelegítése és 3.6 l. folyékony-forró kátrányaszfalttal való keverése 1.0 m³ = 3.80 M = 0.08 M.
- 0.02 m³ bazaltpor szállítás, felmelegítése és 5.4 l. folyékony-forró kátrányaszfalttal való keverése 1.0 m³ = 4.0 M = 0.08 M.
- 0.09 m³ kátrányozott zúzottkő, zúzalék és poranyag szállítása a keverési helytől az építés színhelyére, ca. 2500 m. távolságra 1.0 m³ = 1.20 M = 0.11 M.
- 0.09 m³ kátrányos anyag beágyazása, gőzhengerrel való hengerezése, vascsömöszölőkkel való döngölése minden mellék- és csatlakozó munkával együtt 1.0 m³ = 2.20 M = 0.20 M.
- 0.01 m³ kavicsok betérítése, s utólagos eltávolítása tekintettel arra, hogy mint szóró anyag értéke részben visszatérül 1.0 m³ = 2.0 M = 0.02 M.
- 1.0 m³ régi makadamburkolat (felületi) felszakítása az altalaj előkészítésére, az altalajnak 5 cm-rel a végleges nivå alatt levő erősítése (hengerezése) s a kiszáradás után vékony felszíni kátrányozással való bevonása összesen 0.50 M.

b) munkabérek összesen 1.17 M.

c) Pótlékok:

a b) alatti 1.17 M összegű munkabérekhez és pedig:

- 30% előre nem láthatókra 0.35 M
- 3% kezelési költségekre 0.04 "
- 5% munkásbiztosításra 0.06 "
- 10% szerek s eszközök kölcsönzéséért 0.12 "

c) pótlékok összesen 0.57 M.

1 m² kátrányozott makadamból készült kocsitűt költségeinek összesítése:

a) anyagok	1.26 M
b) munkabérek	1.17 "
c) pótlékok	0.57 "
összköltség	3.00 M.

II. Gyalogutaknál 1 m² felületre.

a) Anyagok:

- 0.03 m³ syenitzúzalék beszerzése az alsó réteg számára 1.0 m³ = 6.50 M = 0.20 M.
- 1.8 l. = 2.6 kg. közönséges hig kátrány beszerzése a zúzalék keveréséhez 1.0 kg. = 0.03 M = 0.08 M.

3. 0.01 m³ bazaltpor beszerzése a felső réteg számára 1.0 m³ = 8.50 M . . . = 0.08 M.
4. 0.01 m³ kavicsomok beszerzése ugyan-csak a felső réteg számára 1.0 m³ = 4.00 M = 0.04 M.
5. 1.8 l. = 2.6 kg. közönséges híg kátrány beszerzése a bazaltpor s a kavicsomok keveréséhez 1.0 kg. = 0.03 M = 0.08 M.
6. 0.01 m³ kavicsomok beszerzése a felület bevonásához 1.0 m³ = 4.00 M = 0.04 M.
7. Anyagvesztések a szállításkor, a keverésnél, a szárításnál s a főzésnél 1 m²-re = 0.01 M.
- a) anyagok összesen . . . = 0.53 M.

b) Munkabérek:

1. 0.03 m³ szennyvízszűrő szárítása, felmelegítése és 1.8 l. folyékony forró kátránnyal való keverése 1.0 m³ = 3.30 M = 0.10 M.
2. 0.02 m³ bazaltpor és kavicsomok szárítása, felmelegítése és 1.8 l. folyékony forró kátránnyal való keverése 1.0 m³ = 3.70 M = 0.07 M.
3. 0.05 m³ kátrányos zúzó, homok és poranyag szállítása a keverés helyétől az építés színhelyére ca. 2500 m. távolságra 1.0 m³ = 1.20 M = 0.06 M.
4. 0.05 m³ kátrányos anyag beagyazása, kézi hengerrel való hengerlése és vascsőmőszölőkkel való döngölése minden mellék- és csatlakozó munkával együtt 1.0 m³ = 2.20 M = 0.11 M.
5. 0.01 m³ kavicsomok betérítése s utólagos eltávolítása, tekintettel arra, hogy mint szóró anyag, értéke részben visszatérül 1.0 m³ = 2.0 M = 0.02 M.
6. 1.0 m³ felületnek a végleges útszín alatt 3 cm-rel való leasása, az altalaj egyengetése és hengerezése s a földös anyag eltávolítása 0.18 M.
- b) munkabérek összesen . . . = 0.54 M.

c) Pótlékok:

- a b) alatt kimutatott munkabérekhez és pedig:
1. 30% előre nem láthatókra 0.16 M
2. 3% kezelési költségekre 0.02 "
3. 5% munkásbiztosításra 0.03 "
4. 10% eszközök és szerek kölcsönzésére 0.05 "
- c) pótlékok összesen . . . = 0.26 M.

1 m² kátránymakadamból készült gyalog-útburkolat összes költségei:

- a) anyagok 0.53 M
- b) munkabérek 0.54 "
- c) pótlékok 0.26 "
- Összköltség . . . = 1.33 M.

Kiemelendőnek tartjuk, hogy ámbár a kátrány- és aszfaltkitt anyagokat súly szerint vásároljuk, azonban az adagolás alkalmával a térfogat szerint számítottunk. A súly és térfogat viszonya 80° R-re való felmelegítésnél a következő:

1 l. sűrű v. híg kátrány = 1.43 kg. hideg anyag
1 l. aszfaltkitt . . . = 0.50 " szilárd "

A kátrányszükséglet az egyes burkolatnemeknél a következő:

a) Kocsiutaknál:

3.9 l. = 5.6 kg. sűrű kátrány á 0.01 M. = 0.06 M
3.9 l. = 5.6 " híg " á 0.03 " = 0.17 "
3.6 l. = 1.8 " aszfaltkitt á 0.05 " = 0.09 "
Összesen 0.16 M.

b) Gyalogutaknál:

3.6 l. = 5.2 kg. híg kátrány á 0.03 M = 0.16 M
Összesen 0.16 M.

A kivételre nézve megjegyezzük, hogy a kő- és homokanyagok szárítása u. n. aszfaltszáritón történik; ennek hiányában elegendő egy vaslemezen való szárítás is, a tüzelés pedig legcélszerűbben koksszal történhetik.

A kötőanyagok (kátrány és aszfaltkitt) főzése két egyszerű különálló üstben hajtandó végre; ha a kátrány s az aszfaltkitt elérte a folyékony forró állapotot (ca 80° R), a többi már kiszáritott anyagokkal összekeverjük, legcélszerűbben egy betonkeverő gép segítségével. A tapasztalat szerint a keverőpadon való kéziüzem költsége kétszer akkora, mint a betonkeverő géppel való eljárásé.

*

Az így elkészített kátránymakadam burkolatok por- és sármentesek, elég szilárdak és kiváló előnyük, hogy alig kerülnek többbe, sokkal mint az egyszerű makadam burkolatok. A burkolat e fajta külföldön igen elterjedt és főleg Angliában és Franciaországban érték el nagyon szép eredményeket a kátrányozás ezen módjával. Budapesten szintén nagy mennyiségű ily burkolat fekszik főleg a gyalogjárókon, de a kocsiúton is igen kielégítő eredmények mutatkoztak.

Azt hisszük, hogy az előállítási költséghez képest a kátránymakadám burkolat tényleg kielégíti mindazon feltételeket, melyeket ma a városi útburkolatoknál, kis és közepforgalmat tételezve fel, megkövetelünk.

Fe.

Városfejlesztési hivatal Düsseldorfban. Gross-Düsseldorf szabályozási és beépítési tervpályázata oly sok életrevaló eszmét eredményezett, hogy az ezekből leszűrt feladatok feldolgozására most egy külön hivatalt állított fel a város. Ennek a hivatalnak legfőbb feladata a tervek rangsorozása lesz a sürgősség s a fontosság szempontjából. Amint azonban a „Mitteilungen der Centralstelle des Deutschen Städtetages IV. Nr. 12. (1914.)“ jelzi éppen ez a rendezés nem történik a kellő megfontolással s nyugodt tárgyilagossággal, mert némely szimpátikusabb eszmét gyorsan kidolgoznak, másokat pedig teljesen elhanyagolnak az új hivatalban. Mindenesetre megvan ma az az eredmény, hogy a városfejlesztéssel hivatásszerűleg foglalkozó erők koncentráálódtak s kívánalmaik, eszméik kellő időben vehetők figyelembe s így kellően érvényesülhetnek. A hivatal nemcsak a legközelebbi évek feladatait oldja meg, de kidolgozza a még belátható időn belül be sem népesíthető területek várospolitikai terveit is s ezzel Düsseldorfban eléri azt, hogy a szabályozási tervek egymásba illeszkednek, egymást kiegészítik s nem áll elő a folytonos módosítás szükségére.

A hivatal a fentiekén kívül kidolgozza az egyes építési övezeteket s közreműködik minden utcavonal vagy szelvény megállapításánál. A hivatalnak a középítési tanács-tag vezetése mellett egy építész áll az élén s egy mérnök, két technikus és két rajzoló vannak a segítségére.

Dr. Darvas.

Városi telekbecslő hivatal Stettinben. Stettinben a folyó év elején egy új városi hivatal kezdte meg működését, az ú. n. városi telekbecslő hivatal. Míg a délnémet szövetségi államokban (Württemberg, Baden, Hessen) maga a községi elüljáróság köteles

a hivatalos becsléseket megejteni, a porosz városokban csak elvétele (Iserlohn, Magdeburg, Neukölln, Berlin-Schöneberg) találjuk hasonló intézmény nyomát. A stettini telekbecslő hivatalt életbeléptető szabályzat szövege a következő:

1. §. A stettini városi telekbecslő hivatalnak, mint községi intézménynek a szervezetét az alábbi szakaszok állapítják meg.

2. §. A városi telekbecslő hivatal feladata: a Stettin város területén fekvő ingatlanok (telkek és építmények) értékének megállapítása (Begutachtung).

3. §. A becslés csak a telektulajdonos vagy a hatóság kérelmére illetve megkérésére történhetik.

A kérelmező ezen szabályzat rendelkezéseit magára nézve elfogadni köteles.

4. §. A becslés a mindenkori érték meghatározására irányul s e célból minden felmutatható s gyakorlati értékű adatot felhasznál, mindazonáltal figyelmen kívül hagyja a becslést kérő különleges kívánságait (pretium affectionis). Különösen felhasználhatók az ingatlan adózási adatai; ezt a kérvényező kiindulási pontul szintén elfogadni köteles.

5. §. A becslési eljárás a jelen szabályzat szerint történik.

6. §. A becselő-bizottság tagjai: a polgármester által kinevezett egy tanács-tag, a középítési igazgató, mint szakértő, egy a tanács által s két a képviselőtestület által 6—6 évre megválasztott tisztviselő, illetve bizottsági tag s végül a tanács által kinevezendő becslők.

Az elnököt a középítési igazgató helyettesíti. Gondoskodni kell a középítési igazgató s a két képviselőtestületi tag állandó helyetteséről is.

A becselőbizottság akkor határozatképes, hogyha az elnökön és a középítési igazgatón vagy ezek helyettesein kívül legalább egy képviselőtestületi tag és két becselő van jelen.

7. §. A becslést közvetlenül egy albizottság végzi, mely a bizottsági elnökből, a középítési igazgatóból, a két képviselőtestületi tagból, a becslésre berendelt s egy

ellenőrző becslőből áll. Ez az albizottság négy tag jelenlétében határozatképes.

8. §. Minden lényegesebb ügy teljes ülésileg intézendő el, valamint azon ügyek is, amelyeket az elnök, vagy helyettese vagy az albizottság más két tagja kíván a teljes ülés elé terjesztetni.

9. §. A becslőbizottság tagjai egyébként teletszerzéssel, elidegenítéssel, biztosítással, vagy telekhitellel iparszerűleg nem foglalkozhatnak, sem ilyen tárgyú társaságban, annak igazgatóságában vagy felügyelőbizottságában részt nem vehetnek.

10. §. Becslőnek csak oly egyén nevezhető ki, aki népbíró (városbíró) lehet, 30 éves elmúlt s a városban három éve lakik, vagy van foglalkozása.

A kinevezés visszavonási joggal a tanács hatáskörébe tartozik.

11. §. A becslőbizottság tagjai véleményüket legjobb tudásuk és lelkiismeretük szerint kötelesek megadni. A község a határozatba foglaltakért szavatosságot nem vállal s ezt a véleményben kifejezésre is juttatja.

12. §. Az elnök, a középítési igazgató, a 3 bizottsági tag és a helyettesek ezen hivatalt, mint rendes hivatali kötelezettségeik keretében tartozót, minden külön javadalmazás nélkül töltik be. A becslők a munka s a felhasznált idő arányában javadalmaztatnak.

Ezen javadalmazás a becslési munkálatokra fordított első 5 óra után 5—5 M., a további órák mindegyike után 3 M. úgy azonban, hogy napi 10 óránál többet nem lehet a munkálatra fordítani. A legkisebb javadalmazás, az időre való tekintet nélkül, 20 M. minden egyes becslési művelet után.

13. §. A becslők javadalmazásának s a hivatal igazgatásának fedezése a becslést kérvényezők által fizetett díjakból történik. A díj mértéke a becslők javadalmazása s egy 100%-os pótdíj összeállításával adódik.

Ezen díj fejében a kérvény beérkezése után a körülbelül kiszámított díj fele előzetesen befizetendő.

Dr. Darvas István.

Az útépitési járulékok egyenletes megosztása. Ismeretes, hogy az út- és csatornaépítési költségeket nálunk s a külföldön is túlnyomó részben a soros ingatlanok homlokzathossza szerint vetik ki. A járulékkivetés e mértéke amily önkényes, ép oly igazságtalan is. Ez az eljárás nem veszi figyelembe, vajjon többemeletes házakról vagy kisebb családi házakról, előkelő palotákról vagy egyszerű lakóépületekről vagy kislakásokról van-e szó, ép úgy számításra kívül hagyja, vajjon az üzleti negyedről vagy külterületi területekről készül-e a kivetés. Világos, hogy a homlokosság szerint való kivetés főleg a sűrűn beépített telektömböknek kedvez, ami az eljárás genezisére mindenesetre jellemző. Különös hátránya még, hogy a saroktelkeket igen súlyos terhekkel sújtja, ami az üzleti negyedben még elfogadható, mert a ház, illetve telek értéke tényleg nő a fronthosszal, de a lakónegyedekben ez az intézkedés annál sérelmesebb, mert pl. kertvárosokban a közönség szívesebben lakik a kerti épületrészekben, mint az utcai homlokzaton.

Anélkül, hogy az útépitési járulékok kivetésének elvibírálatába bocsátkoznánk, megállapíthatjuk, hogy a járulékok — amennyiben fennállanak — a telek jövedelmezőségéhez kell, hogy simuljanak. Mivel pedig a telek hozadéka a beépítési lehetőségtől, ez pedig egyrészt a beépíthető teleknagyságtól (f), másrészt az emeletek számától (h) függ, ennél fogva $b = f \cdot h$ lesz azon tényező értéke, melyet a telek jövedelmezősége s a kivethető útépitési járulékok szempontjából egyszerűen „épületegység”-nek lehetne nevezni. Az egyes telkek azután az így kiszámított „épületegység”-ek arányában volnának a járulékkal megterhelendők.

Mivel pedig az utak építése bizonyos nagyobb összefüggő telektömbökre nézve ugyanazt a célt, t. i. a közlekedést szolgálja és nem igazságos, hogy a forgalmi és a lakóutcák egymástól eltérő költségösszegei csak a helyi telkeket terheljék, az eljárást legcélszerűbben a következő módon esz- közölhetjük:

Adva van bizonyos városrészre nézve a szabályozási terv a fő- és mellékutvonalak feltüntetésével, a telkek beépíthetőségének s az emeletek magasságának fixrozásával. Erre a városrészre az összes utépítési költségek kiszámíthatók; a fenti kulcs alapján minden telkre megállapítható az ú. n. épületegység, mely a beépítési tényező (ez rendszeren 0/0-ban jut kifejezésre) s az épület maximális magasságának szorzata. Már most az illető városrész egyes telkei nem a fronthossz, hanem a kiszámított épületegységek arányában viselnék az egész városrészre eső utépítési költségeket.

Ez az eljárás az elől jelzett hibákat föltétlenül kiküszöböli.

Fe.

(Techn. Gemeindebl. 1914. 30. old.)

Klinkertéglával bélelt vasbetoncsövek gazdaságossága városi csatornahálózatoknál.

A közcsontrahálózat anyaga vagy a kőanyagcső vagy a helyszínen csömöszölt beton, vagy végül a klinkertégla. Alkalmazásuk tekintetében az eddigi tapasztalatok a következők:

Elválasztó rendszernél a csővíz levezetése legolcsóbb a betoncsatorna. Ha a szennyvíz külön vezetettik le, úgy a kőanyagcsövek a legjobbak. Ezek azonban 80 cm.-nél nagyobb szelvényűnél oly drágák, hogy figyelembe nem igen jöhetnek. Ilyenkor legcélszerűbb beton vagy még inkább vasbeton csatornát építeni és belül klinkerrel kibélelni, mely azután a legerősebb savaknak is ellenáll.

Ez utóbbi eljárás egészen új keletű s a tapasztalatok igen szép eredményekre vezettek. *Hamon* (Westphalen) városa u. i. nyilvános árlejtést írt ki mintegy 600 m. hosszú 80/120 cm., 100/150 cm. és 120/180 cm. méretű tojásalakú szelvényű bíró csatorna megépítésére. Pályázni lehetett klinkerrel bélelt téglafalazattal, klinkerrel bélelt beton és klinkerrel bélelt vasbetetes beton csövekkel. Az utóbbi folyóméterenként 8—10, továbbá 11—15, végül 13—33 márkával olcsóbb volt, mint az előző két anyagból készült csőhálózat.

A klinkerrel bélelt vasbeton csőhálózat előnyei a következők:

1. Elegendő biztonság savak támadása ellen.

2. Nagy szilárdság.

3. Gyors építkezés fagyos időben is, mert a csövek a gyárban készülnek s a helyszínen csupán összeillesztetnek, miáltal a kiemelt földtömeg gyorsan visszatölthető.

4. Olcsó építés 1—2 m. csőátmérő esetében is, miután a csőfalvastagság igen kicsiny s így a földmunka a minimumra redukálódik.

Megjegyezzük, hogy az e fajta csőanyag nyomócsövek hálózatához is felhasználható, mert a kísérletek alapján a klinkerrel bélelt vasbetoncső 5 atmoszféra nyomást is kibír, míg a kőanyag és közönséges betoncsövek belső szilárdsága ennek mintegy csak a fele.

Fe.

(Techn. Gemeindebl. 1914. No. 2.)

Tető-műtermek Berlinben. Berlin rendőrfőnöke 1912. nov. hó 5-én rendeletet adott ki a festőműtermekről, mely meghatározza, mely feltételek mellett szabad ilyenekre használati engedelmet adni, ha azok a padláson épülnek. 1. Minden műteremnek egy tűzbiztos közlekedő térrel kell bírnia két lépcsőház és a szomszéd helyiségek felé tűzbiztos, nyílás nélküli falainak kell lenniük. 2. A műterem ablaka északra is nézhet és nem kell éppen az utcára nyílnia. 3. A padláson külön illemhelyet kell berendezni. 4. A padlás többi, nem lakott részeinek következő kiképzést kell adni: mindazok a helyek, melyeket sem a lépcsőház, sem a mosókonyha, sem a folyosók el nem foglalnak, csakis deszkafalakkal határolandók; a tetőszerkezet gerendáit, valamint a tetősíkot semmivel sem szabad borítani, hogy azok láthatók maradjanak, legfeljebb nyers deszkával fódhetők be; fűtőtestet beállítani tilos, sem ilyenhez vezető csővezeték; a padlás falakat csakis hézagolni és meszelni szabad, habarcsolni nem. Az épült magasságra előírt általános szabályok betartása mellett a műterem ablaka függőlegesen is építhető. A rendőrfőnök az építésszabályzat ezzel ellenkező régebbi pontjait hatályon kívül helyezi és főtartja magának a jogot, hogy megokolt esetekben kivételeket is tehessen. Már fennálló, de ezzel ellenkezően épített műtermek 1913. október 1-ig vagy szabályszerint átalakítandók, vagy használati engedélyük megvonatik.

Darvasy

Az építési szabályzat reformja Ausztriában. A második osztrák lakásügyi konferencián beható tárgyalás alá vették a jelenleg érvényben lévő építésügyi szabályzatot. Egyhangúan alakult ki az a vélemény, hogy a szabályzat a lakásjóléti szempontokra való tekintettel több irányú reformra szorul. A legsürgősebb kívánalmakat a következő pontokban foglalták össze: 1. A telkek túlságos beépítésére s a lakóházak építé-

sére vonatkozó szabályok leggyökeresebben továbbfejlesztendők oly irányban, hogy a legkülönbözőbb helyi viszonyokra alkalmazhatók legyenek. E célból minél több beépítési módozatot kell felvenni az építési szabályzatba, az épületmagasság, az udvar nagyságának percentje s alakja s az egyéb határozmányok egyidejű felsorolásával; a beépítési módoknak övezetenként való előírása természetesen az általános szabályozási tervvel összhangba hozandó, illetve ez utóbbi ennek megfelelően újra alakítandó. 2. Kislakásos házak építése különleges építkezési előnyökkel segélyezendő s támogatandó; különös tekintet fordítandó a házi kertekre. 3. A szabályozási terv elkészítésére vonatkozó előírások erősen reformálandók s egységesen rendezendők; különösen rendezni kell azt a kérdést, milyen terjedelemben illesse meg a kisajátítási jog a községeket. 4. Abból a célból, hogy azok a városok és ipari központok, amelyek más hasonló városokkal belső helyi és gazdasági összeköttetésben vannak, egységes lakás- és közlekedési politikát folytathassanak, építkezési szövetségek (Bauzweckverbände, Baukreisvertretungen) alakítandók s törvényileg szabályozandók.

Darvas.

Városi telkek értékesítése Neuköllnben. Neukölln képviselőtestülete a város tulajdonában levő telkek forgalmának egyöntetű irányítása és kezelése céljából nemrégiben egy telekértékesítő igazgatói állás szervezését határozta el. A város az utóbbi időkben sok telket vett részben beépítve, részben üresen abból a célból, hogy ilyen módon az elmúlt évtizedek hibáit reparálhassák s a legsűrűltbb városrészekben a levegőnek s világosságnak útát nyissanak. Így egyebek között 1903-ban körülbelül 200 holdat szereztek a délkeleti oldalon. Ehhez a nagy telektömbhöz eléggé kedvező feltételek mellett jutott a város, mert a tulajdonos berlini építő- és telek-részvénytársaság pénzügyi nehézségekkel küzdve az ingatlant nem tudta kellően értékesíteni. Ez a nagy telekvásár tette sűrűsödő s jelzett állás mielőbbi megvalósítását. A tervezet szerint az igazgató évi fizetése 10.000 márká s 1.000.000 márká értékű telekforgalom mellett 10%, ezen felül pedig 1/20 jutalék is biztosított a számára

oly hozzáadással, hogy ez a jutalék 20.000 márkánál kevesebb nem lehet. Nincs igénye az igazgatónak jutaléka azon esetben, ha a telket a város saját céljaira használja fel, vagy ha a telek az igazgató közbenjárása nélkül, más hatóságnak ingyen engedtetett át. Az állást 13 éves szerződés mellett töltötték be, de a szerződés 3 év múlva mindkét részről felmondható.

Dr. Darvas.

Kilométeres utcák a világvárosokban. Az európai és amerikai nagyvárosok között Berlin, a legfiatalabb világváros haladása a legszembeötlőbb. Ami például útvonalainak hosszúságát illeti, e tekintetben ma már Londonnal és Párisal vetekszik. Berlin leghosszabb utcája a Friedrichstrasse, mert a kezdetét jelző Hallei kapu mintegy 3 kilométerre esik a végét lezáró Oranienburgi kaputól. Kényelmes sétában háromnegyed óráig tart, amíg végig mehetünk rajta. A külvárosban még ennél is hosszabb utcák vannak. Ott van mindjárt a Kurfürstendamm s a két külvárost is végigszelő Kaiserallee. Bent Berlinben a Friedrichstrasse után a Schönerhauserallee és a Müllerstrasse következnek. Ha pedig a különbözően elnevezett de egymásba folyó s így tulajdonképpen egynek veendő útvonalakat figyeljük meg Berlinben, akkor azt tapasztaljuk, hogy Berlin egyenesen vezet ma már e tekintetben. A központból kiindul s a Spittelmarknál kezdődő út, mely azután egy vonalban Zehlendorfig vezet, tulajdonképpen a Leipziger-, Potsdamer-, Schöneberger-, Haupt-, Rhein- és Schlossstrasse neveket viseli s legalább 3 órát vesz igénybe a bejárása.

Páris leghosszabb útvonalának a Rue de Rivolit tartják, a melynek építésébe még Napoleon idejében kezdtek bele; ennél valamivel rövidebb a Champs Elyseehez nyugatról kapcsolódó avenue, amelynek szépsége világhírű.

Londonban a város sajátos vonalozása nem engedi meg a hosszabb utcákat. A híres forgalmú Oxford-Street nem hosszabb 2 1/2—3 kilométernél. Megemlítsük rajta kívül legfőljebb a külvárosi, Uxbridge Roadban és Old Kent Roadban levő utcák érdemeit. A német jellegű utcavonalozás ma egyáltalában nem rokonszenves az angolok előtt.

Darvas.

A párisi „Katonai övezet” felszabadítása. Hosszas, majdnem harminc esztendei tárgyalás után most jött végre létre a megegyezés a francia állam és Páris városa között az úgynevezett „Zone militaire” kérdésében. Ezen a területen állottak régente

Páris erődítési művei, amelyek azonban a katonai tudományok mai igényeinek már nem feleltek meg s e mellett a város kiterjesztését is erősen akadályozták. A nagy kiterjedésű mintegy 1200 hektár területtel a katonai kincstár nem tudott mihez fogni, viszont a városszabályozás és fejlesztés égetően sürgette a már szinte acélkapocshoz hasonló övezet felszakítását. Természetesen a pénzügyi kérdésen múltott a megoldás s csak most tudtak megegyezésre jutni az érdekelt felek. A város e szerint 100 millió frankot fizet a kincstárnak az egész övezetért s köteles a területből 500 hektárt közterek és játszótérek céljaira szabadon hagyni s a fennmaradó területet is úgy szabályozni, hogy abból csak 360 hektár összkiterjedésű építési telek álljon elő. Ilyen módon a legrövidebb időn belül új városrészrel fog bővülni Páris. Az övezet jellege azonban nagyjára ezután is katonai marad, mert a kincstár számos kaszárnyáját akarja ide kitelepíteni, amelyek a város belterületén már mind inkább útban voltak.

Darvas.

Irodalmi adalék a fővárosi gázgyártás történetéhez. Földes Béla egyetemi tanár kisebb munkái „Közgazdasági Értekezések” című sorozatának IV. kötetében (1914) újra közzéteszi azokat a különben a feledés homályába merülő cikkeket, amelyeket a fővárosi légszszekérsről a 70-es években a „Pester Lloyd” hasábjain tett közzé. Földes egyike volt az elsőnek, akik nyíltan rámutattak nemcsak az osztrák gáztársulatnak szűkeblő, a közt semmibe nem vevő érdeklőpolitikájára, de kertilés nélkül a gázgyártás községeitése mellett foglaltak állást.

Az első szerződést tudvalevőleg Pest városa 1855-ben kötötte meg a gáztársulattal 1881. évi lejáratl, amelynek értelmében a társulat kizárólagos jogot nyert arra, hogy a városnak és magánosoknak gázfnynt szolgáltatson. Alig hogy 1856-ban a gázgyártás megkezdődött, panaszok hangzottak el a gáz minősége ellen. Négy évi harc után sikerült a gáz minőségét pontosan előírni, de 1869-ben újabb harc tört ki a gáz minősége és elégtelen mennyisége miatt. A gáztársaság csak a szerződésnek 1891-ig, majd 1901-ig, végül 1911-ig való meghosszabbítása fejében volt

hajlandó az áraknak a várostól kívánt fokozatos leszállításába és az üzem kibővítésébe belemenni, (az utóbbi terminus esetén a gázművek ingyenes átengedése fejében). A gáztársaság 1871-ben memorandumban fejti ki ezt az álláspontját, amelyek a jövedelmezőségre és nyereségjárdákra vonatkozó állításait Földes egy második cikkben teszi bírálat tárgyává. Evégből táblázatosan feldolgozta a társulat utolsó 10 évre vonatkozó üzleteredményeit és kimutatja, hogy a részvényesek 7 év leforgása alatt már a teljes tőkéjüket visszakapták, további hat évre pedig legalább is hasonló értéket képviselő járadékot kapnak, minthogy a pesti gázárak a felsorolt nagyszámú város gázárak között — egy kivétellel — a legmagasabbak. Mielőtt a gáztársulat legújabb javaslatait bírálná, utal arra, hogy Bécsben az osztrák társulat makacssága folytán már a városi gázművek létesítése lépett előtérbe. A gáztársaság utalva arra, hogy a lejárat után is jó üzleteket fog csinálni, Pesten is kifejtí kívánságait arra az esetre, ha a város ingyen kívánna az üzemek tulajdonába jutni, és másodsor arra az esetre, ha hajlandó érte vételárat is fizetni. Az utóbbi esetben legalább 1896-ig kívánja a három város egyesítendő szerződésének meghosszabbítását, az előbbi esetben 1918-ig, de ekkor is csak az 1881 előtt létesített műveket engedné át, a későbbiekét 2%-os törlesztési kvóta levonásával. Földes Lewinnek, a kereskedelmi akadémia akkori igazgatójának szakvéleménye alapján kimutatja, hogy már három évi meghosszabbítás is kártalanítaná a társaságot és hogy a szerződés 37 évi meghosszabbítása ellenében alig 650.000 frt értékhez jutna, míg a társaság nyeresége a gáz árának mérséklése mellett is 4 millió frtra rúgna. Ellenben, ha 1881-ben maga állít a főváros gázműveket, 15 év elteltével a város helyzete kedvezőbb volna évi 106.000 frttal, mint a javaslat elfogadása esetén. Földes tehát a társaság ajánlatait elfogadhatatlannak tartja és csak a városi gázmű idejekorán való felállításában átja a helyzet kulcsát. Utal a német és

osztrák városoknak a községi gázművekkel elért fényes eredményeire, Pettenkoffer tekintélyére. Minél intenzívebb módon emelkedik a gázfogyasztás, minél inkább olcsóbbá válik a termelés, annál nyomasztóbb a gázadó, amely ezidőszert a társulat önköltségeinek levonása után legalább 2 frtot tesz ki 1000 köbláb után. A gáznak az ipari termelés terén nagy jövőt jósol és kivált a kisipar körében volna nagy hatása az árleszállításnak. A gáztársulatot egyelőre azzal lehetne megfélelőbb árpolitikára szorítani, ha a közönség a gáz helyett háromszor olcsóbb petróleumot alkalmazna. Szóval bojkott a gáztársaság ellen! Egy 1877-ben megjelent utolsó Pester Lloyd-beli cikkében Földes a londoni gázkérdés fejlődését ismerteti, amely ép akkor lépett ott is, részben legalább, a municipális üzemek sorába.

F. I.

BIBLIOGRAFIA

A. Fitzinger: Zeitschriftenschau der gesamten Eisenbeton literatur 1913. W. Ernst & Sohn, Berlin. 3 M.

A „Handbuch für Eisenbetonbau“ című gyűjteményes munkában a vasbetonra vonatkozó összes kérdések egységesen vannak osztályozva s indexekkel ellátva. Szerző ezen eljárás szerint összegyűjtötte az 1913. évben a szaklapokban megjelent összes közleményeket a világ összes idevágó lapjai alapján. Az érdeklődőknek e bibliográfia igen értékes segédesszközüül szolgál.

Kleinlogel: Eisenbeton und umschmüster Beton (beton fretté) in den einfacheren Anwendungsformen. K. Scholtze, Leipzig, 5 M.

A franciák által feltalált s az újabb időkben nagy gazdaságossága miatt folyton tért hódító körülcavart betonozásról az ismert szerző könnyen érthető értékes tanulmányt írt kezdők és szakemberek számára s amennyire szükséges volt, fejtegetéseit a közönséges vasbeton szerkezetekre is kiterjesztette. Nálunk a körülcavart betonozási mód még ritkán kerül alkalmazásra, ép ezért annak beható tárgyalása s ismertetése csak haszonnal járhat a tervezőkre s az építőkre egyaránt.

Dr. H. Mitsche: Bauführung und Veranschlagung von Tiefbauten. 24 szövegábrával és 46 mellékleti ábrával. Leipzig, Degener 3-40 M.

Szerző főleg a mélyépítéseknel előforduló munkálatok költségelemzésével foglalkozik, külön felsorolva munkanemenként az anyag s a munkaerő szükségletet. Ép ezért az egységárak kellő változtatásával az adatok nálunk is használhatók annál is inkább, mert e téren igen kevés mű található az irodalomban.

Dr. Petry: Betonwerkstein und künstlerische Behandlung des Betons. 245 old. 275 ábrával. Berlin, W. Ernst und Sohn. 12-50 M.

A mű négy részben tárgyalja a beton s a betonműköpítmények művészi kiképzését; az utolsó évtizedben sikerült a felületet oly módon megdolgozni, hogy nemcsak tartós, hanem esztétikailag is kifogástalan burkolatokat állíthatunk elő. Tekintettel az alkalmazás folyton növekvő elterjedésére, a munka hézagpótló szerepet van hivatva betölteni.

Sajó-Lampel: A beton. A beton összetétele és tulajdonságainak vizsgálata. A betonozás gyakorlati végrehajtása. A beton alkalmazása. 80. 533 old. 425 rajzzal. Pátria. 30 K.

A régi magyar műszaki irodalom igen szegény öálló művekben és főleg kézikönyvekben. Az újabb nemzedék főleg a modern építőszerkezetekről (vasbeton, beton) már talál néhány szakmunkát, de oly alapos és széleskörű tanulmány, mint a fenti, még nem jelent meg a magyar könyvpiacra. Szerzők saját vizsgálataik és tapasztalataik nyomán világítják meg a betonépítés terén felmerülő igen változatos és fontosnál-fontosabb problémákat s úgy elméleti mint gyakorlati szempontból igen hasznos és kiváló munkát végeztek.

F. W. Taylor & S. E. Thompson: Concrete Costs. New York: J. Wiley & Lous, London: Chapman & Hall.

Amerikai méretek s amerikai munka-organizáció bemutatása kapcsán szerzők főleg azt igyekeznek bemutatni, hogy a betonépítéseknel (mély-, magas- és vízépítések alkalmával) minő gazdaságossági szerepe van az emberi munka- s a gépi erőnek. Minél nagyobb s egyenletesebb a munka, annál inkább lép az emberi munka helyébe a gépi üzem nemcsak a betonanyagok készítésénél, hanem az elhelyezésénél (csömöszölés stb.) is.

K. Trautwetter: Elektrische Strassenbahnen und strassenbahnähnliche Vorort- und Überlandbahnen. VIII. + 240 old. 80 334 ábra. Berlin, J. Sponinger 8 M.

Főleg műszaki szempontból foglalkozik szerző ama villamos vasutakkal, melyek áramukat az olcsón termelő nagy távolságra dolgozó villamos központokból nyerik s amelyek ennél fogva ott is jövedelmezők, hol kisebb községek forgalmának lebonyolításáról van szó. Igen értékes az egyes munkanemek s anyagok költségtáblázata, viszont az önköltségek összeállítását sajnos nélkülözzük. Kár, hogy az ábrák szöveg nélkül készültek; az előmunkálatok, a felépítmény s a vezetékek tervezésénél.

Betonszemle. A cement, cementárú, műkö, beton és betonépítmények közlönye. Szerkeszti és kiadja: *Enyedi Béla dr.* Megjelenik havonként egyszer, előfizetési ár 12 K.

A magyar irodalom régóta érzett hiányát pótolja az új szaklap. A betonépítkezések az utolsó évtizedben nálunk is nagy szerepre tettek szert s az érdeklődők csak külföldi közlemények útján értesülhettek az idevágó kérdésekről. A betonépítés terén állan-

dóan új feladatok és alkalmazások vannak napirenden, melyek megoldása rendszerint csak sajátosan, a műtárgynak megfelelő egyéni elrendezés útján lehetséges. Másfelől már nálunk is van annyi betonépítkezés, hogy a kellő tapasztalat az érdeklődőknek rendelkezésre állhat. Végül igen sok esetben, hol a felfogások ma még eltérők, az ilyen szaklap révén egységes eljárási módozatok alakulnak ki a kölcsönös megvitatás révén. A szemle úgy a tervezők s építők, mint a hivatalok részére hasznos szolgálatokat van hivatva teljesíteni.

Münchner städtische Baukunst aus den letzten Jahrzehnten. Lieferung 10/12 Callvey, München. 6 M.

A közlemény 37 igen sikerült műmelléklet keretében mutatja be az Isar folyón épült hidakat, melyeknek építészetileg sikerült megoldása közismert; az ilyen gyűjteményes kiadás azonfelül sok új és megszívlelendő szemponttal gazdagítja az érdeklődőt.

A munkanélküliek első összeírása a fővárosban és a szomszédos községekben.

Írta: *Dr. Ferenczi Imre.*

— MÁSODIK KÖZLEMÉNY. —

VI. Részletes eredmények.

A részletes feldolgozás alapjául a munkanélkülieknek foglalkozás szerint való megoszlása szolgált.

A számlálólap összes kérdéseit a munkanélkülieknek foglalkozás szerinti megoszlásával kombináltuk, mert ez az a szempont, amely úgyszólván az összes kérdések között a legfontosabb és a többi kérdésnél is legerősebb módosulásokat idézi elő. Ez az alapfelosztás némely szempontnál — a fenti fentartások mellett — módot nyújt arra is, hogy adatainkat az 1910. évi népszámlálás alkalmával a munkanélküli férfi ipari alkalmazottakra nézve nyert adatokkal is egybevevessük. A feldolgozás adatait négy nagyobb csoportban közöljük, mindegyik csoport bizonyos fokig összetartozó kérdésekre vonatkozik. Ezek a csoportok a következők:

1. A munkanélküliekre vonatkozó demográfiai adatok: nem; honosság; lakóhely; a fővárosi kerületi megoszlás; tartózkodási idő a jelenlegi lakóhelyen; a jelenlegi lakóhely előtti lakóhely; kor; családi állapot; eltartottak összes száma; az eltartottak száma foglalkozási tagozás és az egy eltartóra eső számuk szerint, lakásbérleti viszony szerint.

2. A munkanélküliek rendes foglalkozására vonatkozó adatok: a legutolsó munkaadó üzemének helye, az alkalmazás minősége, a munkakifejtés helye (otthon vagy műhelyben), a munkabér.

3. A munkanélküliség és a munkanélküliek: a munkanélküliség tartama; az elveszített átlagos munkaidő; a munkanélküliség oka; a kor befolyása a munkanélküliség tartamára; a családi állapot befolyása a munkanélküliség tartamára; a munkanélküliek összes és átlagos bérvesztése; a nem egészen munkaképes munkanélküliek száma; a csökkent munkaképesség oka; a nem egészen munkaképes munkanélküliek kora.

A munkanélküliek által elveszített társadalmi munka időtartama (napokban kifejezve); a munkanélküliek által szenvedett összes bérvesztés (koronákban).

A munkanélküliek ideiglenes keresetének nagysága és minősége; az összes ideiglenes keresetnek megoszlása; az ideiglenesen kereső munkanélküliek munkanélküliségének tartama; az ideiglenes kereset neme és a munkanélküliség tartama; az ideiglenes kereset nagysága és a munkanélküliség tartama;

a kereső családtagok összes heti keresete.

4. A munkanélküliség és a társadalom. Annak a megítélésére, hogy a társadalom mit tett az egyéni veszteségek ellensúlyozására, a szakszervezeteknek és a hatóságoknak munkáját kell számba venni. Mindenekelőtt meg kellett állapítanunk, hogy a munkanélküliek közül kik voltak szakszervezeti tagok és azután, hogy a szervezett munkások közül hányan kaptak munkanélküli segítyt, összesen mennyi ideig és így átlag hetenként mennyi segítyt kaptak a jelenlegi munkanélküliségük tartama alatt a felvétel napjáig. A fővárosban kétféle hatósági segélyezés történt, úgymint: a rendkívüli munkanélküliségi inségsegély, amelynek céljára a főváros 1913—1914. évekre 50 ezer koronát szavazott meg, a kormány pedig 200.000 koronát adományozott, társadalmi úton pedig kerekén 16.000 korona gyűlt egybe. A számlálás napjáig azonban csak az első felhívás folytán jelentkezettek (december 18. és 24. között) kapták meg a segítyt. Ezenkívül úgy a főváros, mint a szomszédos községek — mint egyébkor — rögtön szegénységélyt is nyújtottak. Az állandó havi segélyeseket tudvalevőleg kizártuk a felvétel köréből. Ide tartozott továbbá azoknak a kérdéseknek a feldolgozása is, vajjon a munkanélküliek közül összesen hányan, még pedig mily irányú nyilvános, pártatlan munkaközvetítő intézethez fordultak és először mennyi idő előtt fordultak azokhoz.

Végül a különfélekre vonatkozó főbb adatokat közöljük.

Minthogy minden szempontot a foglalkozás szerint dolgoztunk fel, mindenekelőtt a számlálás alkalmával felvett munkanélkülieknek megoszlását foglalkozási csoportok szerint ismertetjük, külön a fővárosban és külön a szomszédos községekben is. E beosztásnál híven követtük a Központi Statisztikai Hivatalnak a népszámlálási anyag feldolgozása alkalmából kiadott utasításait.

A fő foglalkozási csoportok szerint (ipar, kereskedelem, „egyéb“) a munkanélküliek a következőképp oszlottak meg (l. 9. sz. tábla.)

A számlálólapok túlnyomó része az ipari alkalmazottakra esik és pedig a fővárosban 83·4% (17.196), a szomszédos községekben 92·7% (6087), összes munkanélküliek közül 85·7% (23.283). A kereskedelmi alkalmazottak a fővárosban 9·8%-kal (2023 egyén), a vidéken 3·8%-kal (247 egyén), összesen 8·3%-kal (2270 egyén) s az egyéb címen felvettek 6·8%-kal (1405), illetve

9. sz. tábla.

A munkanélküliek megoszlása foglalkozási csoportok és nem szerint.

A foglalkozási csoportok megnevezése	A munkanélküliek száma											
	abszolút számban						százalékban					
	a fővárosban			a szomszédos községekben			a fővárosban			a szomszédos községekben		
	férfi	nő	össz.	férfi	nő	össz.	férfi	nő	össz.	férfi	nő	össz.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
A) Ipar.												
I.	3.772	84	3.856	1.320	77	1.397	20·9	3·2	18·7	22·6	10·6	21·3
II.	1.307	76	1.383	782	47	829	7·3	2·9	6·7	13·4	6·4	12·5
III.	350	39	389	181	15	196	1·9	1·5	1·9	3·2	2·1	3·0
IV.	1.740	43	1.783	794	31	825	9·7	1·7	8·7	13·6	4·2	12·6
V.	131	10	141	100	29	129	0·7	0·4	0·7	1·7	4·0	2·0
VI.	253	81	334	80	64	144	1·4	3·1	1·6	1·4	8·8	2·2
VII.	1.413	526	1.939	282	120	402	7·8	20·2	9·4	4·8	16·4	6·1
VIII.	130	99	229	14	22	36	0·7	3·8	1·1	0·2	3·0	0·6
IX.	1.177	148	1.325	257	66	323	6·5	5·7	6·4	4·4	9·1	4·9
X.	133	55	188	163	39	202	0·7	2·1	0·9	2·8	5·3	3·1
XI.	3.586	102	3.688	1.302	50	1.352	19·9	3·9	17·9	22·3	6·9	20·5
XII.	393	167	560	70	19	89	2·2	6·4	2·7	1·2	2·6	1·4
XIII.	894	195	1.089	64	13	77	5·0	7·5	5·3	1·1	1·8	1·2
XIV.	49	10	59	45	8	53	0·3	0·4	0·3	0·8	1·1	0·8
Ipari tisztviselők .	198	35	233	24	9	33	1·1	1·5	1·1	0·4	1·2	0·5
Összesen . . .	15.526	1.670	17.196	5.478	609	6.087	86·1	64·3	83·4	93·9	83·5	92·7
B) Kereskedelem.												
1. Tisztviselő . .	218	115	333	14	17	31	1·2	4·4	1·6	0·2	2·3	0·5
2. Utazó, ügynök .	43	—	43	3	—	3	0·2	—	0·2	0·0	—	0·0
3. Segéd	679	94	773	69	4	73	3·8	3·6	3·8	1·2	0·6	1·1
4. Szakmunkás . .	77	2	79	4	—	4	0·4	0·1	0·4	0·1	—	0·1
5. Szolga	306	—	306	37	—	37	1·7	—	1·5	0·7	—	0·6
6. Napszámos . .	369	114	483	80	18	98	2·1	4·4	2·3	1·4	2·5	1·5
7. Tanonc	6	—	6	1	—	1	0·0	—	0·0	0·0	—	0·0
Összesen . . .	1.698	325	2.023	208	39	247	9·4	12·5	9·8	3·6	5·4	3·8
C) Egyéb.												
1. Háztart. munk.	144	488	632	20	50	70	0·8	18·8	3·1	0·3	6·9	1·1
2. Napszám. kmn.	659	114	773	129	31	160	3·7	4·4	3·7	2·2	4·2	2·4
Összesen . . .	803	602	1.405	149	81	230	4·5	23·2	6·8	2·5	11·1	3·5
Főösszeg . . .	18.027	2.597	20.624	5.835	729	6.564	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

a szomszédos községekben 3·5⁰/₀-kal (230 egyén), összesen 6⁰/₀-kal (1635 egyén) voltak képviselve.

Az ipart az országos foglalkozási statisztikában követett felosztás szerint részleteztük. A legtöbb további kérdésnél beértük az ipari főcsoportok szerint való elosztással, bizonyos különösen fontos viszonylatoknál (kor, családi állapot stb.), azonban külön mutatjuk ki azokat az ipari alcsoportokat a munkanélküliek között, amelyek legalább száz egységgel szerepeltek. Minthogy az alábbi táblákban az ipari fő- és alcsoportokat a számok helyettesítik, kulcsképen itt közöljük azokat.

1. Ipari főcsoportok:

- I. = Vas- és fémipar.
- II. = Gépgyártás és közlekedési eszközök gyártása, villamossági ipar, hangszeripar, műszerek, tudományos eszközök és tanszerek gyártása.
- III. = Kő-, föld-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar.
- IV. = Fa- és csontipar.
- V. = Bőr-, sörte-, szőr-, toll-, viaszosvászon- és ruggyantaipar.
- VI. = Fonó- és szövőipar.
- VII. = Ruházati ipar.
- VIII. = Papirosipar.
- IX. = Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása.
- X. = Vegyészeti ipar.
- XI. = Építőipar
- XII. = Sokszorosító- és műipar.
- XIII. = Szállodás-, vendéglős- és kávéipar, pálinkamérés; fürdők.
- XIV. = Egyéb ipari foglalkozások és iparosok az iparág megjelölése nélkül.

1. A száznál több egységgel szereplő ipari alcsoportok:

- I. 20 = Vasgyártás, vas- és acélöntés.
- 21 = Kovács.
- 30 = Épület- és műlakatosság.
- 35 = Rézhámoripar, rézművesség, bronz-, sárgarézöntő és egyéb fémipar.
- 39 = Bádóipar.
- II. 42 = Gép-, kazán- és hajógyártás, felszerelési tárgyak gyártása.
- 48 = Kocsigyártás.
- 49 = Elektrotechnikai cikkek gyártása.
- 55 = Orvosi és egyéb műszerek, tudományos eszközök és tanszerek gyártása.
- III. 62 = Kőek mechanikai munkálása.
- IV. 67 = Fűrészárúgyártás.
- 72 = Asztalosipar.
- VI. 101 = Kárpitos.
- VII. 102 = Szabóipar.
- 114 = Cipész, csizmadia.
- 119 = Mosás és vasalás.
- 120 = Borbélyipar.

- VIII. 123 = Könyvkötőipar.
IX. 124 = Malomipar.
125 = Sütőipar.
134 = Hentes.
135 = Mészáros.
XI. 170 = Építészeti.
172 = Kőműves.
173 = Ács.
177 = Szobafestő.
178 = Fényező és mázoló.
181 = Kővező és aszfaltozó.
182 = Gáz-, gőzfűtés- és vízvezetékberendező és szerelő.
XII. 188 = Nyomdaipar.
XIII. 193 = Vendéglős, szállodás és korcsmáros.
195 = Kávéházak, kávémerések, tejcsarnokok.

Ha a számlálás alkalmával felvett munkanélküliek számát *ipari csoportok* szerint vizsgáljuk, azt látjuk, hogy legerősebben van képviselve a vas- és fémipar, amelynek körében 5253 egyén (19·3%) volt munkanélkül. Ezt követi az építőipar 5040 emberrel (18·5%), a fa- és csontipar 2608 egyénnel (9·4%), a ruházati ipar, amelynek alkalmazottai közül 2341 (8·7%) volt munkanélkül. Elég tekintélyes a munkanélküliek száma a gépgyártás és a közlekedési eszközök gyártása, a villamossági ipar, a hangszeripar, a műszerek, tudományos eszközök és tanszerek gyártása terén is, ahol 2212 egyén, vagyis 8·1% volt munkanélkül. Az ételmezési ipar körében foglalkozók köréből már csak 1648, vagyis 6·1% nem talált foglalkozást, a szállodás-, vendéglős- és kávéipar alkalmazottai közül pedig még kevesebb, vagyis 1166 egyén (4·3%). Még kisebb arányszámmal van képviselve a többi iparág. Nevezetesen a kő-, föld-, agyag-, aszbeszt- és üvegiparra már csak 585 egyén (2·2%), a bőr-, sörte-, szőr-, toll-, viaszosvászon- és ruggyantaiparra 270 egyén (1·0%), a fonó- és szövőiparra 478 (1·8%), a papirosiparra 265 (1·0%), a vegyészeti iparra 390 (1·4%), a sokszorosítás és műiparra 649 (2·4%), az egyéb ipari foglalkozásokra 112 egyén, (vagyis 0·4%) esik.

Az ipar egyes főcsoportjaiban elfoglalt *tisztviselőket* (266) a főcsoportokon kívül külön csoportba összevonva dolgoztuk fel, mivel helyzetükre az egyes iparágak alig vannak döntő befolyással és a többi ipari alkalmazottak között feldolgozva, a munkásokra nézve eltolnák a valóságnak megfelelő képet.

A *kereskedelem* körében alkalmazottakra a munkanélküliek 8·3%-a esett, ami tekintettel ezen alkalmazásnak az ipari munkásokénál különben jóval nagyobb állandóságára, igen magas arány. Ebből a tisztviselőkre esik 1·3% (634), az utazókra és ügynökökre 0·2% (46), a segédekre

3·1% (846), a szakmunkásokra 0·3% (83), a szolgákra 1·3% (343), a napszámosokra 2·1% (581), s a tanoncokra 0·0% (összesen 7 eset).

Az egyéb foglalkozást folytató 1635 egyén közül (0·6%) háztartási munkás volt 2·6% (702) és napszámos külön megnevezés nélkül 3·4% (933).

A) Demográfiai adatok.

1. A munkanélküliek megoszlása nem szerint. (9. sz. tábla.)

A főváros területén felvett 20.624 munkanélküli között férfialkalmazott volt 18.027 és nőalkalmazott 2597, a szomszédos községekben pedig 5835 férfialkalmazottról dolgoztak fel számlálólapot, nőalkalmazottról 729 esetben vagyis összesen 6564 számlálólapot.

Az összes férfi munkanélküliek között ipari férfialkalmazott volt a fővárosban 86·1% (15.526), a szomszédos községekben 93·9% (5478), a női munkanélküliek közül pedig ipari alkalmazott volt 64·3% (1670) a fővárosban, illetve 83·5% (609) a vidéken. Kereskedelmi alkalmazott volt a fővárosban férfi 1698 (9·4%), nő 325 (12·5%); a környéken férfi 208 (3·6%) és nő 39 (5·4%). Az „egyéb“ címen felvett háztartási munkások és napszámosok k. m. n. között férfi volt a fővárosban 803 (4·5%), a környéken 149 (2·5%), s nő volt Budapesten 602 (23·2%), a vidéken pedig 81 (11·1%).

Nem szerint a férfiak közül legtöbb esett a fővárosban az I. iparcsoportra (20·9%), a XI-re (19·9%) és a IV-re (9·7%), a szomszédos községekben az I-re (22·6%), a XI-re (22·3%), a IV-re (13·6%), a II-re (13·4%), a nők közül a fővárosban a VII-re (20·2%), a XIII-ra (7·5%), a XII-re (6·4%), a IX-re (5·7%), a környéken a VII-re (16·4%), az I-re (10·6%), a IX-re (9·1%), a VI-ra (8·8%), a XI-re (6·9%), s a II-re (6·4%).

Az alkalmazás minőségét tekintve a kereskedelembe (l. 9. sz. tábla) a férfiak közül a fővárosban legtöbb volt a kereskedő segéd (3·8%); sorrendben következtek a napszámosok (2·1%), a szolgák (1·7%) és tisztviselők 1·2%; tanoncot csak egyet vettek fel. A környéken legtöbben voltak a napszámosok (1·4%), majd a segédek (1·2%), a szolgák (0·7%), s a tisztviselők 0·2%. A nők között a fővárosban legtöbb volt a tisztviselő és napszámos (mindkettő 4·4%) és a segédek (3·6%). Ugyanígy alakul a sorrendi kép a vidéken felvett női kereskedelmi alkalmazottak között is t. i. napszámos (2·5%), tisztviselő (2·3%) és segéd (0·6%).

Az „egyéb“ címen felsoroltak közül általában férfi volt a fővárosban 4·5%, nő 23·2% s a környéken férfi 2·5% és nő 11·1%. Még pedig háztartási munkás volt a férfiak között a fővárosban 0·8%, a környéken

0·3%, a nők között Budapesten 18·8% s a szomszédos községekben 6·9%. Ebből a szembeállításból arra lehet következtetni, hogy a fővárosban aránylag jóval nagyobb felesleg van házi cselédekben, mint a vidéken.

A külön megnevezés nélküli napszamosokból a fővárosban férfi volt 3·7%, a környéken 2·2% és nő volt 4·4% illetve vidéken 4·2%.

2. A honosság. (10. sz. tábla.)

A fővárosi felvétel szerint magyar honos volt 16·832 vagyis 81·6%; ebből férfialkalmazott volt 14·766 s nőalkalmazott 2066. Valamivel rosszabb a magyar honosság aránya a szomszédos községekben, ahol a felvétel adatai szerint csak 80·9% (5313 egyén) volt magyar honos. Osztrák honos volt a fővárosban 445 egyén (2·2%) és pedig 399 férfi és 46 nő, a szomszédos községekben 79 egyén (1·2%), akik közül csak 2 volt nő. Egyéb külföldi honosságú volt a főváros területén 216 (1·0%) alkalmazott (ebből 14 nő) s a felvételbe bevont szomszédos községekben 65 egyén (1·0%), akik közül 8 volt nő. A honossága nem volt megállapítható, illetve az idetartozó rovatot a felvevő közegek nem tartották szükségesnek kitölteni Budapesten 3131 esetben (15·2%), amelyek között 471 nőalkalmazott volt, a környéken pedig 1107 esetben (16·9%) és pedig 965 férfi és 142 nőalkalmazott esetében.

Iparágak szerint legtöbb volt általában véve az osztrák honos a XI. ipari főcsoportban (103), ebből 99 férfi, s legkevesebb a XIV-ben (1). Az egyéb külföldi honosok között legerősebben volt képviselve az I. ipari főcsoport (53 egyénnel) ebből 52 férfi és a XI. főcsoport (45 egyénnel) ebből 42 férfi). ¹⁾

¹⁾ Az 1910. évi népszámlálásnak a fővárosban ide vonatkozólag teljesebb felvétele nem kelti azt a benyomást, mintha a honosság tekintetében akkor a mostaninál lényegesebb eltérés mutatkozott volna; akkor is az építőipar vezetett az idegen honos munkanélküliek között.

A munkanélküli férfi ipari alkalmazottak megoszlása honosság szerint 1910-ben a népszámlálás adatai alapján.

Ipari főcsoportok megnevezése	Magyar	Osztrák	Német	Olasz	Egyéb	Összesen
I.	1.920	78	6	1	28	2.033
II.	492	27	2	—	7	528
III.	112	7	2	4	—	125
IV.	841	24	1	1	19	886
V.	79	11	—	—	1	91
VI.	157	6	—	—	5	168
VII.	1.865	60	1	—	13	1.939
VIII.	81	2	—	—	2	85
IX.	963	34	—	—	7	1.004
X.	2	—	—	—	—	2
XI.	2.828	128	9	7	9	2.981
XII.	310	19	2	1	1	333
XIII.	1.260	25	1	—	17	1.303
XIV.	77	—	—	—	—	77
Összesen	10.987	421	24	14	109	11.555
%	95·2	3·6	0·2	0·1	0·9	100·0

10. sz. tábla.

A munkanélküliek megoszlása honosság és az alkalmazás minősége szerint.

	a) I p a r																		b) Kereskedelem										c) Egyéb					Együtt					
																								Házatási munkások					Napszámosok										
																								Össze- sen					Össze- sen										
																			Tisztviselő					Tanonc					abs.					abs.					%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33							
I. A főváros területén.																																							
a) Összesen.																																							
Honosság	3231	1108	302	1481	1071	281	1578	187	1049	140	2903	467	901	441	197	14	066	81	8	276	33	662	65	247	386	51074	82	7	511	581	1092	77	7	16	832	81	6		
Magyar honos	49	33	13	27	9	11	37	4	61	20	103	14	13	1	2	397	2	3	6	—	6	1	2	11	—	26	1	3	11	11	22	1	6	445	2	2			
Osztrák	53	13	4	17	2	2	18	5	19	3	45	2	6	—	2	191	1	1	—	7	1	1	5	84	1	12	0	6	6	7	13	0	9	216	1	0			
Egyéb külföldi	523	229	70	258	23	40	306	33	196	25	547	77	169	14	32	2542	14	8	50	10	98	12	56	84	1	311	15	4	104	174	278	19	8	3	131	15	2		
Ismeretlen honos	3856	1383	889	1783	141	334	1859	229	1325	188	6688	560	1089	59	233	17	196	100	333	43	773	79	306	483	6	2023	100	632	773	1405	100	6	2023	100	6	2023	100	6	
Összesen	3161	1047	278	1448	97	212	1151	109	934	94	2021	337	741	39	170	12	739	82	1	179	33	582	63	247	204	51403	82	61	121	503	624	77	7	14	766	81	9		
Magyar honos	47	33	12	27	9	11	31	4	58	17	99	11	10	1	2	372	2	4	5	—	4	1	2	6	—	18	1	1	—	9	9	1	1	399	2	2			
Osztrák	52	13	3	17	2	2	16	4	19	3	42	2	5	—	2	182	1	2	1	—	7	1	1	2	—	12	0	8	1	7	8	1	0	202	1	1			
Egyéb külföldi	512	214	57	248	23	28	215	13	166	19	524	43	138	9	24	2233	14	3	33	10	96	12	56	67	1	265	15	5	22	140	162	20	2	2	660	14	8		
Ismeretlen honos	3772	1307	850	1740	131	253	1413	130	1177	133	6586	593	894	49	198	15	526	100	218	43	679	77	306	369	6	1698	100	144	659	803	100	6	1698	100	6	1698	100	6	
Összesen	3161	1047	278	1448	97	212	1151	109	934	94	2021	337	741	39	170	12	739	82	1	179	33	582	63	247	204	51403	82	61	121	503	624	77	7	14	766	81	9		
b) Ebből férfi.																																							
II. A szomszédos körzetek területén.																																							
a) Összesen.																																							
Honosság	1129	660	167	692	96	129	327	30	252	163	1074	76	64	41	28	4	928	81	0	27	2	60	4	28	73	1	195	79	0	55	135	190	82	6	5	313	80	9	
Magyar honos	25	5	5	5	1	1	4	—	7	3	14	2	1	—	—	—	73	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	4	1	7	79	1	2		
Osztrák	19	4	2	7	1	2	4	—	3	3	14	1	—	2	1	63	1	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Egyéb külföldi	224	160	22	121	31	12	67	6	61	33	250	10	12	10	4	1	023	16	8	4	1	12	9	22	1	48	19	4	13	23	36	15	7	1	107	16	9		
Ismeretlen honos	1397	829	196	825	129	144	402	36	323	202	1352	89	77	53	33	6	087	100	31	3	73	4	37	98	1	247	100	70	160	230	100	6	247	100	6	247	100	6	
Összesen	1075	627	152	673	73	70	234	11	108	129	1036	62	53	36	20	4	449	81	2	12	2	57	4	28	55	1	159	76	4	16	112	128	85	9	4	736	81	2	
Magyar honos	25	5	5	5	1	1	4	—	7	3	14	2	1	—	—	—	73	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	4	1	7	79	1	3		
Osztrák	18	4	2	6	—	2	2	—	3	3	12	1	—	1	1	55	1	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Egyéb külföldi	202	146	22	110	26	7	42	3	49	28	240	5	10	8	3	901	16	5	2	1	11	9	22	1	45	21	6	4	15	19	12	8	4	965	16	5			
Ismeretlen honos	1320	782	181	794	100	80	282	14	257	163	1302	70	64	45	24	5	478	100	14	3	69	4	37	80	1	208	100	20	129	149	100	6	208	100	6	208	100	6	
Összesen	1075	627	152	673	73	70	234	11	108	129	1036	62	53	36	20	4	449	81	2	12	2	57	4	28	55	1	159	76	4	16	112	128	85	9	4	736	81	2	

3. A lakóhely. (11. sz. tábla.)

A megszámlált 27.188 munkanélküliből a legtöbb esett a főváros területére (20.624 egyén 76·0%). Csökkenő sorrendben követték: Erzsébetfalva (1188, 4·5%), Kispest (1094, 4·1%), Újpest (1087, 4·0%), Rákospalota (619, 2·3%), Budafok (522, 1·9%), Csepel 454, 1·7%), Soroksár (364, 1·3%), Pestújhely (192, 0·7%), Pestszentlőrinc (154, 0·6%), Cinkota (143, 0·5%). Rákosszentmihály (117, 0·4%), Rákoskeresztúr (93, 0·3%), Rákoscsaba (71, 0·3%), Nagytétény (82, 0·3%), Budakeszi (64, 0·2%), Pécel (67, 0·2%), Pesthidegkút (35, 0·1%), Törökbálint (34, 0·1%), Albertfalva (28), Csömör (16, 0·1%), Budaörs (12), Rákosliget (10), Kistétény (2).

Nem szerint a községek sorrendje körülbelül azonos és a eltolódások akkor is alig számbavehetők, ha a sorrendet a három fő foglalkozási kategórián belül vizsgáljuk.

4. A fővárosi munkanélküliek megoszlása az egyes kerületek között. (12. sz. tábla.)

Legtöbb munkanélküli esik általában a VIII. kerületre (5032, 24·4%), ezt követi a VII. kerület (4555, 22·1%), a VI. (4320, 20·9%), a IX. (2170, 10·5%), az V. (1125, 5·5%), a III. (1030, 5·0%), a X. (890, 4·3%), az I. (744, 3·6%), a II. (514, 2·5%) s utolsó helyen áll a IV. kerület 244 egyénnel (1·2%).

Ha a munkanélküliek számát az egyes kerületek (kiigazított) népszámaához viszonyítjuk, akkor a fenti sorrendtől és a kerületek népszám szerinti sorrendjétől még inkább eltérő egymásutánt kapunk, amely azonban a kerületek proletár jellegének többé-kevésbé (VIII., VI., VII., IX., III., V., X., II., IV., I.) megfelel. A lakosság és munkanélküliek megoszlása ugyanis kerületek szerint volt:

Kerület	Népesség	Munkanélküliek száma	100 lakóra esik munkanélküli
I.	82.835	744	0·9
II.	43.715	514	1·2
III.	54.362	1.030	1·9
IV.	25.268	244	1·0
V.	67.696	1.125	1·7
VI.	164.000	4.320	2·6
VII.	189.921	4.555	2·4
VIII.	158.625	5.032	3·2
IX.	95.973	2.170	2·3
X.	58.330	890	1·5
Összesen . . .	940.725	20.624	2·2

Nem szerint legtöbb volt a munkanélküli a férfiak között a VIII-ban (24·6%) s ezt követte sorban a VII. (22·5%), a VI. (20·7%), a IX. (9·9%), az V. (5·4%), a III. (5·1%), a X. (4·3%), az I. (3·8%), a II. (2·5%) és a IV. kerület (1·2%).

A munkanélküliek megoszlása

A város illetve község neve	a) I p a r															Tisz- viselő	Összesen	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	abs.		%	
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		17	18
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
a) Ö s s z e s e n																		
Budapest	3.856	1.383	389	1.783	141	334	1.939	229	1.325	188	3.688	560	1.089	59	233	17.196	73.9	
Újpest	181	91	13	192	66	34	80	1	62	29	180	29	7	18	11	994	4.3	
Rákospalota	149	111	10	74	8	20	42	7	13	10	95	10	8	6	5	568	2.4	
Pestújhely	30	14	12	10	6	3	14	3	10	4	62	1	3	—	2	174	0.8	
Rákosszentmihály	23	14	6	16	—	3	3	—	4	1	36	—	1	—	3	110	0.5	
Rákosszaba-újtelep	7	10	2	9	—	2	7	1	4	—	24	1	—	—	—	67	0.3	
Rákosliget	1	2	1	—	—	—	2	—	1	—	1	—	—	—	—	8	0.0	
Cinkota	20	15	4	22	3	—	5	2	12	1	41	2	2	—	—	123	0.6	
Csömör	5	1	—	6	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	—	16	0.1	
Rákoskeresztúr	13	12	7	7	—	—	2	—	12	1	31	—	3	—	—	88	0.4	
Pécel	15	6	2	8	—	—	2	—	2	—	15	—	2	—	2	54	0.2	
Pestszentlőrinc	24	25	4	26	—	4	10	—	11	1	27	3	5	—	1	141	0.6	
Kispest	211	148	40	130	8	21	74	5	32	16	265	17	20	7	4	998	4.3	
Erzsébetfalva	245	107	40	120	12	28	75	13	101	56	253	20	11	10	3	1.094	4.7	
Soroksár	67	55	18	45	4	12	12	1	19	27	86	—	2	3	—	351	1.5	
Dunaharaszti	13	8	14	11	—	2	10	1	4	5	32	—	1	—	1	102	0.4	
Csepel	264	27	1	18	16	3	10	1	10	44	44	—	1	7	—	446	1.9	
Albertfalva	3	1	—	5	1	1	4	—	3	—	6	—	—	1	1	26	0.1	
Budafok	102	163	11	115	5	9	40	1	15	5	34	2	2	1	—	505	2.2	
Kistétény	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nagyttény	11	8	—	6	—	1	4	—	1	2	36	2	7	—	—	78	0.3	
Törökbálint	9	3	4	1	—	1	1	—	—	—	15	—	—	—	—	34	0.1	
Budaörs	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	7	—	—	—	—	10	0.0	
Budakeszi	3	1	3	2	—	—	3	—	3	—	46	1	1	—	—	63	0.3	
Pest-hidegkút	1	5	4	2	—	—	1	—	3	—	13	1	1	—	—	31	0.1	
Összesen	5.253	2.212	585	2.608	270	478	2.341	265	1.648	390	5.040	649	1.166	112	266	23.283	100.0	
b) E b b ő l f é r f i																		
Budapest	3.772	1.307	350	1.740	131	253	1.413	130	1.177	133	3.586	393	894	49	198	15.526	73.9	
Újpest	173	64	13	181	64	16	57	—	58	24	171	26	7	15	9	878	4.2	
Rákospalota	146	106	10	73	8	8	28	2	12	10	94	7	8	5	3	520	2.5	
Pestújhely	27	14	11	10	5	3	9	1	9	2	58	1	2	—	—	152	0.7	
Rákosszentmihály	23	14	6	16	—	3	3	—	4	1	36	—	1	—	3	110	0.5	
Rákosszaba-újtelep	6	10	2	8	—	2	5	—	4	—	24	1	—	—	—	62	0.3	
Rákosliget	1	2	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	6	0.0	
Cinkota	20	15	3	22	3	—	4	2	11	1	41	2	2	—	—	126	0.6	
Csömör	5	1	—	6	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	—	16	0.1	
Rákoskeresztúr	13	12	4	7	—	—	2	—	12	—	28	—	3	—	—	81	0.4	
Pécel	15	6	2	8	—	—	1	—	1	—	15	—	2	—	1	51	0.2	
Pestszentlőrinc	24	25	3	23	—	2	7	—	8	1	25	3	5	—	1	127	0.6	
Kispest	199	139	36	121	4	9	49	3	23	11	248	12	16	5	3	878	4.2	
Erzsébetfalva	222	104	36	119	6	15	46	4	66	47	244	12	7	10	2	940	4.5	
Soroksár	65	54	18	42	4	9	10	1	11	22	86	—	2	2	—	326	1.6	
Dunaharaszti	12	7	14	11	—	1	5	1	2	4	32	—	1	—	1	91	0.4	
Csepel	244	27	1	18	—	2	10	—	9	34	44	—	1	6	—	396	1.9	
Albertfalva	3	1	—	5	1	1	3	—	3	—	3	—	—	1	1	22	0.1	
Budafok	101	163	11	115	5	7	38	—	15	4	32	2	1	1	—	495	2.4	
Kistétény	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nagyttény	9	8	—	6	—	1	1	—	1	2	36	2	4	—	—	70	0.3	
Törökbálint	8	3	3	1	—	1	1	—	—	—	15	—	—	—	—	32	0.2	
Budaörs	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	7	—	—	—	—	10	0.0	
Budakeszi	3	1	3	—	—	—	1	—	3	—	46	1	1	—	—	59	0.3	
Pest-hidegkút	1	4	4	2	—	—	1	—	3	—	13	1	1	—	—	30	0.1	
Összesen	5.092	2.089	531	2.534	231	333	1.695	141	1.434	296	4.888	463	958	94	222	21.004	100.0	

lakóhely szerint.

II. sz. tábla.

b) Kereskedelem										c) Egyéb				Együtt		A város illetve község neve
Tiszt- viselő	Utazó ügynök	Segéd	Szak- munkás	Szolga	Nap- számos	Tanonc	Összesen		Házart- munká- sok	Napszá- mosok	Összesen		Együtt			
19	20	21	22	23	24	25	abs.	%	26	28	abs.	%	32	33	34	
a) Összesen																
333	43	773	79	306	483	6	2.023	89-0	632	773	1.405	85-9	20.624	76-0	Budapest	
8	—	22	—	7	18	—	55	2-4	5	33	38	2-3	1.087	4-0	Újpest	
6	—	3	—	5	5	1	20	0-9	6	25	31	1-9	619	2-3	Rákospalota	
—	—	3	—	5	4	—	12	0-5	2	4	6	0-4	192	0-7	Pestújhely	
—	—	1	—	2	2	—	5	0-2	—	2	2	0-1	117	0-4	Rákosszentmihály	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	4	0-2	71	0-3	Rákosszentmihály	
—	1	—	—	—	—	—	1	0-0	1	—	1	0-1	10	0-0	Rákosliget	
1	—	3	—	1	2	—	7	0-3	3	4	7	0-4	143	0-5	Cinkota	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	0-1	Csömör	
—	—	—	—	—	2	—	2	0-1	—	3	3	0-2	93	0-3	Rákosszentmihály	
2	—	2	—	—	—	—	4	0-2	7	2	9	0-6	67	0-2	Pécel	
—	—	4	—	—	2	—	6	0-3	3	4	7	0-4	154	0-6	Pestszentlőrinc	
10	1	14	1	5	20	—	51	2-3	17	28	45	2-8	1.094	4-1	Kispest	
4	1	17	1	7	26	—	56	2-5	8	30	38	2-3	1.188	4-5	Erzsébetfalva	
—	—	1	—	2	5	—	8	0-4	1	4	5	0-3	364	1-3	Soroksár	
—	—	1	—	—	1	—	2	0-1	4	8	12	0-8	116	0-4	Dunaharaszti	
—	—	1	—	1	2	—	4	0-2	2	2	4	0-2	454	1-7	Csepel	
—	—	—	—	—	1	—	1	0-0	—	1	1	0-1	28	0-0	Albertfalva	
—	—	—	2	1	6	—	9	0-4	3	5	8	0-5	522	1-9	Budafok	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	0-1	2	0-0	Kistétény	
—	—	1	—	1	2	—	4	0-2	—	—	—	—	82	0-3	Nagyttény	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34	0-1	Törökbálint	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	0-1	12	0-0	Budaörs	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	0-1	64	0-2	Budakeszi	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4	0-2	35	0-1	Pest-hidegkút	
364	46	846	83	343	581	7	2.270	100-0	701	934	1.635	100-0	27.188	100-0	Összesen	
b) Ebből férfi																
218	43	679	77	306	369	6	1.698	89-1	144	659	803	84-5	18.027	75-5	Budapest	
4	—	21	—	7	15	—	47	2-5	—	28	28	2-9	953	4-0	Újpest	
3	—	3	—	5	3	1	15	0-8	2	21	23	2-4	558	2-3	Rákospalota	
—	—	3	—	5	2	—	10	0-5	1	3	4	0-4	166	0-7	Pestújhely	
—	—	1	—	2	2	—	5	0-3	—	2	2	0-2	117	0-5	Rákosszentmihály	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	0-3	65	0-3	Rákosszentmihály	
—	1	—	—	—	—	—	1	0-0	—	—	—	—	7	0-0	Rákosliget	
—	—	3	—	1	1	—	5	0-3	—	4	4	0-4	135	0-6	Cinkota	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	0-1	Csömör	
—	—	—	—	—	2	—	2	0-1	—	2	2	0-2	85	0-4	Rákosszentmihály	
2	—	2	—	—	—	—	4	0-2	—	2	2	0-2	57	0-2	Pécel	
—	—	2	—	—	2	—	4	0-2	1	4	5	0-5	136	0-6	Pestszentlőrinc	
5	1	13	1	5	16	—	41	2-2	5	21	26	2-8	945	4-0	Kispest	
—	1	17	1	7	21	—	47	2-5	2	19	21	2-3	1.008	4-2	Erzsébetfalva	
—	—	1	—	2	5	—	8	0-4	—	4	4	0-4	338	1-4	Soroksár	
—	—	1	—	—	1	—	2	0-1	2	6	8	0-8	101	0-4	Dunaharaszti	
—	—	1	—	1	1	—	3	0-1	2	2	4	0-4	403	1-7	Csepel	
—	—	—	—	—	1	—	1	0-0	—	—	—	—	23	0-1	Albertfalva	
—	—	—	2	1	6	—	9	0-5	1	5	6	0-6	510	2-1	Budafok	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Kistétény	
—	—	1	—	1	2	—	4	0-2	—	—	—	—	74	0-3	Nagyttény	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	0-2	Törökbálint	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	0-2	12	0-0	Budaörs	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	0-1	60	0-3	Budakeszi	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4	0-4	34	0-1	Pest-hidegkút	
232	46	748	81	343	449	7	1.906	100-0	164	788	952	100-0	23.862	100-0	Összesen	

12. sz. tábla.

A munkanélküliek megoszlása a főváros területén kerültek szerint.

Foglalkozási csoportok	a) Férfi										b) Nő										c) Együtt																		
	kerületben										kerületben										kerületben																		
	I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X.	Összesen	abs.	%	I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X.	Összesen	abs.	%	I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X.	Összesen	abs.	%																											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37			
A) Ipar.																																							
I.	102	98	225	22	285	907	681	871	306	275	3772	20*	4	1	1	6	36	10	15	6	5	84	3	4	102	102	102	226	23	291	943	691	886	312	280	3856	18*		
II.	40	41	94	8	109	349	217	294	112	43	1307	7*	2	5	9	7	22	11	9	4	7	76	2*	42	103	8	116	371	228	303	116	50	1383	6*	3856	18*			
III.	10	14	47	4	14	75	69	76	19	22	350	1*	1	1	1	11	2	4	5	8	39	1*	10	14	55	4	15	86	71	80	24	30	389	1*	3856	18*			
IV.	49	38	62	10	93	317	405	491	184	91	1740	9*	1	1	1	8	11	5	12	4	4	43	1*	49	39	63	10	101	328	410	503	188	92	141	0*	3856	18*		
V.	3	3	5	3	5	10	30	53	13	6	131	0*	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	10	0*	4	3	5	3	5	10	31	57	14	9	141	0*	3856	18*	
VI.	17	4	29	8	8	42	84	125	12	25	253	1*	2	3	21	15	12	12	9	3	81	3	81	3	81	3	81	3	81	3	81	3	81	3	81	3	334	1*	
VII.	53	31	43	20	53	238	436	393	121	25	1413	7*	16	17	29	3	16	95	145	58	23	526	20*	69	48	72	23	66	333	581	517	179	48	1939	9*	334	1*		
VIII.	12	8	4	1	9	22	35	26	9	4	130	0*	3	2	1	5	1	5	25	8	34	55	14	148	5*	26	13	54	9	66	214	246	336	286	75	1325	6*	334	1*
IX.	25	13	49	8	61	189	238	302	231	61	1177	6*	1	1	1	1	1	1	1	1	15	4	99	3	55	2	1	16	51	47	53	23	8	229	1*	334	1*		
X.	3	3	13	1	2	9	15	25	58	4	133	0*	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	55	2	5	1	4	26	19	36	73	10	188	0*	334	1*			
XI.	230	111	221	34	145	696	752	917	342	138	3586	19*	1	1	9	3	35	12	27	10	4	102	3	423	112	230	34	148	731	764	944	352	142	3688	18*	334	1*		
XII.	19	18	13	5	20	90	87	90	38	13	393	2*	4	1	8	16	50	19	39	19	2	167	0*	30	22	21	6	36	140	106	129	57	13	500	2*	334	1*		
XIII.	21	22	13	39	28	152	297	242	68	12	894	5*	4	1	2	7	40	49	65	21	2	195	7*	25	23	15	43	35	192	346	307	89	14	1089	5*	334	1*		
XIV.	1	1	7	1	1	14	11	12	1	3	49	0*	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	10	0*	1	1	9	2	17	52	60	49	20	3	233	1*	334	1*	
Tisztviselő	abs.	595	414	833	157	848	3152	3406	3579	1531	711	15526	86*	42	38	97	10	83	399	802	890	225	84	1670	61*	437	482	930	167	931	1551	1308	4269	1756	795	17196	88*	334	1*
Összesen	%	3*	2*	5*	1*	5*	20*	21*	25*	9*	4*	100%	—	2*	2*	5*	0*	5*	23*	18*	23*	13*	5*	100%	—	3*	2*	5*	1*	5*	20*	21*	24*	10*	4*	100%	—	334	1*
B) Kereskedelem.																																							
Tisztviselő	9	3	7	4	10	52	79	32	20	2	216	1*	3	4	—	6	20	34	30	15	3	115	4*	12	7	7	4	16	72	113	62	35	5	333	1*	334	1*		
Utazó, ügynök	—	—	—	—	—	2	11	19	10	1	43	0*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	333	1*	
Szakkutatók	19	5	9	19	31	126	272	138	45	15	679	3*	7	3	1	2	6	14	27	21	8	5	94	3*	26	8	10	21	37	140	269	159	53	20	773	3*	334	1*	
Szolgálat	9	5	8	15	15	88	63	63	36	10	369	1*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79	0*	
Napszámos	12	11	7	13	30	104	49	90	53	10	369	1*	2	1	3	7	18	23	23	30	7	114	4*	14	4	10	3	37	122	72	113	83	17	483	2*	334	1*		
Tanonc	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	0*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	0*	
Összesen	abs.	49	25	33	40	94	400	503	354	167	33	1698	9*	12	8	4	2	19	62	84	74	55	15	325	12*	61	33	37	12	113	452	587	428	222	48	3023	9*	334	1*
%	2*	1*	1*	2*	5*	23*	29*	20*	9*	1*	100%	—	3*	2*	1*	0*	5*	16*	25*	22*	16*	4*	100%	—	3*	2*	1*	1*	5*	22*	29*	21*	11*	2*	100%	—	334	1*	
C) Egyéb.																																							
Házartási munkások	7	4	2	8	3	33	31	35	18	3	144	0*	11	7	11	16	44	106	95	112	79	7	488	18*	18	11	13	24	47	139	126	147	97	10	632	3*	334	1*	
Napszámosok	26	13	43	9	31	145	124	165	73	30	659	3*	2	5	7	2	3	33	10	23	22	7	114	4*	28	18	50	11	34	178	134	188	95	37	773	3*	334	1*	
Összesen	abs.	33	17	45	17	34	178	155	200	91	803	4*	18	12	18	18	47	139	105	135	101	14	602	23*	46	29	63	35	81	317	260	335	192	47	1405	6*	334	1*	
%	4*	2*	5*	2*	4*	22*	19*	25*	11*	4*	100%	—	2*	2*	3*	3*	7*	23*	17*	22*	16*	2*	100%	—	3*	2*	4*	2*	5*	22*	18*	23*	13*	3*	100%	—	334	1*	
Főösszeg	abs.	677	456	911	214	976	730	4064	1433	1789	777	18 027	100*	67	58	119	30	119	590	491	599	381	113	2367	100*	744	514	1030	214	1125	1320	1555	5032	2170	890	23624	100%	334	1*
%	3*	2*	5*	1*	5*	20*	22*	24*	9*	4*	100%	—	2*	2*	4*	1*	5*	22*	18*	23*	14*	4*	100%	—	3*	2*	5*	1*	5*	20*	22*	24*	10*	4*	100%	—	334	1*	

A nők között legtöbb munkanélkülit vettek fel a számlálóbiztosok a VIII. kerületben (23·1%), a VI-ban (22·7%), a VII-ben (18·9%), a IX-ben (14·7%), az V-ben (5·7%), A többi kerület közül a III-ra 4·6%, a X-re 4·4%, az I-re 2·6%, a II-re 2·2% s a IV-re 1·1% nő esett.

A következőkben adatainkat a legtöbb szempontból a fővárosban és a szomszédos községekben talált állapot szerint külön-külön mutatjuk be, mivel a feldolgozás így történt, és a két adatnak esetleges összesítését az olvasóra bizzuk.

5. A tartózkodási idő a fővárosban. (13. és 14. sz. tábla.)

Annak a megítélésére, hogy a munkanélküliek *mióta laktak* a fővárosban és környékén, mennyiben költöztek nevezetesen közvetlenül a munkanélküliség hatása alatt a fővárosba, szolgálunk a következő adatok: A számlálás alkalmával felvett összes munkanélküliek közül egy hónapnál rövidebb idő óta tartózkodott lakóhelyén 1230 (4·6%), 1—6 hónapja 2393 (8·8%), 6—12 hónapja 1560 (5·8%), 1—2 éve 6·9%, 2—3 éve 4·5% és 3 évnél hosszabb ideje 18.509 egyén, vagyis 68%.

Közel hasonló az eloszlás, ha a főváros területén felvett munkanélküliek tartózkodási tartamát külön vizsgáljuk. A fővárosban 14 napnál rövidebb ideig tartózkodott 504 munkanélküli, tehát 2·5%, ebből 472 férfi; 3—4 hétig 511 egyén, tehát 2·5%, ebből 469 férfi. 1—6 hónapig 8·4%, tehát 1719 egyén, ebből 1524 férfi; 6 hónaptól 1 évig 1012 egyén (4·9%), ebből 911 férfi; 1 évnél hosszabb ideig lakott a fővárosban a munkanélküliek 80·2%-a, vagyis 16.562 egyén, akik között 14.342 férfi alkalmazott volt.¹⁾

¹⁾ Valamelyest kedvezőlenebb volt a munkanélkülieknek a tartózkodás tartama szerinti való megoszlása a fővárosban 1910-ben:

A munkanélküli férfi ipari alkalmazottak megoszlása a tartózkodás tartama szerint a fővárosban a népszámlálás adatai szerint.

Ipari főcsoportok megnevezése	15 napnál kevesebb idő óta	15—20 nap óta	1—5	6—12	1	2	3	4	5	5 évnél hosszabb idő óta	Összesen
	h ó ó t a				é v ó t a						
I.	87	24	259	119	161	138	88	72	62	1.023	2.033
II.	12	5	57	22	34	25	25	20	17	311	528
III.	—	—	15	7	8	10	8	6	4	67	125
IV.	25	10	125	56	81	72	48	42	20	407	886
V.	4	—	21	3	6	5	6	2	1	43	91
VI.	2	1	21	11	7	10	6	4	4	102	168
VII.	72	28	320	117	175	112	99	72	72	872	1.939
VIII.	3	2	15	4	3	4	1	4	2	47	85
IX.	38	20	127	53	85	62	55	35	45	484	1.004
X.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	2
XI.	53	23	334	183	202	177	142	104	52	1.711	2.981
XII.	3	2	26	5	12	16	6	3	8	252	333
XIII.	44	14	143	63	97	83	60	42	30	727	1.303
XIV.	—	1	10	1	5	5	2	2	1	50	77
Összesen . . .	343	130	1.474	644	876	719	546	408	318	6.097	11.555
% . . .	3·0	1·1	12·7	5·6	7·6	6·2	4·7	3·5	2·8	52·8	100·0

13. sz. tábla.

A munkanélküliek megoszlása a lakóhelyen való tartózkodás tartama szerint a fővárosban.

Foglalkozási csoportok		Hány munkanélküli tartózkodott megszkizitás nélkül lakóhelyén																		Összesen				
		1-7	8-14	15 napnál		1-2	2-3	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11 napnál	1-2	2-3	3		Ismeretlen			
		napig		h ó n a p i g																		é v i g		
		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19			20		
I		54	25	81	68	53	47	40	42	41	30	24	18	22	45	256	158	2.787	65	3.856				
A) Ipar	II.	19	9	27	16	10	3	22	17	18	8	6	13	1	74	80	1.028	21	1.383					
	III.	4	2	6	4	4	5	6	3	2	3	2	4	4	18	13	302	4	389					
	IV.	19	13	40	34	22	13	26	20	30	21	14	13	19	92	101	1.258	22	1.783					
	V.	1	—	3	3	4	1	4	3	3	2	1	—	1	2	7	97	2	141					
	VI.	3	4	2	2	2	—	2	3	6	7	—	1	4	5	21	5	262	5	334				
	VII.	31	16	38	34	27	15	38	23	38	26	9	13	10	25	159	67	1.353	17	1.939				
	VIII.	—	—	—	—	5	3	1	2	—	—	—	—	1	2	11	4	193	2	229				
	IX.	26	15	33	28	27	19	21	25	21	14	5	12	16	16	71	59	898	19	1.325				
	X.	—	—	—	—	4	3	—	2	4	1	2	1	—	1	6	22	11	126	2	188			
	XI.	65	28	99	57	32	28	56	37	34	29	10	9	17	29	156	155	2.774	73	3.688				
	XII.	—	1	6	5	7	4	8	4	6	5	—	1	—	2	14	18	472	7	560				
	XIII.	8	13	14	17	15	19	8	12	14	6	3	4	9	66	31	841	2	1.089					
	XIV.	5	—	2	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	4	43	1	59				
	Tisztviselő		3	1	7	7	7	4	1	3	2	3	1	1	—	18	7	165	—	233				
Összesen		238	128	365	289	218	161	236	195	215	166	81	113	163	986	720	12.539	242	17.196					
B) Kereskedelem	Tisztviselő	1	4	0	7	2	1	17	1	3	0	9	1	1	1	1	1	5	7	4				
	Utazó, ügynök	—	—	1	—	1	—	—	36	—	—	1	—	—	3	1	15	12	98	7				
	Segéd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	1				
	Szaktunika	12	11	35	37	99	16	27	10	16	12	6	1	3	16	70	24	371	17	773				
	Szolga	1	4	1	1	3	1	—	—	1	4	2	—	—	—	3	8	54	—	79				
	Napszamos	1	4	—	3	1	—	2	7	7	1	1	—	—	1	18	13	236	10	306				
	Tanonc	2	1	7	4	5	3	9	8	9	5	1	3	7	3	36	19	358	3	483				
	Összesen	15	18	50	38	272	63	41	30	37	28	9	4	16	20	148	78	1.123	38	2.023				
	Háztartási munkások	0	7	0	9	2	5	19	13	4	3	1	20	1	5	18	14	0	4	0	2			
	Napszamosok	15	3	25	16	16	8	16	17	14	10	7	2	4	6	52	38	383	—	632				
	Összesen	54	33	71	44	22	14	10	13	9	10	1	4	4	8	39	25	376	36	773				
	Összesen	69	36	96	60	38	22	26	30	23	20	8	6	8	14	91	63	759	36	1.405				
	Összesen	49	26	68	43	27	16	18	21	16	14	0	6	0	10	6	5	45	54	26	100			
	Összesen	322	182	511	387	528	246	303	255	275	214	98	91	187	197	1.220	861	14.481	316	20.624				
Összesen	1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2	1				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0	5	9	4	2				
Főösszeg		1	6	0	9	2	5	19	2	6	1	2	1	3	1	0								

14. sz. tábla.

A munkanélküliek megoszlása a lakóhelyen való tartózkodás tartama szerint a szomszédos községekben.

Foglalkozási csoportok		Hány munkanélküli tartózkodott megszakítás nélkül lakóhelyén																			Összesen	
		1-7	8-14	15-40	1	1-2	2-3	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-től	1	1-2	2-3	3-		ismeretlen
		napig	h ó n a p i g													é v i g						
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19		
I		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
a) Összesen																						
A) Ipar	I.	9	2	12	40	30	9	29	22	19	18	10	11	38	8	147	81	901	11	1.397		
	II.	10	3	14	11	13	12	22	11	15	15	4	4	12	22	99	42	515	5	829		
	III.	2	1	4	4	1	4	2	2	2	8	—	3	3	3	21	11	122	2	196		
	IV.	3	1	15	10	38	6	16	7	9	18	8	9	14	15	93	39	515	9	825		
	V.	2	—	2	1	2	—	1	1	1	5	6	2	1	2	22	6	75	1	129		
	VI.	1	—	3	4	1	1	2	2	1	2	—	1	—	1	17	6	96	6	144		
	VII.	2	1	12	10	12	9	16	9	7	8	4	—	4	8	42	29	227	2	402		
	VIII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	2	24	—	36		
	IX.	6	2	6	12	54	5	12	10	3	7	2	2	2	8	7	28	15	136	8	323	
	X.	1	—	6	1	3	2	3	3	3	4	4	2	4	4	5	13	7	136	4	202	
B) Keresked.	XI.	6	9	27	14	25	11	28	17	13	21	4	8	17	38	102	80	916	16	1.352		
	XII.	—	—	—	3	1	—	—	—	2	—	2	1	—	3	9	8	60	—	89		
	XIII.	1	—	3	4	2	7	3	2	4	1	—	—	—	1	6	9	31	1	77		
	XIV.	2	2	2	1	5	—	1	—	1	—	—	—	—	1	4	3	24	4	53		
	Tisztviselő	1	—	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	—	—	3	4	17	—	33		
	Összesen { abs.	46	21	107	114	190	62	140	90	83	114	38	43	111	113	608	343	3.795	69	6.087		
	o/o	0.8	0.3	1.8	1.9	3.1	1.0	2.3	1.5	1.4	1.9	0.6	0.7	1.8	1.9	10.0	5.6	62.3	1.1	100.0		
	Tisztviselő	—	—	—	1	—	—	1	1	—	2	—	—	1	—	4	1	20	—	31		
	Utazó, ügynök	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3		
	Segéd	2	—	3	1	4	4	1	2	1	4	—	—	2	1	14	4	28	2	73		
C) Egyéb	Szaktanulmány	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4		
	Szolga	—	—	1	1	1	—	1	1	—	2	—	1	1	4	5	3	16	—	37		
	Napszámos	1	—	3	2	2	3	6	3	1	1	1	2	—	1	7	4	60	1	98		
	Tanonc	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1		
	Összesen { abs.	3	—	7	6	7	7	10	7	3	10	1	3	4	6	30	12	128	3	247		
	o/o	1.2	—	2.8	2.4	2.8	2.8	4.1	2.8	1.2	4.1	0.4	1.2	1.6	2.4	12.1	4.9	52.0	1.2	100.0		
	Háztartási munkás	—	1	10	9	9	1	2	2	1	2	1	3	—	—	—	1	27	1	70		
	Napszámosok	5	2	13	5	5	2	1	5	—	2	—	1	4	4	5	21	6	78	5	160	
	Összesen { abs.	5	3	23	14	14	3	3	7	1	4	1	4	4	5	21	7	105	6	230		
	o/o	2.2	1.3	10.0	6.1	6.2	1.3	1.3	3.0	0.4	1.7	0.4	1.7	1.7	2.2	9.1	3.0	45.8	2.6	100.0		
Főösszeg { abs.	54	24	137	134	211	72	163	104	87	128	40	50	119	124	659	362	4.028	78	6.564			
o/o	0.9	0.4	2.1	2.0	3.2	1.1	2.2	1.6	1.3	2.0	0.6	0.8	1.8	1.9	10.0	5.5	61.4	1.2	100.0			
b) Ebből férfi																						
A) Ipar	I.	9	2	12	39	30	9	28	21	18	18	10	11	36	6	140	77	843	11	1.320		
	II.	9	3	14	11	13	11	22	11	15	13	3	4	12	22	96	41	477	5	782		
	III.	2	1	4	4	1	4	2	2	2	8	—	2	3	1	19	10	115	2	181		
	IV.	3	1	15	8	14	6	16	6	9	18	8	9	14	15	90	38	515	9	794		
	V.	2	—	2	1	2	—	1	1	1	5	5	2	1	1	21	4	51	1	100		
	VI.	1	—	3	4	1	1	1	1	1	1	—	1	—	1	9	5	49	4	80		
	VII.	2	1	10	6	10	4	12	5	7	8	2	—	4	8	32	22	148	1	282		
	VIII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	8	—	14		
	IX.	5	2	6	3	12	5	11	7	3	6	2	2	5	6	26	12	136	8	257		
	X.	1	—	6	1	3	2	2	2	3	3	2	3	4	3	10	6	158	4	163		
B) Keresked.	XI.	6	9	25	13	24	9	27	16	13	20	4	7	17	38	98	75	885	16	1.302		
	XII.	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	7	6	48	—	70		
	XIII.	1	—	2	3	—	—	6	3	2	3	1	—	2	1	5	8	26	1	64		
	XIV.	2	2	2	1	5	—	1	—	1	—	—	—	1	2	4	3	20	4	45		
	Tisztviselő	1	—	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	—	—	2	4	10	—	24		
	Összesen { abs.	44	21	101	92	117	51	130	78	80	105	34	40	103	105	560	312	3.439	66	5.478		
	o/o	0.8	0.4	1.9	1.7	2.1	0.9	2.4	1.4	1.5	1.9	0.6	0.7	1.9	1.9	10.2	5.7	62.8	1.2	100.0		
	Tisztviselő	—	—	—	1	—	—	1	1	—	2	—	—	1	—	1	—	9	—	14		
	Utazó, ügynök	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3		
	Segéd	2	—	3	1	4	4	1	2	1	4	—	—	2	—	13	2	28	2	69		
C) Egyéb	Szaktanulmány	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4		
	Szolga	—	—	1	1	1	—	1	1	—	2	—	1	1	4	5	3	16	—	37		
	Napszámos	1	—	3	2	2	3	4	3	1	1	—	—	—	1	4	3	49	1	80		
	Tanonc	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1		
	Összesen { abs.	3	—	7	6	7	7	7	6	3	10	—	3	4	5	23	8	106	3	208		
	o/o	1.4	—	3.4	2.9	3.4	3.4	3.4	2.9	1.4	4.8	—	1.4	1.9	2.4	11.0	3.9	51.0	1.4	100.0		
	Háztartási munkás	—	1	3	4	9	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	20		
	Napszámosok	5	2	12	5	4	2	—	3	—	2	—	1	4	3	18	6	60	2	129		
	Összesen { abs.	5	3	15	9	13	2	—	3	—	4	—	1	4	3	18	7	60	2	149		
	o/o	3.4	2.0	10.1	6.0	8.7	1.3	—	2.0	—	2.7	—	0.7	2.7	2.0	12.1	4.7	40.3	1.3	100.0		
Főösszeg { abs.	52	24	123	107	137	60	137	87	83	119	34	44	111	118	601	327	3.605	71	5.855			
o/o	0.9	0.4	2.1	1.8	2.3	1.0	2.3	1.5	1.4	2.0	0.6	0.8	1.9	1.9	10.4	5.6	61.9	1.2	100.0			

A munkanélküliség jellegét igen szomorú színben mutatja, hogy *a munkanélkülieknek egy harmada sem tartózkodott egy évnél rövidebb idő óta a jelenlegi lakóhelyén és alig egy huszadik részük költözött akár a fővárosba, akár a szomszédos községekbe egy hónapnál rövidebb idő előtt.* Hasonló eredményre jutunk, ha a munkanélkülieknek közvetlenül megelőző munkahelyét vizsgáljuk. A lakóhelyen való tartózkodási tartam ismeretlen az esetek 1·5%-ában és pedig 309 férfi és 7 nő, összesen 316 alkalmazottnál.

Nemre való tekintet nélkül, foglalkozási csoportok szerint 3 évnél hosszabb ideig tartózkodott a fővárosban az ipari alkalmazottak között 73·3%, 2—3 évig 4·2%, 1—2 évig 5·7%, 1 hónapnál rövidebb ideig 4·2%, a tartózkodási tartam pedig ismeretlen az esetek 1·4%-ában. A kereskedelmi alkalmazottak között 3 évnél hosszabb ideig tartózkodott a fővárosban 55·5%, 2—3 évig 3·9%, 1—2 évig 7·1% és 1 hónapnál rövidebb ideig 4·1%, ismeretlen 38 alkalmazottnak (1·9%) a tartózkodási tartama. A háztartási munkások és napszámosok között 3 évnél hosszabb ideig lakott Budapesten 54%, 2—3 évig 4·5%, 1—2 évig 6·5%, 1 hónapnál rövidebb ideig 14·3% és ismeretlen ideig 2·6% (36 egyén). Vagyis a tartózkodás tartama szerint éppen a különben legmozgékonyabb ipari alkalmazottak tartózkodnak viszonylag is leghosszabb ideje a fővárosban.

A szomszédos községek felvételi adatai szerint 2 hétnél rövidebb ideig lakott a szomszédos községekben 78 egyén (1·3%), ebből 76 férfi; 3—4 hétig 2·1%, tehát 137 egyén; ebből 123 férfi; 1—6 hónapig 10·1%, összesen 674 egyén, ebből 528 férfi; 6 hónaptól 1 évig 8·4% (548 egyén); ebből 504 férfi; 1 évnél hosszabb ideig 76·9%, összesen 5049 egyén, ebből 4533 férfi. Ismeretlen volt a tartózkodási tartam 71 férfi és 7 nő, összesen 78 (1·2%) alkalmazottnál.

Foglalkozási csoportok szerint, nemre való tekintet nélkül, 3 évnél hosszabb ideig tartózkodott a szomszédos községekben, az ipari alkalmazottak között 62·3%, a kereskedelmiek között 52%, az egyéb címen felvettek között 45·8%; 2—3 évig tartózkodott lakóhelyén az iparban 5·6%, a kereskedelemben 4·9% és az egyéb címen felvettek között 3%; 1—2 évig lakott a számlálás helyén az ipari munkások 10%-a, a kereskedelmi alkalmazottak 12·1%-a és az egyéb címen felvettek 9·1%-a; 1 hónapnál rövidebb idő volt a tartózkodási tartam az ipari alkalmazottak 2·9%-nál, a kereskedelmi alkalmazottak 4%-ánál és az egyéb címen felvettek 13·5%-ánál. A tartózkodási tartamot nem ismertük meg az iparban 69 (1·1%), a kereskedelemben 3 (1·2%) és az egyéb címen felvettek között 6 (2·6%) esetben.

Általában a szomszédos községekben valamivel rövidebb volt a helybentartózkodás ideje minden kategóriánál, mint a fővárosban. A tartózkodási tartam tekintetében a foglalkozási csoportok közül az ipar vezet, amelyet azonban kis távolságban követ a kereskedelem és egyéb csoport.

Az adatok világosan megcáfolják azt a felfogást, hogy a főváros válság idején a vidék munkanélkülieit nagy mértékben felszívja. Bár a munkanélküliség hatása alatt elvándoroltak számát nem ismerjük, feltehetjük, hogy az időközben elköltözött állandó budapesti munkások száma nagyobb volt, mint azoké a vidéki munkanélkülieké, akik csak részben jöttek fel találomra munkát vagy megélhetést keresni, részben a rendes tavaszi visszavándorlók közé tartoznak.

Erre vall az eredmény, ha a munkanélkülieket a jelenlegi lakóhely előtti lakóhely szerint elemezzük.

6. A jelenlegi lakóhely előtti lakóhely. (15. sz. tábla.)

Születése óta állandóan jelenlegi lakóhelyén lakott 8043 egyén (29·6%). A budapesti munkanélküliek közül a felvételbe bevont 24 szomszédos községben lakott jelenlegi tartózkodási helye előtt 531 (2·6%), viszont a vidékiek közül 1423 (21·7%) lakott előbb Budapesten, Magyarország más községeiben 14.520 (53·4%). Külföldön élt jelenlegi lakóhelye előtt 1196 egyén (4·4%) és ismeretlen helyen tartózkodott 1475 (5·4%).

Ez adatok igen érdekes népmozgalmi jelenséget mutatnak. A munkásoknak viszonylag kisebb hányada született a fővárosban, mint a szomszédos községekben, a főváros a vidékről táplálkozik munkásanyaggal, de a tapasztalatlan bevándorlóknak igen jelentékeny hányadát a drágaság csakhamar kiszorítja a szomszédos községekbe. Viszont arra igen kevés az eset, hogy a szomszédos községekben egyszer megtelepedett munkások bejöjjenek lakni a fővárosba.

Külön vizsgálva a fővárosban felvett 20.624 munkanélkülit, ezek közül Budapesten lakott születése óta 4295 egyén (20·8%), a felvételbe bevont szomszédos 24 községben 531 (2·6%), Magyarország egyéb községeiben 13.781 (66·8%), külföldön 1007 (4·9%) és ismeretlen helyen 1010 (4·9%).

Nem szerint a fővárosban lakott 3615 férfi (20·0%), 680 nő, a felvételbe bevont szomszédos 24 községben 461 férfi (2·6%), 70 nő, Magyarország egyéb községeiben 12.131 férfi (67·3%), 1650 nő. Külföldön 920 férfi (5·1%), 87 nő és ismeretlen helyen 900 férfi (5%), és 110 nő.

Foglalkozás szerint nemre való tekintet nélkül legtöbben laktak születésük óta a fővárosban a kereskedelmi alkalmazottak (462, 22·8%) s legkevésbéen az „egyéb” címen felvettek (140, 10%).

Az ipari alkalmazottak 3693 értékkel (21·5%) középhelyen állanak. A környéken az ipari alkalmazottak (453) 2·6%-a, a kereskedelmi alkalmazottak (52) 2·6%-a s az „egyéb” címen felvettek 1·9%-a (26 egyén) lakott. Magyarország más községeiben volt a megelőző lakóhelye az „egyéb”

A munkanélküliek száma egybevetve a jelenlegi lakóhelyük előtti lakóhellyel.

Foglalkozási csoportok	Hány esetben lakott a munkanélküli jelenlegi lakóhelye előtt											
	a fővárosban						a szomszédos községekben					
	eszközölt felvétel adatai szerint											
	születése óta	a felvételbe bevont 24 községben	Magyarország egyéb községeiben	külföldön	ismeretlen helyen	Összesen	Budapesten	a felvételbe bevont 24 községben	Magyarország egyéb községeiben	külföldön	ismeretlen helyen	Összesen
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
a) Összesen												
A) Ipar	914	122	2.246	223	351	3.856	931	128	193	47	98	1.397
I.	368	36	850	79	50	1.383	381	310	103	15	20	829
II.	108	8	234	19	20	389	171	14	6	3	2	196
III.	287	51	1.272	92	81	1.783	511	165	35	39	75	825
IV.	30	3	85	14	9	141	73	39	5	2	10	129
V.	123	12	162	22	15	334	63	59	5	—	17	144
VI.	115	45	1.597	86	96	1.939	204	178	14	—	6	402
VII.	122	8	79	15	5	229	18	9	5	—	3	36
VIII.	228	49	916	77	55	1.325	114	149	31	3	26	323
IX.	29	6	141	8	4	188	101	53	27	1	20	202
X.	874	71	2.454	183	106	3.688	849	132	199	62	110	1.352
XI.	267	16	219	29	29	560	29	26	14	1	19	89
XII.	149	15	830	50	45	1.089	41	8	15	2	11	77
XIII.	13	2	40	2	2	59	28	6	7	2	10	53
XIV.	66	9	140	16	2	233	16	10	6	—	1	33
Tisztviselő	abs. 3.693	abs. 453	abs. 11.265	abs. 915	abs. 870	abs. 17.196	abs. 3.530	abs. 1.286	abs. 665	abs. 178	abs. 428	abs. 6.087
Összesen	% 21-5	% 2-6	% 65-5	% 5-3	% 5-1	% 100-0	% 58-0	% 21-2	% 10-9	% 2-9	% 7-0	% 100-0
B) Kereskedelem	125	12	169	19	8	333	15	7	2	2	5	31
Tisztviselő	9	1	29	3	1	43	2	—	—	—	1	3
Utazó, ügynök	158	24	545	18	28	773	39	18	8	1	7	73
Segéd	17	2	54	2	4	79	2	1	1	—	—	4
Szakmunkás	54	8	224	8	12	306	18	14	1	1	3	37
Napszámos	96	5	349	16	17	483	42	27	18	3	8	98
Tanonc	3	—	2	—	1	6	—	—	—	—	—	1
Összesen	abs. 462	abs. 52	abs. 1.372	abs. 66	abs. 71	abs. 2.023	abs. 118	abs. 68	abs. 30	abs. 7	abs. 24	abs. 247
Összesen	% 22-8	% 2-6	% 67-8	% 3-3	% 3-5	% 100-0	% 47-8	% 27-6	% 12-1	% 2-8	% 9-7	% 100-0
C) Egyéb	49	16	511	16	40	632	18	19	28	1	4	70
Háztart. munkások	91	10	633	10	29	773	82	50	16	3	9	160
Napszámosok	abs. 140	abs. 26	abs. 1.144	abs. 26	abs. 69	abs. 1.405	abs. 100	abs. 69	abs. 44	abs. 4	abs. 13	abs. 230
Összesen	% 10-0	% 1-9	% 81-4	% 1-9	% 4-8	% 100-0	% 43-5	% 30-0	% 19-1	% 1-7	% 5-7	% 100-0
Főösszeg	abs. 4.295	abs. 531	abs. 13.781	abs. 1.007	abs. 1.010	abs. 20.624	abs. 3.748	abs. 1.423	abs. 739	abs. 189	abs. 465	abs. 6.564
Összesen	% 20-8	% 2-6	% 66-8	% 4-9	% 4-9	% 100-0	% 57-0	% 21-7	% 11-3	% 2-9	% 7-1	% 100-0
b) Ebből férfi.												
A) Ipar	876	120	2.212	216	348	3.772	908	102	176	45	89	1.32
I.	334	30	817	79	47	1.307	366	291	94	15	16	782
II.	95	8	208	19	20	350	162	11	4	3	1	181
III.	278	50	1.243	90	79	1.740	501	148	34	39	72	794
IV.	28	3	78	13	9	131	64	26	3	1	6	100
V.	87	8	124	21	13	253	54	8	4	—	14	80
VI.	35	32	1.198	76	72	1.413	189	84	6	—	3	282
VII.	50	4	61	11	4	130	10	3	1	—	—	14
VIII.	178	42	838	72	47	1.177	83	131	22	2	19	257
IX.	17	4	105	5	2	133	93	39	18	1	12	163
X.	862	67	2.381	172	104	3.586	831	110	196	62	103	1.302
XI.	160	14	171	27	21	393	21	22	11	—	16	70
XII.	128	11	672	44	39	894	38	6	14	2	4	64
XIII.	10	2	34	1	2	49	26	3	6	1	9	45
XIV.	48	9	123	16	2	198	13	8	3	—	—	24
Tisztviselő	abs. 3.186	abs. 404	abs. 10.265	abs. 862	abs. 809	abs. 15.526	abs. 3.359	abs. 992	abs. 592	abs. 171	abs. 364	abs. 5.478
Összesen	% 20-5	% 2-6	% 66-1	% 5-6	% 5-2	% 100-0	% 61-4	% 18-1	% 10-8	% 3-1	% 6-6	% 100-0
B) Kereskedelem	68	10	119	14	7	218	5	4	1	1	3	14
Tisztviselő	9	1	29	3	1	43	2	—	—	—	1	3
Utazó, ügynök	118	22	499	14	26	679	38	17	8	1	5	69
Segéd	16	1	54	2	4	77	2	1	1	—	—	4
Szakmunkás	54	8	224	8	12	306	18	14	1	1	3	37
Napszámos	65	3	280	10	11	369	35	24	13	2	6	80
Tanonc	3	—	2	—	1	6	—	—	—	—	—	1
Összesen	abs. 333	abs. 45	abs. 1.207	abs. 51	abs. 62	abs. 1.698	abs. 100	abs. 61	abs. 24	abs. 5	abs. 18	abs. 208
Összesen	% 19-6	% 2-6	% 71-1	% 3-0	% 3-7	% 100-0	% 48-1	% 29-3	% 11-5	% 2-4	% 8-7	% 100-0
C) Egyéb	22	4	107	3	8	144	11	3	4	—	2	20
Háztart. munkások	74	8	552	4	21	659	65	39	14	3	8	129
Napszámosok	abs. 96	abs. 12	abs. 659	abs. 7	abs. 29	abs. 803	abs. 76	abs. 42	abs. 18	abs. 3	abs. 10	abs. 149
Összesen	% 11-9	% 1-5	% 82-1	% 0-9	% 3-6	% 100-0	% 51-0	% 28-2	% 12-1	% 2-0	% 6-7	% 100-0
Főösszeg	abs. 3.615	abs. 461	abs. 12.131	abs. 920	abs. 900	abs. 18.027	abs. 3.535	abs. 1.095	abs. 634	abs. 179	abs. 392	abs. 5.835
Összesen	% 20-0	% 2-6	% 67-3	% 5-1	% 5-0	% 100-0	% 60-6	% 18-8	% 10-9	% 3-0	% 6-7	% 100-0

címen felvettekből 81·4%-nak (1144 egyén), a kereskedelmi alkalmazottak közül 67·8%-nak (1372 egyén) s az ipar körében foglalkozók közül 65·5%-nak (11.265). Külföldön lakott az ipari alkalmazottak közül 915, vagyis 5·3%, a kereskedelmi alkalmazottakból 66, vagyis 3·3% s az „egyéb“ címen felvettekből 1·9% (26 egyén). Ismeretlen volt a lakóhelye 870 ipari alkalmazottnak (5·1%) 69 háztartási munkásnak és napszámosnak (4·8%) és 71 kereskedelmi alkalmazottnak (3·5%).

A szomszédos községekben felvett 6564 munkanélküliből Budapesten lakott 3748 egyén 57·0%, a felvételbe bevont községekben 1423 (21·7%), Magyarország egyéb községeiben 739 (11·3%), külföldön 189 (2·9%) és ismeretlen helyen 465 (7·1%).

Nem szerint a fővárosban lakott a férfiak közül 3535 (60·6%), a szomszédos községekben 1095 (18·8%), Magyarország egyéb községeiben 634 (10·9%), külföldön 179 (3·0%) és ismeretlen helyen 392 (6·7%). A nők közül Budapesten lakott 213, a felvételbe bevont szomszédos 24 községben 328, Magyarország más községeiben 105, külföldön 10 és ismeretlen helyen 73.

Foglalkozás szerint nemre való tekintet nélkül a fővárosban lakott 3530 (58·0%) ipari, 118 (47·8%) kereskedelmi és 100 (43·5%) egyéb alkalmazott. A felvételbe bevont 24 szomszédos községben 1286 ipari (21·2%) 68 kereskedelmi (27·6%) és 69 (30%) „egyéb“ címen felvett munkás. Magyarország más községeiben volt a lakóhelye 44 háztartási munkásnak és napszámosnak (19·1%), 30 kereskedelmi alkalmazottnak (12·1%) és 665 ipari munkásnak (10·9%). Külföldön 178 (2·9%) ipari, 7 kereskedelmi (2·8%) és 4 „egyéb“ címen (1·7%) felvett alkalmazott lakott. Ismeretlen volt a lakóhelye az iparból 7%-nak (428 egyén), a kereskedelem köréből 9·7%-nak (24 egyén) és 5·7%-nak az egyéb címen felvettekből (13 egyén).

7. A munkanélküliek megoszlása kor szerint a főváros területén (16. sz. tábla.)

Nemre való tekintet nélkül, a fővárosban 14 éves volt összesen 37 munkanélküli, vagyis 0·2% (ebből férfi 16), 15—19 éves 2755, vagyis 13·4% (ebből férfi 2131), 20—24 éves 4689, vagyis 22·7% (ebből férfi 4119), 25—29 éves 3660, vagyis 17·7% (ebből férfi 3316), 30—39 éves 4291, vagyis 20·8% (ebből férfi 3818), 40—49 éves 2629, vagyis 12·8% (ebből férfi 2335), 50—59 éves 1715, vagyis 8·3% (ebből férfi 1529), 60—64 éves 484, vagyis 2·3% (ebből férfi 430), 65 éves 197, vagyis 1·0% (ebből férfi 177) és ismeretlen korú 167, vagyis 0·8% (ebből férfi 156).

Foglalkozási csoportok szerint nemre való tekintet nélkül volt az ipari alkalmazottak között 20 éven aluli 2261, vagyis 13·3% (ebből férfi

A munkanélküliek megoszlása kor és családi állapot szerint a főváros területén. 16. sz. tábla.

Foglalkozási csoportok	A munkanélküliek száma	éves volt																nem házas	közös háztartásban él	özvegy	elvált	ismeretlen			
		éves volt																							
		14	15-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65	ismert	retlen	13	14	15	16	17						18		
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18								
A) Összesen.																									
I. Ipar.																									
20.	213	1	28	41	33	48	31	19	3	2	2	108	84	10	9	5	2								
21.	463	—	36	120	113	97	49	30	9	3	4	246	173	25	11	12	3								
22.	1.715	—	380	559	335	230	127	48	9	4	11	1.185	451	13	13	7	19								
23.	737	—	149	263	144	107	45	19	4	2	2	511	201	6	7	5	2								
24.	337	—	149	93	63	55	37	28	8	2	2	188	133	6	6	10	3								
25.	391	—	64	108	74	68	33	21	4	2	2	244	125	7	7	2	3								
Egyéb.	3.566	1	716	1.189	702	605	332	165	41	23	23	2.482	1.167	96	55	25	31								
II. Épít.																									
42.	522	1	59	92	74	123	103	46	11	8	5	213	244	31	21	7	6								
43.	125	—	14	34	25	23	16	4	3	3	3	70	47	3	4	1	1								
44.	502	—	93	124	108	113	29	26	4	1	2	277	184	23	9	3	8								
45.	135	—	43	56	10	12	12	7	1	—	2	108	20	2	3	2	1								
Egyéb.	99	—	17	28	15	17	12	7	—	—	12	60	32	4	4	—	1								
II. Összesen.	1.883	1	231	331	282	288	164	86	20	6	15	728	527	63	39	10	16								
III. Kereskedelem.																									
62.	105	—	7	19	21	26	16	12	2	—	—	37	58	11	3	6	1								
Egyéb.	284	3	42	49	43	62	39	31	9	6	6	125	125	11	7	4	1								
III. Összesen.	389	3	49	68	64	88	55	43	11	6	2	173	183	11	13	5	1								
IV. Szállítás.																									
67.	124	—	12	23	13	27	21	16	5	1	1	48	57	10	9	—	—								
72.	1.492	2	98	333	283	380	191	136	44	17	7	690	695	42	32	17	16								
Egyéb.	1.67	3	110	356	341	442	241	155	55	18	8	819	819	58	51	19	17								
IV. Összesen.	1.783	3	130	351	330	442	241	172	54	21	9	819	819	58	51	19	17								
V. Közművelődés.																									
101.	141	—	17	43	32	22	14	7	3	3	—	81	47	6	4	3	—								
Egyéb.	204	—	23	77	37	44	11	8	2	2	—	133	58	4	6	—	3								
V. Összesen.	334	—	40	120	69	61	25	15	5	4	—	216	105	10	10	3	3								
VI. Közművelődés.																									
102.	740	2	164	172	95	150	83	47	8	13	7	434	234	8	36	15	13								
114.	660	—	70	142	137	141	43	56	10	16	5	330	274	26	23	6	11								
119.	156	—	11	22	23	20	29	15	2	—	1	120	57	6	4	1	—								
120.	188	—	31	46	42	40	18	8	—	4	2	118	63	3	7	3	—								
Egyéb.	195	1	31	50	43	32	19	8	—	4	2	120	57	6	4	1	—								
VII. Összesen.	1.839	7	310	432	340	413	242	134	24	22	15	1.067	672	61	83	30	26								
VIII. Közművelődés.																									
123.	171	—	54	53	28	25	7	3	—	1	—	135	32	1	—	2	1								
Egyéb.	38	3	12	16	7	38	4	2	1	1	—	32	20	4	4	1	1								
VIII. Összesen.	229	3	66	69	35	37	11	5	1	2	—	167	52	5	5	3	3								
IX. Közművelődés.																									
124.	217	—	16	29	30	43	42	35	8	2	2	85	110	11	8	3	—								
125.	419	—	27	78	93	88	74	43	14	—	2	210	115	5	17	4	—								
134.	177	—	25	50	37	30	22	10	2	—	1	118	49	5	3	2	—								
135.	127	—	12	26	26	23	16	14	5	—	4	65	52	7	2	3	—								
Egyéb.	385	1	70	68	64	86	48	33	10	1	1	187	139	20	26	6	7								
IX. Összesen.	1.325	1	150	251	259	275	207	155	39	4	10	665	515	66	56	13	10								

16. sz. tábla. (Folytatás.)

Foglalkozási csoportok	A munkanélküliek száma	é v e s											ismertetlen	nem házas	házas	közös háztartásban él	özvegy elvált	ismertetlen						
		v o i t																						
		14	15—19	20—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60—64	65	66	67							68	69	70	71	72	73
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18							
X. Összesen . . .																								
XI. 170	188	—	28	41	28	43	27	15	3	1	2	90	69	13	10	3	3							
172	508	—	42	48	57	109	104	97	32	15	3	170	229	46	52	3	8							
173	1.097	—	87	187	162	247	186	133	57	—	38	397	600	58	33	9	—							
174	324	—	12	39	47	80	72	50	14	8	2	98	181	18	20	4	3							
175	458	—	34	116	111	107	48	28	7	4	3	208	216	18	6	5	5							
176	178	—	26	97	87	93	41	39	10	6	—	189	177	18	10	1	4							
177	319	—	14	29	32	79	51	24	7	5	—	72	136	19	10	3	5							
178	245	—	7	45	47	79	33	29	5	1	1	82	143	16	2	1	3							
179	410	—	41	75	84	107	46	43	8	3	3	194	188	14	12	2	—							
Egyéb	247	—	263	636	627	901	581	443	140	42	54	1.410	1.870	207	145	28	28							
XI. Összesen . . .																								
XII. 188	446	4	103	122	81	80	35	15	3	1	2	290	123	13	10	4	6							
Egyéb	114	—	16	134	20	21	13	9	—	—	1	80	28	5	1	—	—							
XII. Összesen . . .																								
XIII. 193	654	—	38	101	108	177	127	63	25	8	7	330	254	25	34	2	9							
Egyéb	381	—	20	52	68	111	73	42	10	3	2	176	165	11	21	6	2							
XIII. Összesen . . .																								
XIV. 193	54	—	62	161	184	303	213	111	35	11	9	521	446	41	61	1	11							
XIV. Összesen . . .																								
Tisztviselők	233	—	28	69	40	46	33	20	2	3	1	135	85	1	10	2	—							
Ipar összesen	17.196	98	2.233	3.931	3.081	3.652	2.200	1.378	381	158	145	8.986	6.794	670	554	157	155							
%	100,0	0,2	13,1	22,9	17,9	21,2	12,8	8,0	2,2	0,9	0,8	52,0	39,1	3,9	3,2	0,9	0,9							
B) Kereskedelem.																								
Tisztviselők	333	—	75	86	56	57	37	16	4	—	2	230	85	2	6	9	1							
Utazó, ügynök	43	—	—	7	9	9	12	5	1	—	—	17	25	1	—	—	—							
Szék.	773	—	188	254	141	106	41	27	5	3	—	585	135	8	6	7	12							
Szakszolg.	79	—	6	21	23	15	5	6	3	—	—	39	35	3	1	1	—							
Szakszolg.	306	—	47	57	80	39	15	7	7	1	—	150	131	12	4	4	5							
Napszám	483	—	54	72	70	141	66	83	21	—	—	195	189	46	41	9	3							
Tanonc	6	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—							
Összesen	2.023	2	375	497	357	381	200	152	41	4	14	1.222	620	72	58	30	21							
%	100,0	0,1	18,5	24,7	17,6	18,8	9,9	7,5	2,0	0,2	0,7	60,4	30,6	3,6	2,9	1,5	1,0							
C) Egyéb.																								
Háztartási munkások	632	3	71	146	101	113	86	74	25	11	2	422	104	11	69	17	9							
Napszámok k. m. n.	773	4	76	115	121	145	134	111	37	24	6	307	334	23	83	12	14							
Összesen	1.405	7	147	261	222	258	220	185	62	35	8	729	438	34	152	29	23							
%	100,0	0,5	10,5	18,5	15,8	18,4	15,6	13,2	4,4	2,5	0,6	51,9	31,2	2,4	10,8	2,1	1,6							
Főösszeg	20.624	37	2.755	4.689	3.660	4.291	2.829	1.715	484	197	167	10.887	7.782	776	764	216	199							
%	100,0	0,2	13,4	22,7	17,7	20,8	12,8	8,3	2,3	1,0	0,8	52,8	37,7	3,8	3,7	1,0	1,0							

16. sz. tábla. (Folytatás.)

Foglalkozási csoportok	Munka- nékülek száma	é b b ő l																ismet- retlen	elvárt	közös háztar- tásban él	házas	nem házas	ismet- retlen						
		é v e s v o l t																											
		14	15-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65	ismet- retlen																		
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	b) Ebből férfi.											13	14	15	16	17	18	
I. 20	210	1	27	46	33	46	31	19	3	2	2	19	3	2	2	106	83	10	9	10	238	29	20	7	25	11	12	5	2
21	463	—	36	120	113	97	49	30	9	5	4	49	30	9	5	246	173	25	11	13	47	3	4	—	11	13	12	3	3
30	1.712	—	388	558	334	230	127	48	4	7	7	127	48	4	7	1.183	451	35	9	96	69	3	4	—	25	13	12	18	18
35	712	—	144	258	137	103	42	18	4	4	4	42	18	4	4	497	196	6	5	6	24	1	1	—	9	5	3	2	2
39	337	—	49	93	63	55	37	28	8	2	2	37	28	8	2	188	133	6	5	6	20	2	2	—	5	5	3	2	2
Egyéb	338	—	46	102	62	56	40	19	8	3	3	40	19	8	3	206	116	6	5	6	20	2	2	—	5	5	3	2	2
I. Összesen	3.772	1	690	1.177	742	587	326	162	41	23	23	326	162	41	23	2.426	1.182	91	48	91	238	29	20	7	25	11	12	5	30
II. 42	500	—	52	86	71	118	102	46	11	8	8	102	46	11	8	5	200	238	29	20	238	29	20	7	25	11	12	5	6
48	124	—	14	33	25	23	16	4	3	3	3	16	4	3	3	69	47	3	4	3	47	3	4	—	11	13	12	3	1
49	459	—	79	118	96	105	27	25	5	1	1	27	25	5	1	247	176	23	9	23	69	3	4	—	25	13	12	18	8
55	127	—	46	53	10	12	1	1	3	—	—	1	3	—	—	105	18	1	1	1	176	23	9	—	11	13	12	3	1
Egyéb	97	—	16	27	15	17	12	7	7	—	—	12	7	7	—	58	32	4	2	4	32	4	2	—	11	13	12	3	—
II. Összesen	1.807	1	207	317	217	275	158	86	20	12	15	158	86	20	12	679	511	60	31	60	511	60	31	10	10	17	12	16	16
III. 62	99	—	7	18	20	25	13	12	2	6	—	13	12	2	6	36	53	3	6	3	53	3	6	1	1	1	1	1	1
Egyéb	251	—	29	43	41	55	37	28	9	9	—	37	28	9	9	111	120	11	11	11	120	11	11	4	4	4	4	4	1
III. Összesen	350	3	36	61	61	80	50	40	11	6	—	50	40	11	6	147	173	14	10	14	173	14	10	5	5	5	5	5	1
IV. 67	117	—	12	23	12	25	19	20	5	—	—	19	20	5	—	46	55	10	6	10	55	10	6	—	15	15	15	15	16
72	1.473	—	94	328	282	376	189	135	43	17	7	376	189	43	17	683	690	41	28	41	690	41	28	—	28	28	28	28	—
Egyéb	150	—	15	23	32	30	25	15	5	3	1	25	15	5	3	71	64	6	7	6	64	6	7	—	7	7	7	7	—
IV. Összesen	1.740	3	121	374	326	431	233	170	53	20	9	233	170	53	20	809	809	57	41	57	809	57	41	17	17	17	17	16	16
V. 101	131	—	16	38	30	22	13	6	3	3	—	22	13	6	3	77	44	5	2	5	44	5	2	—	2	2	2	2	—
Egyéb	193	—	22	76	32	42	11	6	2	2	—	42	11	6	2	127	55	4	4	4	55	4	4	—	4	4	4	4	3
V. Összesen	253	—	38	85	41	55	23	9	4	4	—	55	23	9	4	152	89	11	7	11	89	11	7	—	7	7	7	7	—
VII. 102	460	—	55	94	68	117	62	40	8	13	3	62	40	8	13	226	198	4	15	4	198	4	15	—	15	15	15	15	10
114	617	—	58	128	131	137	80	54	9	6	—	137	80	54	9	208	268	25	11	25	268	25	11	—	11	11	11	11	11
119	40	—	1	4	10	12	7	5	1	—	—	12	7	5	1	14	21	3	—	3	21	3	—	—	4	4	4	4	—
120	182	—	27	46	41	40	18	7	—	2	1	40	18	7	—	114	57	6	—	6	57	6	—	—	4	4	4	4	—
Egyéb	114	—	17	28	19	21	15	8	3	2	1	21	15	8	3	66	43	2	—	2	43	2	—	—	2	2	2	2	—
VII. Összesen	1.413	1	188	300	269	357	191	114	21	22	10	357	191	21	22	718	587	40	30	40	587	40	30	16	16	16	16	22	22
VIII. 123	107	—	12	22	22	21	6	3	2	1	—	21	6	3	2	79	25	1	—	1	25	1	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb	23	—	3	4	3	9	3	2	1	1	—	9	3	2	1	9	13	1	—	1	13	1	—	—	—	—	—	—	—
VIII. Összesen	130	—	15	44	26	30	9	5	1	1	—	30	9	5	1	88	38	2	—	2	38	2	—	—	—	—	—	—	—
IX. 124	209	—	15	27	29	46	45	35	8	2	—	46	35	8	2	81	107	10	8	10	107	10	8	—	8	8	8	8	—
125	416	—	25	78	93	88	74	42	14	—	—	88	74	14	—	208	164	23	17	23	164	23	17	—	17	17	17	17	—
134	176	—	25	49	37	30	22	10	2	—	—	30	22	10	2	117	49	5	—	5	49	5	—	—	3	3	3	3	—
135	127	—	12	26	26	23	16	14	5	4	—	23	16	14	5	65	52	11	—	11	52	11	—	—	2	2	2	2	—
Egyéb	249	—	31	40	52	54	32	28	8	1	—	54	32	28	8	115	109	11	—	11	109	11	—	—	9	9	9	9	—
IX. Összesen	1.177	—	108	220	237	241	189	129	37	7	9	241	189	37	7	586	451	66	39	66	451	66	39	8	8	8	8	4	4

16. sz. tábla. (Vége.)

Foglalkozási csoportok	Munkanélküliek száma	éves volt																	ismeretlen
		e b b ó l																	
		14	15-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65	ismeretlen	nem házas	házas	közös háztartásban él	özvegy	elvált	ismeretlen		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18		
X. Összesen																			
XI. 170	133	—	14	29	22	30	19	13	3	1	2	61	59	8	4	—	2		
172	421	—	36	41	48	88	81	81	29	14	3	38	204	34	28	—	3	5	
173	1095	—	87	187	161	246	186	133	57	—	3	396	600	57	33	9	—	—	
174	323	—	12	39	47	80	71	50	14	8	4	98	181	18	20	3	3	—	
175	458	—	34	116	111	107	48	28	7	4	3	208	216	18	6	5	5	—	
176	399	—	26	97	87	93	41	39	10	6	—	189	177	18	10	1	4	—	
177	399	—	14	29	32	77	51	24	7	5	3	71	136	19	9	2	5	—	
178	242	—	7	45	47	79	33	29	5	1	3	82	143	16	2	1	3	—	
182	401	—	40	75	84	106	45	39	6	3	3	190	186	13	10	2	—	—	
Egyéb	247	—	256	629	617	876	556	423	185	41	53	1381	1843	193	118	26	25	—	
XI. Összesen																			
XII. 188	282	—	37	68	62	63	34	12	3	1	2	174	93	4	5	2	4	—	
Egyéb	111	—	15	33	20	20	13	9	—	—	1	78	27	5	1	—	—	—	
XII. Összesen																			
XIII. 193	555	—	35	92	96	143	106	56	16	5	6	275	235	20	14	2	9	—	
195	300	—	15	34	50	96	65	38	3	3	1	128	153	6	8	4	1	—	
Egyéb	39	—	3	8	5	10	8	5	—	—	—	12	22	4	1	—	—	—	
XIII. Összesen																			
XIV. 194	894	—	53	134	151	239	179	99	24	8	7	415	410	30	23	6	10	—	
XIV. Összesen																			
Tiszviselők	198	—	10	54	34	42	33	19	2	3	1	105	84	1	6	—	—	—	
Ipar összesen abs.	15 626	10	1 773	3 572	2 858	3 331	2 086	1 299	339	152	136	7 907	6 418	579	864	121	137	—	
Ipar összesen %	1000	0.1	11.4	23.0	18.4	21.4	13.1	8.4	2.3	1.0	0.9	50.9	41.4	3.7	2.3	0.8	0.9	—	
B) Kereskedelem.																			
Tiszviselők	218	—	26	53	40	45	32	16	4	—	2	127	82	2	3	4	—	—	
Utazó, ügynök	43	—	—	7	9	9	12	5	1	—	—	17	25	1	—	—	—	—	
Szolgálat	679	—	157	220	130	95	37	25	5	3	7	504	140	8	2	4	12	—	
Szakkutató	77	—	4	21	23	15	5	6	3	—	—	37	35	3	1	1	—	—	
Szolgálat	306	—	47	57	58	80	39	15	7	1	2	150	131	12	4	4	5	—	
Napszámok	369	—	32	51	59	94	48	65	17	—	2	142	164	38	15	7	3	—	
Tanonc	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	
Összesen abs.	1 698	1	271	409	319	338	173	132	87	4	13	983	586	64	25	30	90	—	
Összesen %	1000	0.1	15.9	24.1	18.8	19.9	10.2	7.8	2.2	0.2	0.8	57.8	34.5	3.8	1.5	1.2	12	—	
C) Egyéb.																			
Háztartási munkások	144	—	12	32	39	25	16	13	4	2	1	78	62	1	2	1	—	—	
Napszámok	659	—	4	75	106	100	124	85	30	19	6	274	309	17	39	8	12	—	
Összesen abs.	893	—	87	138	139	149	126	98	34	21	7	352	371	18	41	9	12	—	
Összesen %	1000	0.5	10.8	17.2	17.3	18.6	15.7	12.2	4.2	2.6	0.9	43.8	46.3	2.2	5.1	1.1	1.5	—	
D) Főösszeg																			
abs.	18 027	16	2 131	4 119	3 316	3 818	2 335	1 529	430	177	156	9 242	7 375	661	430	150	169	—	
%	1000	0.1	11.8	22.7	18.6	21.2	12.8	8.5	2.4	1.0	0.9	51.3	40.9	3.7	2.4	0.8	0.9	—	

A munkanélküliek megoszlása népesebb foglalkozási alcsoportok szerint egybevetve korral és családi állapottal a szomszédos községekben.

17. sz. tábla.

Foglalkozási csoportok	A munkanélküliek száma	E b b ö i											nem házas	házas	közös háztartásban	özvegy	elvált	ismeretlen
		éves volt																
		14	15-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65	ismeretlen							
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12							
a) Összesen.																		
I. 20.	89	—	10	25	26	15	5	—	—	—	—	—	39	46	—	—	—	3
21.	12	—	3	3	—	2	2	—	—	—	—	—	6	6	—	—	—	—
30.	670	—	112	264	119	91	41	32	4	—	—	444	214	7	4	—	1	3
35.	129	—	29	37	22	25	13	3	—	—	—	65	57	1	—	—	1	—
39.	82	—	10	20	16	17	8	10	—	—	—	43	31	4	—	—	1	—
Egyéb	415	—	82	91	68	76	60	24	10	2	—	191	185	13	5	—	3	18
I. Összesen	1397	—	246	440	253	228	128	77	16	2	—	788	539	25	11	—	9	29
II. 42.	51	—	3	11	10	10	9	4	10	—	—	195	276	9	—	—	2	11
49.	155	—	36	40	29	20	14	10	3	—	—	22	27	1	—	—	1	2
55.	35	—	13	13	5	2	—	—	—	—	—	90	52	3	—	—	8	1
Egyéb	88	—	18	24	11	12	11	—	—	—	—	32	36	—	—	—	1	2
II. Összesen	829	—	129	190	143	160	121	66	15	3	—	385	594	14	19	—	12	12
III. 62.	22	—	1	4	8	4	4	—	—	—	—	11	11	—	—	—	—	—
Egyéb	174	—	28	23	33	30	30	23	6	—	—	64	93	10	3	—	3	1
III. Összesen	196	—	29	27	41	34	34	23	7	—	—	75	104	10	3	—	3	1
IV. 67.	33	—	5	9	5	14	4	4	2	—	—	15	33	2	3	—	3	1
72.	670	—	77	163	117	170	79	49	5	6	—	203	346	22	5	—	3	1
Egyéb	102	—	24	27	12	14	14	10	1	—	—	49	49	2	1	—	1	1
IV. Összesen	825	—	106	199	134	188	105	63	8	7	—	357	428	26	9	—	9	2
V. 31.	129	—	34	19	18	18	20	9	6	—	—	67	52	4	3	—	1	1
Egyéb	31	—	10	6	5	5	7	1	—	—	—	18	12	—	—	—	4	2
VI. Összesen	113	—	40	25	23	23	27	6	3	—	—	85	127	4	4	—	4	2
VII. 102.	150	—	45	38	39	19	14	8	—	—	—	90	42	7	6	—	3	3
Egyéb	171	—	23	33	41	32	21	17	2	—	—	11	87	4	3	—	3	6
VII. Összesen	321	—	68	71	80	51	35	25	2	—	—	101	131	11	9	—	4	9
VIII. 123.	402	—	87	88	72	66	46	31	6	—	—	23	24	—	1	—	2	3
Egyéb	21	—	4	3	4	6	2	2	—	—	—	9	11	12	15	—	1	5
VIII. Összesen	423	—	91	91	76	72	48	33	6	—	—	32	35	12	16	—	—	—
IX. 124.	36	—	12	7	6	7	3	—	—	—	—	20	14	1	—	—	—	—
Egyéb	47	—	7	11	21	19	10	8	—	—	—	16	24	3	2	—	2	2
IX. Összesen	83	—	19	18	27	26	13	8	—	—	—	36	38	4	2	—	1	1
X. 135.	29	—	1	3	7	7	6	4	—	—	—	10	17	—	—	—	1	1
Egyéb	141	—	36	23	17	20	22	12	4	—	—	63	65	6	4	—	1	1
IX. Összesen	170	—	49	50	56	65	51	34	8	—	—	118	176	14	8	—	6	8

17. számú tábla. (Folytatás.)

E b b ó 1																		
Foglalkozási csoportok	A munkanélküliek száma	éves volt											nem házas	házas	közös háztartásban	özvegy	elvált	ismeretlen
		éves volt																
		14	15-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65	ismeretlen							
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
X. Összesen	202																	
XI. 170.	169		34	37	24	42	35	25	4	1		86	97	8	8	3	2	
171.	169	1	24	24	21	31	30	21	12	2	3	59	92	7	8	1	14	
172.	575		88	117	78	130	85	54	16	2	4	217	312	17	12	3	1	
173.	153		7	20	16	34	35	25	12	2	2	35	107	3	6	1	1	
174.	93		16	20	20	23	9	3	2			39	47	4	4	2	2	
175.	123		7	15	32	34	14	19	2			31	82	2	4	2	2	
176.	181		1	1	6	0	12	5	1			2	22	4	4	2	2	
177.	30		3	8	6	11	8	7	1			12	37	1	1			
178.	44		18	25	12	42	40	16	9	2	1	48	87	8	9			
179.	165		164	230	187	311	232	150	54	8	10	443	789	46	44	2	20	
Egyéb	1.352	2	12	20	10	17	5	1	1	1	1	42	21	2	2	10	2	
XII. 188.	77		12	5	4	4	1	1	1	1		54	29	8	1	2	1	
Egyéb	22		5	7	14	10	6	2	2	1	1	19	19	2	2	2	2	
XIII. 193.	89		5	2	9	4	6	1	1			6	18	1	1	1	1	
Egyéb	24		5	2	9	4	6	1	1			6	18	1	1	1	1	
XIV. Összesen	9		5	9	18	17	17	7	3	3	1	26	45	2	1	2	1	
Egyéb	77		5	9	18	17	17	7	3	3	1	26	45	2	1	2	1	
XV. Összesen	53		7	7	12	7	10	7	2	3		14	30	8	4	2	1	
Egyéb	33		5	12	8	4	4	5	5	3		21	9	1	1	1	1	
Tisztviselők	6.087	28	974	1.361	1.001	1.186	831	501	134	28	43	2.748	2.904	171	134	44	86	
Ipar összesen { abs. 100-0	0-5	0-5	16-0	22-4	16-4	19-5	13-7	8-2	2-2	0-4	0-7	45-1	47-8	2-8	2-2	0-7	1-4	
B) Kereskedelem.																		
Tisztviselők	31		12	4	3	6	2	4				17	9	1	3		1	
Utazó, ügynök	3		2	1	1	2	5	1				9	1	1	1		1	
Szolgálat	73		20	21	10	16	11	1				49	22	2	1		1	
Szakmunkás	4		4	4	9	12	6	1				12	24	1	1			
Szolga	37		4	4	9	12	6	1				12	24	1	1			
Napszámos	98		21	7	9	25	20	14	1		1	34	57	4	2	1		
Tanonc	1		1	36	32	63	34	21	2			116	115	7	6	1	2	
Összesen { abs. 100-0	247		58	14-6	12-9	25-5	13-8	8-5	0-8		0-4	47-0	46-6	2-8	2-4	0-4	0-8	
C) Egyéb																		
Háztartási munkások	70		21	21	5	10	5	5	1	1	1	49	13	1	4	2	1	
Napszámosok k. m. n.	160		20	22	18	27	29	25	12	3	4	45	86	7	13	2	7	
Összesen { abs. 100-0	230		41	43	23	37	34	30	13	6	5	94	89	8	17	4	8	
Főösszeg { abs. 100-0	6.564	28	1.073	1.440	1.056	1.286	899	552	149	32	49	2.958	3.118	186	157	49	96	
Főösszeg { %	100-0	0-4	16-4	21-9	16-1	19-6	13-7	8-4	2-3	0-5	0-7	45-1	47-5	2-8	2-4	0-7	1-5	

17. sz. tábla. (Folytatás.)

[illegible]

17. sz. tábla. (Vége.)

Foglalkozási csoportok	Munkanélküliek száma	E b b ó i																							
		éves volt																		nem házas	házas	közös háztartásban él	özvegy	elvált	ismeretlen
		14	15—19	20—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60—64	65	ismeretlen	12	13	14	15	16	17	18							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18								
X. Összesen . . .																									
XI. 170	163	—	22	27	21	37	29	23	4	—	—	64	89	5	4	1	—								
172	146	1	19	18	18	23	29	21	12	2	3	48	83	5	7	1	2								
173	561	1	84	116	78	125	83	52	16	2	4	210	307	16	11	3	14								
174	153	—	7	20	16	34	35	25	12	2	2	35	107	3	6	1	1								
175	93	—	16	20	20	23	9	3	2	—	—	39	47	4	2	1	—								
176	121	—	178	34	32	34	13	19	2	—	—	30	82	2	4	1	2								
177	30	—	6	1	2	9	12	5	—	—	—	2	22	4	2	—	—								
178	181	—	3	8	6	11	8	7	1	—	—	12	30	1	1	—	—								
179	44	—	15	24	11	41	38	15	8	1	1	43	96	7	5	2	1								
Egyéb	154	—	151	222	183	300	227	147	53	7	10	419	774	42	88	9	20								
XI. Összesen . . .	1.302	2																							
XII. 188	51	—	7	17	5	15	4	1	1	—	—	30	19	2	—	—	—								
Egyéb	19	—	2	5	4	4	1	1	1	1	—	9	8	—	—	—	—								
XII. Összesen . . .	70	—	9	22	9	19	5	2	2	1	1	39	27	2	—	—	2								
XIII. 193	35	—	5	6	7	7	6	2	2	1	—	16	17	1	—	—	1								
195	23	—	—	1	9	4	6	2	1	—	—	5	18	—	—	—	—								
Egyéb	6	—	—	—	2	2	—	2	—	—	—	—	6	—	—	—	—								
XIII. Összesen . . .	64	—	5	7	18	13	12	5	3	—	1	21	41	1	—	—	1								
XIV. Összesen . . .	46	—	5	6	10	7	8	4	2	3	—	12	28	2	1	2	—								
Tisztviselők	24	—	1	8	7	4	4	—	—	—	—	13	9	—	1	1	—								
Ipar összesen { abs.	5.478	13	738	1.242	928	1.113	771	478	131	24	40	2.366	2.789	140	79	27	77								
%	100,0	0,2	13,5	22,7	16,9	20,4	14,1	8,7	2,4	0,4	4,7	43,2	50,9	2,6	1,4	0,5	1,4								
B) Kereskedelem.																									
Tisztviselők	14	—	—	3	2	4	2	3	—	—	—	3	9	—	1	—	—								
Utazó, ügynök	3	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—								
Szolgálat	69	—	20	18	10	15	5	1	—	—	—	45	22	—	1	—	1								
Szakmunkás	4	—	—	—	2	2	1	1	—	—	—	2	2	—	—	—	—								
Szolga	37	—	4	4	9	72	6	1	1	—	1	12	24	2	1	1	—								
Napszámos	80	—	11	7	9	20	18	13	1	—	—	24	52	2	1	—	—								
Tanonc	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—								
Összesen { abs.	208	—	36	32	31	55	32	19	2	—	1	88	110	4	8	1	2								
%	100,0	—	17,4	15,3	14,9	26,4	15,4	9,1	1,5	—	0,5	42,3	52,9	1,9	1,4	0,5	1,0								
C) Egyéb.																									
Háztartási munkások	20	—	3	3	3	5	3	1	1	1	—	9	10	—	1	—	—								
Napszámosok k. m. n.	129	—	18	19	17	19	17	23	12	2	2	36	79	4	3	4	7								
Összesen { abs.	149	—	21	22	20	24	20	24	13	3	2	45	89	4	4	—	7								
%	100,0	—	14,1	14,8	13,4	16,1	13,4	16,1	8,7	2,1	1,3	30,2	59,7	2,7	2,7	—	4,7								
Főösszeg { abs.	5.835	13	795	1.296	979	1.192	823	521	146	27	43	2.499	2.988	148	86	28	86								
%	100,0	0,2	13,6	22,3	16,8	20,4	14,1	8,9	2,5	0,5	0,7	42,8	51,2	2,5	1,5	0,5	1,5								

1783), 20—29 éves 7012, vagyis 40·8% (ebből férfi 6430), 30—39 éves 3652, vagyis 21·2% (ebből férfi 3331), 40—49 éves 2209, vagyis 12·8% (ebből férfi 2036), 50—59 éves 1378, vagyis 8·0% (ebből férfi 1299) és 60 évnél idősebb 539, vagyis 3·1% (ebből férfi 511). Ismeretlen korú 145, vagyis 0·8% (ebből férfi 136).

A kereskedelmi alkalmazottak között nemre való tekintet nélkül 20 éven aluli volt 377, vagyis 18·6% (ebből férfi 273), 20—29 éves 854, vagyis 42·3% (ebből férfi 728), 30—39 éves 381, vagyis 18·8% (ebből férfi 338), 40—49 éves 200, vagyis 9·9% (ebből férfi 173), 50—59 éves 152, vagyis 7·5% (ebből férfi 132), és 60 évnél idősebb 45, vagyis 2·2% (ebből férfi 41). Ismeretlen korú pedig 14, vagyis 0·7% (ebből férfi 13).

Az egyéb címen megszámlált munkanélküliek között 20 éven aluli volt 154, vagyis 11·0% (ebből férfi 91), 20—29 éves 483, vagyis 34·3% (ebből férfi 277), 30—39 éves 258, vagyis 18·4% (ebből férfi 149), 40—49 éves 220, vagyis 15·6% (ebből férfi 126), 50—59 éves 185, vagyis 13·2% (ebből férfi 98), és hatvan évnél idősebb 97, vagyis 6·9% (ebből férfi 55). Ismeretlen volt a kora 8 egyénnek vagyis 0·6% (ebből férfi 7).

Nemre való tekintet nélkül a szomszédos községekben 14 éves volt összesen 28 munkanélküli, vagyis 0·4% (ebből férfi 13), 15—19 éves 1073, vagyis 16·4% (ebből férfi 795), 20—24 éves 1440, vagyis 21·9% (ebből férfi 1296), 25—29 éves 1056, vagyis 16·1% (ebből férfi 979), 30—39 éves 1286, vagyis 19·6% (ebből férfi 1192), 40—49 éves 899, vagyis 13·7% (ebből férfi 823), 50—59 éves 552, vagyis 8·4% (ebből férfi 521), 60—64 éves 149, vagyis 2·3% (ebből férfi 146), hatvanöt éves 32, vagyis 0·5% (ebből férfi 27) és ismeretlen korú 49, vagyis 0·7% (ebből férfi 43).

Foglalkozási csoportok szerint, nemre való tekintet nélkül volt az ipari alkalmazottak között 20 éven aluli 1002, vagyis 16·5% (ebből férfi 751), 20—29 éves 2362, vagyis 38·8% (ebből férfi 2170), 30—39 éves 1186, vagyis 19·5% (ebből férfi 1113), 40—49 éves 831, vagyis 13·7% (ebből férfi 771), 50—59 éves 501, vagyis 8·2% (ebből férfi 478) és 60 évnél idősebb 162, vagyis 2·6% (ebből férfi 155). Ismeretlen korú 43 volt, vagyis 0·7% (ebből férfi 40). A kereskedelmi alkalmazottak között nemre való tekintet nélkül 20 éven aluli volt 58, vagyis 23·5% (ebből férfi 36), 20—29 éves 68, vagyis 27·5% (ebből férfi 63), 30—39 éves 63, vagyis 25·5% (ebből férfi 55), 40—49 éves 34, vagyis 13·8% (ebből férfi 32), 50—59 éves 21, vagyis 8·5% (ebből férfi 19) és 60 évnél idősebb 2, vagyis 0·8% (ebből férfi 2). Ismeretlen korú pedig egy egyén volt (férfi). Az egyéb címen megszámlált munkanélküliek között 20 éven aluli volt 41, vagyis 17·8% (ebből férfi 21), 20—29 éves 66, vagyis 28·7% (ebből férfi 42), 30—39 éves 37, vagyis 16·1% (ebből férfi 24), 40—49 éves 34,

vagyis 14·8% (ebből férfi 20), 50—59 éves 30, vagyis 13% (ebből férfi 24) és hatvan évnél idősebb 17, vagyis 7·4% (ebből férfi 16). Ismeretlen volt a kora 5 egyének (2·2%), ebből férfi 2.

Az összes (fővárosi és környékbeli) munkanélküliek közül tehát a legjobb korban lévő (20—40 év) munkások tehát két harmadát tették az összességnek.

20 évnél fiatalabb volt 3893 (14·3), 20—29 éves 10.845 (40·0%), 30—39 éves 5.577 (20·5%), 40—49 éves 3528 (13·0%), 50—59 éves 2267 (8·3%) s 60 évnél idősebb 3·9%.¹⁾

Igen szomorú jelensége a jelenlegi munkanélküliségnek, hogy a családok és közös háztartásban élő munkanélküliek száma megközelíti, a vidéken felül is múlja a nőtlen és hajadon munkanélküliek számát. Szemben a külföldi statisztikáinak sokkal kedvezőbb eredményeivel, ez az arány arra vall, hogy a munkaadók nem állhattak meg, — mint máskor szokásos — a nőtlen munkások elbocsátásánál, hanem a családok munkásokat is kénytelenek voltak tömegesen elbocsátani.

A családi állapotot tekintve ugyanis nőtlen volt a munkanélküliek között 13.845, vagyis 50·9%, a fővárosban 52·8%, a környéken 45·1%. Házasság volt 10.900 (40·1%), melyből a fővárosra 7782 egyén (37·7%) s a vidékre 3118 egyén (47·5%). Közös háztartásban élt 3·5%, vagyis 962 egyén (a fővárosban 776:3·8%, a környéken 186:2·8%), özvegy volt 921, vagyis 3·4%, törvényesen elvált 265, vagyis 1·0% és ismeretlen családi állapotú 295 egyén (1·1%).

8. A munkanélküliek megoszlása családi állapot szerint.

A fővárosban nemre és foglalkozásra való tekintet nélkül nőtlen volt a munkanélküliek közül 10.887 (52·8%), ebből férfi 9242, házasság 7782 (37·7%), ebből férfi 7375, közös háztartásban élt 776 (3·8%), ebből férfi 661, özvegy volt 764 (3·7%) és pedig 430 férfi és 334 nő, elvált 216 (1%), ebből 150 férfi és ismeretlen családi állapotú 199 (1%), ebből 169 férfi.

Az ipari alkalmazottak között nőtlen volt 8936, vagyis 52% (7907 férfi), házasság 6724 (39·1%), ebből 6418 férfi, közös háztartásban élt 670 (3·9%), ebből 579 férfi, özvegy volt 554 (3·2%), ebből 364 férfi, elvált 157 (0·9%), ebből 121 férfi és ismeretlen családi állapotú 155 (0·9%) egyén, akik között 137 férfi volt.

A kereskedelmi alkalmazottak között nőtlen volt 1222 (60·4%), ebből férfi 983, házasság 620 (30·6%), ebből férfi 586, közös háztartásban élő

¹⁾ Hasonló volt a kor szerinti megoszlás 1910-ben is, de itt számba kell venni azt, hogy a betegek és egyéb nem ide tartozó okokból munkanélküliek levonása után a mostani eredmény volna valószínűleg sötétebb.

72 (3·6%), ebből férfi 64, özvegy 58 (2·9%), ebből 25 férfi, elvált 30 (1·5%), akik között 20 férfi volt és ismeretlen családi állapotú 21 (1%), egy kivételével valamennyien férfiak.

A *napszámosok k. m. n. és háztartási munkások* között nőtlen volt 729 (51·9%), ebből férfi 352, házas 438 (31·2%), ebből férfi 371, közös háztartásban élő 34 (2·4%), ebből férfi 18, özvegy 152 (10·8%), ebből 41 férfi, elvált 29 (2·1%), ebből 9 férfi és ismeretlen családi állapotú 21 (1%), akik között 12 férfi volt.

A *szomszédos községekben* foglalkozásra való tekintet nélkül nőtlen volt 45·1%, vagyis 2958 egyén (ebből férfi 2499), házas 3118, vagyis 47·5% (ebből férfi 2988), közös háztartásban élt 186, tehát 2·8% (ebből férfi 148), közös háztartásban élt 186 tehát 2·8% (ebből férfi: 148), özvegy volt 157 (ebből férfi: 86) 2·4%, elvált 49 vagyis 0·7% (ebből férfi 28) és ismeretlen családi állapotú 96 (1·5%) még pedig 86 férfi 10 nő.

Az *ipari alkalmazottak* között nőtlen volt nemre való tekintet nélkül 45·1% (összesen 2748 egyén, ebből 2366 férfi), házas 47·8% vagyis 2904 alkalmazott (ebből 2789 férfi), közös háztartásban élt 2·8%, összesen 171 munkanélküli (ebből férfi 140), özvegy volt 134 (ebből 79 férfi), vagyis 2·2%, elvált 44 (0·7%) és pedig 27 férfi, 17 nő, s ismeretlen családi állapotú 86, vagyis 1·4%.

A *kereskedelmi alkalmazottak* között nőtlen volt 47% (összesen 116 egyén, ebből férfi 88), házas 46·6%, vagyis 115 alkalmazott (ebből 110 férfi) s közös háztartásban élt 7, özvegy volt 6, elvált egy és ismeretlen családi állapotú egy alkalmazott (valamennyien többnyire férfiak).

A *háztartási munkások és napszámosok* között nőtlen volt 94 (ebből férfi 45), vagyis 40·9%, házas 99 (ebből férfi 89) vagyis 43%, közös háztartásban élt 8, özvegy volt 17, elvált 4 s ismeretlen családi állapotú 8 munkanélküli, akik között főleg a nők vannak képviselve.

A munkanélküli férfi ipari alkalmazottak megoszlása kor szerint a fővárosban 1910-ben a népszámlálás adatai alapján.

Ipari főcsoportok megnevezése	16	16—17	18—19	20—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60	Összesen	%
	éven								éven		
	aluli								felüli		
	é v e s e k s z á m a										
I.	5	149	326	561	355	351	161	85	40	2.033	17·6
II.	1	44	91	151	94	76	46	13	12	528	4·6
III.	—	4	16	24	20	26	16	14	5	125	1·1
IV.	4	34	100	181	144	192	105	80	46	886	7·7
V.	—	4	12	24	10	24	8	5	4	91	0·8
VI.	—	9	19	33	33	41	15	14	4	168	1·4
VII.	5	93	237	475	338	395	181	132	85	1.939	16·8
VIII.	—	7	9	24	17	19	5	3	1	85	0·7
IX.	2	24	72	224	197	226	153	74	32	1.004	8·7
X.	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2	0·0
XI.	8	87	231	523	518	741	417	301	155	2.981	25·8
XII.	—	8	31	102	85	64	23	14	6	333	2·9
XIII.	8	45	80	190	220	376	218	120	46	1.303	11·3
XIV.	1	10	5	13	19	10	13	5	1	77	0·6
Összesen	32	518	1.229	2.525	2.050	2.542	1.361	860	438	11.555	100·0
%	0·3	4·5	10·6	21·9	17·7	22·0	11·8	7·4	3·8	100·0	—

9. Munkanélküliek megoszlása az eltartottak száma szerint. (18. és 17. sz. tábla.)

A munkanélküliség szociális képéhez tartozik annak az ismerete is, hogy a családtagokat mily mértékben sújtja a munkanélküliség. Az eltartottak száma tisztább képet ad a munkanélküliség képéről, mintha általában a gyermekek (esetleg bizonyos koron alul és egyéb) vagy a háztartáshoz tartozó a családtagok számát és jellegét kérdeztük volna. A másik megvilágítandó oldala a képnek az, hogy a kereső családtagok mily mértékben enyhítették a családfő helyzetét.

A fővárosban felvett munkanélkülieknek 12.053 esetben (58·5%) csupán önmaguk eltartásáról kellett gondoskodni, (ebből 10.330 férfi és 1723 nő volt) és csak 41·1% esetben voltak a munkanélküliek eltartók. Ezek között 3011 esetben = 14·6% (ebből 2659 férfi) egy családtag eltartásáról, 2092 esetben = 10·2% (ebből 1890 férfi) 2 hozzátartozó ellátásáról, 2212 esetben = 10·7% (ebből 2046 férfi) 3—4 egyén ellátásáról, 817 esetben = 3·9% (ebből 764 férfi) 5—6 egyén eltartásáról, 257 esetben = 1·3% (ebből 241 férfi) 7—8 családtag ellátásáról, kilenc és több családtagot tartott el 176 munkanélküli = 0·4% (ebből 10 nő!) és ismeretlen volt az eltartottak száma 76 esetben 0·4% (ebből 1 férfi).

Az eltartottak száma viszonylag kedvezőbb képet mutat a fővárosban, mint a családi állapot, bár még mindig sötétebbet, mint München adatai, ahol 1912-ben 62·9% egyedülálló, 37·1% családfentartó volt. Úgy látszik sok esetben a gyermekek maguk tartják el magukat kivált a munkanélküliség idején. Azon esetek közül ugyanis, amikor a munkanélkülinek családtagokat is el kellett tartani, a fővárosban az eseteknek majdnem kétharmada olyan volt, ahol az eltartottak száma csak kettő volt. Minthogy az eltartó munkanélküliek között túlsúlyban a házasok voltak, adataink alapján azt mondhatjuk, hogy a munkanélküliségtől sújtott családok túlnyomóan férj, feleség és 1—2 eltartott családtagból állottak. Ezek között szélső esetek is elég nagy számban fordultak elő. Minő rettenetes helyzetben lehetett az a 29 családfentartó (köztük 2 nő), akinek 10, az a 20 munkanélküli (köztük 2 nő), akinek 11 és végül az a 6 munkanélküli (köztük 1 nő), akinek 12 családtag fentartásáról kellett gondoskodni és esetleg több havi sikertelen fáradozás dacára a betevő falatot sem tudta nekik nyújtani.

Férji feleségét, vagy a vele közös háztartásban élő nőt 4050 esetben, gyermeket 2189 esetben és egyéb hozzátartozót 1458 esetben tartott el. A nőmunkanélküliek közül férjét illetve a vele közös háztartásban élő férfit 56 esetben, gyermeket 602 esetben s egyéb hozzátartozóját 216 esetben látta el, vagyis az esetek 47·9%-a férj, feleség, illetve közös háztartásban élő férfi, illetve nő eltartását, 32·6%-a gyermek eltartását és 19·5%-a egyéb hozzátartozó eltartását mutatja.

18. sz. tábla.

A munkanélküliek megoszlása az eltartottak száma szerint a fővárosban.

Foglalkozási csoportok	Hány esetben tart el a munkanélküli															Összesen
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
	h o z z á t a r t o z ó t															
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
a) Összesen.																
I.	2.472	480	359	237	124	86	40	29	12	9	6	1	1	—	3.856	
II.	783	232	151	104	43	39	16	7	3	3	2	—	—	—	1.383	
III.	240	43	34	34	19	7	8	3	—	1	—	—	—	—	389	
IV.	943	296	225	138	72	45	28	22	10	3	1	—	—	—	1.783	
V.	88	26	9	7	4	5	2	—	—	—	—	—	—	—	141	
VI.	204	45	32	28	13	6	3	2	1	—	—	—	—	—	334	
VII.	1.173	248	177	125	91	42	25	14	8	12	11	12	1	—	1.939	
VIII.	145	32	15	13	9	5	5	4	1	—	—	—	—	—	229	
IX.	783	182	127	86	49	42	25	17	9	1	1	2	1	—	1.325	
X.	106	24	24	17	8	3	4	1	—	1	—	—	—	—	188	
XI.	1.787	675	465	316	184	121	74	34	16	9	5	1	1	—	3.688	
XII.	358	73	50	33	18	11	7	2	5	1	1	—	—	—	560	
XIII.	658	171	110	55	38	21	18	8	6	3	—	1	—	—	1.089	
XIV.	29	7	10	5	1	5	1	1	—	—	—	—	—	—	59	
Tisztviselő	134	34	27	9	15	8	2	3	1	—	—	—	—	—	233	
Összesen { abs.	9.903	2.568	1.815	1.207	688	446	258	147	72	43	27	17	5	—	17.196	
o/o	57-6	14-9	10-5	7-0	4-0	2-6	1-5	0-9	0-4	0-3	0-2	0-1	0-0	—	100-0	
B) Kereskedelem.																
Tisztviselő	222	37	24	20	9	10	6	3	2	—	—	—	—	—	333	
Utazó, ügynök	21	3	8	2	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	43	
Segéd	495	66	53	35	24	8	6	3	4	2	—	1	1	75	773	
Szaktanács	46	12	7	5	5	3	1	—	—	—	—	—	—	—	79	
Szolga	167	56	33	21	11	11	2	5	—	—	—	—	—	—	306	
Napszámos	263	85	49	36	21	12	8	4	3	1	—	1	—	—	483	
Tanonc	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	
Összesen { abs.	1.219	260	174	119	78	46	24	15	9	5	—	2	1	76	2.023	
o/o	60-3	12-9	8-6	5-9	3-6	2-3	1-2	0-7	0-4	0-2	—	0-1	0-0	3-8	100-0	
C) Egyéb.																
Háztartási munkások	505	68	26	22	4	6	1	—	—	—	—	—	—	—	632	
Napszámosok	426	115	77	62	37	23	13	12	2	3	2	1	—	—	773	
Összesen { abs.	931	183	103	84	41	29	14	12	2	8	2	1	—	—	1.405	
o/o	66-3	13-0	7-3	6-0	2-9	2-1	1-0	0-9	0-1	0-2	0-1	0-1	—	—	100-0	
Főösszeg { abs.	12.053	3.011	2.092	1.410	802	521	296	174	83	51	29	20	6	76	20.624	
o/o	58-5	14-6	10-2	6-8	3-9	2-5	1-4	0-9	0-4	0-2	0-1	0-1	0-0	0-4	100-0	
a) Összesen.																
I.	2.423	464	349	231	123	84	40	29	12	9	6	1	1	—	3.772	
II.	735	218	145	98	42	38	16	7	3	3	2	—	—	—	1.307	
III.	208	42	32	32	18	7	7	3	—	1	—	—	—	—	350	
IV.	923	290	217	136	70	44	26	20	10	3	1	—	—	—	1.740	
V.	81	24	9	7	4	5	1	—	—	—	—	—	—	—	131	
VI.	154	32	20	25	12	4	3	2	1	—	—	—	—	—	253	
VII.	817	183	128	100	78	37	21	11	8	9	10	11	—	—	1.413	
VIII.	77	19	8	10	6	4	3	2	1	—	—	—	—	—	130	
IX.	699	149	114	79	45	39	24	16	7	1	1	2	1	—	1.177	
X.	75	14	20	11	7	2	3	1	—	—	—	—	—	—	133	
XI.	1.734	658	457	308	175	117	74	33	15	9	5	—	—	—	3.586	
XII.	237	52	38	30	13	10	6	2	3	1	—	—	—	—	393	
XIII.	515	149	93	50	35	19	16	7	6	3	—	1	—	—	894	
XIV.	22	6	10	5	1	3	1	1	—	—	—	—	—	—	49	
Tisztviselő	108	29	25	7	15	8	2	3	1	—	—	—	—	—	198	
Összesen { abs.	8.808	2.329	1.665	1.129	644	421	243	137	67	39	25	15	4	—	15.526	
o/o	56-7	15-0	10-7	7-3	4-1	2-7	1-6	0-9	0-4	0-3	0-2	0-1	0-0	—	100-0	
B) Kereskedelem.																
Tisztviselő	131	24	17	18	8	9	6	3	2	—	—	—	—	—	218	
Utazó, ügynök	21	3	8	2	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	43	
Segéd	495	53	49	34	24	7	6	3	4	2	—	1	1	—	679	
Szaktanács	44	12	7	5	5	3	1	—	—	—	—	—	—	—	77	
Szolga	167	56	33	21	11	11	2	5	—	—	—	—	—	—	306	
Napszámos	192	68	39	29	16	11	6	3	3	1	—	1	—	—	369	
Tanonc	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	
Összesen { abs.	1.055	217	153	109	67	43	22	14	9	6	—	2	1	1	1.698	
o/o	62-2	12-9	9-0	6-4	4-0	2-5	1-3	0-8	0-5	0-3	—	0-1	0-0	0-0	100-0	
C) Egyéb.																
Háztartási munkások	98	22	9	11	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	144	
Napszámosok	369	91	63	52	32	22	11	12	2	2	2	1	—	—	659	
Összesen { abs.	467	113	72	63	34	23	12	12	2	2	2	1	—	—	803	
o/o	58-2	14-1	9-0	7-9	4-2	2-9	1-5	1-5	0-2	0-2	0-2	0-1	—	—	100-0	
Főösszeg { abs.	10.330	2.639	1.890	1.301	745	487	277	163	78	46	27	18	5	1	18.027	
o/o	57-3	14-8	10-5	7-2	4-1	2-7	1-5	0-9	0-4	0-3	0-2	0-1	0-0	0-0	100-0	

A munkanélküliek megoszlása az eltartottak száma szerint a szomszédos községekben.

19. sz. tábla.

Foglalkozási csoportok	Hány esetben tart el a munkanélküli															Összesen	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		15
	hozzátartozót																
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
a) Összesen:																	
I.	733	187	183	118	73	45	24	11	8	1	2	1	—	—	—	1.397	
II.	375	144	101	72	50	38	18	14	9	6	1	—	—	—	—	829	
III.	82	34	20	21	13	10	3	4	6	2	1	—	—	—	—	196	
IV.	352	130	125	83	57	29	23	13	9	1	2	1	—	—	—	825	
V.	69	15	9	6	14	8	2	4	1	1	—	—	—	—	—	129	
VI.	82	21	13	9	5	6	4	—	2	2	—	—	—	—	—	144	
VII.	188	55	52	33	28	19	10	10	4	—	3	—	—	—	—	402	
VIII.	17	5	5	1	2	2	2	1	—	—	1	—	—	—	—	36	
IX.	124	68	39	24	18	16	10	7	2	3	11	—	—	—	1	323	
X.	90	30	26	18	8	13	10	4	2	1	—	—	—	—	—	202	
XI.	498	226	158	139	118	89	51	29	29	10	3	2	—	—	—	1.352	
XII.	45	15	13	6	3	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	89	
XIII.	33	9	17	2	7	7	1	—	—	1	—	—	—	—	—	77	
XIV.	24	6	2	9	5	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	53	
Tisztviselő	18	7	3	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	
Összesen { abs.	2.730	952	766	543	403	289	164	98	76	35	23	5	3	—	—	6.987	
{ %	44.9	15.6	12.6	8.9	6.6	4.7	2.7	1.6	1.2	0.6	0.4	0.1	0.1	—	—	100.0	
b) Kereskedelem.																	
Tisztviselő	15	10	2	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	
Utazó, ügynök	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	
Segéd	4	28	13	12	9	5	1	—	1	—	—	—	—	—	—	73	
Szaktanács	—	2	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	
Szolga	—	17	12	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	
Napszámos	11	25	16	19	13	9	3	2	—	—	—	—	—	—	—	98	
Tanonc	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Összesen { abs.	31	83	43	44	23	16	4	2	1	—	—	—	—	—	—	247	
{ %	12.6	33.6	17.4	17.8	9.3	6.5	1.6	0.8	0.4	—	—	—	—	—	—	100.0	
c) Egyéb.																	
Háztartási munkák	38	10	4	4	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	9	70	
Napszámosok	73	26	20	7	6	10	4	6	5	2	1	—	—	—	—	160	
Összesen { abs.	111	36	24	11	10	10	4	7	5	2	1	—	—	—	—	230	
{ %	48.4	15.7	10.4	4.8	4.3	4.3	1.7	3.0	2.2	0.9	0.4	—	—	—	3.9	100.0	
Főösszeg { abs.	2.872	1.071	833	598	436	315	172	107	82	37	24	5	3	9	9	6.564	
{ %	43.8	16.3	12.7	9.1	6.6	4.8	2.6	1.6	1.3	0.6	0.4	0.1	0.1	0.1	—	100.0	
A) Ipar.																	
I.	679	179	181	112	70	42	23	11	11	8	1	2	1	—	—	1.320	
II.	347	137	96	68	50	36	18	13	9	6	1	—	—	—	—	782	
III.	74	29	20	20	12	10	3	4	6	2	1	—	—	—	—	181	
IV.	330	127	123	82	57	27	23	12	9	1	2	1	—	—	—	794	
V.	52	10	8	5	12	6	1	4	1	1	—	—	—	—	—	100	
VI.	39	10	6	3	5	3	—	2	2	—	—	—	—	—	—	80	
VII.	119	42	42	24	23	17	4	6	3	—	2	—	—	—	—	282	
VIII.	3	3	2	—	2	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	14	
IX.	94	54	32	21	15	16	10	7	2	3	2	—	—	—	1	257	
X.	65	25	24	16	6	12	9	4	1	1	—	—	—	—	—	163	
XI.	475	219	152	137	115	86	49	27	28	10	2	2	—	—	—	1.302	
XII.	35	11	9	6	3	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	70	
XIII.	25	9	14	1	7	6	1	—	—	1	—	—	—	—	—	64	
XIV.	21	5	2	6	4	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	45	
Tisztviselő	10	6	3	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	
Összesen { abs.	2.368	866	718	506	381	271	151	90	73	35	11	5	3	—	—	5.478	
{ %	43.3	15.8	13.1	9.2	7.0	4.9	2.8	1.6	1.3	0.6	0.2	0.1	0.1	—	—	100.0	
B) Kereskedelem.																	
Tisztviselő	—	8	2	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	
Utazó, ügynök	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	
Segéd	—	28	13	12	9	5	1	—	1	—	—	—	—	—	—	69	
Szaktanács	—	2	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	
Szolga	—	17	12	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	
Napszámos	—	23	16	17	12	8	3	1	—	—	—	—	—	—	—	80	
Tanonc	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Összesen { abs.	1	79	43	42	22	15	4	1	1	—	—	—	—	—	—	208	
{ %	0.5	38.0	20.6	20.2	10.6	7.2	1.9	0.5	0.5	—	—	—	—	—	—	100.0	
C) Egyéb.																	
Háztartási munkások	—	2	2	3	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	9	20	
Napszámosok	56	20	17	6	5	10	2	5	5	2	1	—	—	—	—	129	
Összesen { abs.	56	22	19	9	8	10	2	6	5	2	1	—	—	—	—	149	
{ %	37.6	14.8	12.8	6.0	5.4	6.7	1.3	4.0	3.4	1.3	0.7	—	—	—	6.0	100.0	
Főösszeg { abs.	2.425	967	780	567	411	296	167	97	79	37	12	5	3	9	9	5.835	
{ %	41.6	16.6	13.4	9.5	7.0	5.1	2.7	1.7	1.4	0.6	0.2	0.1	0.1	0.1	—	100.0	

Különösen szomorúak azok az esetek, amikor a nő tartja el hozzátartozóit, különösen a férjét. Az utóbbi esetek száma nem nagy, de erős a gyanú, hogy bizonyos erkölcsi aggályok folytán a nő keresetéből élőférfiak számát nem teljes számban vallották be. Néhány esetben a férj a számlálólapon kifejezetten megvallotta, hogy a felesége szerelmi keresetéből tartja el.

A foglalkozás kevés eltolódást idéz elő az eltartottakkal bírók és a csak önmagukról gondoskodók aránya tekintetében.

Az ipari alkalmazottak közül 57·6% (9903, ebből 8808 férfi) csak önmagáról gondoskodott a munkanélküliség tartama alatt, a kereskedelmi alkalmazottak közül 60·3%-nak (1219, ebből 1055 férfi) s az egyéb címen felvettek közül 66·3%-nak (931 egyén, ebből 467 férfi) nem volt eltartandó hozzátartozója.

A szomszédos községekben 2872 munkanélküli önmagát tartotta csak el (43·8%); ebből 2425 férfi és 447 nőalkalmazott volt. Az eltartók közül 1071 (16·3%) és pedig 967 férfi és 104 nő, (56·2%) egy családtagot 833 (12·7%), akik közül 780 férfi és 53 nő volt, két családtagot, 1034 (15·7%), három-négy családtagot (ebből 67 nőeltartó), 487 (453 férfi és 34 nő) vagyis 7·4% öt-hat családtagot, 189 (ebből 13 nő) azaz, 2·9% hét-nyolc családtagot és 69 munkanélküli (ebből 12 nő), 1·1% kilenc és több családtagot tartott el, 9 férfinél (0·1%) az eltartott családtagok száma ismeretlen volt. Ebből azt látjuk, hogy a környéken sokkal több volt a családot eltartó munkanélkülieknek a száma és az utóbbiak viszonylag több családtagot is tartottak el. Ez a körülmény, amint az alábbi adatok is igazolni fogják, arra vall, hogy elsősorban a családos munkások kénytelenek a fővárosi lakás- és megélhetési viszonyok folytán a szomszédos, részben igen primitív községekbe kivonulni, míg a nőtlen munkások illetve kisebb családdal bíró munkások inkább tudnak a fővárosban is meghúzódní.

Férfi munkanélküli a szomszédos községekben 1893 esetben tartotta el nejét, vagy a vele közös háztartásban élő nőt, 711 esetben gyermekét és 806 esetben egyéb hozzátartozóját. A nőmunkanélküliek közül 13 férjét, illetve a vele közös háztartásban élő férfit, 908 gyermekeit és 878 egyéb hozzátartozóját. Általában férjet, feleséget, közös háztartásban élő férfit vagy nőt tartottak el az esetek 51·6%-ban, gyermeket tartottak el az esetek 24·6%-ában, egyéb hozzátartozót 23·8%-ában.

Az ipari alkalmazottak között a környéken csak önmagáról gondoskodott 2730 (ebből 2368 férfi), vagyis 44·9%, továbbá 31 kereskedelmi alkalmazott 12·6% (ebből 1 férfi) s az egyéb munkásokból 111 (48·4%), akik között 56 férfi volt. Itt is aránylag legtöbbször 1—2 hozzátartozót tartottak el és pedig az ipari munkások az esetek 28·2%-ában, a kereskedelmi alkalmazottak az esetek 51%-ában s az egyéb címen megszámláltak az esetek 26·1%-ában.

9. Az eltartók és eltartottak összes száma. (20., 21., 22. sz. tábla.)

A munkanélküliségtől közvetlenül sújtott és az általuk *eltartottak* számát a következő adatok mutatják:

A fővárosban volt munkanélküli	20.624
" " eltartott családtag	21.937
Összesen	42.561
a környéken volt munkanélküli	6.564
" " volt eltartott családtag	10.951
Összesen	17.515

vagyis a munkanélküliség a fővárosban és környéken:

42.561
17.515
60.076 egyént sújtott

és ezenkívül még 85 munkanélkülit, akikről nem volt megállapítható, vajjon tartanak-e el hozzátartozót.

Száz eltartó munkanélküli a fővárosban általában 384 eltartott esett (a vidéken 337⁰/₀); még pedig az iparban 384 (a környéken 3331) a kereskedelemben 375 (a környéken 420); az egyéb csoportban 362, (a környéken 320). Az ipari főcsoportok közül legtöbb eltartott esett az V-re (455) a legkevesebb a VII-re (330).

10. A lakásbérleti viszony. (23. sz. tábla.)

Kevésbé kedvezőtlen képet mutat a munkanélküliek megoszlása a lakásbérleti viszony szerint. A munkanélküliek között főbérlo 31·3⁰/₀, vagyis 8507 egyén, a főbérlo családtagja volt 6110 egyén, vagyis 22·4⁰/₀, (a főváros területén a kettő összesen 47·5⁰/₀, a szomszédos községekben 73·8⁰/₀), mint szobabérlo lakott 2255 megszámlált alkalmazott, tehát 8·3⁰/₀ (a fővárosban 8·6⁰/₀, a környéken 7·3⁰/₀), ágybérlo volt 9184, vagyis 33·8⁰/₀, melyből a fővárosra 8320 (40·3⁰/₀) s a környékre 864 (13·1⁰/₀) egyén esik. Ki nem puhatolható címen lakott 326 munkanélküli (1·2⁰/₀) s mint szállóvendég, háztulajdonos vagy alkalmazott 806 egyén, vagyis 3·0⁰/₀. E szerint a munkanélkülieknek egy harmadára az a súlyos gond hárult, hogy külön lakást béreljen, egy ötödénél több támaszt talált a családja egyéb tagjában, egy igen nagy részük (42·1⁰/₀) pedig mint szobavagy ágybérlo szoros háztartási közösségen kívül állott. Minthogy a főbérlok aránya (31·3⁰/₀) jóval kisebb, mint a házas és még inkább mint a család-

Eltartottak száma a fővárosban.

20. sz. tábla.

Foglalkozási csoportok		A z eltartottak száma															Egyéni bágy száma
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Összesen			
		egyéni eltartó munkanélkülieknél													abs.	%	
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
A) Ipar.		a) Összesen															
I.	480	718	711	496	430	240	203	96	81	60	11	12	3.538	16,2	—	—	
II.	232	302	312	172	195	96	49	24	27	20	—	—	1.429	6,5	—	—	
III.	43	68	102	76	35	48	21	—	9	—	—	—	402	1,8	—	—	
IV.	296	450	414	288	225	168	154	80	27	10	—	—	2.112	9,6	—	—	
V.	26	18	21	16	25	12	—	—	—	—	—	—	118	0,5	—	—	
VI.	45	64	84	52	30	8	14	8	—	—	—	—	315	1,4	—	—	
VII.	248	354	375	364	210	150	98	64	108	110	132	12	2.225	10,2	—	—	
VIII.	32	30	39	36	25	30	28	8	—	—	—	—	228	1,0	—	—	
IX.	182	254	258	196	210	150	119	72	9	10	22	12	1.494	6,8	—	—	
X.	24	48	51	32	15	24	7	—	9	—	—	—	210	1,0	—	—	
XI.	675	930	948	736	605	444	238	128	81	50	11	12	4.858	22,2	—	—	
XII.	73	100	99	72	55	42	14	40	9	10	—	—	526	2,4	—	—	
XIII.	171	220	165	152	105	108	56	48	27	—	11	—	1.063	4,8	—	—	
XIV.	7	20	15	4	25	6	7	—	—	—	—	—	84	0,4	—	—	
Tisztviselő	34	54	27	60	40	12	21	8	—	—	—	—	256	1,2	—	—	
Összesen { abs.	2.568	3.630	3.621	2.752	2.230	1.548	1.029	576	387	270	187	60	18.858	86,0	—	—	
{ ‰	13,6	19,2	19,2	14,6	11,8	8,2	5,5	3,1	2,1	1,4	1,0	0,3	100,0	—	—	—	
B) Kereskedelem.																	
Tisztviselő	37	48	60	36	50	36	21	16	—	—	—	—	304	1,4	—	—	
Utazó, ügynök	3	16	6	12	10	6	—	—	18	—	—	—	71	0,3	—	—	
Szolg.	66	106	105	96	40	36	21	32	18	—	11	12	543	2,5	—	75	
Szakmunkás	12	14	15	20	15	6	—	—	—	—	—	—	82	0,4	—	—	
Szolg.	56	66	63	44	55	12	35	—	—	—	—	—	331	1,5	—	—	
Napszámos	85	98	108	84	60	48	28	24	9	—	11	—	555	2,5	—	—	
Tanonc	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0,0	—	—	
Összesen { abs.	260	348	357	292	230	144	105	72	45	—	22	12	1.887	8,6	76	—	
{ ‰	13,8	18,4	18,9	15,5	12,2	7,6	5,6	3,8	2,4	—	1,2	0,6	100,0	—	—	—	
C) Egyéb.																	
Háztartási munkások	68	52	66	16	30	6	—	—	—	—	—	—	238	1,1	—	—	
Napszámosok k. m. n.	115	154	186	148	115	78	84	16	27	20	11	—	954	4,3	—	—	
Összesen { abs.	183	206	252	164	145	84	84	16	27	20	11	—	1.192	5,4	—	—	
{ ‰	15,4	17,3	21,1	13,8	12,2	7,0	7,0	1,3	2,3	1,7	0,9	—	100,0	—	—	—	
D) Főösszeg																	
{ abs.	3.011	4.184	4.230	3.208	2.605	1.776	1.218	664	459	290	220	72	21.937	100,0	—	76	
{ ‰	13,7	19,1	19,3	14,6	11,9	8,1	5,6	3,0	2,1	1,3	1,0	0,3	100,0	—	—	—	
A) Ipar.		b) Ebből férfi															
I.	464	698	693	492	420	240	203	96	81	60	11	12	3.470	17,3	—	—	
II.	218	290	294	168	190	96	49	24	27	20	—	—	1.376	6,8	—	—	
III.	42	64	96	72	35	42	21	—	9	—	—	—	381	1,9	—	—	
IV.	290	434	408	280	220	156	140	80	27	10	—	—	2.045	10,2	—	—	
V.	24	18	21	16	25	12	—	—	—	—	—	—	110	0,5	—	—	
VI.	32	40	75	48	20	18	14	8	—	—	—	—	255	1,3	—	—	
VII.	183	256	300	312	185	126	77	64	81	100	121	—	1.805	9,0	—	—	
VIII.	19	16	30	24	20	18	14	8	—	—	—	—	149	0,7	—	—	
IX.	49	228	237	180	195	144	112	56	9	10	22	12	1.354	6,7	—	—	
X.	14	40	33	28	10	18	7	—	—	—	—	—	150	0,7	—	—	
XI.	658	914	924	700	585	444	231	120	81	50	—	12	4.719	23,4	—	—	
XII.	52	76	90	52	50	36	14	24	9	—	—	12	415	2,1	—	—	
XIII.	149	184	150	140	95	96	99	48	27	—	11	—	951	4,7	—	—	
XIV.	6	20	15	4	15	6	7	—	—	—	—	—	73	0,4	—	—	
Tisztviselő	29	50	21	60	40	12	21	8	—	—	—	—	241	1,2	—	—	
Összesen { abs.	2.329	3.330	3.387	2.576	2.105	1.458	959	536	351	250	165	48	17.494	86,9	—	—	
{ ‰	13,3	19,0	19,5	14,7	12,0	8,3	5,5	3,1	2,0	1,4	0,9	0,3	100,0	—	—	—	
B) Kereskedelem.																	
Tisztviselő	24	34	54	32	45	36	21	16	—	—	—	—	262	1,3	—	—	
Utazó, ügynök	3	16	6	12	10	6	—	—	18	—	—	—	71	0,3	—	—	
Szolg.	53	98	102	96	35	36	21	32	18	—	11	12	514	2,6	—	—	
Szakmunkás	12	14	15	20	15	6	—	—	—	—	—	—	82	0,4	—	—	
Szolg.	56	66	63	44	55	12	35	—	—	—	—	—	331	1,6	—	—	
Napszámos	68	78	87	64	55	36	21	24	9	—	11	—	453	2,3	—	—	
Tanonc	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0,0	—	—	
Összesen { abs.	217	306	327	268	215	132	98	72	45	—	22	12	1.714	8,5	—	—	
{ ‰	12,7	17,9	19,1	15,6	12,5	7,7	5,7	4,2	2,6	—	1,3	0,7	100,0	—	—	—	
C) Egyéb.																	
Háztartási munkások	22	18	33	8	5	6	—	—	—	—	—	—	92	0,5	—	—	
Napszámosok k. m. n.	91	126	156	128	110	66	84	16	18	20	11	—	826	4,1	—	—	
Összesen { abs.	113	144	189	136	115	72	84	16	18	20	11	—	918	4,6	—	—	
{ ‰	12,3	15,7	20,6	14,8	12,5	7,8	9,2	1,7	2,0	2,2	1,2	—	100,0	—	—	—	
D) Főösszeg																	
{ abs.	2.659	3.780	3.903	2.980	2.435	1.662	1.141	624	414	270	198	60	20.126	100,0	—	—	
{ ‰	13,2	18,8	19,4	14,8	12,1	8,2	5,7	3,1	2,1	1,3	1,0	0,3	100,0	—	—	—	

Eltartottak száma a szomszédos községekben.

21. sz. tábla.

Foglalkozási csoportok	Az eltartottak száma															Összesen		Egyéni hány- ságon
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	abs.	%o				
	egyént eltartó munkanélkülieknél																	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
a) Összesen.																		
I. Ipar.	187	366	354	292	225	144	77	88	72	10	22	12	1.849	16-8	—	—		
II.	144	202	216	200	190	108	98	72	54	10	—	12	1.306	11-9	—	—		
III.	34	40	63	52	50	18	28	48	18	10	—	—	361	3-3	—	—		
IV.	130	250	249	228	145	138	91	72	9	20	11	—	1.343	12-3	—	—		
V.	15	18	18	56	40	12	28	8	9	—	—	—	204	1-9	—	—		
VI.	21	26	27	20	30	24	—	16	18	—	—	—	182	1-7	—	—		
VII.	55	104	99	112	95	60	70	32	—	30	—	—	657	6-0	—	—		
VIII.	5	10	3	8	10	12	7	—	10	—	—	—	65	0-6	—	—		
IX.	68	78	72	72	80	60	49	16	27	110	—	12	644	5-9	—	—		
X.	30	52	54	32	65	60	28	16	9	—	—	—	346	3-2	—	—		
XI.	226	316	417	472	445	306	203	232	90	30	22	—	2.759	25-2	—	—		
XII.	15	26	18	12	15	12	7	8	—	—	—	—	113	1-0	—	—		
XIII.	9	34	6	28	35	6	—	—	9	—	—	—	127	1-1	—	—		
XIV.	6	4	27	20	15	24	—	—	—	—	—	—	96	0-9	—	—		
Tisztviselő	7	6	6	8	5	—	—	—	—	—	—	—	32	0-3	—	—		
Összesen { abs.	952	1.532	1.629	1.612	1.445	984	686	608	315	230	55	36	10.084	92-1	—	—		
%o	9-4	15-2	16-2	16-0	14-3	9-8	6-8	6-0	3-1	2-3	0-5	0-4	100-0	—	—	—		
B) Kereskedelem.																		
Tisztviselő	10	4	9	—	5	—	—	—	—	—	—	—	28	0-3	—	—		
Utazó, ügynök	1	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	0-0	—	—		
Segéd	28	26	36	36	25	6	—	8	—	—	—	—	165	1-5	—	—		
Szaktanács	2	—	3	—	5	—	—	—	—	—	—	—	10	0-1	—	—		
Szolga	17	24	21	4	—	—	—	—	—	—	—	—	66	0-6	—	—		
Napszámos	25	32	57	52	45	18	14	—	—	—	—	—	243	2-2	—	—		
Tanonc	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen { abs.	83	86	132	92	80	24	14	8	—	—	—	—	519	4-7	—	—		
%o	16-0	16-6	25-5	17-7	15-4	4-6	2-7	1-5	—	—	—	—	100-0	—	—	—		
C) Egyéb.																		
Háztartási munkások	10	8	12	16	—	—	7	—	—	—	—	—	53	0-5	9	—		
Napszámosok k. m. n.	26	40	21	24	50	24	42	40	18	10	—	—	295	2-7	—	—		
Összesen { abs.	36	48	33	40	50	24	49	40	18	10	—	—	348	3-2	9	—		
%o	10-3	13-8	9-5	11-5	14-4	6-9	14-1	11-5	5-2	2-8	—	—	100-0	—	—	—		
D) Főösszeg																		
Összesen { abs.	1.071	1.666	1.794	1.744	1.575	1.032	749	636	333	240	55	36	10.951	100-0	9	—		
%o	9-8	15-2	16-5	15-9	14-4	9-4	6-8	6-0	3-0	2-2	0-5	0-3	100-0	—	—	—		
a) Összesen.																		
b) Ebből férfi.																		
I. Ipar.	179	362	336	280	210	138	77	88	72	10	22	12	1.786	17-6	—	—		
II.	137	192	204	200	180	108	91	72	54	10	—	12	1.260	12-5	—	—		
III.	29	40	60	48	50	18	28	48	18	10	—	—	349	3-4	—	—		
IV.	127	246	246	228	135	138	84	72	9	20	11	—	1.316	13-0	—	—		
V.	10	16	15	48	30	6	28	8	9	—	—	—	170	1-7	—	—		
VI.	10	20	18	12	25	18	—	16	18	—	—	—	137	1-4	—	—		
VII.	42	84	72	92	85	24	42	24	—	20	—	—	485	4-8	—	—		
VIII.	3	4	—	8	5	12	7	—	—	—	—	—	39	0-4	—	—		
IX.	54	64	63	60	80	60	49	16	27	20	—	12	505	5-0	—	—		
X.	25	48	48	24	60	54	28	8	9	—	—	—	304	3-0	—	—		
XI.	219	304	411	460	430	294	189	224	90	20	22	—	2.663	26-3	—	—		
XII.	11	18	18	12	15	6	7	8	—	—	—	—	95	0-9	—	—		
XIII.	9	28	3	28	30	6	—	—	9	—	—	—	113	1-1	—	—		
XIV.	5	4	18	16	15	24	—	—	—	—	—	—	82	0-8	—	—		
Tisztviselő	6	6	6	8	5	—	—	—	—	—	—	—	31	0-3	—	—		
Összesen { abs.	866	1.436	1.518	1.524	1.355	906	630	584	315	110	55	36	9.335	92-2	—	—		
%o	9-3	15-4	16-3	16-3	14-5	9-7	6-7	6-2	3-4	1-2	0-6	0-4	100-0	—	—	—		
B) Kereskedelem.																		
Tisztviselő	8	4	9	—	5	—	—	—	—	—	—	—	26	0-3	—	—		
Utazó, ügynök	1	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	0-1	—	—		
Segéd	28	26	36	36	25	6	—	8	—	—	—	—	165	1-6	—	—		
Szaktanács	2	—	3	—	5	—	—	—	—	—	—	—	10	0-1	—	—		
Szolga	17	24	21	4	—	—	—	—	—	—	—	—	66	0-6	—	—		
Napszámos	23	32	51	48	40	18	7	—	—	—	—	—	219	2-2	—	—		
Tanonc	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen { abs.	79	86	126	88	75	24	7	8	—	—	—	—	493	4-9	—	—		
%o	16-0	17-4	25-6	17-9	15-2	4-9	1-4	1-6	—	—	—	—	100-0	—	—	—		
C) Egyéb.																		
Háztartási munkások	2	4	9	12	—	—	7	—	—	—	—	—	34	0-3	9	—		
Napszámosok k. m. n.	20	34	18	20	50	12	35	40	18	10	—	—	257	2-6	—	—		
Összesen { abs.	22	38	27	32	50	12	42	40	18	10	—	—	291	2-9	9	—		
%o	7-6	13-1	9-3	11-0	17-2	4-1	14-4	13-7	6-2	3-4	—	—	100-0	—	—	—		
D) Főösszeg																		
Összesen { abs.	967	1.560	1.671	1.644	1.480	942	679	632	333	120	55	36	10.119	100-0	9	—		
%o	9-6	15-4	16-6	16-2	14-6	9-3	6-7	6-2	3-3	1-2	0-5	0-4	100-0	—	—	—		

Az eltartók és eltartottak aránya.

A foglalkozási csoport megnevezése	A fővárosban						A szomszédos községekben					
	összesen			ebből férfi			összesen			ebből férfi		
	eltar- tók	eltartot- tak	100 eltartóra esik eltartott	eltar- tók	eltartot- tak	100 eltartóra esik eltartott	eltar- tók	eltartot- tak	100 eltartóra esik eltartott	eltar- tók	eltartot- tak	100 eltartóra esik eltartott
	száma			száma			száma			száma		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
A) Ipar												
I.	1.384	3.538	39·1	1.349	3.470	38·9	664	1.849	35·9	641	1.786	35·9
II.	600	1.429	42·0	572	1.376	41·6	454	1.306	34·8	435	1.260	34·5
III.	149	402	37·1	142	381	37·3	114	361	31·6	107	349	30·7
IV.	840	2.112	39·8	817	2.045	40·0	473	1.343	35·2	464	1.316	35·3
V.	53	118	44·9	50	110	45·5	60	204	29·4	48	170	28·2
VI.	130	315	41·3	99	255	38·8	62	182	34·1	41	137	29·9
VII.	766	2.225	34·4	596	1.805	33·0	214	657	32·6	163	485	33·6
VIII.	84	228	36·8	53	149	35·6	19	65	29·2	11	39	28·2
IX.	542	1.494	36·3	478	1.354	35·3	119	644	30·9	163	505	32·3
X.	82	210	39·0	58	150	38·7	112	346	32·4	98	304	32·2
XI.	1.901	4.858	39·1	1.852	4.719	39·2	854	2.759	31·0	827	2.663	31·1
XII.	202	526	38·4	156	415	37·6	44	113	38·9	35	95	36·8
XIII.	431	1.063	40·5	379	951	39·9	44	127	34·6	39	113	34·5
XIV.	30	84	35·7	27	73	37·0	29	96	30·2	24	82	29·3
Ipari tisztviselő . .	99	256	38·7	90	241	37·3	15	32	46·9	14	31	45·2
Összesen . .	7.293	18.858	38·7	6.718	17.494	38·4	3.357	10.084	33·3	3.110	9.335	33·3
B) Kereskedelem												
1. Tisztviselő . .	111	304	36·5	87	262	33·2	16	28	57·1	14	26	53·8
2. Utazó, ügynök .	22	71	31·0	22	71	31·0	3	7	42·9	3	7	42·9
3. Segéd	278	543	51·2	184	514	35·8	69	165	41·8	69	165	41·8
4. Szakmunkás . .	33	82	40·2	33	82	40·2	4	10	40·0	4	10	40·0
5. Szolga	139	331	42·0	139	331	42·0	37	66	56·1	37	66	56·1
6. Napszámos . .	220	555	39·6	177	453	39·1	87	243	35·8	80	219	36·5
7. Tanonc	1	1	100·0	1	1	100·0	—	—	—	—	—	—
Összesen . .	804	1.887	42·6	643	1.714	37·5	216	519	41·6	207	493	42·0
C) Egyéb												
1. Háztartási mun- kások	127	238	53·4	46	92	50·0	32	53	60·4	20	34	58·8
2. Napszámosok k. m. n.	347	954	36·4	290	826	35·1	87	295	29·5	73	257	28·4
Összesen . .	474	1.192	39·8	336	918	36·6	119	348	34·2	93	291	32·0
Főösszeg . .	8.571	21.937	39·1	7.697	20.126	38·2	3.692	10.951	33·7	3.410	10.119	33·7

23. sz. tábla.

A munkanélküliek megoszlása a lakásbérleti viszony szerint.

Lakásbérleti viszony	a) I p a r																b) Kereskedelem										c) Egyéb						Együtt		
																	Összesen										Összesen								
	I	II	III	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	Tisztviselő	abs.	%	Segédügynök	Segéd	Szakunkács	Özloga	Napszámos	Tanonc	abs.	%	Háztartási Nap-számosok	Összesen	abs.	%							
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33			
I. A főváros területén.																																			
a) Összesen																																			
Főbérlet	921	402	125	603	34	80	543	47	362	591	1.334	1.133	336	17	61	5.047	29.3	68	116	16	84	135	—	6	445	22.9	52	179	231	16.4	5.723	27.8			
Főbérlet családtagja	1.071	334	75	231	34	97	444	97	139	30	435	239	90	13	91	3.420	19.3	155	62	79	15	46	33	6	540	26.7	52	48	100	7.1	4.060	19.7			
Szobabérlet	325	108	27	142	9	30	168	17	121	11	274	46	124	2	44	1.453	8.5	41	63	9	29	55	—	—	223	11.0	37	61	98	7.0	1.774	8.6			
Agybérlet	1.439	488	139	754	60	119	744	65	652	83	1.487	143	496	25	31	6.725	39.1	54	9.260	28	122	235	—	—	708	35.0	451	436	887	63.1	8.320	40.3			
Szálló vendég	37	15	7	15	—	2	22	1	14	—	36	3	8	1	5	167	1.0	8	3	26	—	—	—	—	—	44	2.2	13	9	22	1.6	233	1.1		
Házulajdonos	—	2	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	0-0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	0-0		
Alkalmazott	57	15	9	29	2	3	18	—	18	3	105	4	7	—	1	270	1-6	1	2	1	13	13	—	—	—	30	1-5	5	24	2-1	329	1-6			
Ismeretlen	6	19	7	1	2	3	—	2	18	2	17	2	28	1	1	109	0-6	6	3	7	—	—	—	—	—	33	1-6	22	15	37	2-6	179	0-9		
Összesen	3.856	1.383	389	1.783	141	334	1.939	229	1.325	188	3.688	560	1.089	59	233	17.196	100-0	333	43	773	79	806	483	6	2.023	100-0	632	773	1.405	100-0	20.634	100-0			
b) E b b ő l f é r f i																																			
Főbérlet	902	384	119	597	32	61	446	31	331	461	1.307	1.02	303	16	59	4.736	30.5	56	108	26	84	111	—	—	—	401	23.6	30	138	168	20.9	5.305	29.4		
Főbérlet családtagja	1.051	305	61	221	32	63	175	38	92	11	425	142	77	7	63	2.763	17.8	77	62	13	46	18	6	—	—	384	22.6	10	42	52	6.5	3.199	17.7		
Szobabérlet	317	100	22	142	8	22	137	12	106	5	266	35	95	2	42	1.311	8.5	29	67	9	29	37	—	—	—	189	11.2	19	48	67	8.4	1.567	8.7		
Agybérlet	1.407	467	125	734	55	99	616	46	598	66	1.432	105	385	22	28	6.185	39.8	42	9.230	28	122	180	—	—	—	620	36.5	71	388	459	57.1	7.254	40.4		
Szálló vendég	37	15	7	15	—	2	21	1	14	—	36	3	8	1	5	165	1-1	8	3	26	—	—	—	—	—	43	2.5	4	8	12	1.5	220	1-2		
Házulajdonos	—	2	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	0-0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	0-0		
Alkalmazott	57	15	9	29	2	3	18	—	18	3	105	4	7	—	1	270	1-7	1	2	1	13	13	—	—	—	30	1-8	4	24	28	3.5	328	1.8		
Ismeretlen	1	19	7	2	3	—	2	2	17	2	15	2	19	1	1	91	0-6	5	3	7	—	—	—	—	—	31	1-8	6	10	16	2.0	138	0-8		
Összesen	3.772	1.307	350	1.740	131	283	1.413	130	1.177	163	3.686	393	894	49	198	15.526	100-0	218	43	679	77	806	369	6	1.638	100-0	144	659	803	100-0	18.027	100-0			
II. A szomszédos községek területén.																																			
a) Összesen																																			
Főbérlet	497	339	89	400	62	48	160	13	151	97	637	34	31	28	71	2.593	42.6	10	2	20	2	23	53	—	—	110	44.5	11	70	81	35.2	2.784	42.5		
Főbérlet családtagja	565	273	59	219	25	73	140	17	27	55	351	39	22	10	20	1.915	31.4	19	1	38	1	9	18	—	—	86	34.8	25	24	49	21.3	2.050	31.3		
Szobabérlet	101	64	7	74	1	10	35	5	27	6	107	12	12	1	1	448	7.4	2	4	—	—	—	—	—	—	14	5.8	5	17	19	8.3	481	7.3		
Agybérlet	178	99	25	120	37	10	54	5	46	32	137	11	7	2	2	777	12.7	—	—	10	1	17	—	—	—	29	11.7	19	39	58	25.2	864	13.1		
Szálló vendég	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	0.3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0.4	6	2	8	3.5	28	0.4		
Házulajdonos	—	14	33	9	—	—	4	—	9	5	73	1	—	—	—	149	2.5	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1.6	1	5	6	2.6	159	2.4		
Alkalmazott	6	7	2	4	1	—	2	1	2	2	21	—	2	1	1	46	0.8	—	—	—	—	—	—	—	—	2	0.8	3	3	3	1.3	51	0.8		
Ismeretlen	36	13	5	7	3	3	—	—	40	5	1	—	2	1	1	140	2.3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0.4	3	3	6	2.6	147	2.2		
Összesen	1.397	829	196	825	129	144	402	36	323	202	1.352	89	77	53	33	6.087	100-0	31	3	73	4	37	98	1	—	247	100-0	70	160	230	100-0	6.564	100-0		
b) E b b ő l f é r f i																																			
Főbérlet	479	322	85	393	51	38	137	10	133	85	620	31	29	25	71	2.445	44.6	8	2	20	2	23	47	—	—	102	49.0	8	57	65	43.6	2.612	44.8		
Főbérlet családtagja	523	248	50	201	14	29	164	2	27	34	336	28	17	7	11	1.611	29.4	5	1	35	1	9	7	—	—	58	27.9	3	22	25	16.8	1.694	29.0		
Szobabérlet	93	62	6	71	1	8	26	—	23	5	102	2	8	1	1	1.409	7.5	1	—	—	—	—	—	—	—	13	6.2	3	9	9	6.0	431	7.4		
Agybérlet	169	97	24	118	34	3	44	1	39	29	125	7	7	9	4	710	13.0	—	—	9	1	16	—	—	—	27	13.0	4	32	36	24.2	773	13.2		
Szálló vendég	—	14	33	9	—	—	4	—	9	5	73	1	—	—	—	149	2.7	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0.5	1	2	3	2.0	18	0.3		
Házulajdonos	—	6	7	2	4	—	—	—	2	2	21	—	2	1	1	46	0.8	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1.0	3	3	3	2.0	50	0.9		
Alkalmazott	36	13	5	7	2	3	—	—	2	2	21	—	2	1	1	95	1.7	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1.0	3	3	3	2.0	99	1.7		
Ismeretlen	1.320	782	181	794	100	80	282	14	237	163	1.302	70	64	45	24	5.478	100-0	14	3	69	4	37	80	1	—	208	100-0	20	128	149	100-0	5.835	100-0		

II. A szomszédos községek területén.

a) Összesen.

b) E b ö l f é r f i

c) Összesen.

d) E b ö l f é r f i

fenntartó munkanélküliek és közös háztartásban élő munkanélküliek együttes aránya (43·6⁰/₀), azt kell következtetni, hogy a szoba- és ágybérlok között voltak szép számmal családos munkanélküliek is, akiket valószínűleg a munkanélküliséggel járó inség kényszerített a munkátlanságra. Az 1910. évi lakásstatistika szerint is ezrével voltak a fővárosban albérletben élő családok és a nyomornak egyik állandóan első következménye a lakástértség megszorítása. Nem kell külön rámutatni arra, hogy a lakástértség megszorítása épen a nagyobb nélkülözéseknek kitett családos munkanélkülieknél közegészségügyi és közkerékcsi szempontból minő veszedelmet jelent. A tüdővészdiszpanzerek jelentései a tüdővész terjedéséről, egyik szomorú következménye a fokozódó lakászsúfoltságnak és a rosszabbodó táplálkozásnak.

Mint főbérlo lakott a lakásban a főváros területén 9783 (47·5⁰/₀) egyén, a szomszédos községekben 4834 (73·8⁰/₀) és pedig 8504 férfi és 1279 nő (a vidéken 4306 férfi, 528 nő). Mint szoba- vagy ágybérlo lakott a fővárosban 10.094 munkanélküli, vagyis 48·9⁰/₀ (vidéken 1345, 20·4⁰/₀) és pedig a fővárosban 8831 férfi, 1263 nő, a környéken pedig 1204 férfi és 141 nő. A vidéken tehát a munkanélkülieknek jóval kisebb százaléka volt albérlo, mint a fővárosban, ami részben azzal függ össze, hogy azok jóval nagyobb arányban voltak házasok másrészt, hogy a lakáviszonyok valamivel mégis kedvezőbbek és a tehetősebb értelmesebb munkások épen azért költöznek oda ki, hogy albérlok nélkül lakhassanak.

Ismeretlen volt a lakásbérlet minősége a fővárosban 179 (0·9⁰/₀) s a környéken 147 (2·2⁰/₀) egyénnél.

Foglalkozás szerint a fővárosban az ipari alkalmazottak közül mint főbérlo vagy főbérlo családtagja lakott a lakásban összesen 8467 egyén (49·2⁰/₀), a vidéken 4508 (74⁰/₀), mint ágybérlo vagy szobabérlo 8178 (47·6⁰/₀), a vidéken 1225 (20·1⁰/₀), a kereskedelmi alkalmazottak között mint főbérlo illetve családtag 985 egyén (48·7⁰/₀), a vidéken 196 egyén (79·3⁰/₀), mint albérlo illetve ágybérlo 931 (46⁰/₀), a vidéken 43 (17·5⁰/₀) s az egyéb címen felvettek között mint főbérlo vagy annak családtagja 331 (23·5⁰/₀), a vidéken 130 (56·5⁰/₀), mint ágy illetve szobabérlo 985 (70·1⁰/₀), a vidéken 77 egyén (33·5⁰/₀).

Még kevésbé számottevő eltérést mutat a főadatoktól a „kereskedelmi” és az „egyéb” csoport és azért eltekintünk az idevonatkozó részletes adatok leírásától.

12. A kereső családtagok száma (24. és 25. sz. tábla.)

Kereső családtagja nem volt a fővárosban 16.565 munkanélkülinek vagyis 80·3⁰/₀-nak (ebből 14.523 férfi és 2042 nő). Egy kereső családtaggal rendelkezett 13⁰/₀ (2337 férfi, 355 nő), 2 családtaggal 2·9⁰/₀ (519 férfi és

Foglalkozási csoportok	Hány esetben volt a munkanélkülivel együtt lakó kereső családtagok száma															
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	15	ismeretlen	összesen	
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
a) Összesen.																
I.	3.067	506	130	40	5	1	2	—	1	—	—	—	—	104	3.856	
II.	1.071	184	53	18	5	1	—	—	—	—	—	—	—	51	1.383	
III.	283	67	17	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	20	389	
IV.	1.466	217	37	17	1	—	—	—	—	—	—	—	—	45	1.783	
V.	112	14	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	141	
VI.	272	42	10	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	7	334	
VII.	1.555	233	59	18	5	—	—	—	—	—	—	—	—	69	1.939	
VIII.	167	36	12	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	7	229	
IX.	1.076	164	31	7	4	3	1	—	—	—	—	—	—	39	1.325	
X.	152	22	5	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	6	188	
XI.	2.987	601	69	17	5	—	—	—	—	—	—	—	—	9	3.688	
XII.	403	87	34	10	2	—	1	—	—	—	—	—	—	23	560	
XIII.	924	107	21	9	—	2	—	—	—	—	—	—	—	26	1.089	
XIV.	42	13	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	59	
Tisztviselő	178	37	11	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	233	
Összesen { abs. %	13.755 80-0	2.330 13-6	495 2-9	151 0-9	33 0-2	7 0-0	4 0-0	1 0-0	1 0-0	—	—	—	—	419 2-4	17.196 100-0	
B) Kereskedelem.																
Tisztviselő	255	47	16	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	9	333	
Utazó, ügynök	37	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	
Segéd	623	79	35	13	4	5	—	—	—	—	—	—	—	14	773	
Szaktmunkás	60	13	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	79	
Szolga	231	47	11	3	1	—	—	—	—	—	—	—	1	12	306	
Napszámos	377	69	8	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	25	483	
Tanonc	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	
Összesen { abs. %	1.587 78-4	258 12-8	74 3-7	21 1-0	11 0-6	5 0-2	—	—	—	—	—	—	—	66 3-3	2.023 100-0	
C) Egyéb.																
Háztartási munkások	586	30	9	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	632	
Napszámosok	637	74	19	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	38	773	
Összesen { abs. %	1.223 87-1	104 7-5	28 2-0	3 0-2	2 0-1	1 0-0	—	—	—	—	—	—	—	44 3-1	1.405 100-0	
Főösszeg { abs. %	16.565 80-3	2.692 13-0	597 2-9	175 0-9	46 0-2	13 0-1	4 0-0	1 0-0	1 0-0	—	—	—	—	529 2-6	20.624 100-0	
a) Összesen.																
I.	3.005	491	128	38	5	1	2	—	1	—	—	—	—	101	3.772	
II.	1.015	171	51	17	5	1	—	—	—	—	—	—	—	47	1.307	
III.	252	61	17	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	350	
IV.	1.428	213	36	17	1	—	—	—	—	—	—	—	—	45	1.740	
V.	104	14	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	131	
VI.	206	31	9	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	253	
VII.	1.161	145	43	11	3	—	—	—	—	—	—	—	—	50	1.413	
VIII.	101	17	6	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3	130	
IX.	975	128	26	7	4	3	1	—	—	—	—	—	—	33	1.177	
X.	111	16	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	133	
XI.	2.911	587	67	17	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.586	
XII.	292	60	19	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	15	393	
XIII.	754	88	18	9	—	2	—	—	—	—	—	—	—	23	894	
XIV.	36	11	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	
Tisztviselő	153	31	8	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	198	
Összesen { abs. %	12.504 80-5	2.064 13-3	435 2-8	133 0-9	28 0-2	7 0-0	3 0-0	1 0-0	1 0-0	—	—	—	—	350 2-3	15.526 100-0	
B) Kereskedelem.																
Tisztviselő	174	24	10	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	7	218	
Utazó, ügynök	37	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	
Segéd	548	70	31	12	4	—	—	—	—	—	—	—	—	14	679	
Szaktmunkás	59	13	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	77	
Szolga	231	47	11	3	1	—	—	—	—	—	—	—	1	12	306	
Napszámos	292	46	7	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	20	369	
Tanonc	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	
Összesen { abs. %	1.845 79-2	203 12-0	63 3-7	19 1-1	9 0-5	—	—	—	—	—	—	—	—	58 0-1	1.698 100-0	
C) Egyéb.																
Háztartási munkások	122	13	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	144	
Napszámosok	552	57	16	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	29	659	
Összesen { abs. %	674 83-9	70 8-8	21 2-7	2 0-2	2 0-2	1 0-1	—	—	—	—	—	—	—	33 1-1	803 100-0	
Főösszeg { abs. %	14.523 80-6	2.337 13-0	519 2-9	164 0-9	39 0-2	8 0-0	3 0-0	1 0-0	1 0-0	—	—	—	—	441 2-4	18.027 100-0	

25. sz. tábla.

A munkanélküliek kereső családtagjainak száma a szomszédos községekben.

Foglalkozási csoportok	Hány esetben volt a munkanélkülivel együtt lakó kereső családtagok száma															ism. refen.	össze- sen
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
A) Ipar.																	
I.	1.042	196	72	15	8	6	3	3	2	—	—	—	—	—	—	47	1.397
II.	681	114	17	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	829
III.	154	22	8	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	7	196
IV.	653	107	25	8	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	825
V.	101	16	7	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	129
VI.	108	19	4	6	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	144
VII.	297	71	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	402
VIII.	19	9	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	36
IX.	245	51	15	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	323
X.	138	42	14	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	202
XI.	1.042	202	49	16	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	1.352
XII.	62	15	6	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	89
XIII.	63	9	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	77
XIV.	34	14	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	53
Tisztviselő	23	6	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	33
Összesen { abs.	4.662	893	245	58	20	9	5	3	3	2	—	—	—	—	—	2	185
o/o	76.6	14.7	4.0	1.0	0.3	0.2	0.1	0.0	0.0	0.0	—	—	—	—	—	3.1	100.0
B) Kereskedelem.																	
Tisztviselő	17	8	2	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	31
Utazó, ügynök	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Segéd	60	8	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	73
Szaktanács	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Szolga	25	4	4	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
Napszámos	63	25	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	98
Tanonc	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Összesen { abs.	172	45	14	3	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	8	247
o/o	69.7	18.2	5.7	1.2	0.8	0.4	0.8	—	—	—	—	—	—	—	—	3.2	100.0
C) Egyéb.																	
Háztartási munkások	38	8	3	3	4	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	12	70
Napszámosok	122	29	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160
Összesen { abs.	160	37	11	4	4	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	12	230
o/o	69.7	16.1	4.8	1.7	1.7	0.4	—	0.4	—	—	—	—	—	—	—	5.2	100.0
Főösszeg { abs.	4.994	975	270	65	26	11	7	4	3	2	—	—	—	—	—	2	205
o/o	76.1	14.9	4.1	1.0	0.4	0.2	0.1	0.1	0.0	0.0	—	—	—	—	—	3.1	100.0
A) Ipar.																	
I.	988	176	69	15	8	6	3	3	3	2	—	—	—	—	—	47	1.320
II.	654	97	15	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	782
III.	145	20	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	181
IV.	632	101	23	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	794
V.	84	9	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	100
VI.	65	8	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	80
VII.	210	50	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	282
VIII.	9	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14
IX.	202	38	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	257
X.	111	35	10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	163
XI.	1.011	191	44	15	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	1.302
XII.	52	11	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	70
XIII.	54	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	64
XIV.	29	11	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	45
Tisztviselő	16	4	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	24
Összesen { abs.	4.262	760	201	48	15	8	3	3	3	2	—	—	—	—	—	2	171
o/o	77.8	13.9	3.7	0.9	0.3	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	—	—	—	—	—	3.0	100.0
B) Kereskedelem.																	
Tisztviselő	7	3	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
Utazó, ügynök	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Segéd	56	8	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	69
Szaktanács	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Szolga	25	4	4	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
Napszámos	57	14	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	80
Tanonc	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Összesen { abs.	152	29	12	3	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	7	208
o/o	73.1	13.8	5.8	1.4	1.0	0.5	1.0	—	—	—	—	—	—	—	—	3.4	100.0
C) Egyéb.																	
Háztartási munkások	—	2	2	3	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	9	20
Napszámosok	97	25	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	129
Összesen { abs.	97	27	9	3	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	9	149
o/o	65.1	18.1	6.0	2.0	2.0	—	—	0.7	—	—	—	—	—	—	—	6.1	100.0
Főösszeg { abs.	4.511	816	222	54	20	9	5	4	3	2	—	—	—	—	—	2	187
o/o	77.3	14.0	3.8	0.9	0.3	0.2	0.1	0.1	0.1	0.0	—	—	—	—	—	3.2	100.0

78 nő), 3 családtaggal 0·9% (154 férfi és 21 nő), 4 családtaggal 0·2% (39 férfi és 7 nő) és 4-nél több kereső családtagja volt 13 férfi, 6 nő, összesen 19 alkalmazottnak (0·1%). Ismeretlen volt a kereső családtagok száma 441 férfi, 88 nő, összesen 529 alkalmazottnál (2·6%).

Foglalkozás szerint kereső családtagja nem volt 13.755 ipari munkásnak (80%, ebből 12.504 férfi), 1—2 családtagja 2825-nek (16·5% ebből 2499 férfi), 3—4 családtagja 184 alkalmazottnak (1·1%, ebből 161 férfi) és négynél több családtagja 13-nak (0·1% ebből 12 férfi). Ismeretlen volt a kereső családtagok száma 419 esetben (2·4%, ebből 350 férfi). A kereskedelmi alkalmazottak között kereső családtagja nem volt 1587-nek (78·4%, ebből 1345 férfi), 1—2 segítő családtaggal rendelkezett 332 (16·5% ebből 266 férfi), 3—4-el 32 (1·6%, ebből 28 férfi) és négynél többel rendelkezett 5 (0·2% valamennyi nő). Ismeretlen volt a kereső családtagok száma 66-nál (3·3%, ebből 58 férfi).

Az egyéb címen felvettek között 1—2 családtagja volt 132 egyénnek (9·5%, ebből férfi 91), 3—4 kereső családtagja 5 alkalmazottnak (0·3% ebből 4 férfi) s négynél több családtagja volt egynek. Kereső családtagja nem volt 1223 munkanélkülinek (87·1%, ebből 674 férfi) és ismeretlen maradt 44 (3·1%) egyén kereső családtagjainak a száma (ebből 33 férfi).

A szomszédos községekben kereső családtagja nem volt a munkanélküliek közül 76·1%-nak (4511 férfi és 483 nő), 1 kereső családtagja 14·9%-nak (816 férfi, 159 nő), 2 kereső családtagja 4·1%-nak (222 férfi és 48 nő), 3 családtagja 1%-nak (54 férfi és 11 nő), 4 kereső segítő társa 0·4%-nak (20 férfi és 6 nő) és négynél több 0·4%-nak (25 férfi és 4 nő). Ismeretlen a kereső családtagok száma az esetek 3·1%-ban összesen 205 alkalmazottnál (187 férfi, 18 nő). Foglalkozás szerint 1—2 családtagja volt 1138 ipari alkalmazottnak (18·7%, ebből 961 férfi), 59 kereskedelmi alkalmazottnak (23·9%, ebből 31 férfi) és 48 egyéb munkásnak (20·9%, ebből 36 férfi). Három-négy volt a kereső családtagok száma 78 ipari alkalmazottnál (1·3%, ebből 63 férfi), 5 kereskedelmi férfi alkalmazottnál és 8 egyéb munkásnál (ebből 2 nő). Négynél több volt az iparban 24 esetben (ebből 21 férfi), a kereskedelem terén 3 esetben (ebből 1 nő), s az egyéb munkásoknál 2 esetben (ebből 1 nő). Ismeretlen a családtagok száma az ipari alkalmazottaknál 185 esetben (ebből 171 férfi), a kereskedelmi alkalmazottaknál 8 esetben (ebből 7 férfi) az egyéb munkásoknál 12 esetben (ebből 9 férfi). Kereső, segítő családtagja nem volt 4662 ipari alkalmazottnak (76·6%, ebből 4262 férfi), 172 kereskedelmi alkalmazottnak (69·7%, ebből 152 férfi) és 160 egyéb munkásnak (69·7%, ebből 97 férfi).

13. Az összes kereső családtagok heti keresete. (26. és 27. sz. tábla.)

A fővárosban öt koronánál kevesebbet keresett hetenként 293 esetben kereső családtag 7·2 $\frac{0}{10}$ és pedig a férfiak között 262 esetben, s a nők között 31 esetben. 5—10 koronát kerestek 796 esetben (19·6 $\frac{0}{10}$ ebből 71 eset nő), 10—15 koronát 579 esetben (14·3 $\frac{0}{10}$, ebből 101 eset nő), 15—20 koronát 721 esetben (17·8 $\frac{0}{10}$, ebből 116 eset nő), 20—25 koronát 1011 esetben (24·9 $\frac{0}{10}$, ebből 134 esetben nő), 25—30 koronát (8·3 $\frac{0}{10}$, 56 esetben nőmunkánélküli családtagja) és harminc koronánál többet 87 esetben (2·1 $\frac{0}{10}$ ebből 11 nő). Ismeretlen a kereső családtagok heti keresetének nagysága 200 férfi és 35 nő, összesen 235 munkánélkülinél (5·8 $\frac{0}{10}$).

Aránylag legtöbben kerestek az ipari alkalmazottak kereső családtagjai közül 20—25 koronát hetenként (25·1 $\frac{0}{10}$), ugyanennyit a kereskedelmi alkalmazottak családtagjai (27·3 $\frac{0}{10}$), ellenben az egyéb címen felvettek családtagjai közül legtöbben kerestek aránylag 5—10 koronát (26·9 $\frac{0}{10}$). Harminc koronánál többet keresett az ipari alkalmazottak családtagjai közül hetenként 2·2 $\frac{0}{10}$, a kereskedelmi alkalmazottaknál 2·3 $\frac{0}{10}$ s az egyéb munkásoknál 1·7 $\frac{0}{10}$.

A szomszédos községekben öt koronánál kisebb volt a heti kereset 88 esetben (13 nő és 75 férfi) 5·6 $\frac{0}{10}$, 5—10 korona 246 esetben (212 férfi és 34 nő) 15·7 $\frac{0}{10}$, 10—15 korona között mozgott 231 esetben (195 férfi, 36 nő) 14·7 $\frac{0}{10}$, 15—20 korona volt 273 esetben (17·4 $\frac{0}{10}$) és pedig 215 férfi és 58 nő munkánélküli családjában, 20—25 koronát ért el 415 esetben (358 férfi és 57 nő) (26·4 $\frac{0}{10}$), 25—30 korona volt 158 esetben (134 férfi és 24 nő) 10·1 $\frac{0}{10}$, harminc koronánál több 47 esetben (ebből 7 nő) 3 $\frac{0}{10}$ és ismeretlen összegű 95 férfi és 17 nő munkánélküli családjában (összesen 112 eset 7·1 $\frac{0}{10}$).

Az ipari alkalmazottak családtagjai leginkább 20—25 koronát kerestek (27·2 $\frac{0}{10}$), a kereskedelmi alkalmazottak-é ugyanannyit (29·3 $\frac{0}{10}$), s az egyéb munkások kevésbé művelt családtagjai 5—10 koronát (21·5 $\frac{0}{10}$). Harminc koronánál többet keresett az iparban 3·1 $\frac{0}{10}$, a kereskedelmi alkalmazottak között 4 $\frac{0}{10}$, s az egyéb címűeknél egyetlen egy sem. Öt koronán alul keresett az ipari munkások családjában 5·7 $\frac{0}{10}$, a kereskedelmiek-nél 4 $\frac{0}{10}$, s az egyéb címen felvetteknél 5·7 $\frac{0}{10}$.

B) Az utolsó munkaalkalomra vonatkozó adatok.

1. A legutolsó munkaadó üzemének helye. (28. sz. tábla.)

A munkánélküliek száma a legutolsó munkaadó üzemének helye szerint még inkább arra vall, hogy a munkánélküliek túlnyomó része a fővárosi ipari válság folytán volt munkánélküli, mint a domiciliumra vonatkozó adatok.

26. sz. tábla.

A munkanélküliek kereső családtagjainak összes heti keresete a fővárosban.

Foglalkozási csoportok	Hány esetben volt a kereső családtagok összes heti keresete								Összesen
	-5	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30	30-	ismeretlen	
	k o r o n a								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
a) Összesen:									
A) Ipar	52	109	72	142	276	67	22	49	789
I.	19	50	44	58	90	36	5	10	312
II.	13	29	12	18	16	9	6	3	106
III.	15	58	54	36	91	30	9	24	317
IV.	1	3	6	7	7	3	2	—	29
V.	4	7	14	12	14	6	1	4	62
VI.	22	80	24	106	94	31	7	20	384
VII.	3	7	12	9	15	6	1	9	62
VIII.	14	51	40	42	57	25	5	15	249
IX.	—	12	8	5	7	2	—	2	36
X.	79	224	139	105	91	27	5	31	701
XI.	3	13	19	23	60	28	4	7	157
XII.	23	30	33	36	22	8	2	11	165
XIII.	1	6	2	6	1	—	—	1	17
XIV.	—	4	7	6	22	6	5	5	55
Tisztviselő	249	683	486	611	863	284	74	191	3.441
Összesen { abs. %	7.2	19.8	14.1	17.7	25.1	8.3	2.2	5.6	100.0
B) Kereskedelem	2	4	8	19	25	11	2	7	78
Tisztviselő	2	—	—	2	2	—	—	—	6
Utazó, ügynök	7	20	14	20	53	13	4	19	150
Segéd	1	4	3	3	3	2	—	3	19
Szaktmunkás	7	9	13	12	19	8	2	5	75
Szolga	6	27	17	26	17	8	2	3	106
Napszámos	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Tanonc	27	64	55	82	119	42	10	37	436
Összesen { abs. %	6.2	14.7	12.6	18.8	27.3	9.6	2.3	8.5	100.0
C) Egyéb	5	9	11	6	10	3	1	1	46
Háztartási munkások	12	40	27	22	19	8	2	6	136
Napszámosok	17	49	38	28	29	11	3	7	182
Összesen { abs. %	9.3	26.9	20.9	15.4	15.9	6.0	1.7	3.9	100.0
Főösszeg { abs. %	29.3	79.6	57.9	72.1	1.011	337	87	235	4.059
Főösszeg { abs. %	7.2	19.6	14.3	17.8	24.9	8.3	2.1	5.8	100.0
b) Ebből férfi:									
A) Ipar	50	108	68	137	269	64	22	49	767
I.	19	49	39	53	86	33	4	9	292
II.	13	27	9	18	13	9	6	3	98
III.	15	57	54	35	89	30	9	23	312
IV.	1	3	6	5	7	3	2	—	27
V.	2	5	11	8	11	5	1	4	47
VI.	14	65	7	73	53	19	5	16	252
VII.	1	1	6	6	8	4	1	2	29
VIII.	12	45	31	30	51	20	3	10	202
IX.	—	8	5	3	4	1	—	1	22
X.	77	222	128	101	88	25	5	29	675
XI.	1	9	12	16	43	14	2	4	101
XII.	19	27	30	29	17	7	1	10	140
XIII.	1	5	1	4	1	—	—	1	13
XIV.	—	4	6	4	17	5	4	5	45
Tisztviselő	226	635	413	522	757	239	65	166	3.022
Összesen { abs. %	7.5	21.0	13.7	17.2	25.0	7.9	2.2	5.5	100.0
B) Kereskedelem	1	2	4	12	13	7	1	4	44
Tisztviselő	2	—	—	2	2	—	—	—	6
Utazó, ügynök	6	14	13	17	50	12	4	15	131
Segéd	1	4	3	3	3	2	—	2	18
Szaktmunkás	7	9	13	12	19	8	2	5	75
Szolga	5	22	10	19	12	5	2	2	77
Napszámos	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Tanonc	24	51	43	65	99	34	9	28	353
Összesen { abs. %	6.8	14.5	12.2	18.4	28.0	9.6	2.6	7.9	100.0
C) Egyéb	4	4	5	3	5	1	—	—	22
Háztartási munkások	9	35	17	15	16	7	2	6	107
Napszámosok	13	39	22	18	21	8	2	6	129
Összesen { abs. %	10.1	30.2	17.1	13.9	16.3	6.2	1.6	4.6	100.0
Főösszeg { abs. %	26.2	73.5	47.8	60.5	87.7	28.1	7.6	20.0	3.504
Főösszeg { abs. %	7.5	20.7	13.6	17.3	25.0	8.0	2.2	5.7	100.0

**A munkanélküliek kereső családtagjainak összes heti keresete
a szomszédos községekben.**

Foglalkozási csoportok	Hány esetben volt a kereső családtagok összes heti keresete								Össze- sen
	-5	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30	30—	Ism.-len	
	k o r o n a								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
a) Összesen									
A) Ipar	19	46	47	55	116	44	12	16	355
I.	15	35	26	25	26	10	4	7	148
II.	3	5	6	4	15	7	2	—	42
III.	8	23	17	23	57	31	2	11	172
IV.	2	4	7	6	6	2	—	1	28
V.	1	3	5	5	8	2	2	10	35
VI.	5	11	17	22	26	11	6	7	107
VII.	—	—	1	4	7	3	1	1	16
VIII.	2	16	11	19	18	4	1	7	78
IX.	8	10	10	12	11	9	1	3	64
X.	16	58	50	62	79	20	10	15	310
XI.	1	—	4	6	7	3	1	5	27
XII.	—	4	—	2	5	1	1	1	14
XIII.	1	6	4	4	2	—	—	2	19
XIV.	—	—	—	—	5	2	1	2	10
Tisztviselő	81	221	205	249	388	149	44	88	1.425
Összesen { abs.	5·7	15·5	14·4	17·5	27·2	10·4	3·1	6·2	100·0
{ %	—	—	1	3	2	5	2	—	14
B) Kereskedelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tisztviselő	—	—	3	2	5	2	—	1	13
Utazó, ügynök	—	—	—	1	5	2	1	1	1
Segéd	—	—	3	1	—	—	—	—	1
Szaktmunkás	2	3	1	1	3	—	—	2	12
Szolga	1	6	3	10	9	3	2	1	35
Napszámos	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tanonc	3	10	11	14	22	7	3	5	75
Összesen { abs.	4·0	13·3	14·7	18·7	29·3	9·3	4·0	6·7	100·0
{ %	—	—	—	—	—	—	—	—	—
C) Egyéb	2	4	5	3	1	—	—	17	32
Háztartási munkások	2	11	10	7	4	2	—	2	38
Napszámosok	—	15	15	10	5	2	—	19	70
Összesen { abs.	5·7	21·5	21·4	14·3	7·1	2·9	—	27·1	100·0
{ %	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Főösszeg { abs.	88	246	231	273	415	158	47	112	1.570
{ %	5·6	15·7	14·7	17·4	26·4	10·1	3·0	7·1	100·0
b) Ebből férfi									
A) Ipar	16	44	40	51	112	42	11	16	332
I.	12	32	24	20	21	9	3	7	128
II.	3	4	4	4	13	6	2	—	36
III.	8	22	16	22	54	28	2	10	162
IV.	2	2	4	4	2	1	—	1	16
V.	—	1	2	3	5	1	1	2	15
VI.	2	8	13	13	17	8	4	7	72
VII.	—	—	—	—	3	1	—	1	5
VIII.	2	12	10	10	12	3	1	5	55
IX.	8	8	7	9	9	7	1	3	52
X.	15	52	47	58	76	19	9	15	291
XI.	1	—	4	4	5	2	1	1	18
XII.	—	4	—	1	3	1	1	—	10
XIII.	1	4	4	3	2	—	—	2	16
XIV.	—	—	—	—	4	1	1	2	8
Tisztviselő	70	193	175	202	338	129	37	72	1.216
Összesen { abs.	5·7	15·8	14·4	16·6	27·8	10·6	3·0	6·1	100·0
{ %	—	—	1	2	3	1	—	—	7
B) Kereskedelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tisztviselő	—	—	3	1	5	2	1	1	13
Utazó, ügynök	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Segéd	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Szaktmunkás	2	3	1	1	3	—	—	2	12
Szolga	1	5	3	3	7	1	2	1	23
Napszámos	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tanonc	3	9	10	5	18	4	3	4	56
Összesen { abs.	5·4	16·1	17·9	8·9	35·1	7·1	5·4	7·1	100·0
{ %	—	—	2	1	—	—	—	17	20
C) Egyéb	2	10	8	7	2	1	—	2	32
Háztartási munkások	2	10	10	8	2	1	—	19	52
Napszámosok	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen { abs.	3·9	19·2	19·2	15·4	3·8	1·9	—	36·6	100·0
{ %	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Főösszeg { abs.	75	212	195	215	358	134	40	95	1.324
{ %	5·7	16·0	14·7	16·2	27·1	10·1	3·0	7·2	100·0

28. sz. tábla.

A munkanélküliek száma a legutolsó munkaadó üzemének helye szerint.

Foglalkozási csoport	A munkanélküliek közül rendes foglalkozásában utoljára alkalmazva volt és pedig											
	a fővárosiak közül						a szomszédos községekben lakók közül					
	Budapest	a felvételbe be- vont 24 köz- ségben	Magyarország egyéb közsé- geiben	külföldön	ismeretlen helyen	összesen	Budapest	a felvételbe be- vont 24 köz- ségben	Magyarország egyéb közsé- geiben	külföldön	ismeretlen helyen	összesen
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
a) Összesen.												
I.	3.269	218	298	42	29	3.856	677	549	103	15	53	1.397
II.	1.281	36	54	7	5	1.383	517	250	45	7	10	829
III.	353	9	21	1	5	389	176	16	2	1	1	196
IV.	1.552	47	151	13	20	1.783	288	240	225	20	52	825
V.	127	8	5	—	1	141	42	78	3	2	4	129
VI.	304	15	15	—	—	334	57	74	7	1	5	144
VII.	1.693	31	155	15	45	1.939	225	119	28	5	25	402
VIII.	221	—	8	—	—	229	32	4	—	—	—	36
IX.	1.105	42	143	7	28	1.325	207	91	15	2	8	323
X.	179	4	5	—	—	188	100	97	2	1	2	202
XI.	3.291	87	226	23	61	3.688	742	467	70	5	68	1.352
XII.	528	8	21	3	—	560	68	17	2	1	1	89
XIII.	956	17	102	5	9	1.089	50	13	11	—	3	77
XIV.	44	1	2	—	12	59	23	10	9	1	10	53
Tisztviselő	205	3	23	1	1	233	16	6	8	1	2	33
Összesen	abs. 15.108	526	1.229	117	216	17.196	3.220	2.031	580	62	244	6.087
	% 87-9	3-1	7-1	0-7	1-2	100-0	52-9	33-4	8-7	1-0	4-0	100-0
B) Kereskede- lem												
Tisztviselő	288	8	20	4	13	333	18	4	2	—	7	31
Utazó, ügynök	32	1	5	1	4	43	3	—	—	—	—	3
Segéd	621	12	124	6	10	773	46	12	10	3	2	73
Szaktmunkás	73	3	3	—	—	79	4	—	—	—	—	4
Szolga	299	1	4	—	2	306	27	9	1	—	—	37
Napszámos	468	5	9	1	—	483	60	31	1	—	6	98
Tanonc	6	—	—	—	—	6	1	—	—	—	—	1
Összesen	abs. 1.787	30	165	12	29	2.023	159	56	14	3	15	247
	% 88-3	1-5	8-2	0-6	1-4	100-0	64-4	22-7	5-6	1-2	6-1	100-0
C) Egyéb												
Házt. munkások	491	20	57	1	63	632	30	24	9	—	7	70
Napszámosok	462	4	227	9	71	773	51	52	22	1	34	160
Összesen	abs. 953	24	284	10	134	1.405	81	76	31	1	41	230
	% 67-8	1-7	20-2	0-7	9-6	100-0	35-2	33-0	13-6	0-4	17-8	100-0
Főösszeg	abs. 17.848	580	1.678	139	379	20.624	3.460	2.163	575	66	300	6.561
	% 86-6	2-8	8-1	0-7	1-8	100-0	52-7	32-9	8-8	1-0	4-6	100-0
b) Ebből férfi.												
I.	3.192	212	298	41	29	3.772	647	505	101	15	52	1.320
II.	1.208	33	54	7	5	1.307	501	222	45	7	7	782
III.	320	8	18	1	3	350	167	10	2	1	1	181
IV.	1.513	47	147	13	20	1.740	274	223	225	20	52	794
V.	117	8	5	—	1	131	37	54	3	2	4	100
VI.	235	5	13	—	—	253	40	31	3	1	5	80
VII.	1.218	29	139	13	14	1.413	136	98	26	3	19	282
VIII.	122	—	8	—	—	130	12	2	—	—	—	14
IX.	959	42	141	7	28	1.177	148	86	13	2	8	257
X.	127	2	4	—	—	133	84	76	2	1	—	163
XI.	3.196	83	223	23	61	3.586	722	443	68	5	64	1.302
XII.	362	8	20	3	—	393	50	16	2	1	1	70
XIII.	790	14	81	4	5	894	42	9	10	—	3	64
XIV.	35	1	2	—	11	49	23	9	9	—	4	45
Tisztviselő	173	2	22	1	—	198	12	4	7	1	—	24
Összesen	abs. 13.567	494	1.175	113	177	15.526	2.895	1.788	516	59	220	5.478
	% 87-4	3-2	7-6	0-7	1-1	100-0	52-9	32-6	9-4	1-1	4-0	100-0
B) Kereskede- lem												
Tisztviselő	176	7	18	4	13	218	7	4	2	—	1	14
Utazó, ügynök	32	1	5	1	4	43	3	—	—	—	—	3
Segéd	530	12	123	5	9	679	44	11	10	3	1	69
Szaktmunkás	71	3	3	—	—	77	4	—	—	—	—	4
Szolga	299	1	4	—	2	306	27	9	1	—	—	37
Napszámos	354	5	9	1	—	369	45	28	1	—	6	80
Tanonc	6	—	—	—	—	6	1	—	—	—	—	1
Összesen	abs. 1.468	29	162	11	28	1.698	131	52	14	3	8	208
	% 86-4	1-7	9-5	0-7	1-2	100-0	63-0	25-0	6-7	1-4	3-9	100-0
C) Egyéb												
Házt. munkások	120	4	18	—	2	144	9	5	5	—	1	20
Napszámosok	361	4	224	8	62	659	38	47	20	1	23	129
Összesen	abs. 481	8	242	8	64	803	47	52	25	1	24	149
	% 59-9	1-0	30-1	1-0	8-0	100-0	31-5	34-9	16-8	0-7	16-1	100-0
Főösszeg	abs. 15.516	531	1.579	132	269	18.027	3.073	1.892	555	63	252	5.835
	% 86-1	2-9	8-8	0-7	1-5	100-0	52-7	32-4	9-5	1-1	4-3	100-0

Az összes felvett munkanélküliek között utolsó rendes foglalkozásában Budapesten volt alkalmazásban 78·4% (21.308), a felvételbe bevont 24 szomszédos községben 2743 egyén, vagyis 10·1%, Magyarország egyéb községeiben 2253 (8·3%), külföldön 205 (0·7%) és ismeretlen helyen 679 (2·5%).

A fővárosi felvétel adatai szerint rendes foglalkozásában utoljára Budapesten volt alkalmazva, nemre való tekintet nélkül, 17.848 (86·6%), alkalmazott és pedig 15.108 ipari (87·9%), 1787 (88·3%), kereskedelmi alkalmazott és 953 (67·8%) napszámos és háztartási munkás. A felvételbe bevont 24 szomszédos községben 580 egyén (2·8%), akik közül 526 (3·1%) ipari, 30 (1·5%) kereskedelmi és 24 (1·7%) egyéb alkalmazott volt. Magyarország más községében dolgozott legutoljára 1678 egyén (8·1%) és pedig 1229 (7·1%) ipari, 165 (8·2%) kereskedelmi és 284 (20·2%) egyéb alkalmazott. A vidékről nagyobb arányban tehát csak a napszámosok és a háztartási munkások költöztek be közvetlenül a munkanélküliség hatása alatt. Legutolsó alkalmazási helye külföldön volt az ipari munkások 0·7%-ának (117), a kereskedelmi alkalmazottak 0·6%-ának (12 egyén) s az egyéb címen felvettek 0·7%-ának (10 egyén), általában a munkanélküliek 0·7%-ának (139 egyén). Ismeretlen volt a legutolsó rendes munkahely az ipar körében 216 (1·2%) esetben, a kereskedelem terén 29 egyénnél (1·4%) s a háztartási munkásoknál és napszámosoknál 134 esetben (9·6%), vagyis általában 379 alkalmazottnál (1·8%).

Nem szerint a fővárosban dolgozott legutoljára 15.516 férfi (86·1%), 2332 nő a felvételbe bevont 24 szomszédos községben 531 férfi (2·9%) és 49 nő, Magyarország más községeiben 1579 férfi (8·8%) és 99 nő, külföldön 132 férfi (0·7%), 7 nő és ismeretlen helyen 269 férfi (1·5%) és 110 nő.

A felvételbe bevont szomszédos 24 község adatai szerint a munkanélküliek közül Budapesten dolgozott legutoljára 3460 munkanélküli (52·7%) és pedig 3220 (52·9%) ipari, 159 kereskedelmi (64·4%) és 81 egyéb (35·2%) alkalmazott. A felvételbe bevont környéken volt alkalmazva az ipar körében 2031 (33·4%) munkás, a kereskedelem terén 56 (22·7%) egyén és 76 (33·0%) egyéb alkalmazott vagyis összesen 2163 munkanélküli (32·9%). Magyarország más községeiben dolgozott 575 (8·8%), melyből az iparra 530 (8·7%), a kereskedelemre 14 (5·6%) s az egyéb 31 (13·6%) esik. Külföldön aránylag nagyon kevesen dolgoztak (összesen 66 egyén 1%) s ezek között is legtöbb volt aránylag a kereskedelmi alkalmazott (1·2%, összesen 3 egyén). Az ipar csak 1%-kal (62 egyén) s az egyéb mindössze 0·4%-kal (1 egyén) volt képviselve.

Nem szerint a férfiak közül Budapesten dolgozott 3073 (52·7%), a környéken 1892 (32·4%), Magyarország más községeiben 555 (9·5%),

külföldön 63 (1·1%) és ismeretlen helyen 252 (4·3%). A nők közül a fővárosban volt alkalmazva 387, a környéken 271, Magyarország egyéb községeiben 20, külföldön 3, ismeretlen helyen 48 munkás.

Ez adatokból azt a munkanélküliségi politika szempontjából igen fontos tényt vezethetjük le, hogy a szomszédos községekben lakó munkanélkülieknek több mint fele a *fővárosban* volt alkalmazásban a munkanélküliségük előtt. A fővárosnak érdeke és kötelessége közgazdaságának ezen munkásait is felkarolni. A fővárosban lakó munkanélküliek közül viszont alig három százalék dolgozott a szomszédos községekben, de a szomszédságnak ez a hatása is gyakran lehetséges, ezért nem szabad a jövő szabályozásnál figyelmen kívül hagyni. A foglalkozások közül az ipar adatai állanak az általános adatokhoz a legközelebb, míg a kereskedelem és az egyéb csoport több-kevesebb eltérést mutatnak.

2. Az alkalmazás minősége. (29. sz. tábla).

Igen fontos a munkanélküliség jellegének megítélése szempontjából az ipari foglalkozású munkanélküliek megoszlása az *képzettség*, illetve az *alkalmazás* minősége szerint.

E szerint a munkanélküliek bemondása alapján megkülönböztetjük a következő csoportokat: művezetőt, előmunkást, gépészt, tanult *iparos-segédet*, segédmunkásokat. Utóbbiak közé nemcsak azokat soroztuk, akik ilyeneként jelezték magukat (gyári munkás, gyári segédmunkás, az ipari üzem megnevezésével, vagy anélkül), hanem a napszámosok közül is azokat, akik hetibér mellett, vagy valamely *megnevezett* gyári üzemben napszám mellett voltak alkalmazva, — mivel a mai fejlett technika mellett az ilyen napszámosok az esetek túlnyomó részében az ipar állandó segédmunkásainak tekinthetők. Ipari napszámos közé tehát csak azokat soroztuk, akik napszám mellett voltak valamely közelebből meg nem nevezett *ipari* (gyári) üzemben alkalmazva. A minden külön megnevezés nélkül való napszámosok az egyéb csoportba kerültek. A napszámosoknak ez a bemondások alapján való különválasztása természetesen nem tekinthető teljesen szabatosnak. Külön csoportokba soroztuk — amint már említettük — a munkanélküli tisztviselőket, továbbá a szolgákat és a tanoncokat is. Az utóbbiak megbukott, csődben levő vállalatoknak időközben állás nélküli tanoncai, illetve olyan tanoncok lehettek, akiknek a szerződését felbontották.

Az alkalmazás *minősége* szerint az ipari foglalkozású munkanélküliek között művezető, előmunkás, gépész 2·6% (614 egyén), tanult iparos segéd 67·6% (15.735), segédmunkás 22·2% (5169), tanonc 0·7% (159), szolga 0·9% (207) és napszámos 1133 vagyis 4·9%. Tisztviselő volt az ipari munkanélküliek 1·1%-a vagyis 266 egyén.

29. sz. tábla.

A munkanélküliek megoszlása ipari főcsoportok szerint egybevetve az alkalmazás minőségével.

Ipari csoportok megnevezése	Hány esetben volt										a férfiak között					
	összesen															
	tiszt- viselő	művezető elő- munkás gépész	(tanult) iparos segéd	segéd- munkás	tanonc	szolga	napszá- mos	együtt	tiszt- viselő	művezető elő- munkás gépész	(tanult) iparos segéd	segéd- munkás	tanonc	szolga	napszá- mos	együtt
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
I.	23	177	3.271	310	38	8	52	3.879	17	177	3.271	231	38	8	47	3.789
II.	53	25	713	615	20	9	1.436	1.401	46	25	712	542	19	9	—	1.353
III.	12	20	141	157	4	13	54	401	10	20	140	129	4	13	44	360
IV.	15	32	1.467	215	6	20	43	1.798	13	32	1.463	182	6	20	37	1.753
V.	3	3	92	38	—	5	3	144	3	3	91	29	—	5	3	134
VI.	4	4	240	70	2	5	13	338	3	4	202	31	2	5	9	256
VII.	11	34	1.715	164	12	12	2	1.950	7	20	1.335	38	6	12	2	1.420
VIII.	2	2	120	93	2	5	7	231	2	2	106	9	2	5	6	132
IX.	25	55	679	472	4	23	92	1.350	23	55	679	330	4	23	77	1.200
X.	14	14	2	150	—	2	31	202	12	106	2	97	2	2	29	145
XI.	57	106	2.530	630	19	19	381	3.745	55	106	2.530	572	19	19	340	3.641
XII.	8	10	204	227	10	14	5	308	4	10	292	163	9	14	3	397
XIII.	6	47	659	317	3	60	3	1.093	3	47	658	123	3	60	1	897
XIV.	—	—	7	50	—	195	2	39	—	—	7	40	—	—	2	49
Összesen abs.	233	518	11.930	3.508	120	195	692	17.196	198	604	11.488	2.429	112	195	600	15.526
%	1.4	3.0	69.4	20.4	0.7	1.1	4.0	100.0	1.3	3.2	74.0	15.6	0.7	1.3	3.9	100.0
a) A főváros területén.																
I.	3	42	920	365	16	1	53	1.400	—	42	920	288	16	1	53	1.322
II.	17	1	369	329	3	1	126	846	13	—	369	282	3	1	126	705
III.	—	4	42	150	—	—	—	196	—	4	42	135	—	—	—	181
IV.	2	9	705	63	7	4	37	827	2	9	690	47	7	4	37	793
V.	1	1	58	57	—	—	13	130	1	1	58	28	—	—	13	101
VI.	—	2	46	78	—	2	16	144	1	2	36	24	—	2	16	80
VII.	3	2	377	17	2	—	4	405	1	2	271	7	2	—	—	283
VIII.	—	—	13	23	—	—	—	36	—	—	13	1	—	—	—	14
IX.	—	8	149	163	1	1	—	323	—	8	145	102	1	1	—	257
X.	3	3	23	176	3	—	202	202	3	3	23	137	3	—	—	163
XI.	7	21	961	170	10	—	190	1.359	7	21	961	120	10	—	190	1.309
XII.	—	3	69	16	—	1	—	89	—	—	60	6	—	1	70	64
XIII.	—	—	49	26	—	2	—	177	—	—	45	17	—	2	—	45
XIV.	—	—	24	28	—	12	—	53	—	—	24	20	—	—	—	45
Összesen abs.	33	96	3.805	1.661	39	12	441	6.087	24	96	3.657	1.214	39	12	436	5.478
%	0.5	1.6	62.6	27.3	0.6	0.2	7.2	100.0	0.4	1.8	66.7	22.2	0.7	0.2	8.0	100.0
b) A szomszédos községek területén.																
I.	3	42	920	365	16	1	53	1.400	—	42	920	288	16	1	53	1.322
II.	17	1	369	329	3	1	126	846	13	—	369	282	3	1	126	705
III.	—	4	42	150	—	—	—	196	—	4	42	135	—	—	—	181
IV.	2	9	705	63	7	4	37	827	2	9	690	47	7	4	37	793
V.	1	1	58	57	—	—	13	130	1	1	58	28	—	—	13	101
VI.	—	2	46	78	—	2	16	144	1	2	36	24	—	2	16	80
VII.	3	2	377	17	2	—	4	405	1	2	271	7	2	—	—	283
VIII.	—	—	13	23	—	—	—	36	—	—	13	1	—	—	—	14
IX.	—	8	149	163	1	1	—	323	—	8	145	102	1	1	—	257
X.	3	3	23	176	3	—	202	202	3	3	23	137	3	—	—	163
XI.	7	21	961	170	10	—	190	1.359	7	21	961	120	10	—	190	1.309
XII.	—	3	69	16	—	1	—	89	—	—	60	6	—	1	70	64
XIII.	—	—	49	26	—	2	—	177	—	—	45	17	—	2	—	45
XIV.	—	—	24	28	—	12	—	53	—	—	24	20	—	—	—	45
Összesen abs.	33	96	3.805	1.661	39	12	441	6.087	24	96	3.657	1.214	39	12	436	5.478
%	0.5	1.6	62.6	27.3	0.6	0.2	7.2	100.0	0.4	1.8	66.7	22.2	0.7	0.2	8.0	100.0

Az alkalmazás minőségét, vagyis az üzemben betöltött szerepet vizsgálva, azt látjuk, hogy a főváros területén legnagyobb számmal voltak képviselve a munkanélküliek között a tanult ipari munkások (12 448 vagyis 72·4%). Ezeket sorrendben követték a segédmunkások, (3508 eset, 20·4%), a napszámosok (692, 4·0%), tisztviselők (233, 1·4%), a szolgák (195, 1·1%) s végül a helynélküli tanoncok (120, 0·7%).

Nem szerint tekintve az alkalmazás minőségét a férfiaknál a tanult iparossegédek száma 77·2%-ot (11 992), a segédmunkások száma 15·6%-ot (2429), tett ki, 3·9% értékkel (600) voltak képviselve a napszámosok, 1·3%-kal a tisztviselők és szolgák egyaránt (előbbieik száma 198, utóbbiaké 195) s legkevesebb volt a tanoncoké (0·7%, vagyis 112).

A nők között legtöbb volt a segédmunkás: 1079 (64·6%) s tetemesen kevesebb a tanult munkások száma: 456 vagyis 27·3%. Ez a két kategória tehát épen megfordított arányban volt a férfiak és a nők között képviselve. Napszámos volt 5·5% (92), tehát aránylag szintén több, mint a férfiak között), tisztviselő 2·1% (35), a férfiaknál 1·3% és tanonc 8 vagyis 0·5%.

Iparágak szerint legtöbb volt általában a tanult munkások száma a következő iparcsoportoknál: I: 3448 egyén; XI: 2636 egyén; VII: 1749 egyén; IV: 1499 egyén. A férfiak között legtöbb tanult munkás volt. az I-ben (3548), a XI-ben (2636) a IV-ben (1495) és a VII-ben (1355); a nők között a VII-ben 394 és a VI-ban. A többi csoportban tanult munkás alig van.

Közel hasonló képet mutat kisebb eltolódásokkal az eloszlás a szomszédos községekben. Nevezetesen a tanult iparos alkalmazottak száma 3901 (64·2%), a segédmunkásoké 1661 (27·3%), a napszámosoké 7·2% (441), a tanoncoké 0·6% (39), a tisztviselőké 0·5% (33) s a szolgáké 0·2% (12) volt.

Nem szerint sokkal több a tanult munkás a férfiak között, akik 68·5%-kal vannak képviselve. Ezeket követik a segédmunkások 22·2%-kal, a napszámosok 8·0%-kal, a tanoncok 0·7%-kal, a tisztviselők 0·4%-kal s a szolgák 0·2%-kal. Miként a fővárosban, úgy a szomszédos községekben is legtöbb volt a nők között a segédmunkások száma: 73·4%, vagyis tetemesen több mint a fővárosban. Ennek megfelelően kevesebb volt a tanult munkások arányszáma (24·3%) sőt a tisztviselőkre (1·5%) és a napszámosokra eső hányad is (0·8%).

Iparágak szerint nemre való tekintet nélkül a legtöbb tanult munkást szolgáltatott a XI. (982), az I. (962), a VI. (714), a VII. (379), a II. (370) ipari főcsoportok, a férfiak közül ugyanezek, míg a nők köréből a VII. ipari főcsoport volt csak tekintélyesebb számmal (106 egyén 148 közül) képviselve.

A legtöbb tanult munkást foglalkoztató iparcsoportok mutatják a legnagyobb munkanélküliségi százalékot és így csak természetes, hogy a munkanélkülieknek több mint *kétharmada tanult munkás* volt. Talán a legszomorúbb szimptomája a válság pusztításainak.

Fokozza ennek a szimptomának a jelentőségét, hogy e tanult munkások között csak igen kis számmal voltak otthoni munkások, akiknek életviszonyai sok tekintetben a tanulatlan munkásokéhoz közelednek.

2. A munkanélküliek megoszlása a munkakifejtés helye szerint. (30. sz. tábla.)

A fővárosban saját lakásán dolgozott 126 egyén (0·6%), Ebből férfi 98, nő 28. Üzemhelyiségben 19.980 (96·8%) és pedig 17.662 férfi és 2318 nő. Saját lakásán és üzemhelyiségben dolgozott 56 (0·3%) ismeretlen helyen 462 (2·3%). A szomszédos községekben saját lakásán dolgozott 41 egyén (0·7%) és pedig 33 férfi és 8 nő, üzemhelyiségben az alkalmazottak 75·7%-a (4977), akik közül 4392 férfi és 585 nő, otthon és üzemhelyiségben 78 egyén (1·2%), csak 1 nő és ismeretlen helyen 1468 (22·4%) és pedig 1333 férfi és 135 nő. Feltűnően kevés tehát az otthon dolgozó munkások száma s még feltűnőbbé válik, ha azt ipari főcsoportokon belül vizsgáljuk. Így p. o. a fővárosban a férfi alkalmazottak közül legtöbben dolgoztak otthon a VII-ben (82), a IV-ben (11), összesen csak 98-an, a nőmunkások közül pedig (összesen 28) 21 dolgozott kizárólag a VII-ben. Ugyanezen iparágakban dolgoztak a környéken is a legtöbben otthon.

Az otthon dolgozó munkanélkülieknek a külföldi hasonló felvételekkel szemben is aránylag igen csekély számát főleg arra lehet visszavezetni, hogy a számláló biztosok azt az útastást kapták, hogy azokat a munkanélkülieket, akiknek munkanélkülisége a foglalkozás természetével járó normális szünetelésnek tekinthető, felvenni nem kell. Ehhez képest a szoros ipari munkanélküliek közül is csak azokat vették fel, akik már igen hosszú ideje voltak munkanélkül. Az egészen alkalmi otthoni munkások közül a revízió is sokat a „különfélék” rovatába utalt.

3. A munkabér. (31. sz. tábla.)

A *bérstatisztika* körébe nem vontuk be az egész számlálási anyagot, hanem csak azoknak a munkanélkülieknek a lapjait, akik legutoljára a fővárosban voltak alkalmazásban, tekintet nélkül arra, vajjon itt laktak-e vagy a szomszédos községekben. Összehasonlítható és eléggé nagy anyagot erről a kérdéstről csak így nyerhettünk.

30. sz. tábla.

A munkanélküliek megoszlása a munkafejtés helye szerint.

Otthoni és üzemi munkások szerint	a) Ipar																	b) Kereskedelem						c) Egyéb				Együtt				
	Összesen																	Tisztviselő	Segéd	Szakmunkás	Szállás	Napszámos	Tanoncok	Összesen		Házartási munkások	Napszámosok		Összesen	Egyéb		
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.							%								
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
I. A főváros területén																																
a) összesen.																																
Ötthon dolgozott	—	—	1	12	1	8	103	—	—	—	—	1	—	—	—	126	0-7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	126	0-6
Üzemhelyiségben dolgozott	3855	1379	385	1728	131	310	1733	229	1325	188	3688	557	1086	59	233	16886	98-2	290	27	773	62	233	352	6	1743	86-2	632	719	1351	96-2	19980	96-8
Ötthon és üzemhelyiségben dolgozott	—	—	—	41	—	—	14	—	—	—	—	—	3	—	—	56	0-3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56	0-3
Ismeretlen helyen dolgozott	1	4	3	2	9	16	89	—	—	—	—	—	—	—	—	128	0-8	43	16	17	73	131	—	280	13-8	—	54	54	3-8	462	2-3	
Összesen	3856	1383	389	1783	141	334	1939	229	1325	188	3688	560	1089	59	233	17196	100-0	333	43	773	79	306	483	6	2023	100-0	632	773	1405	100-0	20624	100-0
b) Ebből férfi.																																
Ötthon dolgozott	—	—	1	11	1	2	82	—	—	—	—	1	—	—	—	98	0-6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98	0-5
Üzemhelyiségben dolgozott	3771	1305	348	1725	121	243	1305	130	1177	133	3586	390	894	49	198	15375	99-0	218	27	679	61	233	268	6	1492	87-9	144	651	795	99-0	17662	98-0
Ötthon és üzemhelyiségben dolgozott	—	—	—	2	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	16	0-1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	0-1
Ismeretlen helyen dolgozott	1	2	1	2	9	8	13	—	—	—	—	—	—	—	—	37	0-3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	0-1
Összesen	3772	1307	350	1740	131	253	1413	130	1177	133	3586	393	894	49	198	15526	100-0	218	27	679	61	233	268	6	1638	100-0	144	659	803	100-0	18021	100-0
II. A szomszédos községek területén																																
a) összesen.																																
Ötthon dolgozott	—	2	—	4	1	1	27	1	1	—	1	1	—	1	1	41	0-7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	0-7
Üzemhelyiségben dolgozott	1044	675	159	606	114	118	277	33	309	186	993	77	75	34	26	4726	77-6	25	2	60	4	25	83	1	200	81-0	38	13	51	22-2	4977	75-7
Ötthon és üzemhelyiségben dolgozott	—	1	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	0-1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	0-1
Ismeretlen helyen dolgozott	353	151	37	214	14	24	97	2	13	16	358	11	2	18	6	1316	21-6	6	1	13	—	12	15	—	47	19-0	31	74	105	45-6	1468	22-4
Összesen	1397	829	196	825	129	144	402	36	323	202	1352	89	77	53	33	6087	100-0	31	3	73	4	37	88	1	247	100-0	70	160	230	100-0	6564	100-0
b) Ebből férfi.																																
Ötthon dolgozott	—	2	—	3	1	1	22	1	1	—	1	1	—	1	1	33	0-6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	0-6
Üzemhelyiségben dolgozott	967	628	145	582	85	62	190	11	256	163	960	58	63	30	17	4217	77-0	8	2	58	4	25	65	1	163	78-4	12	—	12	8-0	4392	75-3
Ötthon és üzemhelyiségben dolgozott	—	1	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	0-1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	0-1
Ismeretlen helyen dolgozott	353	151	36	208	14	17	69	2	—	—	342	11	1	14	6	1224	22-3	6	1	11	—	12	15	—	45	21-6	8	56	64	43-0	1333	22-8
Összesen	1320	782	181	794	100	80	282	14	257	163	1302	70	64	45	24	5478	100-0	14	3	69	4	37	80	1	208	100-0	20	129	149	100-0	5835	100-0

Az átlagos hetibér nagysága az egyes ipari főcsoportokban.
(Koronákban kifejezve.)

	Iparcsoportok megnevezése														Átlá- ban
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.	
a) Férfiak.															
Tanult iparos segéd .	30·8	29·5	31·9	30·4	—	30·3	25·6	30·4	29·8	—	31·6	36·7	21·1	—	29·8
Segédmunkás	21·9	23·2	—	23·6	—	—	—	—	22·6	21·7	25·7	—	—	—	23·1
Napszámos	19·4	19·8	18·6	19·6	—	—	—	—	19·6	—	19·6	—	—	—	19·2
Előmunkás, művezető	44·2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44·9
Tanonc	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7·4
Szolga	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21·7
Általában	29·9	25·8	25·5	29·4	25·2	27·4	25·1	28·7	27·0	21·0	29·3	34·1	20·4	24·2	—
b) Nők.															
Általában	12·1	13·3	13·2	17·3	12·7	13·5	16·5	13·4	11·3	10·6	12·1	16·2	13·8	11·7	14·3

Az egyes iparcsoportokat nem részletezhettük tovább szakmák szerint, mivel az anyag ezzel nagyon elaprózódott volna. Ellenben az iparcsoportokon belül legalább a tanult munkásoknak, a segédmunkásoknak, a napszámosoknak és a művezetőknek munkabéreit külön mutatjuk ki, — amennyiben legalább 100 egységgel szerepelnek — mivel az alkalmazás minőségének legalább is van akkora befolyása a munkabérek variációjára, mint az iparcsoportnak. Az anyag csekélysege folytán a művezetők, a tanoncok, a szolgák, a tisztviselők és végül a nők munkabérét az összes iparcsoportokból kivonva, az egész iparra nézve egy-egy átlagban mutatjuk ki.

Vizsgálat tárgyává tehát a legutoljára a főváros területén alkalmazott 15.431 férfi ipari munkásnak heti bérét és pedig három kategóriáját ipari főcsoportok szerint, a többi összesítve. A feldolgozás eredményei a következőket mutatják:

A tanult iparos segédek tehát hetenkint átlag az I. iparcsoportban 31 K-át, a II-ben 29 K-át, a III-ban 32 K-át, a IV-ben 30 K-át, a VI-ban 30 K-át, a VII-ben 26 K-át, a VIII-ban 30 K-át, a IX-ben 30 K-át, a XI-ben 32 K-át, a XII-ben 37 K-át és a XIII-ban 21 K-át kerestek. Feltűnő, hogy ott, ahol az esetek száma nagyobb: a munkabér is az átlagban magasabb. Ez azt sejteti, hogy egyes kedvezőbb helyzetű iparágakban egyelőre csak a leggyengébb munkások maradtak munkanélkül.

A segédmunkások bére az egyes ipari szakmákban szintén közel azonos s csak kisebb arányú eltolódások észlelhetők. Béreik csak néhány koronával alacsonyabb a tanult iparos segédek heti kereseténél; átlagban

a következő értékeket mutatja az egyes ipari főcsoportokban: I. 22 K, II. 23 K, IV. 24 K, IX. 23 K, X. 22 K, XI. 26 K.

Az ipari napszámosok átlagos heti keresete a segéd munkások kereseténél is kisebb és pedig átlag 2—4 koronával vagyis az I-ben 19 K, a II-ben 20 K, a III-ban 20 K, a IV-ben 19 K, a IX-ben 20 K, a XI-ben 20 K.

Még kevesebbet mondanak s a nőmunkások hetibérei az esetek csekély száma miatt. A nőmunkások túlnyomó része segéd munkás és napszámos volt. Ehhez képes béreik általában alacsonyak. Legmagasabbak a IV-ben (17·3), legkisebbek a IX-ben (10·6,) átlag az egészben 14·3. K.
